

206
Abba
3

CENSURA
ORIENTALIS
ECCLESIAE.

De præcipuis nostri seculi hæreticorum dogmatibus:

HIEREMIE Constantino politano Patriarche, iudicij, & mutæ communionis causa, ab Orthodoxæ doctrine aduersarijs, non ita pridem oblati. Ab eodem Patriarcha Constantino politano, ad Germanos Græcè conscripta:

Æ STANISLAO autem SOCOLOVIO, Serenissimi & Tephani Poloniæ Regis Tobologo, ex græco in latinum conuersa, ac quibusdam annotationibus, ad proprias Græcorum opiniones respondentibus illustrata.

AD GREGORIVM XIII.
Pontificem Maximum.

Cracouia,

In officina Typographica Lazari.

clb. L. XXCII

1712

1712

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

201
80.

GREGORIO XIII
PONTIFICI MAXIMO
AMPLISSIMO RELIGIONIS
Catholicę propagatori.

UERE AC INSTITVTO
belli sancitum est, GREGORII XIII.
Pontifex Max: vt qui transfugam in
aliena castra transfentem deprehenderit;
illum Imperatori suo, aut cui-
piam alteri ex Ducibus militie sistat,
atque presentet. Non dissimile quid
hoc tali tempore in spiritali hac nostra militia deprehensum,
ad sacrosanctum S^o. V. tribunal, eodem iure, pro officio meo adfero. Cum enim ante hoc biennium, vnā cum
Serenissimo Rege meo, Principe integerrimo, ac Religio-
nis catholice studiosissimo, principio regni illius, has oras
Sarmatiae nostrae pueniro, atq. perlustro; Leopoldum Me-
tropolim Russiae, emporium apud nos imprimis nobile ve-
ni. Habet hoc ea vrbs ante alias singulare, vt cum reli-
quarum planē omnium religionum ritus, et ceremonias ex
antiquo admiserit; ab huius tamen seculi haeresibus pecu-
liari quodam Dei munere penitus sit libera, illisque sum-
mo studio ac diligentia mirē obsistat. Incidi tunc fortē ibi
in quendam Archimandritam Graecum, hominem non in-
doctum, nec iliberalem: cum quo, vbi multa de multis, vt
fit saepē, familiariter contulsem; deuenimus tandem in
sermonem, de his haeresibus, ac magistris earum, quae hoc
nostro infelici seculo, orbem exercent Christianum. Ac
cum vtrinq. eam temporum nostrorum calamitatem,

* ij hominum,

PRÆFATIO.

hominumque temeritatem, abunde ita uti par fuit, deplorissemus; intulit ille, ad Patriarcham item suum istos ex Germania, non ita multo antè scripsisse, illiq. summa fidei et confessionis sue capita obtulisse; ac, ut in communione eius Ecclesiarum reciperentur, studiosè petiisse: quos tamen ille tantum abest, ut recipiendos duxerit; ut etiam scripto quodam suo illa ipsa, que tum illi proposuerant capita, confutarit. Adnouit hoc idem planè quondam Pellagianos, temporibus D. Augustini fecisse, eodemque modo ab occidentali Ecclesia ad orientalem nequidquam confugisse. Objicit eam rem his uerbis Iuliano Pellagij discipulo D. Augustinus. Non est, inquit, quòd pronoces ad orientales Antistites; quia et ipsi utiq. Christiani sunt, et utriusque partis terrarum fides ista una est; quia et fides ista Christiana est; et te certè occidentalis terra genuerat, occidentalis regeminit Ecclesia. Quid ei queris inferre, quod in ea non inuenisti; quando in eius membra uenisti: imo quid queris auferre, quod in ea tu quoque accepisti? puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primò Apostolorum dominus uoluit gloriosissimo martyrio coronari. Cui Ecclesie presidentem beaton Innocentium, si auidire uoluisses; iam nunc periculosà inuentum tuam Pellagianis laqueis excusasses. Quòd enim potuit uir ita sanctus Affricanis respondere consiliis, nisi quod antiquitus Apostolica sedes et Romana cum cæteris tenet perscuerantur Ecclesia? Hec et alia his similia D. Augustinus. Lætabar iam tum, me nouas istorum artes, nouum nocendi studium deprehendisse. Et quòntam eodem ipso tempore, homo ille Græcus Bisantium repetebat, petiit, ut exemplum scripti illius Patriarchæ sui ad nos mitteret. Quòd ille libenter, et promptè se facturum obtulit; ut et postea amici sanctus officio fecit. Quòd, ubi primùm græcè legi; dici non potest, quantam ex eius lectione uoluptatem cepisset atque operum dedi; ut illud quàm diligentissimè in linguam latinam, pro nostra tenuitate translatum, publicè nostris homi-

PRÆFATIO.

stris hominibus legendum proponerem. Idque plurimas, easque iustissimas ab causas. Primùm ut ipsos homines nihil non contra matrem suã molientes, nullamq. partem nocendi relinquens proderem, eorumq. artes, clandestinamq. consilia in lucem proferrem, ac detegeret. Deinde, ut quantum eos ipsos huius sue nouitatis, pudeat atq. tedeat; quòd cum nulla Apostolica, ueterisque sede coniuncti sint; quòd successione nullam demonstrare possint; quòd ^{etiam} hoc est membra sine capite munda sint, uel ex hoc ipsorum factò demonstrarem. Demùm ut quàm sit utriusque Ecclesie, occidentalis, inquam, et orientalis de his rebus, quas isti ex sede sua commouerunt, incredibilis consensus, summa concordia; ut non eadem tantùm dicamus omnes, sed eisdem penè uerbis etiam omnibus clarum fiat. Quò amplius conuincari desinat, hæc Latina esse; ab hoc uel illo Romano Pontifice profecta: cum hæc eadem ab his, qui Romanis, uniuersisque Latinis, insito quodam odio insensissimi sunt, non minore studio atque contentione colantur atq. defendantur. Simulq. perspiciant se non solum à Romano Pontifice sed ab ipso terrarum orbe, omnibusq. Ecclesiis defecisse: in eor. mentis sue errore non recognoscant, quòd illud se sub his frigidis septemtrionibus uidere, profiteri non erubescant; quòd uniuersus occidentis et orientis orbis, longè antiquius et benignius ab illo diuino et cælesti sole Christo Iesu collustratus, hæcenus non uiderit. Demùm amplius in suis confirmatus, incautaque plebecula decipienda, orientalis Ecclesie autoritate, et testimoniis (quò quidem hæcenus fecerunt) abutantur; cuius contra se tam insignia referant testimonia. Postremò, ut agnoscat, nusquam sibi in orbe Christiano, nusquam in Ecclesia Catholica locum relictum esse; nusquam cum istis moribus, et sententiis consistere posse. Et quemadmodum ipsi impie gremium eius matris, que eos genuit, laicèq. suo aluit, spreuerunt, ab eoque longè aberrauerunt; ita illos uicissim tanquam proteruos, parentibusque inobedientes filios, ubi

que sperni ac repudiari; ut illud *Isaia* in eis abundè completum esse videatur: *Ue qui spernis, nome et ipse sperneris: cum defatigatus, desieris contemneres; tum ipse contemneris. A castris in quæ confugiunt, arcentur: ab illis, quos patronos parabant, accusantur: eorum, quos ipsi iudices communis causæ constituerunt sententis, condemnantur: ita, ut vel hoc solum tam clarum et illustre orientalis Ecclesiæ testimonium, et eos, et alios omnes; si modo secum consentire velint; si veritatem ipsam ex animo quaerant, et non ipsa perinatia, opinioneque ingenij, ac studio nocendi vincantur; ab errore quidem reuocare, ad rectam autem et Catholicam fidem reducere merito debeat. Nam cum neque illi, neque nos, ut quidem isti dicunt, communis causæ, propter priuatum cuiusque in re sua studium, æqui iudices esse posimus; detur sanè rectè hoc ab illis factum esse, quod ad eos iudices prouocarunt, qui neque cum hac, neque cum illa parte cõiunguntur. Quid autem eorum iudicis et sententiis acquiescere nolunt, quos ipsi iudices delegerunt; in hac quidem certe parte, iam non cum aliis, sed secum ipsi pugnant; suumque contumacem, et incunabilem morbum aperiant: nec tam se in hac causa iudices, quam assentatores quæsiuit, abundè docent. His inquam ex causis, hanc ipsam orientalis Ecclesiæ, de eorum confessione censuram, quam isti non sine causa supprefferunt; ipse magna ratione in lucè proferre voluit. Ad te autem potissimum Beatissime Pater, hanc totam causam deferendam æquissimum esse putauit. Primum quòd in castris DEi exercituum dux et Imperator secundum IESUM Christum sis, ad quem omnem cognitionem de persugis peritineris, superius diximus. Demum, quòd ante alios omnes, ipsi studis, quæ vel ad illustrandam, vel exornandam Catholicam religionem spectant, mirificè delecteris; quorum tot gymnasia, rotæ scholas, tot seminaria per orbem terrarum uno tempore inaudita liberalitate, et incredibili erga exteras nationes charitate, simul aperuisti: ut verè te non nomine tan-*

mine tantum, sed re ipsa multo magis, illius hominū agricolæ vicarum esse demonstras, qui large et munificè seminant semen bonum; siue illud cadat sectæ tuam, et conculcetur ab hominibus, volueresque cæli comendant illud; siue super petram, et statim arescat; siue inter spinas et suffocetur; siue in terram bonam, et ferat fructum centuplum: illiusque patris familias, qui primo manè ad conducendos operarios vineæ suæ egreditur, munificèq. operarios, ac vinutores omni hora in eam conducit. Quo fit, ut te tam diligente, et assiduo agræ dominici cultore; si flores apparuerint in terra nostra, vineæ florescentes odorè dederint suum; si uges, quas iam in seculi lolium planè obduerunt, ita crescant, ut ipsum lolium vix iam appareat. Deinde quòd hoc idem Regem meum velle suspicabar, qui omnia sua, et suorum in hac parte S^u V. subiecta esse expetit; quicq. item in hac Dei agricultura, non ita multis post passibus, vestigia S^u tuæ secutus, et ipse strenuè torquet amatum. Quem quidè diximus Deus ille immortalis, (cuius providentia omni prouidet seculo) tanquam alterum Abrahæ quendam, aut Iob, ex reliquiis illis, florentissimi quondam Pannonici regni solum fere, vna cum pietissimo fratre suo, ad excitanda iterum in ea gente Catholice religionis semina, omnipotenti dextera sua, ab omni labe hæretica, purum, et liberè conseruauit, nec genu suum coram Baal flectere permisit: quem postea de domo, et de cognatione sua eduxit, in gentemque magnam, et regnum eximium, istius constantis et pietatis causa, crescere fecit; pulcherrimisq. ac quasi repletis ex potentissimis hostibus victoriis, sedique Sancti vestre inimici illustrauit, magnificèq. exornauit; ac in diues magis ac magis nouo rerum successu ornat, et auget. Ut omnibus mortalibus, Regibus item et Principibus, specimen detur; cum qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cæli non comoueri: et diuites quidem ac potentes sapius esurire, et egere; inquirentes autem dominum, non diminui omni bono. Vltimò quòd te Pontifice, his ipsis studiis

P R A E F A T I O .

Romae operam dederim, quorum uno hunc ipsum exiguum fructum in publicam utilitatē confero. Et contendi quidem ego sedulo, ut in hac mea versione, ab ipsius auctoris verbis, ne latum quidem unguē, quo ad eius fieri posset, recederem. Verim cum praesens Graecia, multū mutauerit dicendi genus, à priscaq. illa orationis sinceritate, et sanitate; compositionis item et structurae veritate, et concinnitate, plurimum disceserit; cumque hoc ipsum exemplar valde incorrētē, et inconcinne descriptum ad nos missum fuerit: necesse itē, et ipse habui paucis quibusdam in locis, ad sententiam magis, quam ad verba, ipsam interpretationem accommodare; ita tamen, ut omnibus sententiarum integritatem, et religionem suam eandemque plane simplicitatem, ac ut ita dicam, puritatem, quantum possem conseruarem. Reliquum est, ut hanc meam liberio rem S^{mo} P. compellationem deprecari; ac ipsius Paternae et Apostolicae benedictioni, me studioq. mea humillimē submittam: Deum immortalem precatus, ut quā diutissimē publicae utilitati S^{mo} tua uiuat; ac demum cum gaudio, et exultatione, portans manipulum uerbis confessionis suae, ad principem pastorem Christum redeat. Caeoiaē, tertio Idus Aprilis. Anno à natiuitate Domini M. D. LXXXI.

Index

I N D E X E T S E R I E S

P R A E C I P V O R V M C A P I -
T V M L I B R I H V I V S .

- Symbolum Nicœnum approbatur: proprius Graecorum error de processione Spiritus S. asseritur Cap. I.
 Articuli fidei summam explicantur, & ad vitę & morum institutionem accommodantur. II.
 De peccato originis, baptismo, sacro chrysmate, & eorum qui baptisantur communione. III.
 De penitentia peccatorumq. remissione. IIII.
 De fide & operibus. V.
 Neque nimis de gratia Dei praesumendum, neque desperandum etc. VI.
 De numero & natura Sacramentorum. VII.
 De ministris Ecclesię, & eorum honore. VIII.
 De baptismo paruulorum. IX.
 De caena Domini, veritateque corporis & sanguinis Christi. X.
 De officio confitentis, & eius qui audiendę confessioni praest. XI.
 De mulctis atque satisfactionibus, quas diuus Basilius ^{τὰ ἐπιτιμια}, alij autem Graeci ^{ἐπίτιμωσις} appellare solent. XII.
 De sacra Liturgia, hoc est, de incremento quod in missa fit sacrificio, cuius opus, finis, vniuersaque œconomia pulchrę explicatur. XIII.
 De sacris ordinationibus, quas Graeci ^{ἱερωσύνας} vocant. XIII.

Neque

Neque præces neque oblationes, neque dies festos, neque alia donaria, corrupta vita & moribus magistrorum, vitari. XV.

Omni magistratui à DEO confuturo parendum esse. XVI.

De confumatione mundi. XVII.

De gratia & libero arbitrio. XVIII.

Deum non esse authorem malorum. XIX.

De sacris traditionibus, & præsertim Monachatu. XX.

De cultu & veneratione sanctorum. XXI.

Epilogus de quibusdam, ut isti vocant, abusibus.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΩΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ ΣΤΡΑΤΩΝΗΣ ΤΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΚΑΙ ΕΜΕΙΣ ΤΑΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΣΜΑΤΟΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΩΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ ΣΤΡΑΤΩΝΗΣ ΤΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΚΑΙ ΕΜΕΙΣ ΤΑΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΣΜΑΤΟΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΩΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ ΣΤΡΑΤΩΝΗΣ ΤΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΚΑΙ ΕΜΕΙΣ ΤΑΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΣΜΑΤΟΣ

Τῷ ἁγίω πνεύματι καὶ ἀποστολικῷ κληρονομίῳ ἐπιπέμει ἡ εὐ-
κλαρίας διδασκαλία καὶ ἡ ἐπιβουλή τῶν ἁγίων χαρισμάτων.

ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος
ἡσυχασίας

ὁμοῦ ἐπιπέμει, ἡ δὲ ἀποστολική κληρονομία καὶ ἡ εὐκλαρίας κατὰ τὸ ἀποστολικὸν κληρονομίῳ τῶν ἁγίων χαρισμάτων ἐπιπέμει, καὶ τὰς ἐκκλῆσιας διδάσκει καὶ ἐπιβουλεύει τῶν ἁγίων χαρισμάτων. ἡ δὲ ἀποστολική κληρονομία καὶ ἡ εὐκλαρίας κατὰ τὸ ἀποστολικὸν κληρονομίῳ τῶν ἁγίων χαρισμάτων ἐπιπέμει, καὶ τὰς ἐκκλῆσιας διδάσκει καὶ ἐπιβουλεύει τῶν ἁγίων χαρισμάτων. ἡ δὲ ἀποστολική κληρονομία καὶ ἡ εὐκλαρίας κατὰ τὸ ἀποστολικὸν κληρονομίῳ τῶν ἁγίων χαρισμάτων ἐπιπέμει, καὶ τὰς ἐκκλῆσιας διδάσκει καὶ ἐπιβουλεύει τῶν ἁγίων χαρισμάτων.

τὸν σὺν θεῷ ἁγίον πνεῦμα καὶ τὸ ἀποστολικὸν κληρονομίῳ τῶν ἁγίων χαρισμάτων ἐπιπέμει, καὶ τὰς ἐκκλῆσιας διδάσκει καὶ ἐπιβουλεύει τῶν ἁγίων χαρισμάτων. ἡ δὲ ἀποστολική κληρονομία καὶ ἡ εὐκλαρίας κατὰ τὸ ἀποστολικὸν κληρονομίῳ τῶν ἁγίων χαρισμάτων ἐπιπέμει, καὶ τὰς ἐκκλῆσιας διδάσκει καὶ ἐπιβουλεύει τῶν ἁγίων χαρισμάτων.

ἐπιπέμει ὁμοῦ ἐπιπέμει, ἡ δὲ ἀποστολική κληρονομία καὶ ἡ εὐκλαρίας κατὰ τὸ ἀποστολικὸν κληρονομίῳ τῶν ἁγίων χαρισμάτων ἐπιπέμει, καὶ τὰς ἐκκλῆσιας διδάσκει καὶ ἐπιβουλεύει τῶν ἁγίων χαρισμάτων. ἡ δὲ ἀποστολική κληρονομία καὶ ἡ εὐκλαρίας κατὰ τὸ ἀποστολικὸν κληρονομίῳ τῶν ἁγίων χαρισμάτων ἐπιπέμει, καὶ τὰς ἐκκλῆσιας διδάσκει καὶ ἐπιβουλεύει τῶν ἁγίων χαρισμάτων.

MISERICORDIA

DIVINA, NOVÆ ROMÆ ARCHIEPISCOPVS, OECVMENICVS

Patriarcha :

*Sapientissimè, & doctissimè viris dominis, IACOBO,
Theologi & Doctõri, & MARTINO
Crusio, benè & feliciter agere.*

Vos misistis ad Ioannem: et testimonium perhibuit veritati. Ioan: V.

Hieremias

DIV, MVLTVMQVE, ET AVOBIS desideratam, & à nobis plenam & integro in vos studio conquistam & elaboratam, viri doctissimi Germani, in Spiritu sancto filii medicritatis nostræ charissimi, Epistolam, iam tandem Dei immortalis munere absolutam, charitati vestræ mittimus: idq. cum ea, qua par est, læticia, ac spiritali gaudio, paternique vultus erga filios hilaritate. Precamur autem Deum Opt: Max: eiusq. omni parte beatissimam matrem; vt vos item vtriusque hominis, interioris, inquam, & exterioris, perfundat gaudio. Sin autem in quibusdam partibus dogmatû pietatis nostræ, prima statim quasi fronte, vos non exhilaramus; confidimus tamen, quæ vestra est sapientia, doctrinæq. & prudentiæ vbertas, nihil vos rectè & sanè doctrinæ antelaturos: neque instituta, & sanctiones plane novas, ac quasi ex diametro, cum Euangelica IESV Christi Philosophia pugnantes, complexuros: neq. in hac ex alia in aliam, à recta fide alienorum dogmatum, commigratione, tempus frustra consumpturos: neq. consuetas, & præiudicatas opiniones vestras, cum omni recta ratione pugnantes, (homines enim sumus omnes, ideo timidè parumq. securè sunt, iuxta sapientissimi Salomonis dictum, omnes cogitationes ac

A

nes ac

nes ac studia nostra) potius quam id, quod verum & sincerum est, sequuturos: magis autem ipsissimę veritati, ac sapientię Domini nostri Iesu Christi, quam diuini eius discipuli, atq. Apostoli, in suis canonicis ac salutaribus scriptis profitentur: quam omnes vniuersales & particulares sanctorum Patrum Synodi sequute sunt: quam vnus Sanctę Ecclesię diuina scientia pleni præcones atque Doctores nobis tradunt, omnesque in eam, communi concordia & voluntate, clarę consentiunt, animo & confessione adhaeruros. Qui his quidem omnibus, qui eorum præcepta & instituta, verbo, & opere sequuntur, certam salutem, regniq. cęlestis hæreditatem, precibus suis conciliant: vt iterum illis, qui eorum sanctis mandatis & institutis non parent, eaq. temerę transgrediantur, supplicium, ac damnationem æternam accersant: Si enim volueritis, *inquit Scriptum*, & audieritis me, bona terre comedetis. Quibus sanę verbis, mediocritas item nostra, quę & ipsa, Christi domini miseratione, successione quadam, hic in terris, eius locum tenet; ad amabilem concordiam, & consensum cum ea, quę apud nos est Iesu Christi Ecclesia, charitatem vestram cohortatur, quam, si verę, & ex animo, non tam verbis, quam re ipsa, nobiscum ingressi fueritis, dici non potest, quantum, & in cælo, & in terra, ex ea vtriusque Ecclesię coniunctione, futurum sit gaudium: quamq. ad laudem, & gloriam Domini nostri Iesu Christi cessuram esse, certissimam spem habemus. Valete.

Ex omnibus partibus Syntagmate huius; & Epistola hæc, vnicuique descripta, ad nos perlata fuit.

Hieremie

MISERATIONE DIVINA

NOVEROMÆ ARCHIEPISCOPI,

OECUMENICI PATRIARCHÆ,

Doctrina exhortatoria ad

Germanos con-

scripta.

OSTEAQVAM LITERAS

a Dilectione vestra nobis misas, simulq. opusculum, in quo summa capita fidei vestre continebantur, accepimus, vestramque charitatem, complexi & exosculati sumus; illud, de quo inter nos conuenit, & in quo item discrepamus, ita vt postulatis, vobis aperendum duximus. Charitatis enim officium, atque debitum, Legis, & Prophetarum adimpletio est. perfici autem charitatem, certum est, non verborum inani strepitu, sed factis & operibus præclare illam testificantibus. Vt et preciosissimę quęque gemmę, non inde precium & commendationem suam accipiunt, quod laudantur; sed quia præstanti sua virtute & operatione, illos, qui talia norunt, in admirationem sui rapiunt. *Quam* eandem charitatem erga nos, vos item doctissimi viri Germani, præ vobis ferentes; quantaque illius gloriatio sit, rectę ex sacris scripturis edocti; hæc vestra nobiscum communicare voluistis. Quibus nos mutuo responsuri, in eo maxime elaborandum putauimus; vt nihil ex priuato nostro sensu diceremus: sed ea omnia, quę in medium adferrentur, ex sanctis, & vniuersalibus septem Synodis; quas item & vos, vt scribitis, præclare facientes, amplectimini & exosculamini: ex sensu item sanctorum Patrum, diuinitusq. nobis tradite Scripture, interpretum,

A ij

quos sancta

quos sancta, & vniuersalis IESV Christi vnamini consensu laudat, & approbat Ecclesie, depromamus. Hi enim quasi hæc omnia Spiritu sancto per eos spirante, ac in ore illorum loquente: admirabili doctrina, varijs signis, & portentis, tanquam lucidissima astra, orbem terrarum illustrarunt: horum doctrina, & institutio, nullo vnquam æuo, nulla temporis diuturnitate, aut commoueri, aut aboleri poterit; vt quæ omnipotenti verbo domini sit fundata. Christi enim Ecclesie, teste D. Paulo, columna est, & firmamentum veritatis: contra quam, ipse portæ inferni, iuxta diuinam & immortalem Iesu Christi promissionem, præualere non poterunt. Etsi enim mali & peruersi homines, aliquam eius partem, prauis & alienis dogmatibus, perturbare, & transuersim agere possint; ipsa tamen nihilominus stabilis, & inconcussa, fundata super firmam petram, perpetuo manet: eiusque veritatis præsidio, cui innititur, & eam in omnibus sequitur, valde firmatur. Qui enim ciues & domestici Ecclesie Dei sunt; iidem per omnia veritatem sequuntur: vt qui veritati non adherent, illi tridem Ecclesie Dei membra, nullo modo esse possunt. Eidem veritati nos item insistentes; præsentem hanc sanam & incorruptam doctrinam, ad publicam vtilitatem, ac veræ fidei adificationem instituiamus: ac pro parte nostra in medium adferimus: etsi, dum id facimus, multum in ea re, eorum, qui diligunt Dominum, opæ, & precibus opus habeamus: quo eius diuina, & cœlesti gratia, mens nostra, in viam dirigatur pacis.

ANNOTATIONES.

Quas item & vos vt scribitis, &c. *Quam falsi vtrinq; sunt: si enim vel has solas septem Synodos sequerentur; neq; titu scismate, neq; illis hæresis quicquam opus esset: cum in his septem abunde explicatum sit, quid de quinq; re sententiâ: quid quoque loco habendum sit. Ideo*

fit. Ideo autem septem solas amplectuntur Synodos: quod cum ante a tacitis simultate tantum, cum occidentalibus intrinsecus; tam in post septimam Synodum apertos se hostes latinorum sunt professi, eosq; hæreses insinulare non dubitarunt. Primum, quod iam plane despectu fore aliquando, vt latini incredibili illorum ambitioni, cui semper mirè obstituerunt, essent subscripti; et qua, non solum se his sedibus Patriarchalibus anteferre voluerunt; in quibus illi, qui coluntur inter Apostolos dicebantur, confederant: Antiochenæ, inquit, Alexandrinæ et Hierosolymitanæ: sed etiam illi, in qua princeps ipsæ Apostolorum Petrus consediit, et qui ex ore ipsi Dominico summæ Ecclesie Dei gubernande acceptæ. Secundo, quod Imperatores eorū, propter opulentis imperij, ad occidentales Principes, ob hæreses, verumq; Christianarum promotionem, præcipua summorum pontificum auctoritate translationem, quæ circa illa tempora contigit; nihil eos commone cum occidentalibus habere, nullamq; obedientiam illis præstare, voluerunt: quod tamen & sponte in omnem diuisionem effusus, facile impetrari potuit. Deinde, ob summam adium, maximamq; inuidiam; quam ex gentis Bulgarorum, & multorum aliorum Sarmaticæ populorum, ad occidentales Ecclesias, quæ in idem seculum etiam tempore incidenti occasione, conceperunt. Denum, quod in consequentibus Synodis maxime de Sacerdotum Imperio comprimendo, Terminus sancti restituenda, & libenter: cui pro conatus Græci, ob incredibilem, quod contra occidentales ex translatio imperio conceperunt odium, iniquissimè aduersati sunt; illiq; quantum potuerunt, obstituerunt. Postremo, quod in quarta Constantinopolitana Synodo, quæ verè & proprie octaua dicitur; & in qua, præter trecentos octoginta septem Episcopos Vicarij omnium primarum sedium, ac ipse præsens Imperator, adfuerunt; euidentijs quasi, quam in alijs omnibus declatam est; quam potestatem & auctoritatem Romanus Pontifex, in Patriarchas Constantinopolitanos, haberet. cum in ipsa eorundem urbe Constantinopoli, trecentis octuaginta tribus collectis Episcopis, Adrianus Romanus Pontifex, Nicolai I. successor, per legatos suos, resistentibus primum et reclamantibus Imperatoribus; postea autem absentibus, & quasi penitentibus agentibus, ipsiusq; facti auctoribus; Phociam, ex Magistro curiæ, atq; militiæ Præfetto, à Michaele Imperatore, Patriarcham Constantinopolitanum factum, deceret: gurg, anathemate, cum omnibus sequacibus, percussit ordinationeq; eius abro-

gavit: Ignatium in sedem suam, quam totis duodecim annis integerrime tutatus est, restituit: vnaque, quæ, & qualis, & ex quibus Patriarchæ eligi, & creari deberent, docuit: atque ita vniuersam Ecclesiam illius statum & ordinem restituit. In eademque Synodo decernitur; omnes quidem honorandos Patriarchas esse, præcipuè tamen Sanctissimum Papam senioris Romæ: nec oportere etiam sententiam dicere in vniuersali Synodo, contra summos seniores Romæ Pontifices. In eadem pulcherrimum illud Imperatoris Basilijs exauditur, de Sedis Apostolicæ auctoritate, testimonium: Neque enim, vt sacratissimus Patriarcha ad proprium regrederetur thronum; Imperij mei opus, vel excogitatio facta est: sed multum ante, sanctissimus & beatissimus Papa Nicolaus, que circa illum erit certissimè discens, synodice decreuit; reddi ei ius proprij throni: & anathema, cum tota Sancta Romanorum Ecclesia, pronunciauit, contra resistentes huiusmodi consilio ac sententiæ. Hoc autem nos olim scientes, & pauentes anathematis iudicium; promulgari, obsecundare Synodico iudicio, Romanæ Ecclesiæ necessarium duximus; & huius rei gratia, reddidimus ei proprium thronum. *Hæc illa est causa, cur Grecis tantopere octaua non placeat Synodus. Quamquam & alijs postea interfuerunt Synodis, vnde cime & duodecime, Lateranensi, Florentinæ item, quam illi octauam vocant; & cui Imperator, ipsæque Patriarcha, vniuersæ item Græciæ Patres interfuerunt, camp, manu sua obsignauerunt. Sed idem odij, & ambitionis æstus, omnia deinceps euerit ac perurbauit. Earum autem verum, quas diximus, autores eam ob causam hoc loco non appellamus; quia nemo, tam ex Græcis, quam ex Latinis, eorum seculorum historiam scripsit; qui non idem doceat, atque testetur: tum ipsius octauæ Synodi acta, hoc idem clare confirmant.*

Symbolum

SYMBOLVM NICOE

NUM APPROBATVR: PROPRIVS

GRÆCORVM DE PROCESSI-

one Spiritus Sancti error
ascribitur.

Caput I.

PRIMUM IGITUR CAPUT confessionis vestræ; vniuersum Christianæ fidei dogma: id autem sacrè sanctæ vniuersalis Nicenæ synodi complectitur Symbolum; de vna, in tribus personis, omnia excedente natura, & substantia Diuina.

Quod quidem præclare à vobis teneri, ac piè prædicari, libenter confitemur: præter quàm quod Nicæna Synodus, & reliquæ cum ea consentientes, omnes decreuerunt; Spiritum sanctum ex ipso solo Patre procedere.

Quod quidem sacra illa & incorrupta fidei Christianæ confessio, sacrum, inquam, Symbolum, hoc ita esse discretissimis verbis explicat, *Spiritum scilicet Sanctum, ex solo patre procedere.* Quam quidè sententiam, à trecentis decem octo plenis Deo patribus, in Nicæna primum Synodo propositam; deinde in Constantinopolitana à ceterum quinquaginta confirmatam: quam reliquæ item vniuersales quinque synodi, nihil addentes, nihil detrahentes, verum in idem planè vno Spiritu sancto conspirantes; obsignauerunt: qua denique tot sanctissimi viri, qui in medijs illis temporibus claruerunt; à sacris synodis edocti, confessi sunt: nos item cum illis omnibus, Dei gratia sequimur, atque confitemur. Quem quidem sensum præclare illius confessionis esse; ex ipsius Symboli ver-

bis

bis, quod in medium adferimus, facilius quam aliunde, perspicere potest. *Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, factorem cæli et terræ, visibilem omnium, et invisibilem. Et in unum Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei unigenitum, et ex patre natum ante omnia secula. Lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, non facti: consubstantialem patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, et propter nostram salutem; descendit de cælis: et incarnatus est de Spiritu Sancto, et Maria virgine: et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio Pilato, passus et sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum scripturas. Et ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos et mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum, et vivificantem: qui ex Patre procedit: qui cum patre et filio simul adoratur, et conglorificatur: qui locutus est per prophetas. Et unam sanctam, Catholicam, et Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma, in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum, Et vitam venturi seculi. AMEN.* Atque hic quidem est ille verè, & incorruptè fidei thesaurus; ab ipso Spiritu sancto, ne quid ex eo aut auferatur, aut aliquid alienum, & adulterinum illi addatur, sanctè oblinatus. Hæc est illa diuina, sanctissima, perfecta, ac vniuersalis, per orbem terrarum fusi populi Christiani, telsera. Hæc est illa communis confessio, omnium sanctorum Patrum. Hic est certissimus vniuersæ Christianæ fidei limes: quem in pectore nostro recondentes; quem vtrisque manibus amplectentes: quem vbiq; magna libertate et alacritate confitentes; veluti quoddam cæleste, integrum, & incorruptum, nullaq; parte contaminatum, sanctorum diuinoq; numine aflatorem hominum depositum; ad extremum vsque finem vitæ nostræ con-

stræ conseruabimus. Quo precibus & intercessionibus eorum, qui nobis eam fidem exposuerunt, atque sanctè conseruauerunt, tanquam mundam hostiam, eam pulcherrimam confessionem, & nos ipsi Sanctissimæ Trinitati offerentes; ab æterna liberemur damnatione, ac sempiterna in Christo celestis regni ipsius possessione potiamur. Quod vt consequamur gratia & misericordia Christi nostri, etiam atque etiam vehementer oramus.

ANNOTATIONES.

Nicæna Synodus. *Nisquam hoc decreuit Nicæna Synodus, in cuius Symbolo, non pluri de Spiritu Sancto pronuntiata esse, quam illud, Et in Spiritum Sanctum, testantur aita ciuicada Synodi: testantur duo quuissimi auctores, illius, temporibus proximi, D. Basilius, atq; Gregorius Nazianzenus. Basilius verba in Epistola quadam ad Ecclesiam Antiochenam hæc sunt: Quoniam vero doctrina de Spiritu sancto indefinita est, quod nondum compaterent impugnatores Spiritus Sancti, in condemnandi sint, qui Spiritum sanctum create, & seruilis nature dicunt, in ea Synodo, nulla facta est mentio: nihil enim prorsus creatum est in diuina & beata Trinitate. hæc ille. In Constantinopolitana igitur demum secunda vniuersali Synodo, que contra Euanoniam, Photinum, Macedonium, Constantinopolitanum Episcopum, qui negabat Spiritum Sanctum Deum esse, eumq; inter creaturas impte coniebat, collectæ fuit; hoc totum additum est: Et in Spiritum Sanctum, Dominum, & viuificantem: qui ex Patre procedit: qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. In Romana autem Synodo, quam in idem tempus frequentissimam contra Arrium, Macedonium, Photinum, Appollinarem, Damasus Romanus Pontifex, Romæ congregauit: & in qua item Petrus, Alexandrinus Patriarcha, adfuit; hoc ipsum Filioq; per quandam Constantinopolitanæ Synodi interpretationem, additum fuit. Cum enim centum quinquaginta illi Patres, qui item à Damaso, opera Theodosij Imperatoris Constantinopolitani vocati eant, omnino, cum propter persecutionum vim, a quibus necdum, exitiosissime urgente atq; descendente, Arrianam &*

Macedonianam impietatem, Constantio atq. Valente, restituant, tum propter Hæreticorum insidias, quas illis absentibus, Ecclesiis illorum struxissent, ipsamq. itineris longitudinem, & difficultatem, Romam ipsi venire non possent; eam de Spiritu sancto confessionem, per Eusebium, & Priscianum Episcopos, legatos ad Damasum, ceterosq. Patres, confirmationis causa, Romam miserunt: quam per omnia idem sentientes sancti illi Patres, vna cum Damaso pontifice, approbant: hoc solum, quod dictum erit, qui ex Patre procedit, per additionem huius particule Filioq. propter eos hæreticos, qui tum dicebant, Sanctum Spiritum per filium suæ factum, quos ibidem sancta anatbematizati Synodus; & qui tandem Spiritum Sanctum, filij quidem filium, patris autem nepotem dicebant; & sancti & pie interpretati sunt. Ita ex utriusq. partis orbis terrarum sententiarum collatione, vna perfecta, de Spiritu Sancto, confessio, conscripta fuit: cum esse Spiritum vniuersantem, qui ex Patre, Filioq., procedit: qui cum Patre & Filio, simul adoratur, & consubstantiatur. Qui quidem sancti patres, tam illi, qui Constantinopoli cum Imperatore, quam isti, qui Romæ cum Damaso congregati erunt; et si loco distincti fuerunt, se tamen vnum vniuersale concilium constituebant: cum & ab eodem, et sub eodem capite, congregati fuissent: & in eodem spiritu, & eiusdem Spiritus sancti causa, ad eisdem etiam hæreticos damnandos, & conuincendos, collecti essent; et ex mutuaq. sententiarum collatione, & approbatione, vnum vniuersale symbolum ediderunt. Quorum deinceps sententiam, sine ulla controuersa, vniuersa Ecclesia secuta est, usq. ad octauam synodum. Nam tum demum, post octauam synodum, eam de Spiritu Sancti processione, tardè, tardè, reuocatores, Græci odio, & malevolentia excitarunt. Constant. hæc omnia primum ex Epistola ea, qua orientales patres respondēt Damaso; causam, cur Romam venire non possent, explicantes: constat item ex eiusdem Damasi Epistola, qua Constantinopolitani respondēt Patribus, eorumq. decreta approbat: constat ex Actis vtriusq. Concilij: constat ex lib. 9. Tripartite historie cap. 16. constat ex Hugone Eteriano, libro 3. de processione Spiritu sancti, cap. 16. Et alijs multis auctoribus, antiquæ vetustatis peritissimis, fidèq. dignissimis.

Omnes vniuersales Synodi obfirmarunt, nihil addentes, nihil detrahentes, &c.

Due

Due sunt partes vniuersi pretextus, quo Græci iniquissimum schisma suum, in questione, de Spiritu Sancti processione, velare, ac veluti integumento quodam tegere volunt. Primum falsò Latinos, contraq. sanctorum Patrum sententiam, & iudicium, Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere, opinari. Secundo, quamuis hoc rectè & verè dicatur; non tamen illos, vel hoc, vel aliud quicquam sacro simbolo adijcere debuisse. Et cum primum illud manifestè sit falsum, & erroneum, ut paullo post docebimus; posterius hoc, in quo se arcem negotij tenere putant, Canone potissimum Ephestini Concilij scripto, confirmat: cuius illa sunt verba. His igitur recitatis, (Canones autem Nicæni Concilij tum lecti erunt) constituit sanctum Concilium, vt nemini liceat aliam fidem, vel proferre, vel conscribere, vel componere; quàm eam, quæ præstituta, ac per scripta est à sanctis Patribus, qui in Nicænorum vrbe, cum auxilio Spiritus sancti, coacti fuerunt. Qui autem audeant aliam fidem vel componere, vel producere, vel proferre, volentibus conuerti ad agnitionem veritatis; siue ex Gentilitate, siue ex Iudaismo, siue alia quaecumq. secta; vt hi siquidem Episcopi aut Clerici sint; isti ab Episcopatu, hi à Clero remouentur, ac prohibeantur: sin autem laici sint, vt extrema detestatione & execratione, percellantur. hæcenus sancta synodus Ephestina. Quo quidem Canone docent Græci, post duo illa œcumenica Concilia, Nicænum, inquam, atq. Constantinopolitanum, ita symbolum, ita fidem Christianam, ab Ephestina synodo conclusam & obfirmatam esse; vt illi nihil amplius a quoquam mortalium addidi, aut adijcere liceat. Quod cum Latini in huius particule additione Filioq., sint ausi, merito illos sapud dicto anatbematizati subiacere, seque iuste ab illorum conuictione & commanione disiunctum. Atq. hic est ille summus Græcæ schismatis Arx, maximum presidium. Verùm longè aliam mentem sacri Canonis esse, quam isti putant, vel ipsa Canonis verba clarè docent. Primum enim, vbi dicit, Ne quis aut Episcopus, aut Clericus, aut laicus, quicquam adijcere audeat: proculdubio singulos & priuatos homines; non autem vniuersum concilium vcl publicam auctoritatem intellegit. quod plenus ipsa Canonis oratio indicat. (Cum enim post Nicænam, atque Constantinopolitanam Synodum, singuli fere Episcopi, in suis Diocæsibus, sua conscriberent symbola: eaque populus sibi subiectus proponerent: nec Episcopi tantum, verùm & laici nonnunquam: eaq.,

B j

cam

eum collectis demum vniuersalibus Synodis, publicè cuiusvisque ambitiose legi, ac recitari in Synodo uellet: et posteaquã item Theodosius Episcopus Symbolum, à Chariotio presbytero Philadelphien. sacro etiam Episcopo concilio oblatum, publicè lectum fuit: in eaq; re plurimum periculi, et confusionis, moræq; et ambitionis, si cui animaduertisset inesse Synodus: statim post eius lectionem clamauit Canonem: Ne quis in posterum, aut Episcopus, aut Clericus, aut laicus, suum proferat symbolum: hocq; genere & unitatem fidei Catholice turbet: nouisq; erroribus occasionem præbeat: et Sacras Synodos impediatur: tempusq; frustra extrahatur: sed ut omnes communem fidei, à trecentis decemq; sanctis Patribus, in Nicæna Synodo, formulam conscriptam, sequantur, illiq; ad hæreant. *Secundò*, cum idem sanctus Canon doceat, & ne quis aliam fidem proferat, aut conscribat, manifestè explicat; non illud prohiberi, ne quis Symbolo conueniens & consentaneum interpretationis causa addatur: sed simpliciter, ne quis aliam fidem conscribat; hoc autem est, diuersam, pugnantem, planeq; contrariam ab illa, quam sancti tradiderunt Patres. *Quomodo* hoc nostro infelici tempore multi exoriantur nebulones, qui uel Ebonem, uel Cheryntum, uel Arium quemdam sequuti: Lutherum item, aut Calinum, aliam fidem componere non erubescunt; suaq; semina pro vniuersali Canone, & Regula fidei Christiane, miseris populis, obtrudere non uerentur. *Tertio* cum dicit, componere, producere, profiteri, conscribere: non excludit interpretari, explanare, illustrare: que longe diuersa sunt, & nonnquam planè necessaria. Non illud igitur sacer Canon docet; nihil simpliciter Symbolo addendum esse: sed hoc potius: nihil priuata auctoritate, nihil priuato sensu, pugnantis proscriptum, & diuersam aut contrarium, his, que à sacris Synodis instituta sunt; conscriptioni fidei applicandum esse. *Quæquam* autem ex his ipsi sacri Canonis uerbis, hoc ita esse clarissime demonstratum est: tamen & aliunde hoc idem manifestissime doceri potest. Nisi enim Symbolo aliquid aduere liceret; tum contingeret aliquem, ut quod corde creditur ad inuicem, id ore confiteri ad salutem non permitteretur: contra quam D. Paulus docet atque præcepit. Deinde, si amplius neque illustrare, neque amplificare, neque obferri in fide Christiana explicare post concilium Episcopum liceret; frustra igitur paulò post contra Eutichem sexcentorum quadraginta Patrum abbascedoni concilium conuocatum fuit: frustum & alia

que

que post consequute sunt Synodi: que non aliam ob causam conuocabantur, quam, nouis erroribus & hæresibus exorientibus, illustrande & explicande fidei Christiane causa; eademq; Anathematizati subiecti erunt consilia omnia. Verum ut propius ad id quod totam causam continet accedamus. Fuit idem penitus Canon isdem serè uerbis à Nicæna etiam synodo proscriptus, qui quanquam cum multa alia nunc in actis eius Synodi non reperitur; in ea tamen Epistola Liberij Pape, quam ad B. Athanasium Alexandrie Patriarcham conscripsit, & que sic incipit: Iam à principio accepimus à Beato Petro principe Apostolorum, & cet. his uerbis legitur. Prædicta namq; uti legitur, sancta decreuit Nicæna Synodus, aliam fidem nulli proferre licere, aut conscribere, aut componere, aut sapere, aut aliquid docere, nec aliquid in fide uel intelligere, quod horum Patrum decretis contrarium sit. Qui uero aliam fidem proferat, aut docere, aut aliud symbolum tradere illis, qui ad uiam ueritatis, de quacunq; fide, uelint conuerti, aut ex Iudaismo, aut ex Gentilitate; si Episcopus fero, aut Clericus, præcurator: Episcopus ea dignitate, & Clericus clero: si uero Monachus aut Laicus, anathematizetur. *Recognoscimus* eadem uerba, eandemq; uerborum sententiam concilij Nicæni; que fuerunt Synodi Episcopine. Si igitur Canon hic uic sensum habet; ut non licet quicquam Symbolo addeat: uti quidem Greci putant; subiectam igitur eum eidem anathematizatum, quod paulò post sequutum est generale Constantinopolitanum concilium: ipse, ad eò magnus ille Theologus Nazianzenus, quem ex sententia vniuersæ Synodi: propter eius præstantem doctrinam, qua tum excollebat; inter omnia symbolum illud conscripsisse plurimi censent. Multa enim, ultra ea, que Nicæno continerantur symbolo, uel illustrande, uel explicande ueritatis causa, in ea Synodo adiecta fuisse, multa detracta; non aliunde melius patet, quam ex uariisq; symboli mutua collatione. Et Nicæni quidem symboli forma hæc est:

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium uisibilem, & inuisibilem conditorem. Et in unum dominum Iesum Christum, filium Dei, de Patre natum, unigenitum, id est, ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum uerum ex Deo uero, genitum, non factum, consubstantialiæ Patri, hoc est, eiusdem cum Patre substantiæ: per quem omnia facta sunt, siue, quæ in celo, siue, quæ in terra sunt. Qui propter nos

B ij

homi-

homines, & propter nostram salutem, descendit: & incarnatus, & homo factus, passus est: & resurrexit tertio die: & ascendit in caelos, inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, erat aliquando, quando non erat: & antequam nasceretur, non erat: & quia ex non extantibus factus est; aut ex alia substantia, vel substantia dicentes esse, aut conuertibilem, aut mutabilem filium Dei; hos anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia.

Constantinopolitanam autem hęc.

Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli ac terræ, visibilem omnium & invisibilem. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum; & ex patre natum ante omnia secula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, hominioni patri, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit. Et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine, homo factus: crucifixus est pro nobis, sub Pontio Pilato, & sepultus: tertio die resurrexit, ascendit ad caelos, sedet ad dexteram patris; iterum venturus est in gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum, dominum, & viuificantem, ex patre procedentem, cum patre & filio coadorandum & conglorificandum: qui loquutus est per Prophetas. In vnam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur vnum baptisma, in remissionem peccatorum: expectamus resurrectionem mortuorum: & vitam futuri seculi. Amen.

Vbi multa detracta, multa addita esse quis non videt? in quibus hoc est, incarnatus de spiritu sancto, ex Maria virgine; & hoc, & sepultus: & hoc, sedet ad dexteram patris: & hoc, cuius regni non erit finis: & alia, quę sequuntur, ad finem vsque symboli. Sed & Ephesina Synodus, eadem subiacebit anathemati. Multa siquidem & ipsa illustrauit, ad fidem Christianam pertinentia: multa addidit: multa interpretata est. Et quantum hæc clarissima sint; tamen si demonstrauerimus, eandem Spiritum sanctum, qui & in Nicæna prius, & postea in Ephesina Synodo, eius Canonis autor fuit, & magister, et ipsam eiusdem interpretem, ac enarratorem, in consequenti Chalcedonensi Synodo fuisse, longèq; aliam sensum eius esse docere; non amplius quidquam ad eam causam confirmandam de-

dam desiderari poterit. In quarta igitur vniuersali Chalcedonensi Synodo, cum Eutiches, qui naturas in Christo confundebat, libellum sacrę Synodo obtulisset, neq; quidquam aliud se sentire professus fuisset, quam id quod in Nicæno symbolo perscriptum esset; ubi ne verbum quidem vllum de distinctione naturarum positum erat. Indeq; cum Patres ipsos cohortatus esset, ne aliquid symbolo contra Ephesinę Synodi Canonem addant; ex inter cetera dixit: Hanc, inquit, fidem, memorata hæc antior sancta & vniuersalis synodus confirmauit, cuius Præful fuit beata & sanctę recordationis Pater noster, & Episcopus Cyrillus; eamque definitionem protulit. Qui præter ista addiderit aliquid, aut inuenierit, aut docuerit; eum damnationibus, quę tunc scriptę sunt, subiicere: quorum exemplaria in codice designauit mihi memoratus Pater noster, & Episcopus, Cyrillus, quę & piè in manibus habeo. Subiciens igitur me ipsum sanctę synodo; definitionem eius vsque nunc custodiui. Quę ubi publicè lecta sunt; responsum est Eutichi, à sanctis Patribus, primum per Eusebium Episcopum Dorthei: Mentitus es: non est definitio talis: non est regula hæc præcipiens. Deinde per Diogenem Episcopum Cysij: Dolose, inquit, proposuisti synodum sanctorum Patrum; quæ in Nicæa facta est. Accepit namq; addita-menta à sanctis Patribus; propter peruersum intellectum Appollinaris, & Valentini, & Macedoni, & qui eis similes sunt: & additum est in symbolo sanctorum Patrum; & qui descendit, & incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine. Hoc idem igitur & isti sibi dictum putent, à sexcentis quadraginta sanctissimis Patribus, veteriq; Græcia dignis; eos mentiri, doloseq; eodem modo, in allegatione istius Canonis agere. Quid enim hæc interpretatione clarus est quid istis verbis Spiritus sancti illustrius esse potuit? Ruit igitur firmamentum Græcię: detritum est ruclamen maliciosi Schismatis; cum neque diuersum quidquam, neque priuata auctoritate, symbolo Latini addiderint; sed potius ex sententijs veterum, tam Græcorum, quam Latinorum Patrum, vti post docerimus, nouis hæresibus eurgentibus, illud interpretati sint: cum in prioribus illis vniuersalibus Synodis, nonnullum planè de Spiritu sancto, totum dogma definitum, aut explicatum fuerit: vti quidem magnum illum Basilium, in ea, quam scribit, ad Ecclesiam Antiocheam, Epistola, testari superius diximus. Sed & Patres ipsos temporis illius, imprimis autem Basilium, quem Chalcedonensi Synodis ministrum gratiæ, & cum

Et cum qui primus doctrinam de Spiritu sancto illustravit, appellare solet; multa indefinitè, multa minus clarè, de Spiritu sancto, ac quasi dissimulanter dixisset, ex quadam Epistola Gregorij Nazianzeni perspicitur: ubi eam querelam, quam Philosophus quidam contra Basilium magnum, atq; ad eò ipsum Gregorium, in quodam conuivio proposuerat, bis verbis exponit. Coetera quidem laudentur viri illius, si ita lubet, nec ipse quidem contradicere: coeterum quod maximum est, non illis concedam. Orthodoxia nomine, frustra laudatur Basilius: frustra Gregorius: ille, quia veritatem in suis disputa- tionibus prodit; hic quia tolerantia sua, v. conditionis socium se præbet. Audiui quidem Basilium magnum, de patre quidem, & filio, optimè ac præstantissimè, atque vt vix quilibet alius facile queat, differentem: Spiritum autem sanctum conuellentem, ac deficientem. *Ac cum liberam Gregorij confessionem Spiritum sanctum Deum esse constitentis, idem Philosophus attulisset: de Basilio ibidem sic inquit.* Basilium autem fidei doctrinam obscure subin- dicat, ac velut adumbrat, nec veritatem liberè proficitur. *Ac deinde, que ipse Gregorium in Basilij defensionem dixerit, paulo post subiicit.* Quoniam, inquit, ego in obscuro positus, ac plerisque in- cognitus; sic, vt nec qua loquar, nec an loquar, ferè homines sciunt; tunc philosophor: illius autem maior habetur ratio, vt porè & à seipso clarioris, & ab Ecclesia: tum etiam, quia id omne, quod dicit; in publico hominum cœtu dicitur. hæreticorum bul- vo vrgetur; nudam præsertim à Basilio vocem arripere quaerenti- um, vt eo, (qui solus ferè reliquus est veritatis fomes, vsq; vi- uifica) vicinis omnibus captis, ac subiugatis, ex Ecclesia pulso, & exturbato; malum istud in ciuitate radices agat: atque ab hac Ec- clesia non secus, atque ex aggre quodam & propugnaculo, ter- rarum orbem peruaslet, ac populetur. Præsertim itaque veritatis doctrinam cautius aliquanto, minusq; liberè, profiteri, temporiq; quasi nebulæ cuidam cedere; quàm eam apertè, & prædicatione op- primere. Deinde ipsum alloquitur Basilium: ab eoq; petit, vt, quan- tum in doctrina de Spiritu sancto sit progressum, quid de ea pronun- cians eundem ipse putet, sibi explicet. Tu verò diuine vir, & sacro- sanctè, facito, vt nos doceas, quousq; in disputatione de Spiritu sancti diuinitate progredi; quousq; voces vsurpare; & quousq; cau- satione, certaq; dispensatione vti debeamus: vt ea, aduersus eos, qui contradicunt, in promptu habeamus. *Quod idem in eius laudibus ipsè se-*

ipsè se ferè verbis prolixius docet. Sed hæc quidem bætèna.

Quod idem Sanctissimi viri, qui medijs illis temporibus vixe- runt, confessi sunt.

Cæca esse eorum, qui nocere volunt, consilia, præclare dicitur quidam. *Euenit enim plerumque, vt non modo falsa se dicere non animaduertant, verum etiam pugnantia: ac non tantum cum alijs, sed etiam secum ipsos pugnare. Quod idem in hac causa, Græcis ambicione elatis, euertisse video: nam et hoc falsum est; veteres Patres ita, vt isti dicunt, sentire: Et isti non magis cum latinis, quam cum ipsis Græcis incauti, & imprudentes, in hac parte pugnant. Et de Latinis quidem nihil attinet dicere: de Græcis paucis id quod proposuimus demonstramus. Duo sunt potissima Græcis lumina, D. Basilium, atque Gregorium, quos isti maxime suspiciunt, ac eos se in omnibus sequi profiteantur: horum uterque eam proponunt quæstio- nem: Cur Spiritus sanctus non dicatur filius filij. Quod nunquam facerent; nisi eundem, quemadmodum à Patre, sic & à filio procedere iudicarent. Inuait ipsius Basilij hæc de re verba audire. Hic in- quitur lib: 5. contra Euanomium, eam in hunc modum proponit quæ- stionem. Quare inquit, & Spiritus sanctus filius filij non dicitur; Et statim respondet: non illud quod isti volunt; quod ex filio non procedat, ex eoque suum esse non accipiat, (quod quidem proxime et proprie, si ita iudicasset, dicendum fuit), sed contrarium. Non, inquit, propter hoc, quod non sit ex Deo per filium; sed ne Tri- nitas existimetur multitudo infinita, filioq; ex filijs, vt fit in ho- minibus, suscipere iudicetur. Sed dices, inquit, si Dei imago est filius, filij autem Spiritus sanctus; quare filius, Spiritus sanctus non dicitur? hoc enim fortissimum argumento ad suam impietatem firmam- dam abutuntur Euanomiani: aut enim filium, aut creaturam iubes suspicari. Cum autem filius non appelletur: propterea crea- turam esse dicis illum, qui creaturam sanctificat. *Hæc Basilium.* Quid his verbis clarius est? quid hæc consequentia magis perspicuum? Quid enim necesse fuit D. Basilio alias causas eius rei quaerere; cur Spiritus sanctus, filius filij, non dicatur: et non simpliciter, illum, que uersissima, et simplicissima esset, adferre; quod scilicet ex filio ita non procedat, quemadmodum ex patre filius generatur; si id tantum rir sensisset? At non dicit hoc; sed contrarium potius. Sicut, inquit, filius se ad patrem habet; sic & Spiritus ad filium. Propterea, inquit, & Dei quidem verbum filius est, filij autem verbum*

Spiritus. *Idem ferè dicit magnus Athanasius in Epistola ad Serapionem*: Talem inquit, habet ordinem & naturam Spiritus erga filium; qualem habet filius erga patrem. etc. *Quid hac oratione elarius? quid explicatius, aut quid euidentiùs dici potest? Nisi forte illud à vobis expectat, dum isdem quoque verberis, ex patre filioq. procedere, ipsos corandem orientales patres vsos fuisse, docemus. Pareamus igitur et in hac parte illis. Audiant primùm D. Athanasium Alexandriæ Patriarcham in Dialogo, quem in Synodo Nicæna contra Arrium habuit, ita dicentem*: Siquidem Spiritus ex patris filioq. substantia non est: cur filius, cum sanctum Baptisma suis discipulis traderet, de eo fecit mentionem dicens: Euntes in mundum vniuersum &c. *Et alio loco*. Ipse, inquit, spiritum dat, & quæcunque spiritus habet, à verbo habet. *Et ad Serapionem scribens*: Spiritus inquit, à verbo accipit, iuxta Domini vocem: De meo accipiet, & annuntiabit vobis. *Et in illo, vniuersi orbis terrarum iudicio omnibus seculis approbato, simbolo*: Pater inquit, à nullo est factus, nec creatus, nec genitus. Filius à patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Spiritus sanctus à patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. *Et in sermone de incarnata dispensatione*: Ne credat quis, quod is quod non habebat accipiebat: is enim supernè demittebat, vt Deus; & infernè ipse cum suscipiebat, vt homo. ex eo igitur in eum descendebat: ex eius deitate in humanitatem ipsius. Audis? ipse supernè mittebat vt Deus: & ipse ipsum infernè suscipiebat, vt homo: & veluti Deus mittebat, veluti homo recipiebat: nam totus erat in terra; nulloq. modo à cælo aberat: quippe, cum in eo omnis deitatis plenitudo corporaliter resideret. Cum ergo carne esset circumscriptus, in lordane conspiciebatur: sed deitate cum esset incircumscriptus, paternum finem non relinquebat; vnde ex eo in eum descendebat. Ideo nihil prodèst, quod à vobis allatum est; imò pro vobis videtur facere, vobisq. magnum importat detrimentum. *Audiant D. Epiphanium, qui sic in suo Augyrote sermone inquit*: Spiritus sanctus ex patre & filio, tertius nominatione. *Et rursus*. vterque habitat in iusto homine; Christus & Spiritus eius. Quod si Christus ex Patre creditur, Deus ex Deo; Spiritus quoque ex ipso, vel ex vtroq. quemadmodum ait Christus: Qui ex Patre procedit, & hic ex meo accipiet. *Et iterum*. Sed dicit quispiam: Ergo duos filios esse dicimus: & quomodo est

modo est vnigenitus? at quissimam es tu, qui contradicis Deo? Si enim filium nominat, qui ex Patre est, Spiritum verò sanctum, qui ex vtroque etc. *Et rursus*. Spiritus sanctus, spiritus veritatis est, tertium lumen à Patre & filio. *Et demum*. Quemadmodum enim nemo nouit Patrem, nisi filius, nec filium nisi Pater; ita dicere audeo, nec spiritum nisi Pater & filius, à quo procedit, & à quo accipit; neque filium & patrem, nisi Spiritus sanctus, qui verè glorificat, qui omnia docet, qui ex patre & filio est. *Audiant auream illud os Chrysostomum, in expositione Symboli Homil. i. ad Neopitros*. Ille est spiritus procedens de Patre & filio, qui diuidentem propria bona singulis pro vt vult. *Et in alio sermone*. Itaq. credendum esse dicimus, spiritum sanctum Patris esse & filio coequallem, & procedentem de patre & filio. *Ita et alio loco, fonti qui dem patrem, fluuio autem filium, aquæ euerò, quæ inde hauritur Spiritum sanctum, testimonio vtens Domini comparat, qui ait*: Qui biberit ex hæc aqua, quam ego dabo ei; non sitiet in æternum. *Audiant Gregorium Nazianzenum, qui sic inquit*: Item aliam differentiam intelligimus, vnum nempe propinquum ex primo, scilicet, filium ex patre; alium autem ex propinquo, Spiritum sanctum ex filio. *Audiant iterum illustriorem illam doctrinæ de Spiritu sancto Basilium, qui in eodem lib. 3. contra Eunomium sic inquit*: Fuite vnquam homo sic auidax, qui diuorum dogmatum innotationes induceret? Cur enim necesse est, si dignitate ac ordine tertius est spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? dignitate namque ipsum secundum à filio, cum ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa causa dependeat; pietatis ratio tradit: natura verò tertia vti, nec à diuinis scripturis docti sumus, nec à dictis possibile est, consequenter ratiocinari. Nam quemadmodum filius ordine quidem à Patre secundus est: quoniam ab illo & dignitate est, quia origo atq. causa essendi, Pater ipsi est: & quoniam pro ipsum accessus & adductio ad Deum Patrem est; natura vero nullo modo secundus, quoniam in vtroque vna est Deitas; ita videlicet & Spiritus sanctus: est dignitate & ordine secundus à filio est; non tamen verissimiliter alienæ ipsum esse naturæ inde consequetur. *Et in eo capite quod inscribitur*: Quod spiritus diuina natura est: Spiritus namque inueniens, viuenti verbo ad creandum adiunctus, viuens potentia diuina, natura ineffabilis, ex ore ineffabili manifestata, ineffabi-

liter per sufflationem ad hominem missa, & secundum corporalem à Christo monstratam figuram, rursus ab eo per sufflationem reddita: convenire namque decet creationi novam reparationem. Convenientiam autem figuravit, sufflans; quod non est alius præter illum, qui à principio sufflauit; sed idem, per quem Deus sufflauit; tum quidem cum anima, nunc verò in animam. *Audiant Cyrillum non in uno sed in multis locis, ac primo in expositione Iocelis Prophetæ super illum locum:* Effundam à spiritu meo, sic ait: Inquantum etenim Deus ex Deo, secundum naturam filius est, eundem natus sit ex Deo & patre; proprius eius, & in eo, & ex eo, spiritus est: quemadmodum, & de ipso Deo & patre intelligitur. Et ex eo est, inquit: & ita ex eo; quemadmodum de ipso Deo & patre intelligitur; omne dubium quærentibus causam tollens.

Idem rursus in sermone ad Theodosium Imperatorem: Baptistantem, inquit, Iesum in igne & Spiritu sancto; non alienum baptisantem effudisse spiritum, serviliter & instrumentaliter; sed tanquam Deum secundum naturam cum auctoritate summa, qui ex eo, & proprius eius est. *Et iterum in Theodosio:* Legem igitur cum ferat Christus, ita condit eam, tanquam in eo, & ex eo, sit spiritus eius. *Et rursus:* Nullam igitur naturæ differentiam filij & Spiritus sancti Paulus novit; sed tanquam ex eo, & in eo, naturaliter sit, Dominico nomine cum vocat. *Et in expositione noni Anathematis:* Homo factus inquit, vni genitus Dei filius, non minus permansit Deus, omnia habens quæcumq; & pater; præterquam quod non sit Pater; & proprium habens, quod ex eo, & in eo suscitatus est Spiritus sanctus. *Et alio loco:* Procedit quidem Spiritus sanctus ex Deo Patre, secundum verba saluatoris: non tamen est alienus à filio: omnia namq; cum patre habet. Et hoc ipsemet docuit, dicens de Spiritu sancto: Omnia quæcumq; habet Pater, mea sunt: ideo dixi vobis: ex meo accipiet, & annuntiabit vobis. Nam etsi à patre procedere Spiritum sanctum Saluator dixit, non minus tamen est etiam Filij. Est autem Filij, quemadmodum & patris. *Et in Epistola ad Nestorium:* Etsi est, inquit, spiritus in propria hypostasi, pro ut spiritus est non filius, non tamen ab eo alienus. Profluit enim ex consueti ex Deo & patre. *Et in sermone ad Theodosium Imperatorem:* Non ex mensura (inquit secundum Ioannem) dat spiritum filius; sed ipse eum ex se ipso emittit, quemadmodum & ipse Pater. Quare B. Paulus omni in

hoc diffe-

hoc differentia postposita, nunc quidem Deo & patri illum attribuit, nunc rursus filio. *Et in illis quæ ad Palladium in forma Dialogi scribit:* Mutabilis verò minime inquit, est spiritus. Nam si mutabilitati subiaceret, ipsi diuine naturæ quæ defectus ascriberetur: siquidem Dei & patris, nec non & filij est, qui essentialiter ex utroque, scilicet ex patre per filium, profluit spiritus. *Item in quinto ad Hieroniam, reddens causam, cur spiritus filij, dicatur spiritus:* Cuiusnam, inquit, proprium dicimus esse Spiritum sanctum? Vtrum solius Dei, & patris? an etiam filij? an & disiunctim vtriusque & simul amborum, tanquam vnum ex patre per filium propter identitatem essentia? *Et in septimo ad Hieroniam.* Inhabitantem enim sibi, & insitum quis habebit eum, qui natura & verè Deus est, (de filio dicens) cum spiritum accipiat, qui non alienus & essentia disiunctus ab eo est; sed qui ex eo, & in eo, & eius proprius est, & æquè atque ille, Dominus est? *Et post pauca:* Misit autem nobis de cælo paraclerum, per quem, & in quo nobiscum est, & in nobis inhabitat: non alienum in nobis affluens; sed qui essentia fuit, & patris sui proprius est spiritus. *Obsequemus rem totam primæ synodi testimonio, quæ dicit,* Spiritum sanctum ex patre procedere; proprium autè esse filij, & ab eo scaturire. *Vnde manifestè constat falsò istos dicere, omnes sanctos Patres diversum quid à Latinis sensisse. Et non minus ab illis, quos duces sequuntur, quàm à nobis discedere, ac æquè ab utrisque in quo scilicet disiuictos esse. Cum inter veteres Græcos et Latinos, nulla sit in hac parte differentia; præter id, quod Latini quidem summam quandam Patris et Filij equalitatem declamantes, particula, Ex, quæ patrem quandam, et æqualem eum designare solet, utuntur: Græci autem veteres ordinem quandam in diuinis connotare volentes; sæpius particula, Per, magis ad eam rem comparata uti solent: ita ut dicant, Spiritum sanctum ex patre per filium procedere. Quomodo Basilium, Gregorium Nisenum, Damascentum, et alij sæpius loqui solent: uti quidem doctissimi, doctissimus ipse, in eo libello, quem hac de re ad Lascharum conscripsit, annotauit Bezarion, quorum uterque patrio scilicet damnato, Latini se adixerunt. Neque vero aut veteres Græci, aut ipsi Latini, dum Spiritum sanctum ex patre et filio procedere dicunt, hoc ita intelligunt: ut aut duo principia Spiritus sancti constituent, aut patris et filij personas confundant, aut aliquam diminutionem personarum, vel imperfectionem*

C ij

processio-

professionis faciunt: quæ omnia imperitiæ & malitiosè noua Græcia nobis obijcit. Quod ita esse ut rectum intelligatur, rem totam paucis ut est, penitus explicemus.

Cum igitur una quæque res aut persona duplicem quodammodo habeat formam & proprietatem: aliam quidem communem cum cæteris eiusdem naturæ & generis rebus: aliam autem sibi propriam & immediatam; quæ & personam eius constituit, & ab alijs eiusdem generis rebus eam distinguit, & ex qua omnia quæ sequuntur promanant: quam personalem constitutum particularem, incommunicabilem, immediatam, principium individuationis Philosophi appellare solent. Vnæqueque item simili modo in diuinitate persona, hæc utraque prædita est forma & proprietate: quæ a modum patris quidem persona, communem habet formam, qua cum filio & Spiritu sancto communicat ipsam Deitatem; secundum quam vnus est cum illis Deus: habet autem & aliam propriam, quæ eius propriam constituit personam, eamque à filio & Spiritu sancto discernit; à qua item prima operatio, eaque immediata proficiscitur, quam cæteræ omnes consequuntur. Et forma quidem est, atque proprietates paternitas ipsa, à qua & nomen, & rem ipsam patris accipit. Prima autem & propria operatio, generatio ipsa: generare quidem prima & immediata est operatio patris. Cum igitur hæc sit prima, & immediata, & incommunicabilis patri proprietates, cuiusque personæ constitutiva: hæcque ipsa prima eius propria operatio, generare inquam; necesse est omnes alias eius consecutivas esse: non ut accidentia, quod in Deo non est; sed secundum naturam, & essentialiter. Vt cum prima & immediata cuiusque operatio, ab eius constitutiva forma penderet: ita omnes aliæ operationes hæc ipsam consequuntur. Cum igitur patris prima & immediata sit operatio generare; spirare autem, & reliquæ omnes secunde et immediatæ sint operationes; necesse est per ipsam generandi vim, spirandi rationem prouenire. Cum autem ipsa spirandi facultas Spiritum sanctum sit productiva; necesse erit Spiritum sanctum ex patre per filium procedere. Vt, quemadmodum generationem uti, & naturam suam, spirandi rationem prouenire; ita Spiritum sancti productionem, ipsam filij generationem consequi oportet; ipsamque Spiritum sanctum, ex patre et filio procedere: non tanquam à duobus principijs, sed tanquam ab vno. Si enim ut à duobus personis proficiscitur Spiritus sanctus; sic à duobus formis distentis, secundum quas producitur, promanaret: tum necessario duo eius essent principia

principia. Cum autem à duobus quidem personis producitur: forma tamen qua producitur, vna numero est, et omnino indistincta. Est enim ipsa diuina essentia vna, et eadem numero, communis ambobus, vna item spiratio, secundum quam Spiritus sanctus producitur: vnus profecto et non plura eius erant principia. Neque tamen patris et filij personæ hæc ratione confundentur. Si enim in aliqua forma propria, eorumque personæ constitutiva, Pater et Filius conueniret, ut pote in paternitate vel filiatione; tum merito confundi dicerentur: nunc autem manente cuiusque sua constitutiva, et in communicabili proprietate; in eadem tantum, quæ communis est, et quæ iam constitutis sequitur personis, spiratione inquam ipsa, atque Spiritus sancti productione, coniunguntur. Ita nulla ratione eorum personæ inter se confundentur, etiamsi communiter Spiritum sanctum spirant, atque producant; cum vniciueque eorum sua constitutiva & propria, incommunicabilis cum altero proprietates permanent, qua à se inuicem distinguantur. Neque item eam causam minor erit Spiritus sanctus Filio, quod ab illo producatur: quia neque filius ea causa est minor patre, quod ab eo generatur; neque ideo minor Spiritus sanctus, quod nec patrem nec filium producat: quia neque filius ideo minor patre, quod patrem non generet; sed solum Spiritum sanctum vna cum patre producat. Neque item aliqua imperfectio professionis hinc colligitur, quod à patre per filium Spiritus sanctum producatur; cum nullam imperfectiorem inde res sumant, quod per primas operationes et facultates suas, res alias producant atque constituent. Neque item illi calumniam relinquuntur locum, cur non potius ex patre et Spiritu sancto filium, quam Spiritum sanctum ex patre et filio proficiscatur: potentia siquidem generandi præcedit, uti dictum est, spirandi potentiam; tanquam prima et immediata patris operatio: spirandi vero facultas, cum filij generationem sequatur; necesse erit, ut non filium ex patre per Spiritum sanctum, sed Spiritum sanctum potius ex patre per filium procedere fateamur. Ex se ipsa autem Spiritus sanctus procedere non dicitur; quod nihil sui ipsius sit principium: neque spirationem actiuam, quæ soli patri, et filio communis est, habere potest. Vnæqueque enim diuinarum personarum, manens in eo quod est, et suam proprietatem personalem seruans; communia ad inuicem habet omnia essentialia. Eodem modo Spiritus quoque: etsi omnia communia habeat cum patre et filio; seruet tamen suam proprietatem necesse est: quoniam spirare seipsum non po-

non potest, cum hoc repugnet eius proprietati. Hæc autem omnia dignè Deo, supra omne tempus, et ad nostrum intelligendi modum, relate sunt accipienda. Et sic omnia ab his facile explicantur; qui spontè errare nolunt, pertinentiâ, contentione non vincuntur. Hanc autem et non aliam Latinorum de Spiritu sancto sententiam esse ex D. Augustino, quem tanquam Ducem & Principem vniuersa occidentalis sequitur Ecclesia, manifestum est: cuius illa sunt verba: Non inquit, duo principia spiritus sunt, pater & filius; sed vnum eius ambo principium sunt: pulcherrimòq; exemplo, rem totam explicat. Quemadmodum creaturæ non tria principia, sed vnum, Pater, Filius, & Spiritus sanctus; ipsa Trinitas, est vnus Deus. Nam & si patrem, & filium, & Spiritum sanctum, creaturæ causam credamus; tamen ad patrem omnia referuntur: quia ab eo habet, & filius, & Spiritus sanctus; & ipsum esse, & creandi potentiam. Item quod vna & eadem numero, potentia creat; cum pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ex vna & eadem numero, & communi diuinitate, sine diuina essentia prodeant: ideo vnus Deus, & creator est omnium. Idem de Spiritu sancti, ex patre & filio processione, sentiendum est. Namque vna & eadem spirandi potentia, quæ illis communis est, pater & filius; Spiritum sanctum spirant: & cum à patre hanc spirandi potentiam, vt cœtera, filius per generationem habeat; vnus spirator, vna causa, & vnum principium processions spiritus ambo sunt. *Plani, qui de hæc materia legere velint; legat præter concilium Florentinum duorum doctissimorum, qui illi concilio interfuerunt; Græcorum libros Descriptionis inquam, orationem dogmaticam ad Græcos: Geniady autè Scholarij Patriarchæ Constantinopolitani librum defensionem qui que capitum; que in sancta, et Oecumenica Florentina synodo continentur: quem librum nuper ad me Roma misit. Stanislav Rescius, vir elegantissimus, Magni quondam Hosij familiaris: quibus eò maior fides a libris debet; quod ex Græcis ipsi orti, contra eosdem Græcos tam strenuè pro veritate dimicauerunt. Et hæc quidem hæc tenus.*

Articuli

ARTICVLI FIDEI SVMMAM
TIM EXPLICANTVR, AD VER-
TUTEM ET MORVM INSTITV-
TIONEM accomodantur.

Caput II.

AM VERO AD SECVNDUM Caput instituti vestri accedentes, quod ipsos Articulos fidei nostræ recenset atque enumerat; ita vti rerum ordo postulat, illud dicimus: hanc esse veram & vnicam Christianam fidem, omnem rationem, & intellectum humanum, longè excedentem: vt potè, quæ sit vera & sincera vnus Dei in Trinitate confessio, quæ in his Sacri Symboli capitibus, tanquam in compendio quodam continetur; totamq; rationem fidei nostræ ob oculos ponit. Quam omnes fideles rectè de religione sentientes, ac quicumque modò salui esse velint; liberè, ac sine omni cunctatione, profiteri tenentur. Quæ quidem religionis nostræ capita, (qui item articuli fidei appellari solent) tanquàm principia quædam & fundamenta vniuersæ doctrinæ Christianæ sunt, duodecimque numerantur; Duodenarium sanctorum Apostolorum numerum repræsentantes. Ex quibus quidem tres sanctissimæ Trinitatis confessionem continent: sex verò, filij Dei, ipsiusque verbi Incarnationem; totam denique, salutis nostræ œconomiam explicant: reliqui tres, ea, quæ ad futuram mundi consummationem pertinent, complectuntur.

Primus igitur articulus docet, vnam esse diuinam naturam, & non plures: Vnam, potestate, principio, D omnipo-

omnipotentia, atque dominatione.

Secundus articulus tradit, eam ipsam diuinitatem, tribus, non vna contineri personis; quatumvis ipsa substantia diuina, vna, & indiuidua sit: in quibus, hoc quidem est ingenitum; aliud autem genitum; illud vero procedens. Pater, Filius, & Spiritus sanctus; à Sanctis Theologis dicta.

Tertius verò, hanc ipsam Trinitatem vniuersorum esse opificem; ex nihilo res omnes ad id, vt sint, producentem; idque sub certo & definito tempore: tam ea, quæ mente intelliguntur, quàm hæc, quæ sub sensum ea dunt, visibilia simul & inuisibilia omnia.

Quartus autem, propter eam curam & providentiam, quam circa nos hic ipse in Trinitate Deus benigne gerit, æterni patris beneplacito, cooperante autem Spiritu sancto; Verbum Dei manens in sua diuina natura, ab omni alteratione & mutatione remotum, omnisque passionis expers, sineque omni fluxu, atque corruptione; propter nos carnem factum esse: plenamque & perfectam nostram naturam, in vno indiuiduo assumpsisse.

Quintus autem, verbum hoc ex incorrupta virgine natum esse: quæ eadem & ante partum, & in partu, & post partum, diuina verbi omnipotentia virgo sit conseruata.

Sextus articulus tradit, eundem sponte & voluntate sua, propter nos, nostramque salutem, carne passum esse, crucifixum item & mortuum, nulla in parte diuinitate eius diminutione aliquam patiente; vt, in quam nulla affectio, nullus cadat interitus.

Septimus docet hunc eundem Iesum Christum, ita passum, tertia die vi, & potentia sua, à mortuis surrexisse, suisque discipulis sepius apparuisse.

Octauus, post quadraginta dies magnifice resurrectionis sue, videntibus discipulis, eundem in caelos gloriosè

riose assumptum esse, atque ad dexteram patris condescisse; carnem & humanitatem suam, eiusdem gloriæ & adorationis declarasse; vt, quæ nunquam ab ea diuinitate, à qua semel assumpta est, separaretur; sed perpetuo vnitatis vinculo, cum ea coniuncta ac plane deificata, permanet.

Nonus, hunc eundem iterum de caelis in terram cum gloria patris venturum, vt reddat sempiternam quidem regni sui hereditatem illis, qui ei sanctè, & pie, seruiuerunt; impijs autem, & flagitiosis hominibus, perpetuam damnationem.

Decimus, hunc ipsum vniuersam humanam naturam à morte excitaturum, animasque corporibus, in quibus prius vixerunt, redditurum; in vna, & eadem omnes ætate: vt in isdem corporibus recipiat vnusquisque mercedem, prout in vita gesserit: ipsaque corpora sine omni corruptione perpetuis temporibus duratura.

Vndecimus, eam quæ consequitur vitam, sempiternam futuram: vt potè iam vtraque parte nostra ab omni interitu vindicata.

Vltimus & duodecimus, hunc eundem Christum tam viuos, quàm mortuos iudicaturum: & impijs quidem ac perfidis æternam damnationem; pijs autem, & his, qui in omnibus præceptis & iustificationibus eius strenuè sese exercuerunt, sempiternam gloriam redditurum.

In quorum Capitulo, prima quasi parte, illud docetur; vnum esse Deum, vnum esse Dominum, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Nam & Patrem, Deum confiteri audimus: & filium item Deum de Deo, lumen de lumine dici. Et Spiritum sanctum, Dominum, appellari sentimus; totamque sanctam Trinitatem, vnus substantiæ, æqualisque gloriæ esse, patrem, & filium, cum sancto Spiritu, æternum, omnipotentem opificem; quod & omnes sancti Prophete vno ore confessi sunt:

Deum, inquam, Patrem, Verbum, & Spiritum sanctum, vnum in Trinitate Deum, vbique celebrantes. Et cœlestes illę, & diuinę mentes, apud Isaiam, interna illa præpotentis Dei veneratione, vnum canunt, & confitentur Dominum.

Secunda autem pars Symboli illud continet, hunc ipsum Deum trinum in personis, vnum autem in Diuinitatis suę natura; patrem esse, filium & Spiritum sanctum. Et patrem quidem ingenitum esse, omnique causa & principio carentem; auctorem autem & principium omnium earum rerum, quę ex ipso sunt, existere: Filium autem genitum, Deum ex Deo: Spiritum vero sanctum Dominum viuificantem; & ex patre solo procedentem. Vnam item esse illorum naturam, vnam gloriam, vnam potestatem, vnam adorationem; idque ante omnia secula, illis verbis confitemur: *Qui cum patre, et filio, simul adoratur, et conglorificatur.*

Tertio verò capite illud demonstratur, vniuersam sanctam Trinitatem esse rerum omnium creatricem; atque opificem; quę ex nihilo ea, quę sunt, omnipotentia sua virtute produxerit. Itaque & Patrem creatorem cœli & terrę, omniumque aliarum rerum confitemur. Et filium item cum esse, per quem omnia facta sunt, agnoscimus. Et Spiritum sanctum Dominum omnia viuificantem celebramus.

Quarto autem capite, ipsa Incarnatio filij Dei annunciat; hoc ipsum scilicet verbum ex Spiritu sancto, & Maria virgine, carnem factum esse.

Quinto demum, eam ipsam Mariam matrem eius, perpetuam virginem conseruatam esse; ex qua Dei verbum, carnem nostram viuam, anima rationis participans, voluntateque ipsa præditam acceperit: purisque, ac simplex existens; duplex quodammodo nostrę salutis causa, fieri voluit vnus; ex duabus perfectis naturis,

Diuini-

Diuinitate, inquam, & humanitate.

Sexto autem docetur, eundem Christum Deum, & hominem, in carne pro nobis crucifixum, passum, & sepultum esse.

In reliquis autem vltimis Articulis illud continetur, hunc ipsum a mortuis resurrexisse, ac in cœlis assumptum esse; iterumque de cœlis ad iudicandum viuos, & mortuos, venturum: futuram item mortuorum resurrectionem: pœnam & supplicium sempiternum: regnum item, & præmium eodem modo.

Hęc igitur Capita Sacro continentur Symbolo, non solum si Christianę Philosophię Theoriam spectes; verum etiam, si illud ad vitam & mores, æternęque salutis consequutionem, referre velis. Ideo enim propter nos, nostramque salutem, Verbum Dei de cœlis descendisse docet; vt & nos ad formam & exemplum conuersationis eius, vitam, moresque nostros componentes, saluemur. Ideo passum, ideo mortuum, ideo resurrexisse; vt & nos in spem salutis erecti & excitati, perfectę virtutis viam ingrediamur. Ideo ad iudicium viuorum & mortuorum venturum profitemur; vt ad acceptationem, & præparationem aduentus eius, excitemur. Ideo denique, vitę quidem æternę certissimam spem, metum autem æterni supplicij, nobis idem symbolum proponit; vt inter spem & metum viuentes, certam operemur salutem. Per quę omnia triplex illa animę nostrę facultas, qua omnis eius natura continetur; perfici, ac expurgari solet: mens quidem, & rationalis vis; pia æternę Trinitatis contemplatione atque confessione: irę autem & vindictę impetus; Incarnationis memoria: appetitus verò, & cupiditas; futurę resurrectionis prædicatione: vt in horum desiderium excitati, promptius curriculum mandatorum Dei decurramus.

Cum verò septem sint principales virtutes; quę cœ-

D iij

teras

cœteras continent omnes; Humilitas, inanis glorię contemptus, paupertas, ieiunium, castitas, patientia, tolerantia, & æquanimitas. Septem item contraria his vitia; superbia, vanę glorię studium, amor pecunię, gula, prostituta pudicitia, fœcordia, iracundia postremo. Idem sanctissimum fidei nostrę Symbolum, ad eas quidem virtutes amplectendas nos studiose cohortatur; à vitijs autem quam maximè fieri potest, deterret. Et ad humilitatem quidem nos excitat tunc, cum nobis proponit ipsum Dei Verbum, propter nos de cœlis descendisse. Ad contemptum verò inanis glorię, tum; cum Deum existentem, hominem factum esse docet. Ad paupertatem autem, ieiunia, castitatem, ac reliquas virtutes omnes, cum hæc omnia nostra causa, cum in se recepisse constat. Ad tolerantiam item et patientiã, cum eadem omnia patientissimè illum pertulisse, & ad extremum, crucem et mortem nostra causa subiisse, nobis proponit. Singulis enim vitæ et conuersationis suę partibus, singulos illicitos animi nostri motus, Saluator noster confutat, atque perimit. Humilitate quidem suã, superbiam nostram: vnde incredulitas, ac in Deum blasphemie oriuntur. Deiectione autem ac demissione sua, vanę glorię studium nostrum: vnde inuidię, cœdes, mœris vesania, prosuunt. Paupertate suã, nostram avaritiam, quam furta, doli, mendacia, Dei & proximi dilectionis proditio, consequuntur. Ieiunijs suis, gulam nostram; quam ebrietas, luxus, profusio, peruersitas, ac inconditus rerum status, omnisque praua consequitur cupiditas. Castitate & continentia sua, nostram impudentiam, pudorisque prostitutionem; ex qua omnis vitę impuritas, ac fœditas, ab ipsaque Dei purissima & mundissima mente aberratio, promanat. Perseuerantia sua, nostram fœcordiam, animorumque inconstantiam; vnde diffidentia, ingratitude, mentis tenebrę, animi pu-

fillani-

fillanimitas oritur. Tollerantia denique & æquanimitate sua, nostrum impetum, ac iracundiam, in fraternumque exitium planè diabolicum furorem; vnde inueteratum odium, inimicitie, cœdes, cupiditas vindictę, triumque primarum & summarum virtutum, Fidei, Spei, & Charitatis peremptio, nascitur. Quę quidem virtutes, tanquam tres pulcherrimę in honorem sanctissimę trinitatis dedicate victimę, eos qui illas habent plenè & integrè, cum eodem trino, & vno Deo, coniungunt & vniunt, ac quodammodo per gratiam deos nos efficiunt. Quare & nos fratres charissimi omnes, recta in Deum fide, eam partem animę, quę rationis est particeps, emundemus, atque exornemus: magis autem & alijs communibus virtutibus, fortitudine, inquam, temperantia, iustitia, atque prudentia; in quibus reliquę omnes, tanquam in suis primis radicibus continentur: sanctificantes nosmetipsos: quantumque homini licet, ab omni perturbatione liberi, vitam vniuersam ad exemplum & imitationem Iesu Christi componamus; illiusque veram fidem, eiusque sanctissimam vitam, vita, moribusque nostris representemus: diligamus cum, eiusque præcepta impleamus: efficiamur templa eius, ac bonus Dei odor, sanctificati in operibus bonis; vt & immortalis vitę, atque glorię, regni que cœlestis ipsius, perpetuis temporibus participes efficiamur: idque non ea solum iustitia, quę operum est, sed multò magis diuina, & cœlesti eius gratia; vt ita deum eius verissimis potiamur promissis.

De pecca-

DE PECCATO ORIGINIS,
BAPTISMO, SACRO CHRYSMA-
TE, ET EORVM QUI BAPTI-
santur communionē.

Caput III.

TERTIVM CAPVT CONFES-
sionis vestre illud docet; omnes ho-
mines peccato primi parentis nostri
obligari: quod idem & nos vobiscū
affirmamus. Dicit enim diuinus psal-
tes: *Ecce enim in iniquitatibus conce-
ptus sum, & in peccatis concepit me
mater mea.* Et ipse Dominus in Euangelio testa-
tur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu san-
cto; non potest introire in regnum Dei.* Non aliam
certē ob causam, quā vt primorum parentum noxa,
atque delictum expiatur, atque emundetur. Vt autem
in hac parte idem sentimus omnes; ita de regeneratiō-
nis sancto baptismate: quod itē sacro profitemur sym-
bolo: *Confiteor vnum baptismum, in remissionem peccato-
rum.* Hoc inter nos & Latinos interest, quod nos qui-
dem eos, qui baptisantur, triplici mersione baptisamus:
Latini verō, non rectē, vna sola contenti sunt. Oportet
enim vetustissimo Ecclesie more, tres personas in vna
diuinitate hac ipsā trinā mersione predicare, ac profi-
teri: & ita tres adhibere mersiones, atque immer-
siones; inuocato Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nomi-
nibus. Simul verō eadem terna, eius qui baptisatur,
emersione, & immersione; illius, qui propter nos carne
crucifixus est, atque a mortuis resurrexit, triduanam sepul-
turalam atque resurrectionem representari putamus.

Illud eti-

Illud etiā simul profitemur, oportere statim eum qui
baptisatur, diuino inungi chrysmate. Ea enim vnctio,
atque adeo chrysmā ipsum, sigillum est atque obfignatio
Christi: nosque ex ipso in ea vnctioe gratiam acci-
pientes; Christiani appellamur: Christianique Domini
eticimur. Neque enim ille nos suo dedignatur nomi-
ne; siquidem & filios Dei, adoptione quadam, atque
adeo secundum gratiam & electionem, deos ipse nos,
vocare non erubescit. Vngens autem Sacerdos eum
qui baptisatur sic dicit: sigillum & obfignatio doni Spi-
ritus sancti Amen. Vnde magna ratione Baptisum,
sacra statim sequitur vnctio; neque omnino in aliud
differtur, aut rejicitur tempus. Sed & illud consequens
& consentaneum esse videtur, vt huic ipsi qui baptisa-
tus est, pars tremende communionis corporis & sangui-
nis domini impartiat: hic enim est finis & consumma-
tio omnis mysterij. Vt sic ab omni errore liberi, ab om-
ni item iniquatione & sordē peccati mundati, sa-
craque vnctioe obfignati, & communiti; corporis, &
sanguinis eius, participes efficiamur, illique summē v-
niamur: vt inambulet, & inhabitet in nobis Christus
dominus; nobiscumque sit, omnibus diebus vite nostre.
Quod nobis diuina eius gratia largiatur.

ANNOTATIONES.

Latini verō non rectē vna sola contenti sunt. Oportet enim etc.
Non eundem semper in hac cerimonia seruauit Dei Ecclesia ritum. Primo enim statim ab initio, ad inculcandum vnum Deum in tribus distinctis personis; tam necessariam eam trinam immersionem indicauit, quā ipsam trinam personarum prolationem: extat hac de re 50. Apostolicum Canon. Si quis Episcopus au t Presbyter, non trinam mersionem vnius mysterij celebret, sed semel mergat in baptismate, quod dari videtur in domini morte; deponatur. Nō enim dixit nobis Dominus: In morte mea baptisate: sed, euntes

E

docete

*Apud Simo-
nem Thesalo-
nicen: ex quo
hoc totum ca-
pit ad verbi
desumptū est,
pro ipsi de-
scriptis legi-
tur, magis Sa-
cramento Con-
firmationis cō-
firmationis cō-
firmationis, quod
per solos Epi-
scopos confe-
ri solet: de quo
hoc loco insti-
tutum esse ser-
monem, cum
ex re ipsa, tū
ex eodem Ser-
mone Thesalo-
nicen, in eo-
dem loco cle-
rius patet.*

doceat omnes gentes; baptifantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. *Docet hoc idem Tertullianus.* Christus, inquit, nominisimè mandavit discipulis, ut tingerent in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum; non in vnum: nam nec semel, nec ter ad singula nomina, in personas singulas tingimur. *Docet & Basilus in libro de Spiritu sancto:* Iam, inquit, ter mergi hominem, vnde est traditum. *Quin eò amplius præceptum Evangelicæ hoc fuisse, docet Pelagius Papa; ubi inquit:* Multi sunt, qui in nomine solummodo Christi, vnica merfione se afferunt baptifare. Euangelicum verò præceptum, ipso Deo & domino Salvatore nostro Iesu Christo dicente, & tradente, nos admonet; in nomine Trinitatis, trina etiam merfione, sanctum baptismam vniciue tribuere, dicite domino: Ite, baptifate omnes gētes; In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. *Itaq; inter cæteras causas, cur Euanoniani rebaptifantur; eam ponit 7. Canon v. Constatinopolitane Synodi, quòd in vnam demerfionem baptifarentur.* Postea tamen, ubi ex orti sunt Hæretici illi, qui summam Trinitatem non personis tantum, sed natum etiam, et substantiam, distinctam esse docebant; hæcq; cerimonia, ad suam confirmandum errorem, abuti cepissent: primè Hispanice, et Gallicæ, Ecclesie, vna merfione, ad indicandum diuinitate vnitate, ruse sunt. *Qua de re consultus à Leandro Hispanie Episcopo, Gregorius magnus, sic respondet:* De trina verò merfione baptismatis, nihil responderi verius potest; quàm quod ipsi sensistis: quia in vna fide nihil efficit sanctæ Ecclesie consuetudo diuersa. Nos autem, quòd tertio mergimus; triduanæ sepulturæ Sacramenta signamus. Et dum tertio infans ab aquis educitur; resurrectio triduanæ temporis exprimitur. Quod si quis, & fortè pro summæ Trinitatis veneratione existimet heri: neq; hoc aliquid obstitit baptifando, semel in aquis mergere: quia dum in tribus personis vna substantia est; reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptifmate, vel ter, vel semel immergere: quando, & in tribus merfionibus personarum Trinitatis, & in vna, potest diuinitatis singularitas designari. Sed quod nunc hucusque ab Hæreticis infans in baptifmate tertio mergebatur; fiendum apud nos esse non censèo: ne, dum merfiones numerant, diuinitatem diuidant; dum, quòd faciabant, faciunt; se morem nostrum vicisse gloriantur. *Cuius responsum postea Concilium Toletanum quartum cap. 5. secutum, hæc de re; in hunc ipsam decre-*

uit modum.

uit modum. Propter vitandum autem schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis vsum; simplam teneamus baptismi merfionem: ne videantur apud nos, qui tertio mergunt, hæreticorum approbare assertionem, dum sequuntur & morem. Et ne fortè cuiquam sit dubium, huius simpli mysterium Sacramenti; videat in eo mortem, & resurrectionem Christi significari. Nam in aquis merfio; quasi ad infernum descensio est: & rursus ab aquis emerfio; resurrectio est. Item videat in eo vnitate diuinitatis, & Trinitatem personarum ostendi vnitate; dum semel mergimus: Trinitatem; dum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, baptifamus. *Romana tamen Ecclesia, ut illo tempore, ita & nunc trina vnitate merfione: quod non aliunde melius patet, quam ex ipso Romane Ecclesie Sacramentali: ex cuius forma, Romæ Sacramenta administrari solent; ubi sic ratio baptismi instituitur.* Tunc Sacerdos accipit puerum diligenter; & baptifet eum sub trina immerfione, sanctissimam Trinitatem semel inuocans: vel affundendo aquam super caput pueri, secundum consuetudinem loci illius, dicendo: Petre, ego te baptifio, in nomine Patris, & semel immergat: & Filij, & et secundo immergat: & Spiritus sancti, Amen, & tertio immergat. Et cum surrexerit de fonte, Sacerdos facit signum crucis de chrysmate, in vertice illius &c. *Quem eundem plane ritum, fuisse temporibus suis, testatur bis verbus Ambrosius.* Interrogatus es: Credis in Deum patrem omnipotentem; Dixisti, credo: & merfisti, hoc est, sepultus es. Iterum interrogatus es: Credis in Dominum nostrum Iesum Christum, & in crucem eius? Dixisti, Credo; & merfisti: ideo & Christo es conspultus; qui enim Christo conspeltus, cum Christo resurget. Tertio interrogatus es: Credis & in Spiritum sanctum; Dixisti, Credo; tertio merfisti: vt multiplicem lapsum superioris etatis, absolueret trina confessio. *Damnata igitur isti illud, Tom. 4. lib. 2. de Sacramen- quòd ignorant, quod schismaticorum atque hæreticorum est proprium. Vt autem in hac cerimonia, non eundem ritum semper sequuta eist Ecclesia: ita nec in illo; utrum mergi, an aspergi tantum illi, qui baptifantur, debeant. Merguntur scilicet: asperguntur tamen etiam nonnunquam; ut eo tempore, quo ad mortem ducebatur Diuus Laurentius, quendam, vincto allato, ab eodem baptifatum esse legimus. Quomodo item illi, qui Clinici dicebantur baptifari solebant; qua de re sic scribit D. Cyprianus lib. 4. cap. 7. Existima-*

E ij

mus, in-

mus, inquit, in nullo mutilari & debilitari posse, beneficia diuina: nec minus aliquid illis posse contingere; vbi plena, & tota fide, & dantis, & fumentis accipitur, quod diuinis muneribus hauritur. Neq. enim fit in Sacramento salutaris, delictorum contagia, vt in lauari carnali & seculari, fordes cutis, & corporis abluuntur; vt & saponis, & nitrus, & ceteris quoque adiumentis, & solio, & piscina opus fit, quibus ablui & mundari corpusculum possit: aliter pectus credentis abluatur: aliter mens hominis, per fidei merita, mundatur. *Et paulo post.* Vnde, inquit, apparet, asperersionem quoque aque, instar lauacri salutaris obtinere: & quando hæc in Ecclesia sunt, vbi fit & dantis & accipientis fides integra; stare omnia, & consummari, ac perfici eos salutaris aqua, & fide legitima, Christi gratiam consecutos. *Et hæc hæc tenent. Plura hæc de re qui cognoscere velit, legat Walapredum, Strabonem lib. De Exordiis, & incrementis rerum Ecclesiasticarum cap. 26. Claudium de Sanctis decimæ repetitionis cap. 4.*

Signillum & obsignatio etc. *Forma hæc verborum Sacramenti confirmationis, olim fuisse restatur Canon septimum Concilij v. Constantinopolitani.* Signatos, inquit, siue vinctos, primum sancto chrysmate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures, & eos signantes, dicimus; Signaculum domi Spiritus sancti. *Non dissimilis est item ea formula, qua nunc in Ecclesia vtuntur:* Configno te signo sanctæ Crucis, & chrysmo te oleo salutis: *quam item venterissimam esse patet ex D. Ambrosio, de ijs, qui mysterijs instituantur, cap. 7.* Signauit te Deus Pater: confirmauit te Christus Dominus, & dedit ignem Spiritus in cordibus tuis; sicut Apostolica lectione didicistis.

Hoc omnino in aliud differunt aut rejicitur tempus, etc. *Fuit nequidem in veteri Ecclesia receptum, vt qui baptisarentur, sine illi paruuli, siue adulti essent; idem simul per sacramentum unguentum, manuumq. impositionem, confirmarentur, & sacra Eucharistia resficerentur: vniq. ac eodem plane tempore tria simul in vniuersum conferbantur Sacramenta; Baptismus, Confirmatio, atque Eucharistia. Idq. eam ob causam, quod nullam perfectum Christianum esse iudicabant, qui per manuum impositionem Spiritum sanctum non accepisset; neminemq. Eucharistia dignum esse putabant, qui non idem confirmatus esset: quin, ne inter consumatos quidem Christianos, illi locus erat, qui nondum sacro unguento delinitus esset.* *Patet hoc in*

primis

primis ex Epistola 4. Clementis ad Iulium, & Iulianum, ex illis verbis: Omnibus ergo festinandum est sine mora renasci Deo, & demum consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere: quia incertus est vniuersusque exitus vite. Cùm autem regeneratus fuerit per aquam; & postmodum septiformi Spiritus gratia, ab Episcopo, vt memoratum est, confirmatus; quia aliter perfectus Christianus nequaquam esse potuit, nec sedem habere inter perfectos; & vbi necessitate, sed incuria, aut voluntate remanserit: vt à B. Petro accipimus, & ceteri sancti Apostoli præcipiente Domino docuerunt. etc. *Patet hoc idem ex Tertulliano in lib. de resurrectione:* Caro, inquit, abluatur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima consecretur: caro signatur, vt & anima muniat: caro, manus impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur: caro, corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima de Deo saginetur: etc. *vbi tria simul Sacramenta coniuncta audis; ablutorem, manuum impositionem, corporis atque sanguinis Domini alimentum. Et de prescriptione Hæreticorum:* Inquit & ipse quosdam vtique credentes, & fideles suos: signat & illi in frontibus milites suos: celebrant & panis oblationem. *Vbi enim dicit:* In frontibus signat: *clare ostendit, non de baptismo, in quo vertex signatur; sed de confirmatione, in qua frons ungui solebat, se agere.* Deinde cum dicit, milites suos, alludit ad vsum confirmationis, qui est, militem Christi roborare. *Et in lib. de baptismo:* Dehinc, inquit, manus imponitur, id est, statim post baptismum etc. *Patet hoc idem ex D. Ambrosio.* Sequitur spiritale signaculum, quod audistis hodie legi; quia post fontem superest, vt perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis, Spiritus sanctus infunditur: Spiritus sapientie, & intellectus: spiritus cõsilij atq. virtutis: spiritus cognitionis, atq. pietatis: spiritus sancti timoris; septem quasi virtutes spiritus. Et omnes quidem virtutes ad spiritum pertinent; sed istæ, quasi Cardinales, sunt quasi principales. Quid enim tam principale, quàm pietas? Quid tam principale, quàm cognitio Dei? Quid tam principale, quàm virtus? Quid tam principale, quàm consilium Dei? Quid tam principale, quàm timor Dei? Sicut timor seculi infirmitas; ita timor Dei, magna est fortitudo. Istæ sunt septem virtutes, quando consignaris. *Vrbano etiam in Epistola, generaliter docet, omnes fideles post baptismum confirmari debere.* *Quæ res*

lib. 3. de sacramentis ca. 2.

E iij

in causa

in causa fuit; ut sepe veteres Scriptores ita sepe coniungant Sacramentum confirmationis, cum Sacramento baptismi: ut Sacramentum sanguinis, cum Sacramento corporis domini, coniungitur. Inde in vetusto libello Romani ordinis legitur, Pontificem in die Paschæ egredi à fonte in sacrum; ibique sedere, & expectare, dum infantes, qui baptisati sunt vestiuntur, ac demum per eum confirmantur. Ut autem eum morem venerande vetustatis, ut qui pro temporibus illis rationem probabilem habuit, præfens Ecclesia non damnat: ita maxime in sacri cõmunionis parvulis conferenda; neque sequitur, neque necessarium esse putat. Non sequitur partim propter indispositionem eorum, & periculum irriverentis; cuius rei maximam rationem habendam esse diligenter præcepit ipse D. Paulus. Ut enim ex parte corporis, solidioris cibi, propter etatis teneritatem, capaces parvuli non sunt, lacteque solo reficiuntur: ita multò minus huius cibi longè solidioris capaces esse possunt: partim, quòd esca hæc probatione sui ipsius opus habeat; diiudicatione item communis mensæ à sacra, & mystica refectione: ita ipsa memoria, & annuntiatione mortis dominicæ, sine qua omnino sumi & manducari non debet. Quæ omnia cum in etatem parvulorum non cadant, merito illis Ecclesia sacrum non porrigit communionem. Ut autem bis de causis, alijsque multis, hunc morem ipsa non sequitur; ita neque ad salutem quidem necessariam esse putat: siquidem per baptismi laucarum regenerati, & Christo incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam, in illa etate amittere non possunt; neque illi sententiæ eos subiectos esse: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Imperit siquidem se & illis Christus Dominus in hac etiam parte, eò modo, qui illi soli cognitus est: cum per etatem commode sacramentaliter illo frui non possint; tum scilicet cum universa Ecclesia vivit illi sunt membra, pro omnibus vivis, & mortuis offert; & manducat hoc Sacramentum. Quod vel ex suo Nicolao Cabasila Græci abundè discere possunt; qui ubi modum explicat, quo mortui huius Sacramenti participes efficiuntur, hæc inquit, Ergo dixerit quispiam: si quis etiam vivorum, bona quidem, que dicta sunt, in anima habeat, ad mysteria autem non accedat; habebit illinc nihil secius sanctificationem? Non quilibet: sed si quis non potest corporaliter accedere, sicut defunctorum animæ; quales fuerunt ij, qui in desertis errabant montibus, de speluncis, & foraminibus ter-

re, qui

re, qui ad altare sacerdotem, nullo modo videre poterant. Eos enim Christus ipse hac sanctificatione invisibiliter sanctificabat. Vnde nam potest hoc fieri? quòd vitam in se habebant: non habituri; nisi huius essent Sacramenti participes. Ipse enim Christus dixit: Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem; non habebitis vitam in vobis. Et vt hoc significaret, multis huius sanctorum misit Angelos dona ferentes. Si quis autem cum posset, ad mensam non accesserit; fieri non potest, vt, que ex eis prouenit, sanctificationem assequatur: non quòd non accessit solummodo, sed quòd cum posset, non accessit. & propterea clarum est, quòd bonis, que debentur Sacramentis, vacuum habet animam. Hæc ille.

DE POENITENTIA, PECCATORVM, REMISSIONE.

Caput III.

UARTVM CAPVT, MODUM & rationem remissionis peccatorum continet, in quo, illud, omni studio obtinere vultis; per solam fidem nos propriè peccatorum remissionem consequi. Catholica autem Ecclesia, fidem, illa, quidem imprimis requirit; tamen non quancunque fidem, sed illam que viua sit, que testimonium à bonis habeat operibus. Nam fides sine operibus, vt inquit Iacobus, mortua est. Vnde Magnus ille Basiliius ait: Neque inquit, superna gratia in eum, qui seridus, & studiosè, virtutem complexus non sit, descendere potest: sed vtramque quasi temperari & consociari, oportet: tam conatum & intentionem humanam; quam superna eius, que ex fide prouenit, gratiæ præfens auxilium: vt ad perfectum virtutis decus perueniatur. Itaque & ipsa dimittendi peccata pote-

Matth. 18.

ta potestas, non simpliciter, neque absolute concessa est; sed in respicientis obedientia, & consensu cum eo, cui animę pœnitentis cura demandata est. Qua de re, sic scriptum est: *Dico vobis: quia si duo ex vobis consenserint super terram; de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est.* In cuius autem vel qualis peccati remissione consentire debeât; non est quod rogetur: cum lex Evangelica, nullum in hac parte peccatorum faciat discrimen; sed omnium munificentissimum illis omnibus, qui dignè pœnitentiam agunt, pro-mittit veniam. Vere autem & conuenienter pœniterè hic dicitur, qui illius affectum induit, qui dixit: *Iniquitatem odio habui & abominatus sum.* Et qui illa omnia facit, quę in Psal. 6. Et in alijs; de bonis operibus explicata sunt: quicquę præstanti sua virtute, bonorumque operum exercitio, vberius & prolixius omnia peccata & defectus suos, Zachæi exemplo, compensare studet: qui item in animo constantè proposuit suo, purum & immaculatum ante conspectum Dei se conseruare: o-ciosum non esse: virtutem sequi; ipsiq; confessioni suę per omnia fati facere. Quę enim à nobis requiruntur, illa sunt: futurę resurrectionis, fides: venturę retributio-nis milleque bonorum, quę sanctis preparata sunt, firma spes, & expectatio: vt item Christum Iesum, verum Deum esse credamus: vt vniuersam Christianam fidem rectam, & salutarem esse profiteamur. Hęc igitur confiteamur omnes, hæc amplectamur: fidem nos-tram bonis operibus representemus. Neque enim ea, quę nostra sunt; iustum Dei effugiunt oculum. Quare pro viribus, bonis operibus incumbendum est: neque humanę imbecillitatis infirmitas prætexenda; aut in excusationem ignauię, & inertię adferenda. Expertus enim est in omnibus Pontifex noster, infirmitatem nos-tram; ideo & compati poterit, & condonare his, qui peccant.

Psal. 118.

peccant. Si igitur peccauimus; ad eius genua qui sine omni peccato est, per veram pœnitentiam atq; confessio-nem, prouoluamur; perfectam ab omni maio abstinentiam vndiq; demonstremus: cum summa fiducia, ad portum pœnitentię recurramus; vt inueniamus misericordiam, & ea omnia, quę nobis maximè salutaria quęrimus. Neque enim est vllum peccatum tantum, quod bonitatem & misericordiam Dei vincere possit. In hoc enim magnificentię & liberalitatis illius vis conspicitur: hoc verè regium. Deoq; dignum donum est; peccata fontibus condonare, si modo pœniteant, si tempore opportuno exortent. Nam in fine mundi, non iam ad largiendum & condonandum; sed ad iudiciũ confurget Dominus. Dum igitur tempus habemus, accedamus ad verè pœnitentię remedium: accedamus cum omni spe, & fiducia, ad misericordiam Iesu Christi: expurgemus conscientias nostras, omnemq; tergiuersationem, ac diffidentiam procul ab animis nostris remoueamus: qui enim cunctatur, qui dubitat, cum fiducia accedere non potest; hoc enim dicit Scriptura: *Tempore, inquit, acceptabili, exaudiu te, & in die salutis opem tui tibi.* Relicta siquidem est nobis, post primũ salutaris lauacri naufragium, pœnitentia, quasi secunda salutis tabula. Regnemus cupiditatibus nostris: vera pœnitentia & confessio expugnemus illas. Reges simus potentiores longe his, qui purpura & auro in-duti magnificè incedunt: affectus, & cupiditates nostras, in ordinem satellitij mancipemus. Qui enim in peccatis persistunt; illis salutis, & venię, vt quidem in omnibus ferè sacre scripturę locis proclamatum, & denunciatum est, nulla spes relicta esse videtur.

Iste 49.
2 Cor. 6.

F

De Fide

DE FIDE, ET OPERIBVS.

Caput V.

QVINTVM CAPVT CON-
 fessionis vestre, non multum à pro-
 ximo, quod de pœnitentia, atque re-
 missione peccatorum, institutum fu-
 it, diuersum est. Docet enim, non per
 aliqua bona opera, aut satisfactio-
 nes, sed per solam fidem, Dei quæ gra-
 tiam, nos saluari. Fides autem Catholica hæc est. Tunc
 vnumquemque suorum remissionem consequi pecca-
 torum; cum per veram pœnitentiam, fidemque viuam,
 per bona opera, sese prouidentem atque commendantem,
 ad Deum conuersus fuerit; uti iam superius diximus, nec
 dicere vnquam desinemus. Dicit enim scriptura: *Qui*
ex Deo est, facit mandata Dei. Et rursus: *Non omnis,*
qui dicit mihi Domine, Domine; intrabit in regnum cœ-
lorum: sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis
est; ipse introibit in regnum cœlorum. Et non auditores,
sed factor es legis iustificabuntur. Et alio loco. *Vos ami-*
ci mei estis, si feceritis omnia quæ præcipio vobis. Qui-
 bus familia Magnus ille Basilius docet: *Recordemur in*
quit, conditionis, qua nobis cœleste regnum promissum
est. Dominus enim Iesus Christus ascendens in montem,
suaque sanctæ doctrinæ quasi prima fundamenta & prin-
cipia iaciens; primam illam beatitudinem, promissionem
habentem regni cœlestis, orbi denunciat: Beati pauperes
Spiritu; quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati qui
lugent, quoniam ipsi consolabuntur: Et sic deinceps reli-
quarum virtutum refert labores, & præmia. Et in alio
 loco, vltimè retributionis compellationem, benedicti-
 onemq. in parabola Pastoris, segregantis oues ab hæ-
 dis, mun-

Ioan. 8.
 Mat. 7.
 Rom. 2.
 Ioan. 17.

In præmio
 Asceticorum
 Cap. 2.
 Mat. 5.

dis, mundo prædicens, inquit: *Venite benedicti patris* Mat. 23.
mei, possidete regnum, vobis paratum ab origine mundi:
esurui enim, & dedistis mihi comedere etcet. Et alio lo-
 co. *Vendite quæ possidetis, & date elemosynam: facite* Luce 12.
vobis sacculos, qui non veterascant; & thesaurum non desi-
cientem in cœlis, quo fur non appropriat, neque tinea cor-
rumpat. Hæc quidem, & talia opera scriptura sacra,
 docet esse: per quæ, quis regno cœlesti dignus efficiat-
 ur; & sine quibus impossibile sit, ut regnum cœlorum
 quisquam ingrediat. Sic enim apud Mattheum de-
 cernit clarè Dominus: *Nisi abundauerit iusticia ve-* Mat. 5.
stra, plusquam Scribarum, & Phariseorum; non pote-
stis ingredi in regnum cœlorum. Et rursus. *Nisi con-* Mat. 18.
uersi fueritis, et efficiamini sicuti paruuli; non intrabitis
in regnum cœlorum. Et apud Ioannem ad Nicodemum.
Nisi quis natus fuerit denuò; non potest videre regnum Ioan. 3.
Dei. Quomodo & illud dixit: *Nisi quis renatus fue-*
rit ex aqua & Spiritu sancto. De quibus enim vna est
 sententia, liquet idem periculum esse, si alterum illorum
 prætermittatur. Si enim dominus dicit, vnum iota aut Mat. 5.
 vnum apicem legis non præteriturum; priusquam om-
 nia compleantur; quanto magis omnia illa, quæ in
 lege Euangelij promittuntur, compleri necesse est, ipso
 Domino dicente: *Cœlum & terra transibunt, verba* Mat. 24.
autem mea non transibunt. Vnde Iacobus Apostolus,
 confidenter denunciauit dicens: *Quicumque autem to-* 1 Iaco. 2.
tam legem seruauerit, offenderit autem in vno; factus est
omnium reus. Hoc autem ex eo didicit, quod ipse Do-
 minus, post tot diuinas promissiones, post tot excellen-
 tia testimonia, post tot beatitudines Petro concessas;
 illud tamen vltimò illi comminatus est: *Si non laueris* Ioan. 13.
te, non habebis partem mecum. Paulus verò, qui Chri- 1 Corin. 13.
 stum in se loquentem habuit, clarè docet, quid sit illud,
 quod nos à regno cœlesti excludat: quodque æternæ da-
 mnationi

mnationi subiiciat : nunc quidem definitè, & per partes: *Qui enim talia agunt, morte digni sunt.* Nunc verò in ipso genere decernit : *Iniustre regnum cælorum non hereditabunt.* Et Dominus ipse : *Nemo mittens manum suam ad aurum, et reficiens retro, aptus est regno Dei.* Ex his igitur & similibus instruimur, sic demum Diuinis & æternis promissis dignos nos effici, atque certa, & non fallaci spe, ea expectare posse, si illa omnia, quorum merito regni cælestis promissio facta est, & sine quibus eius gratia denegata est, plenè & legitime per fecerimus : ceteri ab omnibus illis rebus nos cohibuerimus, quæ eius acquisitionem impediunt. Oportet enim certamen hoc placendi Deo, non modo ab omni malo liberum esse, sed etiam in offenso, ac inculpabili pede, per vniuersum mandatorum Dei curriculum decurrere. Ita Diuo Paulo, post summè illius & incenarrabilis in nos charitatis, & dilectionis Dei, & Christi ipsius commendationem, præcipiente : *Nullam, inquam, cuiquæ dantes offensionem, et non reprehendam ministerium nostrum ; sed in omnibus exhibentes nosmetipsos Deo ministros.* Scriptum est enim : *Vt exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut quid huiusmodi ; sed ut sit Sancta & immaculata.* Et alia multa in hanc sententiam dicuntur, quæ diligens lector, in omnibus Sacre scripture partibus, facile inueniet. Quale est & illud Pauli : *Gratia, inquit, Deo, quod fuisitis quidem serui peccati ; obediuisitis autem ex corde in eam formam doctrine, in qua traditi estis.* Ut quemadmodum cera subiecta sigilli figure, cedit, atque in eandem ipsam speciem exactè formatur, sic & nos, prælo Euangelicæ doctrine subiicientes nosmetipsos, iuxta eundem Paulum, *secundum interiorem hominem, figuremur : expoliantes veterem hominem cum actibus suis ; & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem Dei,*

secundum

secundum imaginem eius, qui creauit eum. Ut quemadmodum excitatus est Christus à mortuis ; sic & nos in nouitate vitæ ambulemus, vt ea quæ debemus, quæque ea gratia quam accepimus digna sunt ; & nos ipsi ex parte nostra conferamus, in eoq. æterni patris, in nobis voluntas, ac beneplacitum compleatur. Certamine enim opus est, et eo magno et legitimo : ne talem & tantam gratiam, eius, quæ in Christo est, dilectionis, in vanum accepisse videamur. Ad quam quidem rem consequendam, vel inprimis nobis superno ac cælesti auxilio opus est ; quod nos in omnem partem virtutis, & honesti, manu quasi deducat. Lubricam & præcipitem ingressi sumus viam : multum diuina gratia, ne huc vel illuc declinemus, quasi amissi, atque libra quadam, nobis opus est. Neque omninò aut præsidio, aut vlli iustitiæ, meritisq. nostris, in tali cursu rectè conficiendo, confidendum nobis est ; vt in cælum, sine omni deducamur errore : via enim præsens hæc, vita nostra est ; & ideo superna manu ductione opus habet. Si enim in vrbem aliquam, vbi antea nunquam fuimus, ingressuri, ducem & præmonstratorem viæ quærimus : quanto magis in cælum vsque peregrinatione suscepta, superna ope, & auxilio, indigebimus ? quæ & iter nobis demonstret : & pedes nostros, ne vquam in mortem prolabantur firmet : & ad portas quasi ipsas æternæ felicitatis, nos deducat. Multè enim sunt in hac via arduæ calles, multa diuerticula ; & ideo superno fulcimento, cui innitamus, cui adhæreamus, plurimum opus habemus. Et deducere quidem, atque iter monstrare diuinæ opis est : dignos autem nos, vt manu eius regamur, atque gubernemur, exhibere, nostri est studij, nostri meriti. Si enim impuri & inquinati fuerimus : nequaquam sanctam eius dexteram præhendere poterimus. Opus igitur est ex hac parte omni studio virtutis : opus est o-

Romano: 1.

1. Corint: 6.

Luca 9.

2. Cor: 6.

Ephes: 5.

Romano: 6.

Romano: 7.

Colos: 3.

2. Corint: 6.

nni munditia & castitate vite, vt Dei prehensione, & adiutorio, digni inueniamur. Sed & D. Chrysoftomus exponens secundè ad Corinthios Epistolę illum locum: *Obsecramus ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, ait: *Charitas, inquit, Dei, confringit nos, hoc est, premit, impellit, urget.* Ne ergò tempus & opportunitatem prodamus, sed ea gratia, par studium, & diligentiam adferamus; nec repellamus tantum donum. Non enim sola fides nos Deo reconciliat; sed eò amplius, vitam honestam præ nobis ferre oportet: idq. quod iustum, ac cum omni virtute coniunctum est, sequi. A peccatis enim liberatum, amicūq. Dei factum, iterum ijsdem flagitijs contaminari? hoc quidem est, in priores inimicitias relabi, ac in vacuum gratiam Dei, iuxta vite verbum accipere. Non modo enim ea gratia quam accepimus, si impurè, si incontinenter viuemus, nihil iuuamur; sed longè maiorem etiam inde acquirimus damnationem: quod post tantum cognitionis lumen, post tantum celeste donum, scientes & prudentes, in eadem relabamur mala. *Quandiu igitur ad calcem non peruenimus: quandiu in vinca Domini operamur; quandiu vndecima non elabitur hora; opus promoueamus: vitam rectam, cum omniq. virtute coniunctam, exerceamus; vt æternis illis perfruamur bonis.* Si enim nos tum, cum adhuc omnibus malis onusti eramus, apprehendit, ab omniq. flagitiorum onere releuauit: quantò magis iam ab his omnibus liberatos, bonaq. nostra qualiacunque, promptè, & ex animo conferentes, non repudiabit? Nam si in eodem peccatorū luto hærebimus: vel hæc ipsa, incredulitatem in nobis parient. Nam vt defectus fidei, vite est causa pessimè; sic item animus, vitis contaminatus, vbi in profundum malorum venerit, contemnit. Vbi autem omnia contempserit; ne credere quidem vult amplius: illudq.

Dauidi-

Dauidicum semper occinit: *Non videbit Dominus, nec respiciet, intelliget Deus Iacob.* Et. *Labia nostra à nobis sunt, & quis noster est Dominus?* Ad extremum autem: *Dicet insipiens in corde suo; non est Deus: omnis enim qui mala facit, ait Dominus, odit lucem, & non venit ad lucem.*

Quandiu igitur largitatis & munificentie tempus est, nemo animum despondeat. Tunc autem demum desperationis tempus erit, vbi thalamus nuptialis claudetur: vbi illi, qui piè & sanctè vixerunt, Abrahę potientur sinu. Nunc autem tempus hoc nondum aduenit: nec dum enim theatrum solutum est, necdum stadium & cursus confectus; adhuc certamen feruet: nondum præmia certaminis sublata. Intendamus igitur vires, excitemus studium, cursu opus est, & eo vehementi: ipsa enim perfectio queritur. Eam ergo vitam, que sit optima, complectamur; rectè fidei, vitam honestam, & eam, que cum Dei mandatis coniuncta sit, sociemus. Si enim quis fidem se habere dicit, viuere autem turpiter; hic, vel eam ipsam fidem, & doctrinam suam, quam dicit se habere, graui contumelia afficit, ac stultus puerq. meritò habetur. Neque enim conuenit virtutem, semper circa elementa versari, neque sapientem in solis fundamentis iaciendis, omne tempus consumere; sed ad reliquas etiam edificii partes, sese aliquando transferre oportet, ipsamq. summam, ac perfectionem, toti edificio imponere. Si enim semper circa elementa versamur, si in solis fundamentis consistimus; sic quidem nihil vnquam proficiemus: sic plenum salutis edificium construemus nunquam. Neque, si vt sapientes edificatores, fundamentum ponemus, vt iterum in eo cum D. Paulo super ædificemus, ita ne sapientes quidem iudicabimur vnquam. Si ergò Christum amamus, vt quidem meritò amare debemus; virtutis ingrediamur iter: et si in aliquo delinquimus; ipsi ex nobis pœnam sumamus.

sumamus. Neque gehennam metuamus tantum, quantum illud, ne Deum offendamus, nève ex amico, inimicum nobis faciamus. Hoc enim omni gehenna grauius est, quando ille iratus, suum benignum à nobis auertit vultum: in quo, quantum infir mali, paucis recognoscamus. Si quis, latronem, aut alium quempiam maleficum, ad supplicium duci videns, Rex præferim ipse, misericordia & pietate permotus, in redemptionem illius perdit hominis; non vulgare aliquod precium, sed ex se natum vnigenitum filium, quem charissimum habeat, vt illius occidatur loco, tradat: neque solem eius causa occidi illum patiatur; sed etiam omne crimen ab ipso nocente, in filium innocentem transferat; quò illum, qui iam ad vltimum supplicium ducebatur, feruet, ac ab omni infamia vindicet. Deinde post hæc omnia, vbi ad summū dignitatis gradum illum eueerit; post eam salutem; post eam gloriam, quæ nulla oratione dignè explicari potest, aliqua contumelia, ab illo, in quem tot contulerit beneficia, ille ipse Rex afficiatur: an non plures mortes hic potius, si quidem aliquod mentis sanæ haberet, eligeret, quam vt tam ingrati animi criminis obnoxius esse videatur? Atqui mutato nomine de nobis fabula narratur. Hoc igitur nobiscum & ipsi reputemus: summumq; dolorem ob ea flagitia, quibus tam benignum, & clementem dominum, offendimus, corde & animo concipiamus. Neque ideo, quod tanta toties à nobis iniuria affectus, summa sua patientia, ac longanimitate, nos perferat, animis efferamur: imo hoc ipsum maximè nos moueat, atque terreat. Si enim quis, iuxta Domini præceptum, in dextram maxillam percussus, porrigat & sinistram, plus sua profecto patientia, & moderatione, inimicum percellit, quam si sexcentos illi referat pugnos: aut si maledictis quis profcisus, non modo vicem non reddat, sed etiam homi-

ni ini-

ni inimico bona precetur; plus certè hominis petulantis impudentiam confundit, quàm si multis probris illi vicem retulisset. Quod si in humanis, nostram insolentiam, patientia, & tollerantia aliena, maximè confundit; quantò magis Dei patientia, & longanimitas, nostram improbitatem, ac insolentiam percellere debet; quantoque magis metuendum est, si quotidie peccantes, nulla nos sequitur diuina vindicta, sed potius eius benignitas ac humanitas vbique fouet: ne, ea patientia, carbones congerantur in caput nostrum; nève in diem ire & vltionis, omnis hæc, quæ nulla oratione explicari potest, reponatur poena. Hæc nobiscum rectè expendentes, ante omnia peccata metuamus. In his enim est summa vltio: in his gehenna: in his infinita mala. Nec metuamus tantum; sed omni etiam studio, & diligentia fugiamus, Deoq; assidue, in omnibus placere, contendamus. In hoc enim situm est cælestè regnum: in hoc vita æterna: in hoc mille bona. Hæc enim ratione, eam quæ solam ob causam, & regno cælesti potiri, & bona futura consequi poterimus; quibus vtinam, gratia & misericordia eius, potiamur omnes. Etsi enim prouocat nos ipse, etsi vult saluos fieri omnes; tamen & nos ipsi supplices illi simus: reconciliemur Deo: neque ab illo resiliamus vnquam; sed potius spe, & animo toto, ad eum erigamur. *Ne, inquit Paulus, in vanam gratiam accipiamus. Non enim, quia obsecrat, ait* ^{2. Cor. 6.} Chrysostomus: *non, quia legatos supplices mittit; propterea negligentes esse debemus: sed propter illud ipsum, magis etiam contendamus; vt placeamus illi, & spiritualem mercem congeramus. Etsi enim salutis nostræ princeps causa gratia est; tamen et ille eiusdem salutis auctor efficitur, qui multis præclare gestis, multis sudoribus, eam sibi comparat, ac quasi manibus prebendit.* Si autem quis, vltra hæc, quæ dicta sunt, hæc ita interpretari ve-

G

lit, se

lit; se non in vacuum gratiam Dei accepisse, hoc est, nulla ex parte se in ea spirituali gratia offendisse, nulloq. modo illa abusum esse; ne hic quidem plane à vero huius loci sensu aberrabit: cum & illi, qui donum linguarum acceperant, aliquando eo se superbius effe-
rentes, vehementer reprehensi sunt. Contingit enim sapius donis spiritualibus, non ita vt par est vi. Nos igitur in charismatibus, iuxta præceptum Pauli, irreprehensibiles simus, vt nulla detur offensio cuiquam, vt non vituperetur ministerium nostrum: in laboribus multis, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, dumq. supersumus, que spiritus sunt operemur; omneq. hoc peregrinationis nostræ reliquum tempus, in timore & veritate, in virtute Dei, sanctè, & piè, transigamus: omnia nostra, in DEum omnium bonorum auctorem locupletissimum, referentes; omniaque præclare gesta, ita vt æquum est; & vt decet, illi adscribentes.

2. Cor. II.

**NEQUE NIMIS DE GRATIA
DEI PRESUMENDUM, NE-
que desperandum esse.**

Caput VI.

SEXO LOCO DOCETIS, oportere quidem Christianum hominem, in bonis operibus sese exercere; neque tamen in illis nimium confidendum esse. Dicit enim David: *Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine.* Cui respondentes illud dicimus: Fidem principalem quidem esse, ac fundamenti instar: opera autem veluti id, quod natura sua fidem consequi debet. Necessaria autem ad salutem eadem

Psal. 142.

adem opera esse dicimus, propter domini præceptum; mercedem, æternæq. vitæ præmium, reportantibus omnibus iis, qui se ita, vt oportet, in illis exercuerint. Illa item verè bona opera esse iudicamus, quæ à vera & recta fide seiuncta non sunt. Dicimus item, neminem debere in solis bonis operibus consistere; aut ex illis sese nimis, more Pharisæico, efferre: sed etsi omnia fecerimus, iuxta tamen præceptum Domini, seruos nos inuitiles dicere debemus. Omnia siquidè nos iustitiæ illi, que ex Deo est, primo, & principaliter accepta, referre oportet: cum id, quod nos ipsi conferimus, paruum quid, aut planè, si cum diuina munificentia conferatur, nihil sit. Quod quidem pulchrè à sancto Chrysostomo in hunc explicatur modum: *Ne inquit, ociosos nos introducat in regnum cælestè dixit: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Non igitur nos de bonis operibus superbè aut magnificè se efferre oportet; exple-
re autem illa maximè est necessarium: sine enim bonis operibus, saluari omninò impossibile est. Si enim Christo Domino (nos illis verbis monenti; Si hæc, inquit, scitis, beati eritis si feceritis ea) parebimus: magnam profectò vtilitatem inde percipiemus. Oportet enim post cælestè donum, ac benignissimi parentis munificentiam; nostra item qualiacunque sequi bona opera. Nam si solam infirmitatem nostram præteximus, si ipsam bonitatem Dei iactamus; ea autem que in nobis sunt prætermittimus; hac quidem ratione nullam ex ea opinione consequemur vtilitatem. Quomodo enim Deo nulla ex parte placato; eius, ad curandas peccatorum nostrorum cicatrices, opem & misericordiam implorabimus. Audiamus, quæso, diuum Chrysostomum, illa Psalmi verba interpretantem: De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam. *Hinc ait, duo discernimus: Primum, non posse nos simpliciter quid-*

Lucæ 17.

1. Petri 5.

Iod. 17.

Psalmo 129.

G ij

ter quid-

ter quidquam à Deo impetare; nisi ipsa nostra, primò in medium attulerimus. Primo enim dicit, clamaui; tum demum infert, & exaudisti me. Secundum autem perseverantem orationem, lachrymâq; plenam, ad flecendum cœlestem patrem, ut votis nostris annuat, magnam vim habere. Ne autem dicat quis, peccatore me se esse, ac sexcentia iniquitatum sordibus; & ideo nec posse, nec audere ad Deum accedere, ab eôq; supplex veniam petere, eiaq; nomen sanctissimum inuocare: eam excusationem consequenti aufert oratione: Si iniquitates, inquit, obseruaueris domine, domine qui sustinebit? Ac si diceret: nemo. Non enim quisquam mortalium potest, nisi, si illi exacta totius vite gestorum ratio sit referenda, ante Deum consistere: non venia, & benevolentia eius, dignus inueniri. Vbi enim misericordiam ab eius iustitia semperis, ubi ipse iustus iudex iustam in manus ceperit causæ nostræ lancem, ut in ea pœnas peccatis nostris debitas reponat; quis erit, qui se huic sententiæ credat? qui eam sustinere possit? & qui non potius certum contra se expectet decretum, certum interitum? Hæc autem eò dicimus, non quo ignavia & Jocordie fenestras aperiamus; sed eos con solantes, qui cadunt in desperationem. Quis enim gloriaripotest mundum se cor habere? Aut quis potest libere profiteri, se absque peccato esse? Nam quid de aliis dicam, si vel ipsum Paulum in medium adduxero, et eorum que fecit rationem, summo iure ab eo poposcero; non profectò poterit sustinere, non tante rationi par esse. Quid enim poterit dicere? Prophetas legit abundantis ceteris; ut qui legis patrum diligens esset emulatur: signa vidit que fiebant; neque tamen prius credidit, quam illa ipsa horrenda visione, in terram deiectus, & prostratus est, voceq; mirabili cœlitus delata, percussus. Quod priusquam fieret, tanquam torrens quidam agens & vertens misceret et confundebat omnia. Quid coriphæi illum Aposto-

Actu. 22.

lici col-

lici collegij Petrum, post innumeralia que vidit miracula, post tam amicam & sollicitam ipsius Christi præmouitionem; an non ob triplicem illam abnegationis lapsum arguet? Nisi igitur magnus ille iudex misericordia & pietate sua potius, quam exacta censurâ, nobiscum examen facere voluerit; nemo certe erit, qui iudicium eius sustinere possit: nemo qui debitor non remaneat. Vnde Paulus dicebat: Nihil mihi conscius sum, neque tamen in eo iustificatus sum. Et Propheta. Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Neque frustra aut superflue, bis idem repetit verbum, Domine; sed ex summa quadam admiratione, & stupore, immensæ eius clementiæ, insuæ maiestatis vastiq; pelagi bonitatis eius. Sciebat enim rectè, sciebat, quam in multis offendimus omnes; & quod etiam ea, que nobis parua delicta videntur, apud illum iustum Tribunal, magnam mereantur pœnam. Quoniam, inquit, apud te propitiatio est, hoc est, non in nostris rectè factis, sed in tua bonitate situm est; ut tantam effugiamus damnationem: nisi enim tue benigne pietatis participes facti fuerimus; nostræ certè vires & merita, nunquam à tua futura in nos eripere poterunt. Quamuis enim nunc par sit misericordia & iustitia tua, ac utroque ex æquo abundes; tamen illa magis, quam hac, uti soles. Hoc enim ipse profiteris: Ego sum, qui deleo iniquitates, id est, hoc est meum proprium, hoc meæ bonitatis peculiare opus. Sis quantumuis iustus, abundes meritis; nunquam tamen illa, nisi cum meâ misericordia & humanitate coniungantur, erunt tanti; ut te ab æterna damnatione vindicare possint. Et alio loco. Ego sussero vos: verè enim apud Dominum misericordia, veni apud eum est propitiatio; ideo in accipienda ratione est misericors, & liberalis. Propter nomen tuum inquit, sustinui te domine: quasi diceret: Propter nomen tuum plenum humanitatis & pietatis, expectaui salutem, & redempti-

Matt. 26.

1 Cor. 4.

Psalmo 129.

Psalmo 129.

Isaie 43.

Psal. 129.

G iij

onem me-

onem meam: nam si ad mea respexissem; iam olim despersissem; iam olim omnem fiduciam abiicissem: nunc autem legi tue adhaerens, & mandata tua implens, meliorem concipio spem. Tu enim dixisti: Quantum distat caelum a terra, tantum consilia mea a consiliis vestris distincta sunt; & viae meae, a viis vestris remote. Et iterum. Secundum altitudinem caeli a terra, confirmavit dominus misericordiam suam, super timentes ipsum: hoc est, non eos tantum servavit, qui se rectè gesserunt; sed peccatoribus etiam peperci, ac inter eorum quotidiana delicta, meam in eos diuinam curam, illorumq; gubernationem, magnificè ostendi. Et apud Ezechielem dicit: Non propter vos ego facio; sed propter nomen meum, ne prophaneetur inter gentes. Nos enim, inquit Propheta, non sumus digni, ut seruemur; neque nobis virtus nostra magnam sibi em pollicetur: propter autem ipsum nomen tuum, optatam expectauimus salutem. Haecq; vnica nobis, eaq; certissima, relicta est salutis & incolumitatis spes; & quasi sacra anchora: si paenitebimus; Dei pietatem & humanitatem nos consecuturos. Si enim audieritis, inquit scripturus; bona terrae comedetis, sanctaq; promissa, hereditate adire poteritis. Neque omnino desperandum est, neque vnquam animo concidendum; si sexcenta sint milia, si sexcenti terrores, qui nos in desperationem adducere velint; certissimamq; mortem nobis ob oculos ponant: omnia enim summo illi Parenti, sunt facilia, & expedita; ac ea, quae hominibus plerumq; impossibilia esse videntur, ab eo facillimè explicantur. Apud eum enim, est fons vitae, et redemptionis, pelagus salutis, perpetuo scaturiens, inexhaustusq; benignitatis thesaurus. Vbi enim est misericordia; illic est etiam redemptio. Nec simpliciter redemptio; sed multa, & copiosa; sed ipsum immensum clementiae pelagus. Etsi ergo simus a peccatis prodiiti; non tamen oportet animo concidere, nec desperare. In eo enim tribunali
in quo

in quo vera pietas & benignitas praesidet, non omnia exactè computantur; non omnia ad rationem reuocantur; iudice, propter magnam suam misericordiam, & ad parcendum facilitatem, multa praefermitente, multa condonante. Huiusmodi enim est Deus; nempe qui assidue miseretur, semper condonat: misericors enim, & miserator est; & qui omnibus poenitentibus, ac pro viribus suis in bonis operibus se exercentibus, praesentem confert salutem. Cum igitur talis & tantus sit, ac vbique diffusa est clementiae eius magnitudo, apudq; eum vniuersa est misericordia, copiosa redemptio; clarum est eum populum suum seruaturum, nec vnquam aeterna damnatione puniturum. Conferamus igitur, cum omni studio ac prudentia, ea, quae nostra sunt, & ille vicissim perbenignè & munificè, sua in nos impendet, vt porè cuius est immensa misericordia, ineffabilis bonitas. Vera enim sapientia est, vita laudabilis, in oculisque Dei casta, & munda, seseque humilians & deiciens. Illi autem qui sine omni poenitentia in peccatis persistunt: qui terram ventremq; solum aspiciunt: qui in faeco voluptatum volutantur caeno: qui caelum aspiciunt nunquam: qui misericordiam Dei non quaerunt, aegri sunt: cumq; grauissimè infirmentur, ne hoc quidem persentiant, sed omnino sanos se esse putant. Cum melius sit, in quouis faedissimo volutari luto; quam caeno peccatorum inuolui: nam illi quidem facile lauari possunt; his autem, qui se peccatis in eum modum contaminant, nisi eam faeditatem, non hac sensibili aqua, sed multo laboris & temporis poenitentia, multis lachrymis, multo sudore, & similibus spiritualibus expiationibus emundè; certissimum est propositum exitum. Quam quidem nos veram poenitentiam, atque satisfactionem esse putamus; & non eam, vt dicitis, quae peccata pecunia redimat. Nam qui se tali quaestu contaminat, hic quidem diuinam iram grauissimè

Esa: 55.

Psalmo 102.

Ezech: 36.

Ista 1.

uissimè prouocat; sexcentas in se congerit calamitates, iustamque Dei vindictam effugiet nunquam. Peccata autem talis, quomodo remittet? cum eius praua intentio, quæstum potius, quàm peccatoris salutem, sibi proponat? Nam ille quidem sordes, quæ corpus extra inquinant, facillè delentur; hæc uero, quæ intus animo concipiuntur, uix, & cum magno labore, eluuntur. *Ex corde enim procedunt*, ait Dominus, *cogitationes prauæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemie, & similia. Quare & Propheta suppliciter Deum rogat: Cor mundum crea in me Deus. Et alius nos hortatur: Munda à malicia cor tuum ò Hierusalem.* Quo ipso loco, quid nostrum, quid item Dei sit, nobis præclare innuitur. Et alio loco: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt.* Emundetur igitur, quantum vires & facultas nostra patitur, mensque nostra capit.

Matt. 15.

Psal. 50.

Ieremie 4.

Matt. 5.

Isaie 1.

Matt. 23.

Isaie 1.

Qua autem ratione, docet idem Dominus: *Lauamini, mundi estote: auferte malum cogitationum ueststrarum ab oculis meis; & ne efficiamini similes sepulchris dealbatis, ut in oculis tantum hominum mundi & innocij sitis: sed ita auferte, tanquam Deum arbitrum & inspectorem rerum omnium ueststrarum habeatis. Quiescite peruersè agere; discite bene facere. Si fuerint peccata uestra ut coccinum; quasi nix dealbabitur.* Vides primum opus esse, ut ipsi lauemus nos; & tunc demum à Deo dealbantur. Nemo autem, etsi in profundum peccatorum detenerit, desperare debet: non, si in habitum & naturam ipsam uitia transferint; nondum tamen planè animo concidendum est: eam enim ob causam eorum colorum exemplis vititur, qui non sola superficialiter hærent; sed penitus totam rem ingrediuntur; tamen in contrariam etiam constitutionem transire posse docet. Si fuerint, inquit, ut coccinum, quasi nix dealbabitur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, veluti lana alba efficiuntur. Non

aliud

aliud talibus exemplis docere; quàm præclarum nobis benè sperandi argumentum adferre uolens. Contendamus igitur quantum possumus omnes, mundi simus, bona opera complectamur: neque fastidiam alterius; sed nostram trabem, ex oculis nostris eiecere curemus. Sic enim demum gratia & misericordia Dei futurorum bonorum participes dignè effici poterimus: spesque nostra, nos non confundet. Magna enim bonorum operum, magna penitentię vis est. Siquidem ita sædè contaminatos, sic puros & nitentes, per hæc ipsa nos Deus efficit. Neque tamen dum bona opera laudamus, id agimus, ut ex his esseramus, aut totam fiduciam in illis reponamus; multum enim in hac parte peccaremus: sed ita ea coli uolumus, ut quæ fidem natura sua consequantur; ut quæ ad salutem planè necessaria sunt, & ad quæ iuxta cuiusque vires exercenda, omnes præcepto Dei obligantur. Si enim illi qui in nomine Iesu demonia eiecerunt, prophetarunt, quòd tamen uiam huic fidei respondentem non habuerunt, à Domino reijciuntur; quantò magis si negligentes fuerimus, eadem illa vox nobis item metuenda erit: *Non noui uos.* Credamus igitur rectè ad laudem & gloriam eius: sed & uiamus honestè; hocque idem ad eandem laudem & gloriam eius referamus; cum alterum sine altero nullo modo quicquam prodesse possit, obesse autem quàm plurimum. Si enim rectè de ipso sentientes, honestè iuxta eius præcepta non uiuimus; tum hac demum ratione duplii contumelia illum afficimus, quòd cum cum domino & magistrum esse recognoscimus, contemnimus tamen; nec eius horrendum tribunal exhorrescamus. Nam si Græci, & hi, qui foris sunt, impure uiuunt; hoc quidem mirum non est, neque tanta animaduersione dignum: eos autem qui Christo nomina sua dederunt, qui tantis mysterijs consignati sunt, tantæque gloriæ partici-

H

cipites

tipices facti, improbè & turpiter viuere; hoc verò omnium est indignissimum, hoc non ferendum, hoc nulla venia aut misericordia dignum. Sin verò vti quidam putant, summè illi, & quæ omni mensura caret, misericordię Dei confidimus; solaque gratia Dei, ipsi stupidi & ingrati, saluari speramus; hoc quidem nullo vnquam pacto fiet; neque ea præsumptio nobis aliquod vitilitatis adferet. Vel nostra saltem comparemus, etiamsi nihil

Oracō sic.

*ἡγῶν ἄδικοις
καὶ ὑπερβῆτε
τὰς ἀρχὰς τῆς
ἐκκλησίας τοῦ
κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ χριστοῦ
καὶ ἀποδοκιμασθήσεσθε
καὶ οὐ μόνον οὗτοι
ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς
ὅσοι ἐπιβήτε
ἐπὶ τὸν θρόνον
τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ χριστοῦ
καὶ ἐκδοκιμασθήσεσθε.*

*Statuat igitur
sogax lector
de loci senten-
tia, quod vult
mibi nihil cer-
ti in mentem
deire.*

*Basilius in
Psal. 33.*

fit nostrum, quod planè perfectum sit: conferat tamen aliquid, mentemque ac sententiam nostram, qualis sit, indicat, quòd grati, quòd Dei præceptis parentes sumus, quòd ea, quæ recta, & honesta sunt, sequimur; ne veluti stupidi quidam, & sensus expertes, ignaui & ociosi, in paradysum transferamur. Quod certè nunquam, nisi prius nostros qualescunq. conatus, cum Dei gratia iunxerimus, consequi poterimus. Vbi enim peccatis ad hæremus; stulti & amentes meritò censuram: vt qui illis rebus adhæreamus, quæ non modo nos iuuare nihil possunt; sed ne ipsum esse suum habent, nihilque penitus sunt, quæque omnino fugere & odisse debebamus, vt potè, quæ & Deum nobis offensum reddunt, & nos ipsos longissimè ab eo remouent. Quotiesq. nobis peccandum est, cogitemus primùm, menteque concipiamus, tremendum, & ineffabile illud Christi tribunal; vbi in alto & sublimi folio, ipse iustus iudex confidebit; assistet autem illi vniuersa creatura, gloriam & maiestatem eius reuerita; ob eam, quæ illi omnium dictorum & factorum reddenda erit, rationem.

DE NUMERO ET NATURA
SACRAMENTORVM.

Caput VII.

Septimum

SEPTIMUM CAPVT CONFESSIO- nis vestrae illud docet, vnam sanctam Ecclesiam Catholicam vos sequi. Sacra item Ecclesię Sacramenta, ceremonias demum, & sacrificia, ritè, & legitime administrare. Ad quod illud dicimus; præclare nobis sanctos tradidisse Patres; vnam Sanctam Catholicam, & Apostolicam totius populi Christiani Ecclesiam esse: eorum hominum, qui ea omnia, quæ legibus antiquis perscripta sunt, à sacrisq. Canonibus definita, ab ipso deniq. Spiritu Dei per Sanctos Patres sancta, & firmata, piè & sanctè seruant & tuentur. In ea item ipsa Catholica & Orthodoxa Ecclesia septem diuina Sacramenta esse: baptismum scilicet, sacri vnguenti vnctionem, sacram communionem, ordinem, matrimonium, penitentiam, & extremæ vnctionis oleum. Nam cum dona Spiritus sancti teste Isaia, septem sint; septem item Sacramenta, quæ ab eodem Spiritu sancto vim efficiendi habent, sint oportet. Non plura autem nec pauciora esse; vel ipsa plena rei partitio demonstrat. Omne enim Sacramentum, vel ad generationem & propagationem hominum refertur; & tales sunt illæ, quæ in Domino suscipiuntur nuptiæ; vel ad consequendam æternam salutem; & talis est sacerdotalis ordo, & ea, quæ per ipsos sacerdotes, vel in ipsis sacerdotibus efficiuntur: quæ vel omnibus inferuiunt, & communia sunt; & talis est baptismus, confirmatio, extrema vnctio, communio item sacra: vel quibusdam tantum; talis autem est, in consecratis quidem Deo sacer ordo, ipsaq. consecratio, vti in laicis diximus esse nuptias: in his autem qui post baptismum delinquent, penitentia, ac extrema sacro oleo perunctio: quæ veluti medicinæ quædam lapsis post peccatum sunt relicte; vt vel ipsam remisissio-

H ij

oncm

onem peccatorum conferant, vel reliquias earum for-
dium, quæ per pœnitentiam expurgatæ non sunt, emun-
dant. Sacramenta autem hæc dicuntur; quod in sen-
sibilibus signis & symbolis, spirituales & arcanos con-
tineant effectus. Quæ quidem omnia Sacramenta, sa-
cra fanciuntur Scriptura, certamq; ac definitam mate-
riam, & formam, efficientem item, aut potius dicam, in-
strumentalem habent causam. Vti baptismi quidem,
materia est aqua; forma autem, verba sacerdotis illa:
Baptisetur seruus Dei, in nomine Patris, & Filii, & Spi-
ritus sancti: instrumentalis autem causa, sacerdos est:
nisi quid aliud præceps necessitas exposcat, nam, & tum
ab alio, quam à sacerdote collatus baptismus, vim su-
am retinet. Similiter autem & in aliis omnibus, certam
icidem materiam & formam, instrumentalemque cau-
sam, similiaq; omnia inuenire licet. Baptismus igitur,
nos per Spiritum sanctum regenerat. Nam cum munda-
dam illam & impassibilem generationem nostram, viti-
o primi parentis nobili, perdidimus, in iniquitati-
busq; nostris concipiamur, iuxta magni Regis quere-
lam, & in peccatis conceperit vnumquenque nostrum
mater nostra; datum est lauacrum diuinum, ad eluen-
das eas maculas, quod eas emundet & expuret sordes,
sacer inquam baptismus. Sacrum porrò chrysm; siue
confirmatio, primum illud sigillum imprimi, ipsamq;
imaginem diuinam, in nobis renouat; roburque animæ
auget; quæ omnia inobedientia primi nostri parentis,
vel perdita, vel labefactata in nobis fuerunt. Quare ipsi-
us Spiritus sancti nobis confert virtutem; eiusque bo-
no odore nos prolixè perfundit: estque Christi nota atq;
sigillum. Sacra verò communio, nos cum Christo iun-
git: per eamque veri corporis, & sanguinis eius, parti-
cipes efficiuntur. Et vt per illam lethalem escam, omnes
mortui sumus, ipsoque paradiso exuti; & ab omni di-
uina con-

*Vniuersa hæc
descriptio Sa-
cræ memorum
sumpta est ex
libro Simonis
Thebatonici
de septem Ec-
clesiæ Sacra-
mentis ex Ca-
pite primo.
Psalmo 50.*

uina consuetudine exclusi; ita per corporis & sanguinis
Iesu Christi spirituale alimentum, vite item æternæ re-
stituitur; & corruptionem quidem deponentes, cum
ipso immortali Deo coniungimur, qui propter nos carne
nostra mortaliter fieri voluit. Sacer autem ordo, eam
potestate & facultate nos donat; qua est ipse præditus,
qui fecit & creauit nos. Cum enim nihil earum rerum
quæ sunt, sine ipso esse possit, eia causa in mundum ve-
nit, vt nos ad benè beatæque viuendum deducat; eam
ipsam vim & facultatem, quam propter nos suscepit, &
in nostra exercuit natura, nobis item in sacerdotali re-
liquit ordine; per quem omnia nobis conficiuntur sacra,
& sine quo nihil sacrum, nihil Deo dignum esse potest.
Et quemadmodum à principio omnium rerum, quæ sub
aspectum, cadunt, nos dominos & principes constituit;
ita nunc longè excellentius per sacerdotium, ipsosq; Sa-
cerdotes, principes nos & præfides esse voluit: cæli en-
nim ipsius clauces Apostolis, illisque omnibus, qui per-
petua successione in eorum loca suffici debebant, cre-
didit. Nuptiæ verò condescensionis cuiusdam & indul-
gentiæ diuinæ, hic in hac mortali vita esse videntur, ob
liberorum susceptionem; donec vniuersitas hæc cum
sua corruptione consistat. Neque enim voluit Deus, vt
more belluarum, ex fluxu & sordibus homo concipia-
tur; verum cum spontè in mortem prolapsus esset, per-
misit Deus, vt more reliquorum animalium, successi-
onem suam propaget: vt vel hinc saltem cognoscat, in
quem statum, per inobedientiam parentum suorum con-
iectus sit; donec resuscitet nos, ac priori immortalitati
restituatur, ille qui natura sua immortalis, propter nos
mortuus est & resurrexit. Propterea & ipse benedixit
nuptijs, vt non sine cælesti benedictione, ortus nostri,
initia & principia iaciantur. Pœnitentia verò correcti-
onem, & restaurationem à lapsu efficit. Quandoquidem

post sacrum Baptisma; nulla iam alia curatio superest, quæ sit purè gratuita, & ex dono, sine certaminibus, sine laboribus nostris, præter eam, quæ sit per conuersionem, per lachrymas, eorumque delictorum, quibus Deum offendimus plenam detectionem, ac per ipsam peccatorum fugam. In quo solo remedio & curatione, remissionis peccatorum, nobis relictum est donum. Vnde & monachus ipse eorum, qui ita vt dignum est, ea uocatione vtuntur, proflixi: qui nihil aliud est, quam verè pœnitentiæ professio, pignus atque arrabo. Sacrum verò oleum, siue vltima vnctio, nobis diuinitus tradita, & ipsa est diuinum Sacramentum, atque cerimonia, diuinæ nobis misericordiæ Typum representans: quæ in redemptionem & sanctificationem illis, qui à peccatis conuertuntur conferri solet, proptereaq; & ipsa remissionem peccatorum præbet, & ex multis infirmitatibus nos subleuat, eosque, qui illa dignè vtuntur, sanctificat. Et hæc quidem omnia salutis nostræ remedia, ipse Iesus Christus Deus & dominus noster nobis tradidit, & sancti eius Apostoli. Nam cum ex duplici natura constemus, anima, inquam, & corpore; dupliciter item hæc remedia nobis tradita sunt: vti reuera & ipse Iesus Christus, duplex quodammodo nostra causa fieri voluit, Deus, inquam, & homo; quatenus inuisibili quidem gratia Spiritus sancti, inuisibili modo spiritualiter, animas nostras sanctificet; rebus autem sensibilibus aqua inquam, oleo, pane & vino, & cæteris similibus, spiritu Dei sanctificatis, emundentur, & sanctificentur corpora omnium nostrum: vt sic omni ex parte nos saluet, ad eamque perfectionem, in qua nos olim creauerat, iterum restituat. Quo item modo aliquando à mortuis excitabit, vt vnusquisque recipiat, prout gessit in corpore suo. Et de Sacramentis quidem, quid vnūquodq; sit; quantumque ad salutem conferat, hæc tenus à no-

bis di-

bis dictum sit. Vnde autem singula principium acceperint; nunc paucis exponamus. Matrimonium igitur imprimis ab ipso Deo omnium rerum omnipotente auctore, ab initio constitutum, sancitumque est, tum, cum in paradiso Adam cum Eva coniunxit. Post verò, vbi mundo salus apparuit, ab ipso Christo Iesu confirmatum; partim, dum primo miraculo, conuersæ aque in vinum, honestatur; partim dum Mosaica lex, quæ dato libro repudiij, vxorem dimittere permittebat, in ea parte clarè perficitur, illudque docetur, à principio sic non fuisse; sed propter duntiam cordis eorum, qui legem acceperant, id concessum esse. Et illis item verbis. Quos Deus coniunxit, hominem separare non debere. Sed & Apostolus, Honorabile connubium in omnibus, & thorum immaculatum esse docuit, magnumque Sa-

Deuter. 24.
Matt: 19.Hebræ. 13.
Ephes. 5.

Sacrum

Sacrum verò nouę legis Baptisima, vt alia illa veteris legis baptisimata, quę vmbra tantum, futurorum bonorum, non rem ipsam habebant, præmittamus; tam factò, quàm verbo nobis ab ipso Domino traditum est. Factò quidem & exemplo tum, cum in Iordane baptisari voluit: verbo autem, tum cum super omnes cęlos ascensurus, duodecim illos præstantissimos viros, in orbem vniuersum cum ea legatione misit: *Emites, docete omnes gentes; baptisantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Sacrę porò vnctionis Sacramentum, etsi quidem verbis sacrę scripturę non explicetur; ab ipsa tamę Christi Dei discipulis nobis traditum esse certum est: sacer siquidem Dionysius, diuinorum mysteriorum princeps, hoc ita esse proculdubio à D. Paulo instructus, in sacris suis scriptis nobis tradidit. Quem virum, merito primo loco post sanctos Apostolos, sacra veneratur Ecclesia. Sanctissimum autem inter omnia sacra arcana, communionis sacramentum; typicę quidem, & in figura, omnibus illis designabatur legalibus sacrificijs; verę autem, & re ipsa, à Domino ad mortem pro nobis ituro, ante illam ipsam vesperam, quo legitimum Pascha cum suis manducauit mystis, traditum est. Tum enim iuxta ritum à Moyse perscriptum, cęna facta, nouum nobis tradidit sacrificium; panem frangens, ac inter eos qui mensę assidebant, diuidens, propriamque carnem appellans, similiteraque calicem, plenum vino, aqua mixto & temperato, illudque mistum, verum & proprium sanguinẽ suum re ipsa esse denuncians, illisque porrigens; ac ita eos in sui memoriã facere perpetuis temporibus præcipiens: illud scientes, quod quotiescunque hoc ipsum facturi essent; toties Domini & Magistri sui mortem annunciaturi erant. Sacrum verò pœnitentię sacramentum, typicę quidem, & in figura in illis omnibus sacrificijs, quę in lege Moyse pro peccato offer-

ri offerri iusserat, adumbratum fuit; verę autem, & perfectę, ab ipso Domino tum institutum, cum tam ipsam potestatem remittens peccata suis tradidit discipulis dicens: *Quorum remisseritis peccata, remittentur illis;* Ioan: 20. *quorum retinueritis, retenta sunt.* Et præcipue Petro excellenti quodam modo, promittens se illi daturum clauas regni cęlestis, vt quęcunque ligauerit super terram, ligata sint & in cęlo; & quęcunque soluerit super terram, soluta essent & in cęlis; Cum enim Petrus interrogasset, septiesue an pluries, fratri peccanti delicta condonaret? respondit Dominus. Non septies, sed septuagies septies, imò toties, quoties peccauerit, condonandum illi esse. Extremam autem vnctionem, etsi consentaneum est, ab aliis quoque Apostolis profectam esse; manifestissimę tamen à sancto Iacobo, in eius catholica Epistola traditur: *Tristatur aliquis vestrum, or et; æquo animo est, psallat: Informatur quis in vobis, iuducat Presbyteros Ecclesię, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus: est in peccatis sit, remittentur ei.* Et hæc quidẽ ille sic ordinauit: indeque vsq. ad nostra tempora hæc, ita, vt ab illo instituta sunt à nobis sanctę, & integre seruantur. Hęc igitur sunt Ecclesię Dei Sacramenta; totque numero, hocque modo & ratione, quod dictum est, nobis tradita: quibus, qui dignę perficiuntur, participes fiunt diuinorũ ac cęlestium donorũ. Scire autẽ nos oportet, omnium eorum sacramentorũ principem quasi, & omnia facientem, sanctissimam & gloriosam mortem domini nostri Iesu Christi causam esse; ex qua, & per quam, in omnes qui modo eius participes efficiuntur, vniuersa hæc dona, & gratię promanãt, atque profluunt. Quo autem modo & ratione id fiat; alterius negocij & instituti potius est, quàm præsentis, quod longẽ alium scopum, & finem habet explicare.

DE MINISTRIS ECCLESIAE,
ET EORVM HONORE.

Caput VIII.

CTAVVM CAPVT CONFES-
sionis vestrae testatur. Quamvis
Ecclesia Dei sit congregatio fidelium
atque sanctorum; nihilominus
sacramenta, etsi à prauis, & hypo-
critis administrètur ministris, ea non
vitiari, neque quicquam illis, qui per
illa sanctificantur, propter ministrorum prauitatem, iux-
ta Euangelicum dictum, decedere: *Super cathedram
Moysi, sederunt Scribae & Pharisei et cetera.* Dicimus
igitur & nos, etiam per improbos, & indignos ministros,
sacramenta rectè confici; ipsos tamen ministros, nihil
illis iuuari; imò maximo inde damno affici. Eos ta-
men, qui per manus eorum, ita sacramenta accipiunt;
eamdem nihilominus vtilitatem percipere, ac eodem
planè modo sanctificari. Dei enim gratia est, quæ etiam
per indignos ministros operatur, & quæ ipsa perficit sa-
cramèta omnia. Quare & eos ipsos ministros, qualescum
que illi sint, colendos esse docemus; ne prætextu hypo-
citarum (fuit enim & Iudas inter Apostolos) eos, qui pro-
bi & honesti sunt, contemnamus. Exponens enim *D.*
Chrysothomus Epistolam ad Thimotheum sic inquit: *Qui
honorat, inquit, sacerdotem; Deum quoque honorat: qui
verò sacerdotem spernit; ad id sensim prolabitur, ut in
Deum ipsum aliquando contumeliosus euadat. Qui vos in-
quit, suscipit, me suscipit: Et qui vos spernit, me spernit.
Et sacerdotes ait scriptura, eius, in honore habete.* Hinc
Iudæi Deum spernere didicerunt, quia Moysen contem-
pserunt, quia lapidibus illum impetebant. Nam qui piè
sacerdoti

Matt: 23.

Eccle: 7.

sacerdoti afficitur; longè maiore pietate Deum reuere-
bitur. Etsi enim malus fuerit sacerdos quispiam, at-
tendit Deus, quòd sui gratia illum etiam, qui dignus ho-
nore non est, obsequiis foues; ipsèq; tibi præmia ex-
soluet. Si enim qui Prophetam in nomine Prophete sus-
cipit, mercedem Prophete accipiet; profectò & qui
cedit, & obtemperat sacerdoti, eumq; propter domi-
num honorat; & ipse à Domino benedicetur, merce-
dèq; sua non destituetur. *Super cathedram, inquit, Moysi
sederunt Scribae & Pharisei: Omnia ergò quæcumq; dixe-
rint vobis facere, facite; secundum autem opem eorum
ne faciatis.* An ignoras quid sit sacerdos? *Angelus vti-
que Domini est,* non ex se ipso loquitur: si despicias, non
illum despicias; sed Deum qui illum ordinauit. Sed vn-
de, inquit, constat, Deum fuisse illius ordinationis au-
thorem? Nisi enim tu hanc habeas fidem & opinionem,
spes tua inanis facta est: Nam si nihil per illum opera-
tur Deus; neque lauacrum habes, neque mysteriorum
particeps es, neque benedictionibus fruieris. Non ergo
Christianus es. Quid ergò? Deus omnes ordinat æquè
dignos & indignos. Non omnes quidem ille ordinat,
per omnes tamen ipse operatur, salutem populi molien-
s, non illorum intuitus merita. Nam si per Asine os,
si per Balaam scelestum hominem, & populi causa lo-
quutus est; multò magis loquitur per sacerdotem ple-
bis sue gratia. Quid enim non agit Deus salutis nostre
causa? quid non loquitur? per quem non operatur?
Si enim per Iudam operatus est, & per Prophetas, qui-
bus diciturus est. *Non noui vos: descendite à me, qui ope-
ramini iniquitatem:* si igitur, vel hi etiam Dæmones in
nomine eius eiecerunt: non magis per Sacerdotes diui-
no ministerio famulantes operabitur? Namq; si præ-
positorum vitas discutere pergitmus; ipsi quoque dor-
ctores nostros ordinare debemus: peruersoque ordine
I ij naturali,

Matt: 10.

Malach: 2.

Numeri 22.

et 24.

Matt: 7.

naturali, quæ supra sunt, infra constituentur, ut superius pedes, inferius verò sit caput. Audi quid Paulus dicat: *Mibi autem pro minimo est, ut à vobis iudicer, aut ab humano die.* Et iterum. *Tu, quid iudicas fratrem tuum?* Si fratrem iudicare non expedit; quanto minus magistrum? Nam siquidem hoc statuit Deus, benè facis, peccasq; ni facias: sin verò contraria præcepit; noli præsumere: neque eà coneris, quæ super te sunt: neque limites tibi positos transilias. Insurrexerunt aduersus Aaron, post vituli formatam effigiem, Chore, Dathâ, & Abiron. Quid ergo? nonne illi perièrè: Quilibet quæ ad se pertinent, sollicitè curet. Nam siquidem fidei dogma peruerterat, etiam si angelus sit; obaudire noli: sin verò recta docet; noli vitæ, sed verbis intendere. Habes Paulum, verbis te, operibusq; ad id, quod rectè & honestè est, te informantem. Non distribuit pauperibus, inquires; non benè dispesat Ecclesie res. Vnde id tibi constat? Noli illū damnare, antequam discas: reatum caue; plurima quipè ex simplici suspitione iudicantur. Imitare Deum tuum, audi ipsūm dicentem: *Descendens uidebo, si secundum clamorem suum consumantur, an non; ut rectè sciam.* Quod et si didicisti, & examinasti, & uidisti, expecta iudicium: noli præripere Christi iudicis ordinem: illius est munus ista discutere, non tuum: tu seruus vltimus, non dominus es: ouis ipse es, pastorem noli curiosè discutere; ne eius quoque criminis reus tenearis, quod illum accusare præsumis. Et quomodo, inquires, id mihi dicit, quod ipse non facit? Non tibi ipse dicit. Nam si illi obtemperas; mercede priuaris: Christus hæc admonet. Plus aliquid dicam. Ne Paulo quidem obedire oportet, si quid dixerit proprium, si quid humanum; sed Apostolo Christum in se loquentem circumferenti. Non igitur mutuo iudicemus nos: sua quisque rectè discutiat, vitamq; diiudicet suam. At debet ille, in-

I. Corin. 4.

Romano: 14.

Name: 16.

Genf: 18.

Romano: 14.

quires, melior esse, quàm ego. Cur, te obsecro? Quia sacerdos est. Et quid non habet ille amplius, quàm tu? non labores? non pericula? non angores? non arumnas? Furatur, inquires, & sacrilegus est. Vnde hoc nosti o homo? cur te ipsum per præcipitia impellis? sunt verba ista plena arrogantie: nempe si quis dixerit, ille purpuram habet: quamuis id scias, aures obstrue. Quid ergo hoc in loco periculum minimè necessarium suscipis? Non carent reatu hæc verba. Audi quid dixerit Christus: Dico attem vobis, quòd omne verbum occi-
osum, quodecunque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur te ipsum quouis arbitraris esse meliorem? cur non ingemiscis magis, ac pectus tundis, atque in humum respicis, imitando Publicanum? Etsi enim melior sis, hæc sæda existimatio tua, cuncta perdidisti. Melior es; tace, ut persistas esse melior: quòd si loquaris, omnia exinanisti. Tuam igitur & non alienam examina vitam. Tu de sacerdote dicis: Non sum, sicut iste sacrilegus; & non omnia pro fus amittes? Ista necessariò dicere, ac plurimis verbis profèqui cogor, non sacerdotū tantum gratia, sed vestri: nam vereor ne hæc elatione, virtus exhauriat vestra; in iudiciumq; decidatis. Audi denique quid dicat admonens Paulus: *Opus autem suum probet vnusquisque; & tunc in semetipso tantum habeat gloriam, et non in altero.* Nam, dico oro, si faucibus proficiscaris ad medicum; non omiſsa cura vulneris tui, studiose medicum percontaris, vulnus ille habeat, nec ne? Nunquid enim si sacerdos malus sit; inde solarium capiet subditus? nihil minus. Cæterum, dabit ille quidem scelorum suorum debitas pœnas; dabis etiam & tu tuorum criminum pœnas. Cuius ergo rei gratia, inquires, præsidet? cur præpositus est? Ne, quæso, doctores nostros maledictis impetamus, uti ne nosmet potius lædamus. No-

Matt. 12.

Luce 18.

Gal. 6.

strā, vt dixi, omnia discutiamus, & neminē penitus maledicemus. Reuecremur diem illam, qua illuminati ab illis sumus. Patrem qui habet, etī mille patiatur incommoda; omnia patris reuerentia conteget. *Noli enim, inquit, gloriari in ignominia patris tui; neque enim tibi tam gloria, quam probrum est. Esti sensum amiserit, veniam habe.* Longē hęc magis in patre spiritali dicenda sunt: Reuerere illum quōd tibi diebus singulis diuina ministrat: scripturas relegi facit tui gratia: ex ornat domum: propter te vigilat: propter te vota persoluit: pro te Deum precaturus adit: tui causa preces exsoluit. At malus ille est: & hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non est, ipse tibi magna ista & diuina largitur? Absit. Fides enim tua ad omnia valet; neque tibi iustus quispiam proderit; nisi ipse fidelis sis: neque nocebit malus; si fueris ipse fidelis. Per vaccas in arca operatus est Deus, cū populū saluare vellet. Num enim sacerdotis vita, num virtus tantum conferre potuissent? Non possunt, quę Deus ipse largitur, velut sacerdotali virtute perfici: omnia quippe diuinę sunt gratię: Symbolum iste tantummodo implet. Intueere quantum inter Iesum & Ioannem interest: Et audi dicentem Ioannem: *Ego opus habeo a te baptisari, & tu venis ad me.* Sed tamen, cū tantum interest; descendit Spiritus, quem non habebat Ioannes, neque Ioannes ipsum descendere fecit. Cur ergo istud sit? Vt scias sacerdotem symbolum implere tantummodo; Deum autem omnia operari, Deum omnia perficere. Sacra ipsa oblatio, siue illam Petrus, siue Paulus, siue cuiusuis meriti Sacerdos offerat; eadem est, quam dedit Christus ipse discipulis suis; quamque Sacerdotes modo quoque conficiunt. Nihil habet ista, quā illa, minus. Cur id? Quia non hanc sanctificant homines, sed Christus; qui illam ante sacraverat. Qui autem hoc illo minus aliquid ha-

quid habere putat, ignorat Christum esse, qui nunc etiam adest, atque operatur. Hęc igitur scientes (neque enim absque certa ratione hęc omnia dicta sunt, sed vt sententiam vestram sensumque corrigamus, cautioresequ. in posterum faciamus) omni studio & diligentia conseruate. Nam si semper audimus, & nunquam audita perficimus; nihil ex his, quę dicuntur, emolumentum percipimus. Attendamus ergo nobis ipsis quæso diligenter; & quę dicta sunt, magno studio implere eueremus. Deleamus ea, quę praua a nobis dicuntur, ex cordibus nostris; ea autem quę recta sunt, in conscientijs nostris imprimamus, horum perpetuo memores. Ea quę vera & honesta sunt, iuxta sanctorum Patrum, tam scriptam, quam non scriptam traditionem, perficiamus, ac iugiter sanctę Trinitati gloriam referamus, quam decet laus & gloria in sempiterna secula seculorum. Amen.
Totum hoc Caput ex D. Chrysostrōmi 2. Epistola ad Timotheum, Cap. 1. Homil. 2. est desumptum.

DE BAPTISMO

PARVULORVM.

Caput IX.

NONVM CAPVT CONFSSIONIS vestrę docet, infantes baptisandos esse, neque tempus maturioris ætatis expectandum; quod & nos eodem modo, ne diuturna dilatio, aliquid adferat periculi, facere solemus. Hęc autem non alia ratione a nobis fiunt, quā ea quę superius capite secundo confessionis nostrę declarata est: Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non ingreditur in regnum cælorum. Non tantum autem baptisamus infantes, sed etiam cęnę dominicę, ita vt dictum est, partici-

Ioh: 3.

participes facimus. Docet enim magnus Basilius, eos, qui ex Spiritu sancto regenerati sunt, spiritali etiam alimento opus habere. Et ipse Dominus grauius interminatus est: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem ipsius, non ingrediemini in regnum Dei. Necessarium igitur omnibus ad salutem verumque Sacramentum esse putamus, Baptismum, inquam, & sacram communionem.

Ioan. 6.

DE COENA DOMINI, VERI
TATĒ CORPORA ET SAN-
GVINIS CHRISTI.

Caput X.

DECIMVM CAPVT DE
cœna domini decernit, non quidem
prolixiore illo & fufiore tractatio-
nis modo; sed hoc ipfo, vt ita dicā,
claro & compendiofo: multa enim
in hac parte de vobis referuntur,
quę nobis nullo pacto probari pos-
sunt. Ecclēsie igitur sanctę illud iudicium est. In sacra
cœna, post consecrationem & benedictionem; panem
in illud ipsum corpus Iesu Christi, vinum autem in il-
lum sanguinem, virtute Spiritus sancti transire, ac im-
mutari; pane fermentato existente, vt verus sit panis, &
non azymo. *Dominus enim ea nocte qua tradebatur, acci-
piens panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite
& comedite;* hoc est non azyma, aut figura corporis
mei: sed, *Hoc est ipsum corpus meum, & sanguis meus.*
Neque verò aut tunc, cum illis porrigebatur ea caro,
quam ipse Dominus gerebat, in cibum dabatur Apo-
stolis; aut sanguis in potum; aut nunc in diuina myste-
riorum

I. Cor. II.

riorum administratione; tanquam corpus illud sursum
translatum de cœlo iterum descendat, (blasphemum e-
nim hoc est:) sed & tunc, & nunc, transformatis &
transmutatis, gratia & inuocatione Spiritus sancti, qui
omne hoc perficit & consumat Sacramentum, specie-
bus, per diuinas & sacras preces, dominicęque verba;
ipso quidem pane, in verum corpus Domini, vino autem
in verum sanguinem transiente, & immutato. *Panis*
enim quem ego dabo vobis, dicit Dominus, *Caro mea est;*
eos qui credunt sanctificans, atque sanctos efficiens. Vt
quemadmodum ipse Dominus partem recipiens nostrę
mortalis massę, Theanthropos, hoc est, dominicus ho-
mo factus est, nostrique corporis & sanguinis particeps;
sic & nos, corporis, & sanguinis eius participes facti; po-
sitione quadam, & eius gratia, diu quodammodo effici-
mur. Non igitur amplius, aut figura, aut azyma est ille
panis dominici corporis, qui a Sacerdote consecratur,
sanctęque tractatur; sed illud ipsum verum corpus Chri-
sti, sub speciebus fermentati panis contentum; ipso do-
mino, vt iam superius magis in parte a nobis explicatū
est clarissimę, atque apertissimę; multis in locis, id ita
esse affirmante. Quod idem, vt & illud, quod de pro-
cessione Spiritus sancti a nobis superius dictum est; &
alia item quędam his similia, a nobis prolixius in ma-
gis proprio loco explicabuntur tum, cum scilicet ad il-
lam orationem vestram responderetur, quę dicit: Vos
in omnibus cum Latinis consentire: differentię autem
inter vos, & illos, tantum de quibusdam abusibus esse.

Ioan. 6.

Μεταστροφῆς
τῆς κατὰ φύσιν
ἁλοποιεῖται

ANNOTATIONES.

Pane fermentato existente, vt sit verus panis etc. *Putant
moderni Græci, Azyma panem non esse; & ideo nullo modo Sacra-
mentum corporis & sanguinis domini, in illo confici posse: vel si sit;
non tamen in eo Christum Dominum Sacramentum hoc instituisse:*
indē;

K

indēq; Latinos per exprobrationem Azymitas appellant, ut & ipsi rucicisim dicitur fermentarij. Primum igitur illud plane falsum est, Azymos panem non esse; cum ipsa sacra scriptura sepius panem appellet: Exodi 12. Et azymos panes cum lacte: & subcinericios panes azymos. Et 29. Tolle panes azymos. Nume: 6. Canistrum quoque panum azymorum. Iosuf 9. Et azymos panes. Iudic: 6. Tolle carnes & azymos panes. Luca 24. Et cognouerunt eum in fractione panis, quod diebus azymorum factum fuit. etcct. Posterius autem illud; Christum Dominum in extrema cæna azymis non esse usum, sed fermentato pane, inde demonstrat uoluit; quod non in die Pasche, sed potius ante eum ipsum diem, cænam hanc, Dominus cum discipulis suis manducauit: idq; quatuor locis Scripturæ confirmare nituntur. Primum Matib: 26. Marci 14. Luc: 22. Tbi in consilio Iudeorum, illud decretum, ne in die festo propter tumultum populi, Christus Dominus comprehendatur: at qui eo ipso die, quo comprehensus est, cenam hanc peregit. Ergo hoc tempus, dicitur festus Pasche iuxta id quod decretum eum non fuit. Secundo Ioannis 13. ubi dicit Euangelista: Ante diem festum Pasche, sciens Iesus, quia uenit hora eius etcct. Tertio Ioan: 16. Ipsi autem non intuerunt in pretorium, ne contaminarentur, & comederent Pascha. Quarto 19. eundem Ioannis: Inde autem quia pasceuit erat etcct. Hinc igitur colligunt Christum Dominum nō in die Pasche, sed potius ante eum diem suum celebrasse Pascha; & idco azymis non esse usum, sed potius fermentato pane. Sed & hoc totum falsum est. Scribunt enim uniuersi tres Euangeliste: Primus autem die azymorum, accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, ubi uis parem tibi concedere Pascha? addit Lucas 22. capite & quando necesse erit immolari Pascha. Si igitur primo die azymorum accesserunt ad eum discipuli, ut parent illi Pascha; necesse fuit uis usos fuisse Iudeos azymis, a quibus dies ille primus azymorum dicebatur. Et si eodem die necesse fuit immolari Pascha, ut duo dicunt Euangeliste; certe tum Pascha fuisse, nullo modo negari potest. Quod cum aliquando contra Græcos propositum fuisse; illiq; tam euidentibus testimonij respondere non possent; tanta uis est contentionis & pertinacitæ, ut tres reliquos Euangelistas erasse potius dicere malient, ab ipso Ioanne correctos esse, uquam ut id, quod uerum esset, fateantur. Cum igitur tres Euangeliste, ita uti dictum est, clarissimè & disertissimè uerba reserent, primum illum diem azymorum extitisse, &

extitisse, & necesse tum fuisse celebrari Pascha: ipse profecto trium Euangelistarum in una re consensus docet, aliquid aliud in illis Euangelij uerbis subesse, quæ Græci adserunt, pr. eter id quod sonare uidentur. Et in illo quidem loco non est magna difficultas, ubi docent in consilio Scribarum conclusum fuisse; ne Christus Dominus in die festo caperetur. Neque enim aliud docet Euangelista, hoc penitus definitum, & conclusum fuisse; sed tantum in consilio propositum. Tunc congregati sunt, inquit, principes Sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiaphas; & consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent & occiderent. Dicebant autem: Non in die festo etc. Sed detur sanè illos ita tum constituisse, atque decreuisse; cum tamen res arbitrij eorum non fuerit, sed illius potius qui oblatum est, quia ipse uoluit, & quando uoluit. Et quemadmodum non tum occisus est, quando illi concupierunt, nec eo modo, quo illi uoluerunt; ita etiam ne tunc quidem comprehensus erit, cum illi statuerunt; sed tum cum ipse uoluit, ut quidam nostri seculi doctissimus uir annotauit: ut uel eo ipso demonstraretur, non ipsorum arbitrio, rem totam gestam esse; sed æterni patris ordinatione, ipsiusq; filij cbaritatis, qui animam, quam nemo ab illo auferre potuit, ipse, quando, & quomodo uoluit, pro nobis posuit. Pasceuit autem illud, propter quod Iudei non ingressi sunt pretorium, neque passi sunt pendere corpora ad uesperam crucifixorum, quale fuerit, ipse explicat Euangelista; non simpliciter primæ diei azymorum, quæ erit 14. Luna, aut ipsius Pasche, sed magis diei Sabbati. Sic enim seipsum interpretatur Euangelista: Iudei ergo quoniam Pasceuit erit, ut non remaneret in cruce corpori Sabbato; erit enim magnus ille dies Sabbati, rogauerunt Pilatum etc. Ubi non dicit, magnus dies Pasche, sed magnus dies Sabbati. Qui quidem dies, in totis illis octo diebus Pasche, atque azymorum, celebrerimus propter concursus festum duarum solemnitatum, Sabbati, inquam, & Pasche habebatur; & quem Iudei maiore etiam solemnitate aliquando celebrabant, quam ipsam primum diem azymorum: & quem eundem per excellentiam Pascha nonnunquam appellare solebant. Quomodo item & ille locus Ioannis intelligi potest, cum dicit: Ante diem festum Pasche: ut intelligatur ea dies, quam postea magnum diem Sabbati appellat; sed profertim dicit, non ante diem Pasche, sed ante diem festum Pasche: illum enim solum ex octo illis diebus, ita uti dictum est, propter magnam solemnitatem,

per excellentiâ, diem festum Paschæ appellabant : quod clarè similis locus eisdem Ioan. cap. 12. indicat. Iesus autem ante sex dies Paschæ exiit Bethaniam. Quoniam etiam ita locus ille intelligi potest, quomodo communiter intelligitur ; et ante diem festum Paschæ intelligitur : hoc est, priusquam vespera ipsa aduenisset, à qua Iudei diem festum Paschæ ex lege Domini mchoare solebant. Cuius totius rei, nullum locupletiore auctorem habere possunt ; quàm ipsam Græciæ principem Chrysostrum, cuius ista verba sunt in cap. 26. super Matthæum : Vnde, inquit, liquidò patet, cupiditate interdicendi Christum præuariatò fuisse, ac alia die, Pascha comedisse. Non enim Christus tempus Paschæ transgressus est ; sed illi audacissimi homines, & mille transgredientes legis præcepta. Quibus ita explicatis, clarum est ipsorum die azymorum, quòdò necesse fuit immolare Pascha, Christum Dominum, iuxta trium Euangelistarum testimonium, suum item celebrasse Pascha ; nouumq; & incunctum agnum æterno patri eodem vespere obtulisse ; et idèò azymis & non fermento usum esse. Verùm, siue Christum Dominum in ipso die Paschæ mducauerit Pascha, siue ante diem festum Paschæ, ut isti volunt ; hoc tamen negare non possunt, Christum manducasse Pascha, ipsamq; agnum Paschalem, cui septias Pascha dicitur. Sic enim dicunt ipsi discipuli : Vbi vis paremus tibi Pascha sic ipse Dominus : Magister apud te vult manducare Pascha. & desiderio iudexai hoc Pascha manducare vobiscum. Quod facta est, Pascha iuxta legem Dei. Exodi 12. Deuter. 16. absque azymis non comedebatur : Ergo & Christus Dominus, cum manducaret Pascha, azymis secundum legem Dei vescebat. Hocq; ita fuisse principis ille Græcorum docet Chrysostrum, cuius ista verba supra Matthæum sunt. Dominus demonstrat, quòd à principio circumcissionis vsq; usque ad diem Paschæ extremum non erat contrarius diuine legi. Non indoctas igitur fabulas, sed veritatem ipsam, Christi, institutionem, ac exemplum, iam Romana Ecclesia secuta, cuius fides nunquam deficere debuit, in azymo pane sacrum hoc conficit Sacramentum : quam rem in pote à diuina sapientia profectam, palcherrimè demum, ac sacrissimè sunt consecrate conuenientia ; partim, ut designet corpus illud, & sanguinem sine vlla peccati aut virilis feminis commixtione conceptum, itaq; à Domino susceptum esse ; partim, ut & illi instruantur, qui ad eam mensam accedant, ut & ipsi eam omni puritate mentis & corporis, purgati ab omni

ab omni vetustate & corruptione peccati ; non in fermento veteri, neque in fermento malicie & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis, eam carnem manducant, & eam bibunt sanguinem : partim etiam, ut ostendatur cibum hunc vni & peregrinationis, non patrie esse, qualis ille panis azymis fuit. Neque illud obstat, in quo frigide exag gerendo, nimis est Simon Thesaloniensis, ne Iudaisare videamur. Nam si ipse Dominus primum auctor & institutor huius Sacramenti, nihil metuebat ; ne in hac parte Iudaisare videretur, cum in azymo pane, ita vti demonstratum est, hoc instituerat Sacramentum ; certe quòtò minus nobis metuedum est, cum in hac parte dominum & magistrum nostrum sequamur. Quod si omnes ritus veteris legis nobis sunt fugiendi, eam ob causam, ne Iudaisare videamur ; item imprimis ipsam sacrum Pascha nobis repudiandum erit, quo ritu & cerimonia nihil magis est Iudaicum. Sed quem admodum in Paschæ celebratione, idèò nō Iudaisamus, quia longè alio fine & intentione Pascha nostrum celebramus, quam ipsi Iudei celebrant ; sic item in ipso panis azymis vsu, nequaquam Iudeos sequimur, eam id alio fine & scopo, quàm ipsi Iudei facere solebant, facimus. Quoniam autem his tantis rationibus nitatur Latina Ecclesia, ea tamen moderatione in hac parte vitatur, ut contrarium vsum non damnet ; modo in amore & charitate atque obedientia, à Græcis, ex eorum recepto ritu, obstruatur. Quinimò, & ipsam satis conuenienter ratione, insitutum esse docet, ad significandum scilicet, quòd verbum patris indutum est carne, quam in suam quodammodo conuertit naturam ; sicut fermentum mixtum farinæ, eam immutat in suam naturam. Et quòd maximum est, ipsa eadem Latina Ecclesia, ad detestationem Nazæeorum, qui legalia, Euangelio miscebant, tantisper, dum res tulit, & dum scandalum remotum est, eodem ritu aliquo tempore usa est. Ad extremumq; decreuit, tam in azymo pane, quam in fermentato tritico pane, corpus Christi veniciter confici ; sacerdoteq; in altero illorum ipsam domini corpus conficere debere, nunquamq; scilicet, iuxta suæ Ecclesie, siue occidentalis, siue orientalis consuetudinem. Isti autem callicem semper colant, camelum autem deglutiant, nouasq; causas discordiarum semper querunt. Sed de fermento hæcenus : qui plura hac de re cognoscere velit ; legat ex Græcis quidem Simonem Thesalonicè de Sacramenti 2. cap. Ex Latinis autem Innocentium lib. 3. cap. 4. de Sacrificio Misæ. Leonem nonum in Epistola ad Imperatorem

ntorem Constantinopolitanum. D. Anselmum in Sepaneto de ea re libello. D. Thomam, Parte 3. Q. 9. A. 4. Apulensem in suo defensorio, Parte 2. Iuueverematum in apparatu, super decreto vromonis Græcorum. Ante omnes autem præcipue Gennadij Scholarij Patriarchæ Constantinopolitani caput secundam defensionis s. capit: sanctæ æcumenicæ Synodi Florentinæ, quod, vel totum caput hoc loco adscriberemus, nisi metueremus, ne scriptum hoc vltra modum excreferet.

Ea caro quam ipse Dñus etc. Modum, quo corpus Christi sub spe ciebus sit panis; & sanguis sub speciebus cuius contineatur, explicat. Quod scilicet, non per loci mutationem, vt omnes illi, qui vrbiquide sine appellantur, errone sentiant; sed per ipsam transmutationem, atque transtansmutationem, modo soli Deo, eiusq. sanctissimo Spiritui cognito. Nemo enim nouit, que sunt hominis, nisi spiritus hominis; neque ea que sunt Dei, nisi spiritus Dei.

Gratia & inuocatione Spiritus sancti, etc. Pro quo impetrando, pulcherrime illæ postulationes à vctustissimis Liturgiæarum scriptoribus composite sunt. AD. Iacobum quidem et Clementem illa. Rogamus igitur, vt mittas Spiritum sanctum tuum, super hoc sacrificium, qui efficiat hunc panem corpus Christi tui; & quod in hoc calice est, sanguinem Christi tui. Et iterum à D. Iacobo illa: Rogamus, inquit, vt Spiritus sanctus adueniens, sancta, bona, atq. gloriosa eius præsentia sanctificet; & faciat hunc quidem panem corpus sancti Christi tui, & calicem hunc pretiosum sanguinem Christi tui. A Basilio vero: Rogamus, inquit, vt veniat Spiritus sanctus tuus super nos, & super hæc propineta munera; & benedicat ea, sanctificet, & faciat hunc quidem panem, ipsum pretiosum corpus, & vinum pretiosum sanguinem domini, & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui effusus est pro mundi vita. A Chrysostomo vero in eum modum: Emitte, ait, spiritum tuum; & fac hunc panem pretiosum corpus Christi tui: quod verò in hoc calice est, pretiosum sanguinem Christi tui; transmutans ea Spiritu tuo sancto.

Sacris ad Deum precibus, etc. Arbitrarij plerique ex Græcis, non solum vcrbus domini pretiosum corpus & sanguinem Iesu Christi confici; sed alijs item sacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, inuolationibus, confessionibus, postulationibus. Ex quibus qui ita sentiant, vt forma quidem & natura ipsius consecra-

tionis, in

tionis, in vcrbis Domini constituta sit; reliquæ autem preces & postulationes, ornatus cuiusdam & decoris causa, non ipsius sanctorum Iesu Christi vcrborum planioris interpretationis & enarrationis adhibeantur: vt illud in eodem instanti conuenire: isti præclæ de hac tota re iudicant. Non si easdem illas mutationes, ad nos non potius, quam donorum sanctificationem, ac in mysticum IESU CHRISTI corpus conuersionem, ita referri arbitrantur; vt etsi omnes ille alie preces & postulationes absint, quas tamen à principio paucas fuisse certum est, si modo ipsa IESU CHRISTI vcrba, non simpliciter, nec historice referantur, sed cum deuotione, & intentione Sacerdotis, tanquam potentis regis edictum & mandatam ex persona ipsius regis, à præcone, cum sacerdote profertur; plenam & perfectam consecrationem fieri: vt item si ceteræ omnes orationes & postulationes adsint, vcrba autem illa Domini desint; nullo modo tantum conspici mysterium. Et hoc ipsum vcrbis sine dicunt. Illa enim omnia, que antecedunt, & sequuntur; quasi apparatus quidam, & expositio eorum vcrborum sunt: que si in vno instanti posset cum vcrbis Christi proferrî; nihil esset conuenientius. Sed, cum propter humanam imbecillitatem simul pronuciari non possunt; alia quidem antecedant, alia consequantur oportet: non tam sua quidem natura, cum vnam hoc solum sit indiuisum opus, vna actio; quam ipsa necessitate, & nostri infirmitate ita postulante. Qui inquam ex Græcis, aut Latinis, ita sentiant; illi professione præclæ & vcrbis de tota sacre Liturgiæ æconomia statuant. Nam & in Baptismo similiter illa sola dominica vcrba, etsi cetera absint: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: vel, Baptizetur seruus Christi etc. regentur & sanctificant, nouamq. faciunt creaturam: cetera tamen recte & conuenienter, vel ad mysterij explanationem, vel ad ministrorum sanctificationem, vel ad maiorem dignitatem & ornatumque referuntur. In qua quidem sententia D. episcopus Iacobum, Clementem, Basilium, Chrysostomum, & omnes alios, recte de tota natura huius Sacramenti iudicantes, clarissime eorum docent Liturgiæ; atque ad eò ipsam Nicolaum Cabasilam, cuius hac de re libet hoc loco adscribere indicium. Cùm venerandam illam cœnam narrauit, & quomodo ipsam ante

ipsam ante passionem dedit sanctis suis discipulis: & quod accepit calicem: & quod accepit panem: & actis gratis sanctificauit: & quod dixit ea, per quod significauit mysterium: & cum ea ipsa verba dixit: deinde procedit, & orat, & supplicat, diuinas illas voces ipsius vniuersi seruatoris nostri, etiam in donis propositis applicans: vt suscepto eius sanctissimo & omnipotente Spiritu, conuertatur quidem panis, in ipsum pretiosum & sanctum eius corpus. Hæc quidem orauit, & dixit: vniuersum sacrificium peractū, & perfectum est: & dona sunt sanctificata, & hostia integra, & perfecta effecta est: & magna hostia & victima, quæ pro mundo macata est, supra sacram mensam sita cernitur: panis enim non amplius figura dominici corporis, neque donum ferens imaginem veri doni, neque ferens aliquam descriptionem ipsius seruatoris passionem, tanquam in tabula; sed ipsum verum donum, ipsum sanctissimum corpus Domini; quod omnia illa verè suscipit, probra, contumelias, vibices; quod crucifixum, quod interfectum, quod sub Pontio Pilato pulchrum testimonium confessum est; quod colaphis appetitum, contumelijs ætatum, sputa passum est, & sel gustauit: similiter & vinum ipse sanguis, qui exiit occiso corpore, hoc corpus & sanguis, qui ex Spiritu sancto constitutus est, natus ex Maria virgine: qui sepultus est: qui resurrexit tertio die: qui ascendit in caelos, & sedet ad dexteram patris. *Hæc Cabasila. Si qui autem sunt, qui ita sentiunt, vt non ipsis verbis domini; sed orationibus & postulationibus quibusdam, hoc tale mysterium confici existimet; vel saltem verbis illis prepotentibus, Christi: Dei optimi maximi, orationes & postulationes cooperari, ac aliquid virtutum & potestatis addere; his cum omnipotentis verbi Dei detrahant potestati, plusq; humane deuotioni, quam diuine virtuti tribuant, hominibus, Deo antefertunt; non tantum reuehementer errant; sed etiam grauè impietate, & blasphemia, sese obligant. In qua sententia Marcus ille Episcopus fuisse videtur, pertinaciter, & ambitionis, Nouæ Græcæ, vnicuique vindex, paris causæ similis patronus. Verùm hæc de re, qui plura cognoscere vult; legat Nicolam Cabasilam cap. 27. 28. & 29. in Liturgiæ expositione. Legat etiam eundem Episcopum, in separato de ea re opusculo. Legat amplissimum Bechariopem in lib. de Sacramento Eucharistiæ; quibus scilicet verbis corpus Christi conficitur, verissime & iaculatissime rem eam totam explicantem.*

De officio

DE OFFICIO CONFITENTIS,

ET EIUS, QUI AUDIENDÆ

Confessione præest.

Caput XI.

VNDECIMUM CAPVT, REMISSIONEM peccatorum, ei qui confitetur, ab eo qui sit œconomus, & administrator eorū mysteriorum; conferri debere enunciat: illud tamen excipit, vt omnia peccata recensentur, aut per singulas species enumerentur, non esse necessarium. Scriptum enim est: *Peccata quis intelligit? Cui capiti respondentem dicimus.* *psal. 18.* Primum quidem hunc ipsum talem œconomum & dispensatorem, non alium, quàm spiritualem medicum, omni spirituali doctrina, ad eam rem perfectè instructum, & informatum, esse debere. Deinde, eum qui confitetur, tùm demum perfectam peccatorum suorum consequi curationem; si peccata omnia, omnisque eorum partes, quantum animus illi sufficit, & quantum meminisse potest, cum contrito & humiliato corde recensuerit, atque confessus fuerit, feceritque ea omnia, quæ maximè illis peccatis, quæ admisit, aduersantur: scilicet, vt arrogantiam; humilitate corrigat: turpis lucristudium; eius, quod iniuste quæsiuit, restitutione, ac propriæ substantiæ amplius in pauperes erogatione; in alijsque eodem modo, iuxta canones nobis prescriptos, ac a sanctis Patribus traditos. Quæ quidem omnia gratis, & propter Deum, non autem propter aliquam lucris & quæstus spem, & expectationem, administrari debent. Cum hac re, nihil sit foedius; hacque satisfactione, nihil Deo magis ingratum, & odiosum esse possit. Illorum enim spi-

L

enim spiritualium, qui lucri causa cauponantur potius, quam administrant diuina Sacramenta, ex ipsaque sacra doctrina discunt; aliena item in se recipiunt peccata, aliaque eius generis faciunt; reprehensibile est ministerium: ideoque nunquam tales diuinum effugient iudicium, aeternumque exitium consequentur. Nosque eos homines, qui in his deprehenduntur, grauiter spiritualibus animaduersionibus castigamus, ac publico decreto, ab omni spirituali dignitate remouemus. Neque enim pecunia, aut muneribus, spiritualia liceri debent, neque his talibus satisfactionibus peccata redimi; sed eius, qui confessus est, ita vt diximus, contrito & humiliato corde, contrariorumque studiorum exercitio, ac perfecta ab omni malo fuga & abstinentia. Quæ autem vel per obliuionem, vel animi pudorem confiteri prætermiserint; precamur pium & misericordem Deum, vt & hæc ipsa simul cum cæteris illis condonare velit: confidimusque eos talium etiam à Deo veniam consecuturos. Quæ quidem omnia, hisque familia, magnus ille spiritus Basilius docet: Omne, delictum apud eum qui præsidet referre oportet; malicia namque silentio tecta, occultus ac sub cute latens, morbus est.

Remedia autem, & curationes, iuxta medicorum artem & exemplum, sunt illis, qui curantur, adhibenda; vt non tam ægris medicus insensus sit, quam cum morbis ipsis pugnet, prauisque affectibus occurrat, ac veluti ex aduerso pugnet; aspernoremque & duriorum, si ita opus sit, anime morbis nonnunquam adhibeat viuendi rationem: vt vanæ quidem gloriæ studium; per intentionem eorum exercitiorum, quæ humilitatem parient, curet: somni & quietis immoderationem; diuturnis in oratione vigilijs; corporis segnitiam; laboris sedulitate; gulam, & inglutinem; inedia; & familia, eodem modo. Illius autem, qui curatur, munus erit; in meliorem partem

Hæc ex Affectu
tici Basilijs ad
verbum.

1771. 2118

partem omnia interpretari, neque correctiones, atque iniunctas pœnas, tyrannidem esse putare; sed potius, tanquam salutare remedium, ab ardenti salutis sue studio profectum, magna pietate amplecti. Turpe enim est eos, qui corpore infirmantur, tantum medicis fidei habere; vt siue incidant illi, siue vrant, siue amarissima quæque remedia propinent, eos tamen pro benefactoribus suis reputent; nos autem, erga animarum nostrarum medicos, vbi per laboriosam curandi rationem salutem nostram studiosè procurant; non saltem eodem modo affectos esse. Illi autem qui obiurgat, diligenter prouidendum erit, ne eodem modo cum pijs, & ex animo penitentibus agat; & cum illis, qui nihil curant, planeque indifferentes sunt; etiam si nonnunquam in eadem vrtrique incidant peccata. Pius enim & timoratus homo, cum Deum timeat, certat ac luctatur, vt Deo placeat, eiusque voluntati obtemperat; in ipsoque conatu, ob aliquam nonnunquam non prouisam circumstantiam, casu, ac contra suam voluntatem offendit, atque labitur. Ille autem qui contemnit ac indifferens est, cum nullam neque sui, neque Dei habeat rationem, nullumque inter turpe & honestum discrimen ponat; in primis, & maximis delinquit rebus, duosque lethalisimos patitur morbos: a enim Deum contemnit, aut illum esse penitus negat: quas duas potissimas in animis nostris causas, & radices omnis peccati esse, testis est scriptura. Nunc quidem dixit impius, vt peccet in se- psalmo 17.
metipso: Non est timor Dei ante oculos illius. Nunc vero, dixit insipiens in corde suo; non est Deus. Itaque vel Deum negligit, atque ideo peccat; vel illum penitus esse negat: & hæc ratione in studijs suis corruptitur, etsi nonnunquam ore Deum confiteri videatur. Deum, in Titum 1.
quit scriptura, *verbis se nosse confitentur, factis autem negant.* Quod cum ita sit, increpationum quoque, atque

Hæc ex Affectu
tici Basilijs ad
verbum.

1771. 2118

mulctarum, non eundem esse debere modum, omnes existimare debent. Amplius autem scire oportet, eam gratiam, quam gratis ipsi accepimus, gratis quoque impendendam esse: neque inde ullam mercedem ad questum & voluptatem nostram, instituendam esse. Sic enim præcipit Dominus: *Infirmos curate, mortuos suscitete, leprosos mundate, demones eijcite: gratis accepistis, gratis date.* Et D. Paulus: *Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione auaritiæ, Deus testis est: nec querentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab alijs; cum possemus vobis oneri esse, ut Christi Apostoli: sed facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos. Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis, non solum Euangelium Dei, sed etiam animas nostras; quoniam charissimi nobis facti estis.*

Matth. 10.

i. Thess. 2.

DE MULCTIS, ATQUE SATIS-
FACTIONIBUS, QUAS D. BASILIUS
in Epistolis, alij autem Græci in hominibus,
appellare solent.

Caput XII.

VO DECIMUM CAPVT
Confessionis vestre docet: eos, qui post baptismum in peccata prolabantur, remissionem peccatorum consequi, vbi conuersionem, & penitentiam suam, ad Deum contrito corde, & sana fide, testati fuerunt. Nos verò in hac quoque parte vobis respondentes, illud dicimus; hæc quidem à vobis verè dici. Ipse enim præcepit Dominus, dimittere peccata, non septies, sed septu-

Matth. 18.

sed septuagesies septies; certo, & definito vtrens numero, ad incertum, & indefinitum designandum. Et alio loco. *Quod ad me veniet, non eijciam foras.* Quod autem omnes planè Canonicas satisfactiones, peccatorumque expiationes penitus reijctis; de eo ita statuimus. Si quidem satisfactiones istæ, tanquam quedam curationes, & remedia morborum, à spiritualibus viris adhibentur, nulla habita ratione quaestus, aut priuæ vililitatis; contra superbos, auaros, gulosos, intemperatos, inuidios, iracundos, ignauos, ac contra alios omnes, qui se varijs contaminarunt flagitijs: tum hæc ipsa remedia esse, plurimumque valere, ac magnam vilitatem adferre dicimus; vti quidem ante nos sancti, & Deo pleni patres, eos, qui conuertuntur, qui que respiciunt, Canonicè expiari præcipiunt. Si autem satisfactiones istæ ad lucrum, & quaestum eorum, qui eas iniungunt referuntur tantum; nec rectum salutaremque finem respiciunt, neque ad eam rationem, quam singulis peccatis curandis sancti desinuerunt ac perscripserunt patres: tum & nos tales satisfactiones reijcimus; maleque & frustra eas adhiberi putamus, planeque cum illis pugnamus. Neque tamen quemquam absoluiimus, nisi primo iustas pœnas & castigationes, illi pro peccatis admisis iniungamus: idque plurimas ob causas.

Primum, vt per spontè & voluntate susceptas afflictiones, ab eis pœnis, que illis ipsis iniuitis aliquando subeundæ essent, liberentur. Nulla enim res est, que Deum magis nobis placatum & propitium reddat; quam spontè & libere suscepta disciplina, atque correctio. Vnde & Gregorius dicit: *Lachrymarum, misericordiam & pietatem mercedem esse.*

Deinde, vt hæc ipsa voluntate suscepta afflictio, fontem & radicem omnis mali, ardentem scilicet voluptatis cupiditatem, ex carne nostra euellat, ac planè extir-

haberes, illi dederis, cœtera se tibi statim benigne donaturum: tu autem in deposito tuo, solos vt ita dicam, tres teruncios habeas; an non & hos illi cum omni alacritate præferres? Si item in hostili terra captiuus esses, siquæ tibi ferro & compedibus vndique vincito, perpetua feruendi in vltima miseria necessitas incumberet, ac deinde post proclamaretur, te liberum futurum, si modo ea, quæ tibi superfluunt, egentibus distribuas; an non illa etiam, quæ tibi essent multum necessaria, libenter impenderes? Adhæc, si venalis hæc mundi habitabilis pars esset, tantoque precio æstimaretur, quanti constant omnia tua bona; num non vniuersa tua libenter conuafares? modo huius habitabilis terræ dominus efficiaris; extremoque damno iudicares te affectum, si fortè ab eo mercatu, tantoque lucro ex-cideres. Iam verò, si quis tibi decrepita iam ætate, in vltima paupertate morituro, subito, absque omni tuo labore, iuuenem te facturum optimè sanum, immortalē etiam, ac ditissimum polliceretur, si vnam solam aliquam ex tuis possessionibus, conseruis tuis largiaris; an non illud totum statim, in illos largissimè profunderes? Si autem omnium hominum pauperimus esses; Rexque aliquis Regem te paulò post mortalem facturum polliceretur, si vnum solum præceptum eius diligenter seruaueris; an non omni studio in eam rem incumberes, vt illud præceptum omni ex parte, nulla in re diminutum conseruis? Si quis item, ex mundi huius principibus, sexcenta in tuum vsum sua conferret bona; vnum autem solum ex his bonis, quæ tibi contulerit, à te fortè iterum repetat, idque non sua, sed tua causa, ob tuique amoris erga se probationem; nonne quod petit, statim libens restitueres? Quid si pro tuis plurimis excessibus, iudex quispiam, præsentem mortis turpissimæ, atque extremæ infamiæ sententiam, hodie in te

fit la-

fit laturus; post autem centesimam partem bonorum tuorum, Senæui, atque populo, ad redemptionem vitæ, & honoris tui, te conferre iubeat: an non libenter vel dimidia parte bonorum tuorum te priuares, ac redimeres? Age, si quis in vno oculi momento, tibi omnimodiam beatorum quietem demonstret: omnes item pœnas eorum qui damnati sunt, & ab his quidem liberationem, illorum autem vsum & fruitionem, tibi pollicetur; petat autem eo nomine à te, nescio quid exiguum: num non omnia tua libenter illi dares? Atqui hæc omnia, sine omni controuersia, solam nobis posse præstare elemosinam, ne mireris: qui enim amat pauperes, & miseretur eorum causa Dei; hic, & omnium debitorum suorum remissionem consequetur, & à dura diaboli seruitute liberabitur: & vniuersum quasi perexiguo precio sibi comparabit mundum: & plane renouabitur iuuentus eius, immortalisque permanebit. Obtimebit item regnum cœlestè: & tanquam seruus bonis, & fidelis, omnia bona domini sui hæreditabit: illaque perbeata inuitatione, *Venite benedicti Patris mei, iustificati* Matth. 25. *sedete regnum vobis paratum ab origine mundi,* digne reuera ditabitur: ab omnique liberatus pœna, omnium bonorum sempiterna fruitione potietur. Quare mea quidem sententia, non committendū est nobis, vt præsens hæc vita de manibus nostris elabatur: sed quam diu superstites sumus; quotidie de mensa nostra, de panibus nostris, de omni accessione rerum nostrarum, de vestimentis, & redditibus nostris, aliquid indigentibus impartiendum est. Qui enim miseretur pauperum; hic Prouerb. 19. *foeneratur domino;* quin imò magis omni ex parte thesaurifacit, atque conchit in horreum cœlestè. Thesauros colligis corporis? collige & anime: provide non solum alijs, sed etiam tibi: habe rationem non tantum præsentis temporis, sed etiam futuri. Ideo bos agricola,

M

diutius

diutius à nobis fouetur; quod non sibi tantum, sed & nobis laboret: porcus statim maectatur; quod sibi tantum, ventriculo suo feruiat: Apis vtilis & fructuosa, quia aliorum mellificat causa: Scarabæus inutilis, quia se ipsum lautè curat. **Quin** in hoc potius Dei gratiam recognoscas, illique immortales gratias agas; quod te dare potius, quam ab alijs petere dignatus est: quod locupletem, & fixas sedes habentem potius; quam vagum, & mendicum: liberum & gaudentem; quam seruum, & mœrentem: sanum, ac alijs mueruantem; quam ægrum & debitorum, benigna sua misericordia esse voluerit. Cogita quanti te redimere iustum esset, ne tristissimam simul, & iustissimam sententiam iudicis audias: *Discede à me serue nequam, & ignaue.* Et illam: *Auferte ab illo talentum.* Et illam: *Vincis pedibus eius, & manibus.* Et illam: *Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem; non noui vos:* Quanta item pecunia illud comparet libenter quis, vt illam vocem audiat? *Venite benedicti Patris mei.* Et illam: *Serue bone & fidelis; super pauca fuisi; fidelis; supra multa te constituam: intru in gaudium Domini tui. Recumbe cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cælorum.* Hæc igitur & talia retè apud se quisquam reputans; propter liberalem & munificam largitatem, in hac quidem vita exaltabitur: in futura autem, æternam gloriam & salutem à Deo immortaliter consequetur. Eleemosynam autem illam esse existimamus, non si vnus tantum aut semel miseraris; sed omnium, sed semper, sed omni modo. Et huius quidem tanquam cognati, illius verò tanquam amici, alterius vt vicini, alterius veluti tibi ante cogniti: huius autem vt hominis solum; vel hoc enim, hominem esse, magnam misericordiæ vim habet. Et alium quidem sola propensione animi, alium benignis & humanis moribus, alium oratione, alium re ipsa, iuues, at-

Matth. 25.

Matth. 7.

Matth. 25.

Matth. 8.

que exilares. Et hunc quidem cibo reficias; illum potu: hunc vestias, alium domo excipias: humanitate alium, honore alium præueni; alijsque modis omnibus, quibus poteris, singulis, cum quibus viuus, benè facere non desinas: Ducem in omnes liberalitatis & munificentie partes Iesum Christum imitatus; qui, quem tandem modum te beneficijs afficiendi prætermisit? Aut quid facere tui causa potuit, quod non fecerit munificentissimè? vt sic & regno eius cælesti dignus efficiaris. Sic igitur quis in eleemosynæ distributione se gerens: de omnibusque benemerendis, eleemosynam occasionem accipiens, ac tanquam medicinâ & regulam sanandorum peccati vulnerum, adhibens spiritualiter, Deoque dignè, non autem questus & vtilitatis causa, facile suorum lapsuum remissionem consequetur; ac vêtam eorum curationem reperiet. Non solum autem pietatis studia, ac reliqua Deo chara opera viuos iuuant; sed & illis, qui in peccatorum suorum confessione ex hac vita excesserunt, plurimum vtilitatis adferunt. Quamuis enim magna sit diuina seueritas; longè tamen maior est eius pietas: & horrendè quidem sunt comminationes; inperuestigabilis tamen eius humanitas: plena trepidationis contra fontes decreta; ineffabile tamen misericordiæ pelagus. Vnde diuinæ scientiæ Princeps Dionysius Areopagita docet: *Preces, inquit, nostræ, super premi numinis misericordia & benignitate opus habet; vt Deus misericors, quicquid per humanam fragilitatem peccatum est, illi qui mortuus est, condonare velit: ipsumque collocet in luce & regione viuentium, in sinu Abrahæ, Isaac & Iacob: non animaduertente, neque imputante bonitate diuinæ humanitatis, eas, quæ illis ex humana infirmitate adhaeserunt maculas: Quandoquidem nemo, vt sacra testatur scriptura, mundus est à sordibus.* Sed & Gregorius in Epitaphio Cæsarij fratris, viuorum pia

opera mortuis prodesse, eodem modo docet: *Auditum est inquit memorabile præconium: ac luctus matris, ob præclarum, sanctumq; promissum, exhaustus; quo omnes filij facultates, eius nomine, in pauperes & funerale munus daturum se recepit; ita, ut ijs nihil sit relictum, qui eiusmodi bona spe, atque expectatione, deuouerunt. Et paullo superius. Atque hæc à nobis, & alia quidem persoluimus; alia uero, persoluturi sumus; & annuersarios honores & commemoraciones offerentes: hoc autem est, iusta, quæ pro illis, qui ex uita exceßerunt, à uinis suscipi ac obiri solent. Sed & D. Chrysostomus ad Philippenfes scribens inquit: Gentiles quidem simul, ea que mortuorum sunt, unâ cum illis exurunt; quantò magis te fidelem & Christianum decet, simul cum mortuo, ea, que eius fuerant, per manus pauperum in cælum transmittere? non ut hæc simul cum corporibus illorum, in cineres redigantur; sed ut magis illorum augeatur præmium & gloria: ut, si peccator fuit; hæc ratione peccata eius expiantur: si autem iustus, ut augmentum quoddam fiat præmij, atque mercedis. Et alio loco. Cogitemus ea, quibus eos, qui ex hac uita decedunt, inuenimus: seruiamus illis conuenientem opem; elemosynam dico, atque sacras oblationes. Hæc enim illos multum iuuant, multum reficiunt. Qui autem hæc facit, non solum illis prodest, sed etiam suæ plurimum commodat animæ: Et item. Ne, inquit, negligas, quamdiu in hac uita es superstes; ea omnia, que ad animam tuam spectant, rectè disponere, vel in ipso fine uite tue. Manda tuis, post mortem tuam, transmittere tua post te, operamq; tibi bonis operibus ferre, elemosynis, inquam, atque sacrificijs: His enim redemptorem tuum placare, tibiq; reconciliare poteris. Accepta siquidem hæc illi sunt, & gratia. Scribe in testamento, ultimæq; rerum tuarum legatione, cum filijs & cognatis tuis Christum hæc edem: contineat eadem pagina, iudicis tui nomen,*

nomen, quæ liberorum. Neque item obliuiscaris pauperum, pro quibus ego apud te sponsor, & certus sum promissor. Neque tamen cum hæc dicimus, illud spectamus; ut aliquam uel occasione, uel excusationem, atque prætextum demus cuiquam; cum in hac uita est, elemosynis Deum non placandi; hoc enim absurdum est: uerum & uiuos & mortuos egentium recordari, eorumque rationem habere, uti dictum est, pium & salutare ducimus; præterque iustorum multum efficaces esse docemus. Nam & Gregorius magnus Pontifex Romanus, cui ad altare Dei ministranti cælestis diuinum attitisse angelum legimus; sanctis suis precibus, Traiani Imperatoris animam seruasse dicitur. Et sancta Tecla prima martyr, suam Phalconelam, aliaque multa his familia, in sacris Ecclesiasticis historijs, facile quisque reperiet. Quibus de rebus, qui plura cognoscere uelit; leget librum D. Damasceni, de his qui in Christi fide dormierunt; indeq; facile discet opera pietatis, ac sacras Liturgias, quæ pro mortuis instituuntur, magnam vim habere, illisque plurimum prodesse.

ANNOTATIONES.

Auditum est inquit, etc. *Scribit pro his bonis, ab aula & auro sisco, iam quasi dirreptis, ad Soproniam profectum Gregorius; ubi bis laudibus ornat hunc eundem fratrem suum. Erat quondam non obscuri nominis tuus quoque Cæsarius, immo, nisi me fraternus amor fallit, perquam ampli & splendidè: eruditio- nis laude illustris: singulari mortum probitate cõmendabilis: amicorum etiam copia clarus; quorum primum te, tuamque nobilitatem esse, tum ipse credebat, tum nobis persuadebat.*

DE SACRALIVRGIA, HOC EST,
DE INCREMENTO QVOD IN MISSA FIT
SACRIFICIO: CVIVS OPVS, FINIS, VNI-
uersaq; œconomia plenissimè explicantur.

Caput XIII.

ERTIODECIMO LOCO docetis, vsum diuinorum mysteriorum, non solum eò comparatum esse, vt sint Symbola quædam & caractères, atq; notæ, quibus populus Christianus, ab his, qui foris sunt, distinguatur; sed multo etiam magis, vt signa sint & testimonia amoris & beneuolentiæ erga nos diuinæ. Nos verò eam totam rem sic explicamus, hocq; nostrum est in ea parte iudicium. Dominum nostrum Iesum Christum vniuersâ salutis nostre in hoc mundo œconomia completa, priusquam ad patrem suum, vnde venerat reuerteretur; in memoriam & commendationem suæ magnificentiæ erga nos misericordiæ, eiusque, quam nostri causâ susceperat, humilitatis, sacram Hierurgiam, & que in ea continentur sacra mysteria nobis reliquisse: primumque, vt dicitur, sacram Hierarcham D. Iacobum, qui frater Domini vocabatur ordinasse. Si igitur, inquit, magnus ille in diuinis Dionysius, ipsorum sanctorum preces, vti in hac etiam vita, an non (id est multo magis) post mortem in fidelibus iuandis efficaces sunt, quanto longè maiorem ipsa sacra mysteria, sacraque sacrificia nobis adferunt vtilitatem. Quanta enim ex omni sacrificio, quod Deo piè & purè offertur, promanet vtilitas, quantumq; tremenda hæc arcana, atque sacrificia, ad placandum Deum peccatis nostris offensum valeant, Deus ipse, pri-
mus an-

mus ante omnes, iam ab ipso mundi initio, multis modis, diuinæque operationis suæ argumentis demonstra-
uit. Iustus siquidem ille Noe, post vniuersale illud diluuium, vt in postremum omne tempus infirmitati, & fragilitati humanæ, iratum reconciliaret, ac placatum redderet Deum, (vt pulchrè magnus eam rem explicat Cyrillus) vbi primum de arca egressus est; sacrificium obtulit Deo: maiestati illius precatus; ne iterum vna sententia, in totum scelerat humanum genus, qua denuò exitiali diluuiò vniuersi absorberentur mortales. Cuius voto placatus, & annuus benignissimus Deus, respondit: *Nequaquam vltèra maledicam terræ, propter opera hominum.* Sensus enim, & cogitatio humani cordis, in malum prona sunt ab adolescentia sua. Si igitur sacrificium Noe, nihil aliud, quàm vmbra, & figuram quandam, in se continens, tantum momenti ad placandum vniuerso generi humano Deum habuit; quanto magis vnigenitus Dei filius, pro nobis sacrificium & oblationem offerens, reconciliabit nos aeterno suo parenti, tum, cum integra & plena spe, ac fiducia, ad eius sacra accedimus mysteria? Nā eos, qui sine fide hæc sacra tractant, indeq; vel remissionem peccatorum, vel salutarem aliquam vtilitatem referre se posse, arbitrantur; multum errare vel ipsi putamus: cum quicquid ex fide non est, peccatum sit. Illos verò, qui ita affecti sunt, vt ipsum quidem opus, & effectum, sacre sanctorum mysteriorum celebrationis esse putent, donorum scilicet in diuinum corpus & sanguinem mutationem: finem autem, eorum, qui rectè & firmiter credunt, per ea sanctificationem, ac peccatorum remissionem, regniq; celestis acquisitionem hereditariam, hisque similia, credunt; hos quidem beatos & felices esse prædicamus. Vt autem res ipsa, & opus, finisque tanti mysterij, hic, & talis est; ita reliqua omnia, que sunt, in eadem sacra
Hierurgia,

Hierurgia, præparationem & consummationem quamdam tanti operis esse putamus: ut potè preces, psalmodias, sacrarum literarum lectionem, & omnia illa, quæ vel ante donorum sanctificationem, & post sanctificationem, sacrosanctè dicuntur, & fiunt. Quamuis enim omnia ea, quæ sancta, & salutaria sunt; gratis, & spontè sua nobis conferat benignissimus Deus: nihilque nos ipsi ad eam rem planè de nostro conferamus: eaque omnia, quæ in his mysterijs accipimus; mera sint Dei dona, & gratiæ: ut tamen ad ea recipienda & conseruanda; apti & idonei simus; à nobis necessariò postulat: neque alio modo, nobis eam sanctificationem impartit; nisi prius sanctè & ritè ad ea recipienda nos disposuerimus. Ita ille baptisat, ita vngit, ita contiuuiò exepit, sacræque mensè participes facit. Hoc autem significauit in parabola seminis: Exiuit, inquit, qui seminæ semen bonum, non ut terram areret, aut agrum vertat; sed ut aratam, & subactam conseruaret. Tota enim aratio, & subactio; totus ad recipiendum diuine gratiæ semen apparatus, in nobis positus est, à nobisque proficisci debet. Cum igitur maximè necessarium fuit, ad percipiendâ hæc mysteria, rectè instructos & præparatos nos accedere; oportebat certè talem item, apparatus & accessum, in tota diuini sacrificij œconomia, atque structura, inesse: vti quidem & inest. Hocque illud est, quod sibi volunt, & quò referuntur hæc ipsè tam multiplices & variè cerimonie, sacræ inquam preces, psalmi; & quicquid aliud in hoc mysterio sacrosanctè fit, aut dicitur. Sanctificant enim nos hæc omnia, atque disponunt: partim quidem, ut hæc celestia dona rectè percipiamus, partim, ut eam sanctificationem, quæ hæc consequitur, conseruemus, perpetuoque apud nos retineamus. Dupliciter autem hæc omnia nos sanctificant, atque disponunt. Vno quidem modo, quo

do, quo ab ipsis precibus iuuamur, & psalmis & lectionibus: nam & orationis fructus est, mentem ad Deum alleuare, remissionemque peccatorum impetrare. Et sacra psalmodia similiter, Deum nobis reddit propitium; & quod illinc dependet, momentum siue auxilium attrahit: *Immola, inquit, Deo, sacrificium laudis; eripiam te, & glorificabis me.* Sacre verò scripture lectio, diuinam annuntiat bonitatem, humanitatemque; iustum deinde & æquum eius iudicium, & eius metum in animos nostros immittit, & dilectionem in eum accendit, & ita ad eius seruanda mandata, multam promptitudinem, & animi alacritatem adfert. His autem omnibus, & sacerdotis & populi, dici non potest, quanto pulchrior, quanto diuiniore efficitur animus; & ad susceptionem, & ad conseruationem tantorum donorum, multo aptior, in vtrisque redditur: qui quidem est proprius sacri sacrificij finis. Priuatim autem & peculiariter Sacerdotem, ut non indignè ad sacrificium peragendum accedat, præparant: quod quidem, ut dictum est, mysterij celebrandi proprium est opus. Et prouide hoc ipsum in multis precum locis situm est, hocque ipse Sacerdos precatur, ne indignus videatur, propositis donis; sed ut puris, mundisque manibus, lingua, & animo, tanto mysterio deseruiat. Et hic quidem primus modus est, per quem ad ea peragenda mysteria, qui ex ipsa vi, & efficitia eorum verborum, quæ dicuntur, vel canuntur proficitur, adiuuamur. Alius autem modus est, quo, & per hæc ipsa, & præterea per omnia alia, quæ in sacro perficiuntur sacrificio, sanctificamur. Qua parte, scilicet his omnibus, videmus Christum figuratum, eaque omnia, quæ ille nostra causa spontè, vel gessit, vel pertulit. Singulis enim sacræ Hierurgie partibus, siue sacris lectionibus, siue psalmodijs, siue omnibus alijs, quæ toto tempore sacrificij ad-

ministrantur, nihil aliud fit, quam vniuersa saluatoris nostri, redemptionis nostræ causa, suscepta œconomia, representatur: ita, vt quę in tota ea salutis nostrę administratione prima fuerunt; primis item sacrę operationis partibus designentur: quę verò secundo loco facta sunt; per ea, quę item secundo loco representantur: vltima verò illis, quę postremo loco exercentur; ita vt illis omnibus, qui hæc diligentius examinare vellent, liceat omnes salutis sue partes, in tota sacra Hierurgia, tanquam oculis subiectas intueri. Ipsa enim sacrorum donorum consecratio, ipsum sacrificium; mortem Domini annunciat: eius item præpotentem à mortuis resurrectionem, ac in cœlos gloriosam ascensionem: quoniam præciosa hæc dona, in ipsum dominicum corpus, & sanguinem, mutantur; quòd hæc omnia suscipit; quod crucifixum est, resurrexit, & ad cœlos ascendit. Ea autem quę ante sacrificium dicuntur, & fiunt; designant illa omnia, quę ante mortem fuerunt: aduentum scilicet in carnem eius, ostensionem, & perfectam manifestationem. Ea verò quę consecrata consecratione, & oblatione peraguntur; sancta & vera patris æterni, vt ipse inquit Dominus, promissa, representant: Spiritus, inquam, sancti in Apostolos descensum; genitum ad Deum Apostolica prædicatione conuersione, & communionem: ita vt nihil aliud fit vniuersa sacra Mystagogia, nisi vna quædam perfecta imago; vnius quasi corporis politię; ac omnium rerum gestarum Christi saluatoris nostri: omnesque eius partes, ab initio vsque ad finem, mirabili ad inuicem contextu, & ordine, oculis, & aspectibus humanis, subiiciens. Illi siquidem Psalmi, qui quasi in vestibulo, atque ingressu mysterij canuntur: & ante hos, ea, quę in donorum propositione fiunt, & dicuntur; prima tempora œconomię significant. Ea verò, quę post consequuntur, sacrę scilicet

scripturę

scripturę lectio, ea causa recitantur; vt per hæc, & ad studium, cultumque virtutis prouocemur, atque inungamur: & vt Deum nobis propiciam reddamus: vtque ea, quę Christi œconomiam significant audiamus. Eæ partim quidem hymnis hæc ipsa Deum personant, & ad virtutem nos cohortantur, eosque qui canunt, sanctificant: partim autem, talia ab Ecclesia ita electa & disposita sunt, vt sufficiant ad significandam Christi peregrinationem & politiam. Fiunt igitur ea omnia, quę in sacra Liturgia peraguntur, vt quidem ipsa forma, & figura ordinis, & totius sacrę Hierurgię declarat, atque continet, instituti vsus gratia. Significant autem etiam aliquid ex operibus vel actionibus, vel passionibus Christi; quemadmodum prima introductio Euangelij ad altare: oblatio item preciosorum donorum. Fit enim vtrumque primùm, vsus ipsius, & necessitatis causa. Nam & Euangelium, ideo primùm adfertur; vt legatur: dona deinde; vt sacrificium exacte perficiatur: vtrumque tamen, significat seruatori ostensionem atque apparitionem: primùm quidem illud, incipientis manifestari obscuram, & imperfectam: hoc verò postremum vltimam illam & perfectissimam. Vt autem hæc, quę dicta sunt, principium & medium, salutis nostrę declarant; ita finem & consummationem operis vniuersi, illa omnia, quę in ipsa donorum oblatione perficiuntur, designant. Vti quidem primus ex omnibus D. Iacobus, ille, qui frater domini dicebatur, ab ipso Christo Domino instructus nobis, tradidit: vt quidem & plurimi sanctorum Patrum Canones testantur: & Ecclesiasticę historie docent: & veritas ipsa, vsusque apud nos perpetuus, confirmat. Post verò magnus Basilius eodem modo, quod & ipsa forma eius Liturgię, quam nobis perscripsit, docet; & diuine preces, quas item nobis tradidit, abundè representant. Sed & Chryostomus: In

N ij

hanc

hanc seruatoris œconomiam omnia docet referri: vt nobis ipsorum contemplatio ante oculos posita, animas quoque sanctificet, & ita ad capienda sacra dona, reddat idoneas. Et quemadmodum tũ, cum semel in ara crucis, ea ipsa hostia, oblata est, orbem erexit vniuersum; sic & nunc considerata, mentes nostras efficit diuinas. Quamquam quod magis est, ne tũ quidem, cum in cruce pendeat, aliquid vtilitatis attulisset; nisi considerata, & credita fuisset: cuius item causa, & prædicata est; & vt crederetur, ipse Deus, innumerabilia machinatus est. Neque enim alia ratione posset, quod suum est facere, aut aliquem seruare, vt eos, quos curare & seruare debuit, quod fuerit, latuisset. Sed tũ quidem, cum nostrę salutis causa suscepta fuit, Apostolica prædicatione publicata; reuerentiam erga Christum, fidem, & dilectionem, in animis gratorum hominum efficiebat: nunc autem ab his, qui iam crediderunt; in his ipsis diuinis mysterijs studiosè inspecta; beatas has affectiones, non quidem denuò inserit, verum iam insertas, conseruat, & renouat, & auget: & in fide quidem firmiores, & in pietate autem & charitate, ardentiores, & seruentiores nos facit. Nam si ea, quę in nobis non fuerint, vt sint, effecit; hæc eadem multo facilius, seruare, custodire, atque renouare poterit. Quibus autem virtutibus ornatum, ad ea sacra mysteria accedere sit necesse: & sine quibus ea aspiciere sit impium ac nefarium, illa sunt; religio, fides, ardensque in Deum charitas. Eamque ob causam oportebat contemplationem, quę nobis posset hæc inferere, in sacrificij constitutione significari, vt non mente solum, sed etiam quodammodo oculis ipsis videremus: summè, inquam, diuinitis Christi paupertatem; eius, qui sua maiestatem complet omnia, in aliena terra hospitia & peregrinationes: eius, qui est benedictus; contumelias, &

oppro-

opprobria, impassibilis passionem: & quantum ipse odio habitus: quantum nos dilexerit: tantusque cum esset, quantum seipsum humiliauerit: & quid passus, quidue agens, hanc tantam præstantem, & admirandam in conspectu nostro præparauerit mentiam: vt ita salutis nouitatem admirantes, multitudinemque misericordiarum eius, stupore percussit, reuerentiamur cum, qui sic nostri miserus est, qui tantam nobis attulit salutem: illi nos, animasque nostras credamus: illi vitam nostram commendemus: igne item ardentis dilectionis, corda nostra erga illum accendamus. Vbi enim tales fuerimus; tũ demum poterimus, & securè, & familiariter, in tantorum mysteriorum igne versari. Neque enim sufficit ad hoc, vt tunc tales simus, ea, quę Christi sunt aliquando didicisse, & ea scire; sed necesse est etiam tunc mentis oculos illic figere, & ea actu contemplari, omnium alia cogitatione tali tempore ex animo reiecta: si modo velimus, ad eam sanctificationem, quę ex his donis prouenit, vt iam diximus, animum nostrum aptum, & accommodatum, reddere. Non enim ipsis solis verbis oportet veram pietatem metiri; sed magis rebus, & operibus ipsis. Sub aspectum enim, vt ita dicam, hoc ipsum sacrificium, omnia deducit, ipsamque contemplationem, animis nostris infert: vt sic euidentiis nobis per oculos impressa imaginatio, penitus non det locum obliuioni eius mensę; sicque pleni diuinis cogitationibus, participes efficiamur factorum mysteriorum; sanctificationem sanctificationi addentes, & à gloria in gloriam subleuati. Et hic quidem est sensus, hæc mens, quasi in compendio oculis nostris subiecta, totius Christiani sacrificij. Habent tamen deinceps singulę partes, peculiare suas contemplationes, & rationes: vt ipsarum precum harmonia: ipsum opus sacrum: ipsa viuorum & mortuorum sanctificatio. Ante autem omnia

N iij

omnia

omnia per totam mysterij celebrationem, apparet saluatoris nostri susceptæ carnis œconomia. Cur enim non statim in altari proponuntur sacra? Quia offerbantur quidem Deo sacrificia ab antiquis; partim ratione carentium animalium cedes, partim vasa aurea, & argentea: corpus autem Christi, etiam vtraque habere videtur. Nam & ipsum, in honorem, & gloriam Dei Patris, mactatum est; dedicatum autem ab initio Deo. Et donum erat ipsi; quia primogenitus. Dona enim hæc Deo offeruntur, tanquam primitiæ vitæ: & quod mutatur panis in ipsum corpus Christi; unde & abscinditur & separatur, ab his, quæ sunt eiusdem generis: & sectio quædam tantum, & non totus offertur panis: (Passionemq. & mortem Domini in eo imprimit.) Et quamdiu quidem panis hic in propositione situs est; panis solum purus & simplex est, ad ministerium Dei tantum dicatus. Post verò panis ille verus, qui de cælo descendit efficitur, verbiq. ipsa veritate, verè & realiter immutatur. Et hæc quidem, in eum sensum recuperatæ salutis nostræ accepta, talia sunt. Si verò ratiōnabiliter, atque ad mores & vitam relatè, hæc referre atque interpretari voluerimus; mille linguis opus esset: neque tamen rem totam pro sua dignitate explicare possemus. Iussit enim ipse Dominus, vt hæc in memoriâ eius peragantur, ne ingrati & immemores simus. Illa enim est, vel in humanis prima, & summa beneficij, ab eo, qui illud accipit, benefactorij, recompensatio; si illius sit memor, earumq. rerum, per quas beneficio affectus est. Huius autem conferuandæ memoriæ, homines multas rationes excogitarunt; sepulchra, inquam, statuas, columnas, dies festos & celebres, publica demù certamina. Quarum rerum omnium finis est vnus; ne præstantes viri, eorumq. erga nos merita, vlla veritate, quæ rerum omnium edax est, consumerentur. Vt

tur. Vt autem in illis statuis, quas præstantibus viris, pro rebus præclare gestis erigimus victorias, quarum beneficio seruati sumus, vel inscribere, vel depingere solemus; ita in his ipsis diuinitus nobis traditis, & relictis donis; mortem illam sacram, cuius beneficio seruati sumus, in cuius virtute omnes inimicos nostros deiecimus, effingimus, planeq. imprimimus. Neque verò rudem aliquam, & mortuam formam, & imaginem in eis inscriptam habemus, quod in cæteris sit; sed illud ipsum vitium corpus, & sanguinem, victoris & seruatoris nostri Iesu Christi, sacris ad DEum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confessionibus, postulationibus consecutum atq. consecratum. Petimus autem ab illo primum pacem, & salutem, annabus nostris. Magna enim vtilitas est diuine pacis: vel potius; magna huius virtutis in omnes partes necessitas. Cuius enim animus multis perturbationibus, tanquam fluctibus iactatur, atque fluctuat; illum possibile non est, quietè cum Deo coniungi, ac conuenire posse. Quemadmodum enim pax, multa, vnum quodammodo reddit; ita perturbatio, vnum, multa efficit. Non pacem autem in hoc loco tantum petimus; sed etiam salutem animabus nostris: sic enim ipse Christus præcepit; primum querere regnum Dei, vt sic omnia adijciantur nobis. Regnū autem Dei nihil aliud est, quam certa quædam salus animarum nostrarum. Sed vt Christi ipsius veri capitis; ita & Ecclesiæ corporis eius, in his mysterijs forma quædam, & repræsentatio conspicitur; non tanquam in signis tantum, sed tanquam in corde membra, & in arboris radice ramus: et sicut dicit Dominus; tanquam in vite palmites insunt. Non enim est hic solū nominis communio, vel analogiæ similitudo est; sed res eadem. Et enim corporis Christi & sanguinis mysteria, quæ participantur, in humanū corpus non

Matth. 6.

1oan. 15.

Sares Archiepiscopus, cuius gloria omnem terrarum orbem persuasit; mystico nobis in scriptis tradito sacrificio, ita tradendum in sacro mysterio, ex aqua & vino sacrum poculum ediderunt, ut quidem in sacra peragitur Liturgia. Inveniuntur tamen & significationes quadam, per monumenta Ecclesiastica sparsim, & ipsum D. Marcum Euangelistam, suę item Ecclesię, sacre & mysticę oblationis hierurgicas, ceremonias similiter, composuisse. Siue autem eam ob causam, quod vtriusque Apostoli volumina fuerint deprauata: (quemadmodum posterioribus temporibus, ipsius Clementis constitutiones, itidem,) siue ob prolixiorum rerum sacrarum expositionem, medica quadam ratione, à sancto patre nostro magno Basilio breuius, & concisus ordinata sunt: deinde ab ipso D. Chrysostomo; certo non constat. Hoc vnum certo scimus, quod à maioribus nostris, duo Tomi nobis relicti leguntur, hætenusque existant, ex quibus sacram celebramus Liturgiam; ipsius inquam magni Basilij, atque sancti Patris nostri Ioannis Chrysostomi, Vno Spiritu sancto, vterque conscriptus, vniuscęque, & eiusdem traditionis: præter id, quod sancti Basilij superat, & plenior est verbis: diuus autem Chrysostomus, compendiosius, & concisus loquitur. Ex his igitur sacris libris, ad hanc vsque diem mysticum offerimus sacrificium: ita, vt magne quidem quadragesimę, sacri Paschatis, Dominicis diebus, & quibusdam alijs, magni Basilij Liturgiam legamus; atque ex illa sacrum oblationis mysterium perficimus: in alijs autem diebus, Diuum sequamur Chrysostomum. Cum igitur hæc, quę apud nos est Dei Ecclesia, princeps sit aliarum Ecclesiarum; in omniq; cognitione, & gratia Dei familiarum ducat, ac incontaminata quadam sinceritate, gloriatur splendore Apostolicarum & Patriarum traditionum, ac non ita pridem primas partes orthodoxę veritatis retulerit, ac

lerit, ac in caput sit constituta; æquum est vniuersam Christianorum remp. atque Ecclesiam, sic, & non alio modo, diuina mysteria, sacramq; Liturgiam, sanctę celebrare, vt & ipsa celebrat. Quod si necessitas aliquo in loco postulet, vt vetusta consuetudine Liturgiam peragatur: nimirum, vel secundum D. Iacobi institutum, vel D. Marci fortalite, his, quę pietatis & compendij sunt conseruatis: in laudem Dei præpotentis, libera ab omni rerum mundi huius impedimentis, consideratione & discretione adhibita; sacra nobis peragenda est Liturgia. Ita vt primò & principaliter sanctificationem, ex ea diuinorum donorum communionem, consequamur: vt in ipsam substantiam animę nostrę, per ipsum corpus nostrum transeat. Hoc enim significans B. Paulus ait: *Qui adherent, inquit, domino; vnus est spiritus*, vt pote, quod in anima primò & præcipue, hæc vno, & coniunctio, consistat. Ibi enim proprie homo, ibi sanctificatio, quę vel ex virtutibus humano etiam studio partis proficiscitur, consistit: inde etiam ipsum peccatum: ibi itidem ea curatione, quę ex donis promanat, homo curatur: corpori enim omnia ex anima adueniunt. Et quemadmodum à malis cogitationibus, quę ex corde eunt, inquinatur; ita etiam inde est ei sanctificatio, siue ea quę à virtute, siue quę à sacramentis, sed longè excellentius, longè melius, longè perfectius, prouenit. Duobus enim modis diuina hæc Hierurgia, & sacrum hoc mysterium nos sanctificat. Vno quidem modo ipsa mediatione, eò, quod offeruntur dona, siue ipso oblationis actu; eos, qui offerunt sanctificant, & eos, pro quibus offerunt, Deumq; illis propitium reddunt. Alio autem modo, sacra ipsa participatione & communionem, quia nobis verus cibus & potus, vt dicit Dominus, fiunt. Ex quibus quidem modis, primus ille communis est viuus atque defunctis, etenim pro vtriusque offertur sacrificium.

*ἢ δὲ ἀνάγκη
τόπον ἔχει
καὶ τοῦ χριστοῦ
ἰσοῦ ἢ καὶ τοῦ
πνεύματος
τοῦ ἁγίου
καὶ τῆς
κοινωνίας
τῆς
ἐκείνης
καὶ τῆς
κοινωνίας
καὶ τῆς
κοινωνίας
καὶ τῆς
κοινωνίας*

1. Cor. 6.

Matth. 15.

Ioan. 6.

ficiū. Secundus autem modus solis uiuentibus propius est, cum mortui amplius, nec comedere nec bibere omnino possint. Quid igitur dicit aliquis? Propterea ne, nec sanctificantur hac sanctificatione, quæ prouenit ex participatione, & deteriori sunt in hac parte conditione mortui, ipsi uiuentibus? Minimè. Nam & his siquidem Christus se communicat, eo modo quo ipse nouit: qui item ut uobis clariùs innotescat, ut & cætera alia multa ad hanc rem pertinentia; ex ipsa interpretatione sacræ Liturgiæ, & hoc & alia multa dicere poteritis.

ANNOTATIONES.

Tertiodecimo loco docetis. etc. *Sumptum est hoc totum serô Caput ex Nicolai Cabasilæ, uiri imprimis pij, & longè doctissimi, libro, de diuino altaris sacrificio; ex quo eodem in locis quibusdam corrigi & illustrari potest.*

Sacram Hierurgiam. etc. *Non uno, nec eodem nomine, hoc loco Greci, ut & tota uetustas sacrificium altaris ornant, atque explicant. Nunc enim maximum eorum, uisitatissimo Latino sermo nominè uisuntur, quam Strabo & uicini uisuntur, hoc est publicum munere ministerium, & functionem interpretatur: quomodo Iscntes dicere solebat: Maximatuum functiones Latino sermo, non ignarus, hoc est, ministeria; non que stus faciendæ, artes esse. In re sacri, primum hoc uocabulo usus est Diuitius Lucas in Latino sermo uisuntur & Latino sermo completi sunt dies ministerij eim, hoc est, sacrificij, quod in uite sua obibat Zacharias. Et in Actis. Latino sermo uisuntur & Latino sermo uisuntur, quod Ensimus interpretatur, cum illi sacrificia uisuntur Domino & ieiunauerunt: quo deinceps uocabulo, omnes alij consequentes scriptores, in hoc mysterio sunt usi. Nunc Latino sermo uisuntur hoc est sacrum operationem uocant, quo nomine D. Ignacius Apostolicis temporibus proximus uti solet. Nunc Latino sermo uisuntur, quasi summi mysterij nomine uisuntur: quo nomine Gregorius Nazianzenus delectatur. Nunc Latino sermo uisuntur, id est, summe ceremonie, quomodo Sincius Latino sermo uisuntur, hoc est, arcamum mysterium, hoc sacrum appellauit. Inde Lucianus eam ob causam, auctorem nostrum cruce affixum esse dicit, quod nouam in Palestina Latino sermo uisuntur, hoc est ritum & sacrificium constituit.*

constituit. *Hinc Chritium Latino sermo uisuntur primum tanti mysterij conditorem, magnum Dionysius appellare: ipsam autem sacrificium Latino sermo uisuntur, quasi ceremoniam ceremoniarum, ab solutissimum, ritum, & sacramentum nominare solet. Vocant item Latino sermo uisuntur, hoc est, oblationem: quo nomine, & si ipsi dona aliquando & munera, que uel ad conficiendum hoc sacrificium, uel ad ministrorum ritum conferri solebant, appellantur, que proprie a ueteribus Latino sermo uisuntur dicebantur; sepius tamen ipsam rem sacrum designant, quomodo ipsum concilium Nicænum uisuntur. Neque inquit regula, neque consuetudo tradidit; ut hi qui offerendi sacrificium non habent potestatem; his, qui offerunt, corpus Christi, porrigant: ubi uerbo Latino sermo uisuntur, Patres illius concilij uisuntur. Sic ipsi Apostoli, Canone 3. & 7. Latino sermo uisuntur appellare solent. Sic Ignacius: Non licet sine Episcopo, neque baptizare, neque sacrificij id est offerre. Vocant item hoc idem mysterium nunc quidem simpliciter Latino sermo uisuntur, quomodo ipsi Apostoli Canone 3. quomodo Ignacius Latino sermo uisuntur & Latino sermo uisuntur id est, neque sacrificium immolare, neque eamum celebres sacrificium simul & communionem complexus, quod utrumque Latini Missæ nomine appellare solent. Quomodo item & D. Lucas nomine de xpo; uisuntur est. Nunc uerò cum additione, quomodo Nazianzenus Latino sermo uisuntur, hoc est, incrementum sacrificium. Iustinus Latino sermo uisuntur id est, quod offeritur, sacrificium appellat: Latino sermo uisuntur, quomodo sepius Chrysostomus, Latino sermo uisuntur, id est, dilectionem, quomodo Tertullianus, & alij plurimi oblationem, Latino sermo uisuntur, collectionem atque gratiarum actionem ut passim omnes appellant. Iustinianus Latino sermo uisuntur oblationem in nouellis nominat, sed & hæc haecenus.*

illi siquidem Psalmi qui quasi. etc. *Frustratum hæc ex Cabasilæ proiungitur, potius quam continuatur, proinde libet totum locum Cabasilæ apponere: Quæ autem post Psalmos, sacrum litterarum lectiones, & alia id quod sequitur. Nam et si dicatur alius esse usus lectionum & psalmodiarum; ea enim adsumpta esse, ut scilicet ad virtutem nos uigant, & ut Deum propitium reddant; nihil tamen prohibet, quò minus & hoc, & illud possint, & eadem, & fideles ad virtutem inducant, & Christi œconomiam & dispensationem in carne significant. Quemadmodum enim vestes, indumenti quidem usum implent, & corpus tegunt: eò autem, quòd tales vel tales sunt, nonnunquam & artificio, & vi-*

tam, & dignitatem eorum, qui induti sunt significant; ita etiam se habet in his. Quia enim diuine scripture, & verba diuinitus inspirata, & hymnos Dei comprehendunt; & ad virtutem adhortantur, eos, qui legunt & canunt, sanctificant. Quia autem talia electa sunt, & ita sunt ordinata, & aliam habent potestatem, & sufficienti ad significandam Christi peregrinationem, & eius institutionem. Neque enim ea solum que coluntur, & leguntur; sed ea etiam, que in celebrando peraguntur, eodem modo se habent. Fit enim vnum quodque, præsentis vsus gratia: significat autem etiam aliquid ex operibus, vel actionibus, vel passionibus Christi.

Cur enim non statim in altari proponuntur. etcet.

Duo sunt intrā ἱεροῦ ἱερῶν id est. sanctum tabernaculum in orientali Ecclesia, Altaria: eorum maius in medio dicitur ἱερόν, quod varijs nominibus appellant: Sacram mensam, Sancta sanctorum, Cæbedum, Locum Dei, Requiem, Propiciatorium, magni sacrificij officinam, Christi monumentum, & eius glorie tabernaculum; totq; item vocabulis ab antiquissimis Patribus insignitur: ex quibus colligere licet, quam magnificè illi senserunt de eo sacrificio, quod in hoc pergitur altari; longè scilicet, quam nostri prophani isti rerum diuinarum inquinatores. Est & aliud minus altare, in quo Sacerdos sacre preparat; quod protobes dicitur, quasi propositio, quod panis consecrandus in eo primum ponitur.

Quia offerrebantur quidem primo Deo sacrificia. *Integer locus & sententia Cabasila hec est:* Initium autem ducamus ab eorum, quæ in propositione fiunt & dicuntur, contemplatione, & ipsa eorum allatione, donorumq; oblatione. Cur enim non statim ad altare ducuntur & sacrificantur; sed primum tanquam dona Deo dedicantur? Quia offerrebantur quidem Deo sacrificia ab antiquis, ratione carentium animalium coeque, & sanguis. Offerrebantur autem etiam dona; quemadmodum vasa aurea, vel argentea. Corpus autem Christi etiam vtriusque habere videtur. Etenim sacrificium quidem posterius existit; quando pro gloria patris est interfectus; dedicatus autem, erat, & oblatus Deo, ab initio: & donum erat ipsi preciosum, & tanquam adsumptum; ve nostri generis primitiæ, & propter legem, quod erat primogenitus. Ea de causa, ea, que nunc offeruntur, per que corpus illud significatur, non statim ad altare ducuntur, & sacrificantur; sed

hoc qui

hoc quidem fit postea: prius autem Deo dedicantur; & dona preciosa Deo, & fiunt, & vocantur. Ita fecit Christus. Quando enim panem, & vinum, manibus acceptum, ostendit Deo & patri; tanquam dona, ea Deo offerens, & dedicans, ostendit. Et vnde nam hoc constabit? Ex eo, quod Ecclesia hoc facit, & ea dona vocat. Non enim id faceret, nisi Christus hoc fecisse sciret. Audiuit enim ipsum iubentem: Hoc facite; & non dissimiliter eum est imitata.

Iussit enim ipse dominus, vt hæc in memoriam eius peragantur. etcet. *Rem totam sic explicat Cabasila.* Sed quam de causa hæc iussit? & ad aliquid respiciens, hanc recordationem à nobis exegit? Ne ingrati & immemores essemus. Est enim benefactoribus ab ijs, qui beneficio affecti sunt, quædam gratiæ rellatio; eorum meminit, & eorum, per que beneficio affecti sunt. Huius autem conferuandæ memoriæ, homines multas rationes excogitarunt; sepulchra, statuas, columnas, dies festos & celebres, certamina; quorum omnium vnum est institutum, non fingere, vt viri præclari & præstanti virtute, obliuioni mandentur. Tale est etiam, quod dicit feruatur: Alij quidem alia, obliuionis querunt remedia; vt recorderent eorum, qui ipsos beneficio affecerunt; vos autem in meam recordationem hoc facite: & quemadmodum ciuitates sortium virorum, per quos victoriam affectu sunt, vel qui eis salutem attulerunt, aut res earum rectè gesserunt, columnis inscribitur; ita etiam in his donis, nos mortem Domini adscribimus, in qua, vniuersa sita fuit, aduersus malignum, victoria. Et per statuas quidem, ciuitates solum habent figuram corporis benefactorum: nos autem ab hac oblatione non habemus figuram corporis; sed ipsum corpus eius, qui se gessit fortissimè. Hoc ipsum etiam antiquis constituit, vt in figura facerent, id, quod nunc est in rerum veritate. Id enim erat Pascha, & agni occisio. In memoriam reuocat coedis illius ouis & sanguinis; qui seruauit Hebræis in Aegypto primogenita. Et hæc quidem est ratio recordationis.

Sed & Christi ipsius veri capitis. etc. *Tractat hæc in hunc modum Cabasila.* Significatur autem Ecclesia in mysterijs, non tanquam in signis, sed tanquam in corde membra, & in arboris radice ramus; & sicut dixit Dominus, tanquam in vite palmitibus. Non enim est hic solum nominis communio, vel analogiæ similitudo; sed res eadem. Etenim corpus Christi & sanguis, myste-
ria, sed

ria, sed Ecclesie hæc sunt cibus, & verus potus: & eorum particeps effecta, non ea mutat in corpus humanum, veluti aliquem alium cibum; sed ipsa in illa mutatur, vincitibus ips, quæ sunt præstantiora. Nam etiam ferrum cum igne habens consuetudinem, fit ignis; non autem dat igni, vt sit ferrum: & quemadmodum ferrum inflammatum, non ferrum, sed ignem aperte videmus, ferri proprietates omnino ab igne delctis; ita etiam Christi Ecclesiam, si quis videre poterit, eo ipso, quod ei vnita est, & est eius carnis particeps; nihil aliud videbit, quàm ipsum corpus Domini. Propter hanc rationem: Vos estis corpus Christi, inquit Paulus, & membra ex parte. Non enim Christi in nos curam & prouidentiam, instructionemque & admonitionem, & nostram in eum subiectionem significare volens, illum quidem caput, nos autem membra appellauit, sicut & nos cognatorum vel amicorum membra vocamus, hyperbole vtentes; sed illud ipsum significans, quod dicebat, fideles scilicet iam per hunc sanguinem viuentes in Christo vitam, & verè ab illo capite dependentes, & hoc corpore indutos. Propterea non est à ratione alienum, hic Ecclesiam per mysteria significari.

Sicque ipsa oblatio perficitur inuisibile sacrificium. etcetera. *Clarius hæc idem Cabasila in hunc modum tractat:* De ipso autem sacrificio, opere precium est illud querere. Quia enim non figura sacrificij, neque sanguinis imago; sed verè est mactatio & sacrificium. Queramus, quid est, quod sacrificatur: panis, an corpus domini: videlicet, quando dona sacrificantur, prius quàm sunt sanctificata, an postea? Et si panis quidem est, quod sacrificatur; primum quidem quodnam fuerit panis sacrificium. Deinde, non est hoc nobis mysterium, videre panem mactatum: sed agnum Dei, qui sua morte tollit peccata mundi. Sin autem ipsum Dominicum corpus sacrificatur; hoc certè ne fieri quidem potest. Non enim amplius occidi vel percipi potest; cum iam ab interitu, & corruptione alienum & immortale effectum sit. Quod si fieri posset, vt adhuc aliquid tale pateretur; oportet esse & qui crucifigeret, & omnia alia conuenire, quæ illud sacrificium effecterunt: quidem non figura mactationis, sed vera mactatio esse ponitur. Deinde, quomodo Christus semel est mortuus & suscitatus, non amplius moritur; & semel passus est in consummatione seculi: & semel dicitur oblati, vt multorum peccata auferret? Si enim in vnaquaque mysterij celebratione ipse sacrificatur; quotidie

quotidie moritur. Quid ad hæc ergo dicendum est? Sacrificium, neque antequam panis sanctificetur, neque postquam est sanctificatus, peragitur; sed eo ipso tempore, quo sanctificatur. Sic enim necesse est omnia, quæ de eo creduntur, conseruari, & nihil omnino excidere. Quænam autem ea sunt? Sacrificium hoc, non esse imaginem, & figuram sacrificij; sed verum sacrificium: non esse panem, id, quod sacrificatur; sed ipsum Christi corpus: & præterea vnum esse agni sacrificium, & quod semel factum est. Et primum videamus, an non figura, sed re ipsa sacrificium sit mysterij celebratio. Quod enim est ouis sacrificium, quæ ab eo, quod non est omnino occisum, in occisum fit mutatio; hoc etiam hic fit: panis enim, qui est in sacrificatus, mutatur tunc in id, quod est sacrificatum. Mutatur enim à pane non mactato, in ipsum corpus Christi, quod verè mactatum est. Vnde, quemadmodum in oue mutatio, verè sacrificium operatur: ita iam hic propter hanc mutationem, id, quod peragitur, verum est sacrificium. Mutatur enim non in figuram, sed in rem mactationis, in ipsum corpus Christi, quod sacrificatum est. Sed, si panis quidem manens fuisset sacrificatus; panis esset, qui mactationem suscepit: & si fuisset mactatio tunc panis sacrificium. Quoniam autem vtraque mutata sunt; & in sacrificatum, & panis; & factus est pro in sacrificato quidem sacrificatus, pro pane autem corpus Christi; propterea mactatio illa, non in pane, sed tanquam in subiecto considerata, corpore Christi; non panis, sed agni Dei sacrificium, & est, & dicitur. Clarum est autem, quod his positis, nihil necesse est, multas fieri oblationes corporis Domini. Quia enim fit hoc sacrificium, agno non tunc occiso, sed pane mutato in agnum occisum; clarum est, quod fit quidem mutatio, sed non tunc fit occisio: & sic id, quod mutatur quidem, multa, & mutatio sæpè: id autem, in quod mutatur; nihil prohibet vnum & idem esse, sicut vnum corpus, ita etiam occisionem corporis vnæ. Et hæc quidem de his.

Principes fit aliarum Ecclesiarum. etc. *Qui fuerunt ab antiquo principes Apostolorum, & quasi columnæ, quæ item principes Ecclesie; ex Paulo, Actibus Apostolorum, clarum est. Clarum item ex Concilio Nicæni, quod isti se in omnibus sequi dicunt, Canone 6. & 7. & 8. in cuius Synodi patrum Catalogo, & subscriptionibus, ne nomen quidem Byzantini Episcopi reperitur. Claræ item sunt Cō-*

stantinopolitanorum Patriarcharum ad Damasum, Leonem & Gregorium sicem & ceteros Pontifices istius primatus causa, ne quidquam facti postulata. Clam illorum rēve Apostolica responsa. Verum noua nobilitas semper in recensendis titulis, & stemmatibus, multum est odiosa; quantoq; minus illis abundat, tanto illa magis iactat, & ostentat. Illudq; maxime in Grecis nunc apparet ambitionis tale vicium esse, quod vltimum sapientem dequit: nam ad illos olim iam omnia plane deseruerunt: fastus tamen defendit, & ambitio, in illis adhuc apparet. Non habere autem illos vllam legitimam causam, cur sibi huic rēuicendat primatum; vel Canon, quem pro ea ambitione in Constantinopolitano Concilio ipsi tulerunt, abunde indicat, qui talis est: Constantinopolitanæ ciuitatis, Episcopum habere oportet primatum honorem post Romanum Episcopum, propterea, quod sit noua Roma. Si ergo ideo primatum obtinere debet, quia noua Roma est; cur igitur veteri se antefertunt? Verum nos hac de re non plura dicemus; sed potius Patriarcham Patriarchæ opponemus, totumq; tractatum Gennadij Scholasticij Patriarchæ Constantinopolitani de ipso principatu, quo maiorem fidem res habeat, vt & istorum & aliorum oculi conficiantur, huic loco apponemus.

GENNADII SCHOLARII PATRIARCHÆ
Constantinopolitani defensio de
Primatu Papæ.

SECTIO.

Hæc nunc quintum & vltimum decreti caput, accedit, cui suam responsionem accipiat, quemadmodum & precelestia. Ergo quia laborem explicandi, que mihi de quatuor primis capitulis viderentur, non desuigi, nequaquam decet hoc aut silentio inuolucrare, aut debita responsione fraudare. Equum est igitur omni adhibito studio, & de hoc capite que dici possunt afferre, ne & ipsam debita sibi carcat portione; immo & aliu adiungatur sacrorum patrum, & doctorum, diuini & theologici testimonij communium, vt cumulate, quod pollicer sumus, prestemus. Quiddam rēve hoc est; Ecclesiæ caput, Papæ primatus, quemadmodum sacre Synodi decretum aperte clamat. Præterea decernimus Apostolicam sedem & Romanum Pontificem in vniuersum orbem primatum obtinere, eundemque esse beati Petri principis Apostolorum successorem, & ipsius Christi in terris vicarium patrem, & magi-

& magistrum omnium Christianorum. Hoc profecto, nescio quomodo quis insitigari possit; cum apertissime Christus, & omnes doctores, manifestum quam se vel contrarium personaret, hoc ipsum vicerentur. Christus ergo ante sua passionis tempus, ad Philippi Cæsaream pergens, interrogauit discipulos suos dicens: Quem me dicunt homines esse filium hominis? animaduerte exquisitum theologici sermonis sensum: nam quando de communibus hominum sententijs percontatur, Apostoli occupant responsionem dicentes per singulos: Quiddam Ioannem Baptistam; alij dicunt Heliam, alij Hieremiam, alij vnum ex Prophetis. Quando rēve de illorum sententia explicanda interrogat; et quam existimationem de eo haberent, cum diceret: Vos autem quem me esse dicitis? tunc nemo Apostolorum locutus est, quia ipsi aliorum præfides erant; Petrus autem ijs, & toti orbi terrarum præfidebat: & ij quidem tanquam præfides aliorum, aliorum sententiam explicabant. Ad cūm Petrus Apostolorum præfides esset, pro illis afferit responsionem; ibi enim primatum, vultus consilium scilicet socij, detulerunt: rēve & audacter Christo respondet: Magister interrogat, quem te dicimus esse? tu es Christus filius Dei viui. Considera magnificam Petri confessionem, ideo & saluator ad eum: Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, non humana sapientia hoc te docuit, neque ab hominibus didicisti; sed Pater meus, qui in coelis est, hanc tibi admirabilem theologiam reuelauit; pater igitur meus te docuit. Ego autem tibi dico, quod tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non praualebunt aduersus eam. Neque hic subsistit, immo progrediens dicit: & dabo tibi claves regni cælorum: & quæcunq; ligaueris super terram, erunt ligatæ & in coelis; & quæcunq; solueris super terram, erunt soluta & in coelis. Quis ergo se Christianum professus hæc abnegabit? nisi forte Christianismum exuere velit.

Secū quid huic obijciat: qui id oppugnat? ad omnes hoc dixit **SECTIO 2.**
Christus, ubi dicit: Accipite Spiritum sanctum, quorum remi- **Ioan: 20.**
seritis peccata, remittentur eis; & quorum retinueritis, retenta **Luc: 10.**
sunt. Et alibi. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra ser- **Mar: 16.**
pentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici. Et rur- **Mat: 16.**
sus: Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni **Mat: 16.**
creature. Et alibi: Quæcunq; ligaueritis super terram, erunt **Mat: 16.**

P ij

ligata

ligata & in celo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in caelis. *Hæc* & nos confitemur, dicimusque, quod in commune hos constituit magistris orbis terrarum, & omnibus gentibus tribuit peccata dimittendi; quoniam usque ad orbis terminos ipsos destinauit. Necessè enim erat eos habere potestatem baptisandi, docendi, prædicandi, & omnibus gentibus docendi, quæ opus esset. Cæterum erat utile, vel potius necessarium, hos capere habere; ut inter eos esset ordo, & quæ: ne sine capite aberarent; unde confusio magis oriretur, & quam unio: ex quo dissolutio & ordinis perturbatio esset consecuta: quia ubi non est ordo, ibi dissolutio; nam ordinis perturbatio dissolutiois principium. Gregorius cognomento theologus id confirmat: nam mundanos principatus videmus perturbari, dissindi, atque aboleri, quando inter se iuncti non sunt: quoniam si duo de primatu regna decertent; & utrumque extinguatur: hoc & saluator dixit: Omne, inquit, regnum in seipsum diuisum, dissolabitur, igitur in commune ad omnes hoc Christus dixit; & nemo negabit hoc: sed forsimum Petro: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & reliqua, ne oriretur inter eos diuisio, ut diximus, ac perturbatio. Si ergo ea verum sunt, quod mandante potestates, quando dissimulæ sunt, intereunt, & dilabuntur; quomodo Christus debuit Ecclesiam suam omittere sine capite? ut confusio sequeretur, & ex confusione destrueretur. Sed uti supra omnium ordinem posuit: & ut existens in, cum ordinem consiliuit, & voluit & ordine suam societatem, & videlicet Ecclesiasticam, contineri: & ut ipse in terra esset caput, Dominus, & magister discipulorum, & pater, & pastor; sic eam decreuisset ad paternum thronum ascendere, Petrum præfectum ipsi constituit patrem, & magistrum: & ut verbo dicam, suum vicarium ac successorem. Ostendit autem, & alibi ante suam pastorem, se principatum, primatum, & Petro tradidisse, ubi dicit: Petre, sapius expetit lathanas vos, vt cribraret sicut triticum; ego autem rogauit pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Audis hoc, ego rogauit pro te, & illud: Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos: quid tibi videtur, si licet confirmare fratres: nisi cum esse illorum principem, et eos confirmare. Et alibi idem ostendit dicens: Simon vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolles & aperiens os eius, inuenies staterem, illum sumens da pro me, & te: ex eo cognouerunt discipuli,

Petrum

Petrum ipsi principem præfecisse. *Hæc* Christus ipse, antequam præteratur, enunciat, ut dictum est. Post resurrectionem autem (vt Ioanni tonitruu filio videtur, qui scripsit Euangelium) Petrus inueniens in iucundissimum Domini cultum, inquit: Domine, quid placet tibi, vt ego faciam? *Iesus* interrogauit hunc, Petre amas me, & in una quaque interrogatione, pastorem illi designauit, dicens: pascere oues meas: pascere agnos meos. *Qui* terna interrogatione contristatus, ait: reuertens fletus, Domine tu scis omnia: tu scis quia amo te, cuius domini triplici interrogatione, & voluit triplici abnegationi mederi. *Piscis* terre constituit ipsam pastorem, et magistrum: id, multis ostendimus rationibus & testimoniis; præcipue vero Ioannes Damascenus oculus, in reueta Barlaam, & Ioasaph, Indorum, testatur ita dicens: Aufugit hostis diabolus, ob Petri poenitentiam, pudore iustus: ad ille rursus princeps electus erat, veluti terre magister. *Ad* sapiens *Rufus* Imperator in exapostularijs dicit: Partim quidem post diuinam resurrectionem, ter, Petre amas me, interrogans Dominus, seurum ouium constituit pastorem: partim vero Simoni oues tradidit ad pascendum; vt charitatem mutuam rependeret, requirens ab eo curam pascendi: & ideo dixit: Petre si amas me, pascere agnos meos. Petrus vero intelligens, quod magnum est primatus, & multe virtutis egens; vidensque Ioannem, quem valde Christus diligebat, qui sequebatur, ait: Hic autem quid? quasi vero dicens, me domine & magister designas caput discipulorum: hunc autem à te dilectum, quid iubes esse? qui & petri ab eo sedere à dextris suis; & antequam peteret, curauit à matre id fieri, vt vel à dextris, vel à sinistris collocare ipsum, in gloria saluatoris. *Ex* quibus aperte colligitur hoc cathedra primatus. *Quod* si de caelesti cathedra, doctores hoc intellexerunt; tamen & hoc pasto possumus interpretari. *Sed* ne cui occasio præberetur exponente, quod de omnibus dixit discipulis; quæcunque solueritis & quæcunque ligaueritis: respondet Dominus, & velut eum increpans: Petre si cum volo manere, donec rursus veniam, quid ad te? tu sequere me. *Nam* sequere, nihil aliud ostendit; nisi sequere me, hoc baculo pastorali: ac veluti quando ego vobiscum enim, cuius dicebam vos, cum pater essem vester, caput, & magister: sic & tu sis pro me, & sequere me, in hoc principatu, docens, & confirmans fratres tuos. *te* enim in terra esse volo pro me. Ideo, manet usque ad hanc diem, & manebit Petrus Christi-

P iij

sum

Luc. 11.

Luc. 22.

Matth. 16.

Ioan. 21.

Marc. cap. 3.

Ioan. 21.

Matth. 26.

stum sequendo, per successores suos, ut in ontionis progressu declinabitur. Ex his saluator suam mentem ostendit, ut dictum est, antequam pateretur, & post resurrectionem.

SECTIO.3.

Ceterum sancti patres, & acta tamenicorum conciliorum, manifestissime idem comprobant. Quid igitur iure aduersus hæc potestis asserere & nisi forte id, quod a multis aucto predicari, quod bi vitam Petri non riuuunt: nam ille pauper; et bi uero sunt diuites: & aliud uita: genus nunc Papa ducit; quam Petrus: quomodo est ergo successor eius? Duo animaduertio hic reprehendi, quæ omitti non possunt. Primum quod ille pauper erit, bic diues. Secundum, aliud genus uita: uiuebat ille, aliud hic. Ad primum quidem illic re-
spondendum est: scilicet, quod opes, & ea, quæ possidet, non ipse sibi comparauit, neque per eum ab aliquo extorsit; sed ante nullas ætates & annos; non tantum ante schisma, & diuisionem Ecclesiarum, sed paulo post Christi assumptionem in cælum, & ante sanctam magnam et primam synodum, magnus Constantinus Imperator inuictus, Siluestro sanctissimo, summoq; pontifice, largitus est: quem admodum in edicto continetur, & in sacris Canonum libris inuenitur. At & nos id ad uerbum apponemus, ne aliud uideamur asserere, quam propria eius uerba sonant.

Decretum in-
uicti impera-
toris, & Ma-
gno Constanti-
ni ad sanctis-
simum Silue-
strum, Roma-
nam Papam.

Æquum esse iudicauimus, uana cum omnibus satrapis nostris, & uniuersis senatu, optimatibus, & cuncto populo imperio Romanæ gloriæ subiacenti; ut sicut sanctus Petrus, uicarius ex persona filij Dei, est constitutus in terris; ita & Episcopi successores principis Apostolorum, amplio rem principatus potestatem, quam regnum gloriæ nostræ habet, obtineant. Hoc & a nobis, & a nostris concessum est imperio. Et uolumus ipsam principem Apostolorum, & successores ipsius, ex eius persona, primos apud Deum esse patres & defensores. Et sicut nostrum Imperialis potestas in terris consistit & honoratur; ita eius sanctam Romanam Ecclesiam, uenerunt honorari decernimus: & amplius, quam nostrum imperium, terrenumq; ibronum, sedem sanctissimam beati Petri, gloriosæ ualtari. Sancimus etiam, ut principatum teneat, tam super quatuor fides, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam; quam etiam super omnes in uniuersis orbis terrarum ecclesias Dei. Et pontifex, qui per tempora ipsius sanctæ Romanæ Ecclesie existit, uel sit, & princeps cunctis sacerdotibus totius mundi existat: & eius iudi-

ium iudicio, quæ ad cultum Dei, uel fidem Christianorum, uel stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. Æquum est enim, ut ibi diuina lex obtineat apicem & primatum; ubi sanctus legislator Christus Iesus saluator noster, misso beato Petro, iussit cathedram tenere: & ubi crucis patibulum passus est, & beate mortis calicem bibit; uestigis inuenero, sui nostrique magistri: & ibi gentes capita inclinare, propter confessionem nominis Christi; ubi eorum magister beatus Paulus professus cœtice, propter Christum, coronam martyrij suscepit: & ut usque ad mundi consummationem ibi quærent magistrum; ubi sanctorum suorum reliquie conquiescunt: & ibi prom, & in terram procedentes, cælestis regis Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi ministeris inferuimus; ubi seruimus illi superbo regi. Tandem igitur ipsi sanctis Apostoli, beati Petro, & Paulo, & post hos beato Siluestro, & omnibus successoribus eius, qui usque ad consummationem mundi ascensuri sunt ad sedem beati Petri, ab hoc die, palatium imperij nostri Latinenens; quod omnibus mundi palatijs præfertur, & supereminet: deinde dadema sue corporam capitis nostri, simulque & lorum, nec non & superbumentile, quod imperiale a solet circumdare collum; eorum etiam eblym-
dam purpuram, et tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, seu etiam dignitatem imperialem presidentium equitum: conferentes etiam imperialia scripta, simulq; cuncta signa, & banda, & reliqua ornamenta imperialis culminis, & gloriam potestatis nostræ. Viris etiam diuersi ordinis, reuerendis, Clericis sanctæ Romanæ Ecclesie seruientibus, illud culmen singularis potentie, & præcellentie, habere sancimus; cuius amplissimum nosser senatus uideatur gloria adornari, id est, patricios, & consules officij; nec non & cæteris dignitatibus imperialibus eos promulgatum decorari. Et sicut imperialis est deconita militia; ita clem Romanæ Ecclesie, adornari decernimus. Et quem admodum imperialis potentia, diuersis officijs cubiculariorum, nec non & hostiariorum, atque omnium excubitorum; ita & sanctam Romanam Ecclesiam decorari uolumus. Et ut amplissime pontificale decus præfulgeat, decernimus; ut clerici eiusdem Romanæ Ecclesie linteaminibus, id est, candidissimo colore deconatos equos equent: & sicut nosser senatus calcamentis utitur, suis sandalijs, albo ex linteamine; ita & cælestia sicut terrena, ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus, & concedimus beato Siluestro, Episcopo
Papæ Ro-

Papæ Romane urbis, & successoribus eius, beatis Episcopis, ad bonorem & gloriam Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, & magne Apostolicæ Ecclesiæ: ut si quis senator proprio consilio clericare voluerit, & in religionum numero clericorum connumerari, in magna & Apostolica Ecclesiâ; nullus ex omnibus presumat impedire. Præterea decernimus, ut ipse religiosissimus pater Silvester magnus Episcopus, & eius successores omnes Episcopi, fœnent diademata, sive coronam, quam ex capite nostro ipsi tradidimus ex auro purissimo, & preciosis margaritis, ut ipsi ad ornatum capitis videntur ad laudem Dei, & bonorem sanctorum Apostolorum. Ipse vero beatus Papa Silvester, sub corona, sive papalibria, quam habebat, ad gloriam Dei & sancti Petri, noluit ferrè coronam ex auro & margaritis; & ideo quia ipse noluit ex auro coronam, nos splendidissimorum, quod significat sanctam resurrectionem, capiti sancto eius, nostris manibus imposuimus: & tenentes frænum equi ipsius, pro reuerentia beati Petri, statutoris officium illi exhibuimus: statuentes eodem loco, omnes eius successores singulariter, ut in processionalibus, ad imitationem imperij nostri. Unde, ut pontificalis apex non vilescat, sed magis quam terreni imperij dignitas, gloria, & potentia decoretur; ecce tunc palatium nostram, ut prædiximus, quam Romanam urbem, & omnes Italiæ, sive occidentalium regionum provincias, loca, ciuitates, castella, beatissimo pontifici & patri nostro, & vniuersali Papæ Siluestro, tradidimus, atque reliquimus ipsi, & successoribus eius potestatem, & robur firmum imperialium iussurionis. Et per hoc diuinum iussum, & pignaticum constitutum, sancti patris Romane Ecclesiæ, in perpetuum decernimus permanenda. Unde congruum persequimur, nostram imperium, & regi potestatem, ad orientales transferri regiones; & in Byzantiæ prohibente optimo loco, nomini nostro ciuitatem assignari, & nostrum illic imperium constitui: quoniam ubi principatus sacerdotum, & Christianæ religionis caput, ad imperatoris celsæ constitutum est; iustum non est, ut illic imperator terrenus habeat potestatem. Huius vero imperialis decreti paginam, proprijs manibus roborantes, super venendas reliquias sancti Apostoli, & principis Petri posuimus; & ibi iurauimus, hæc omnia inconcussa seruare, & successores nostros Imperatores, in archiepiscopis nostris hæc custodire, tradidimus patri nostro, sancto, & vniuersali Episcopo, & Papæ, & per eam omnibus successoribus eius Episcopis, domino & saluatore nostro Iesu Christo annuente, in-

tes, in-

te; iubemus omnia, quæ supra scripta sunt, firmiter in secula obseruari.

Vides, quo pacto iniunctus imperator, magnus dico Constantinus **SECTIO 4** is fuit, qui clargens est, quæ nunc ab Ecclesiâ possidentur: quodque neque per eum accepit, neque alicui extorsit; & quod cunctis ad honorem & gloriam celestis regis terrenus consecrauit; quodque omni reuerentia & pietate adhibita liberrissime Ecclesiæ donauit. Ea accepit Silvester duas potissimum ob causas: vnam quidem propter fidei feruorem, & imperatoris propositum, ne eius animi pietatem scandalizaret, si munus recipere: alteram, ut Ecclesiæ reuerentiam apud omnes excitaret, quæ egestate premebatur, & persecutionum patiebatur, & contemnebatur, ab impijs tyrannis & imperatoribus, qui Constantinum præcesseant. Ad hæc, ut terrena potestate fruere; & quoniam complures habebat aduersarios, & tunc, & in præsentia habet spirituales & mundanos. Qui mentem habet, anteliquat: nam in egestate constituta, denno fuisse exagitata, ut sub Constantino euenit; & seuior consecuta est persecutio, quam tunc sub quibusdam, qui palam quidem Christianissimi profitebantur, clam vero Græcam religionem amplectebantur: negantes penitus Christi in carne præsentiam, sæpius, tentantes eam imminuere, et ad nihilum redigere. Tertiam quoque, re ipsa merito adiungemus: quod primi adminibiles summi pontificis, multo ante prouiderunt, & omnium primus beatus Silvester; scilicet, quod in extremis dehis, apud homines fides inuoluenda foret, nec eandem feruorem & reuerentiam habiturus, quam iam inde a principio obtinebat inops et egenus Christi Ecclesiæ: quodque, habentes præualuturi forent, non habentes autem pro nihilo futuros: propterea decreuerunt, ut aliquid haberet ad sanctas faciendos Ecclesiæ, ne ab illo contemneretur. Quicunque enim Romanam Ecclesiam conspexerint, ut ipse conspexit, qualemque reuerentiam terræ reges & principes eorum conferentes ipsi exhibent; ij profecto mecum testabuntur, me veni dicere: nam si inops esset, in nullo profus honore haberetur apud eos, qui inani gloria tantâ promoerentur, & per eum coli volunt. Quid ergo? ideo non est Ecclesiæ? & hæc de causa non debemus obedientiam, & honorem ei prestare, quod opulenta est, & potestatem magnam habet? absit tanta absurditas: nam & Christum me infirmulabimus, qui mendicatus natus est, & mendicatum exercuit, & inopiâ predicauit: postea do-

2

cuius

Matth. 28.
Matth. 13.

cusque esse terræ regem sempiternum. Et rursus data est vobis omnia potestas in celo & in terra. Et iterum, quando veniet filius hominis in potestate sua: num dices hæc vobis non esse? minime, profecto minime. Itaque Ecclesie contrarie, etiam sponsus eius Christo; scilicet inopem esse gentem ex infructuosa Iudeorum Synagoga; paulatim verò effectam divitem, ex aqua videlicet & spiritu; nunc autem opulentam, magnamque potentiam consecutam. Ad secundam, quod summi pontifices in presentia, Petri vitam non vivunt, respondendum: quamquam asperam alicui dicitur videretur, si presiderem, fratres, Romane sedis incusatus, cur non & incusatus orientis pontifices, qui vicerum pontificum & Apostolorum vitam non vivunt? hoc est, Alexandrinum, qui non vivit sicuti Marcus: Antiochenum, sicut Ignacius, cognomine Driser: Hierosolymitanum, sicut Iacobus, qui fuit Domini frater: Constantinopolitanum, sicut Andreas protoclericus: sed Romanum tantum reprehendere vultis? Quanam id de causa? quia Latinum et barbam videt, atque quarta feria & paniscue oleam ac pisces comedit. Hæc igitur sunt, quæ carpere scitis: avaritiam, ebrietatem, inscitiam, neficitis carpere. Si peccatores, et vos arbitramini, sunt Romani pontifices; quid ad vos? non nostram est disquirere, & damnare nostros principes, propheta aperte clamante: Principi populi tui non maledices, sed nec insurgere adversus pastorem omnibus licet: audimus enim dicentem Dominum: Super cathedram Moysis, sederit scribæ & pharisæi: omnia quæcumque dixerint vobis facere, facite: secundum verò opera eorum nolite facere. quoniam poterant & illi Domino respondere; non tenemur pontificibus obedire, quamvis in Moysi cathedra sederent, quia sumi peccatores: at id non dixerunt; sed vident enim, quod in cathedra Moysi sedere; ostendit eos potestatem Moysi habere, quamquam essent peccatores, & Moysi vitam non vivissent, quod propheta & sancti non curant, sicuti Moyses. Ita & hi beati Petri sedem regunt, potestatemque illam habent: ac veluti principatum gerentes, & domini, iubent; nos verò subijcimus. Sin autem vitam Petri non vivunt; in veneratione die, ntionem verbo reddent: at nos pro illis non reddemus: quod enim eis nos debemus; agimus: & obedientiam pro vobis exhibemus: beatum Gregorium audite dicentem: Oves, pastores nolite pacere, neque vltra fines vestros insurgere: satis est vobis si bene pacamini.

Secundum

Secundum ut penitus os vobis obstruam, ostendere vobis ex testimonio SECTIO 5. sanctorum doctorum Ecclesie incipimus: quod Romana Ecclesia alius antecellat, & monarchiam obtineat, tanquam inter ceteros prior, atque excelior: inquit Analetus: Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia, non ab Apostolis, sed ab ipso domino & salvatore nostro, primum obtinuit, sicut beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram, ædificabo Ecclesiam meam, quam beatissimi Apostoli, Petrus, & Paulus, suo martyrio consecrarunt. D. Mirællus ita scribit: Rogamus vos, ut non aliud doceatis & sentiat; quam quod à beato Petro, & reliquis Apostolis, & patribus accepistis: ipse enim cæc caput totius Ecclesie; cui ait Dominus: tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: eius enim sedes, primitus apud vos fuit: quæ postea iubente Domino Romam translata est; cui adnueulante gratia diuina hodierna præsidemus die. Item Leo Papa ait: Cum beatissimus Petrus Apostolus à Domino accepit principatum, & Romana Ecclesia in eius remaneat institutis; nefas est credere, quod sanctus Episcopus, discipulus illius, Marcum, qui Alexandrinum primus gubernavit Ecclesiam, alijs regulis & traditionibus sua decreta firmaverit: sed sine dubio de eodem fonte gratiæ, vnus spiritus discipuli fuerit & magistrus: nec aliud ordinatum tradere potuit, quam quod ab ordinatore suscepit. Præterea, hoc decreto Constantini confirmatur, quod in Canonicis constitutionibus legitur, in quo præter alia multa & hoc habetur: Decernentes sancimus, ut sacrosancta Romana Ecclesia principatum teneat, tam super quatuor sedes Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam; quam etiam super omnes in vniuerso orbe terrarum Ecclesias Dei: ex quo colligere possumus, cum Romanam Ecclesiam veluti principem omnibus præponere; cui non solum Antiochiæ Ecclesia, verum etiam Constantinopolitana, & reliquæ, commendantur. Gregorius Dialogus ita dicit: Constantinopolitana Ecclesia sedi Apostolicæ subiecta est. Item ex Synodo Constantinopolitana: Constantinopolitane, inquit, ciuitatis Episcopum habere oportet primatus honorem, post Romanum Episcopum. Ad hæc Analetus dicit: Romana sedes primatus, Dei gratia exornatur; quæ à Domino, non ab alio cum cepit: & sicut cardine ostium regitur; sic huius Apostolicæ sanctæ sedis auctoritate omnes Ecclesie Domino dis-

Q ij

sponente

sponte reguntur. *Item Callistus dicit:* Non decet à capite membra discedere: sed iuxta scripturę testimonium, omnia membra caput sequantur: nulli verò dubium est, quod Apostolica sedes, mater fit omnium Ecclesiarum; à cuius regulis, nullatenus nos conuenit separari. *Item Gregorius aperte dicit:* Nulli fas est, vel velle, vel posse transgredi Apostolicę sedis præcepta; nec nostrę dispositionis ministerium. Sit ergo ruinę suę dolore prostratus, quisquis Apostolicę voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat; sed exors fiat à sancto mysterio. *Item Cyprianus sanctissimus dicit:* Quicumque Petri cathedram, in qua Ecclesia fundatur, dereliquerit; in ea vltierus esse non audeat. *Item Nicolaus summus Pontifex in scribit:* Romanam Ecclesiam solus Christus fundauit, & supra petram fidei mox nascentis crexit; qui beato Petro, æternę vitę clauigero, terreni simul & cœlestis imperij iura commisit. Non ergo qualibet terrena sapientia; sed illud verbum, quo constitutum est cœlum & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit Ecclesiam. Illius certę priuilegio fungitur, cuius auctoritate fulcitur. Vnde non dubium est, quia quisquis cuiuslibet Ecclesię ius suum detrahit, iniustitiam facit: qui autem Romanę Ecclesię priuilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum, auferre conatur; hic procul dubio in hæresim labitur: & cum ille vocetur iniustus, hic est dicendus hæreticus; fidem quippe violat, qui aduersus eam agit, quę est mater fidei. *Item Pelagius addit:* Turpissimum esse schisma, quodque homines eodem modo, ab alienigenis potestatibus conterentur, & canonicę scripturę auctoritas, & antiquorum canonum veritas, doctet. Qui igitur ab Ecclesiastica sede scinditur; in schismate ipsum esse nemo ambigit: quodque aduersus Romanam & œcumenicam Ecclesiam conatur mensam erigere: & vt schismaticum est Romanam Ecclesiam pro capite non habere; sic & hæreticum iura eius auferre: apertum est enim, quoddam quicunque ab vnitatē fidei, vel societate Petri Apostoli quolibet modo semetipsum separauerint; tales nec vinculis peccatorum absolui, nec inaniam possunt regni cœlestis ingredi. *Et hæc quidem occidentales patres doctores sine tergiversatione sic rati videntur, & aperte pronunciant.* Secundum hos orientales doctores, vt reflex adducemus; eosq; inter se consentire manifestissime comprobabimus.

Et pri-

Et primus Damasci præclarū lumen accedat: hic enim in oratione, in Domini transfigurationem, à se conscripta, citat principium est. Eia festum diem celeberrimum, à Deo cara societatis, post alia multa; sic de proposita questione disferit. Vt homo quidem interrogationem proponit: vt verò Deus, latenter ostendit; qui proximē secutus est: quem sua præcognitione prædestinauit dignum Ecclesię præsidem, hunc tanquam Deus inspirat, & per eum loquitur. Qualis autem est interrogatio & quem me dicitis esse? & Petrus ardentis incensus zelo, & sancto actus spiritu, respondit: Tu es Christus filius Dei viui, & beatum es: & labia felicissima, & paulo post; hæc est fides recta, & inconcussa; super quam, vt super petram, Ecclesia est firmata, ex qua dignę cognitionem accepisti: hanc portę inferi, hæreticorum ora, dæmonum machinamenta incursionibus vexabunt; at non præualebunt: armis oppugnabunt, at non vastabunt: tela infantium sunt, & erunt eorum vulnera: languescunt illorum lingue, & in ipsos conuertentur: sibi ipsi perniciem struit, qui se opponit veritati: hanc ipse suo redemit sanguine; tibi verò vt fidelium seruo, in manus tradit: hanc inconcussam & mergi nesciam, tuis precibus seruas; qua nunquam subuertetur, nunquam vastabitur, secura fiducia Christus dixit, à quo cœlum firmatum est, terra fundata, & manet inconcussa; nam verbo cœli firmati sunt. Et paulo post, Christum deprecare, qui te regni clauigerm prædicauit: qui peccata ligare, & soluere est elargitus. Et post alia quædam rursus dicit. Sed cur Petrum, Ioannem, & Iacobum assumptis? Petrum, vt verè ostenderet testimonium à patre testificatum: verbaque à se dicta comprobaret, quemadmodum pater cœlestis ei reuelauit: & vt eum, qui princeps futurus erat, & totius Ecclesię clauum suscepitur. *Animaduertis quod Petri vt præfidi, & totius Ecclesię principatum obtinenti clauum tradidit? profecto sardo assidi, & aureis obstruenti sunt similes; qui neque audire volunt, nec videre. Numerum inquit: at Petro tantum hoc datum est, sed non eum successoribus. Hoc, ut à fatuus prolatum verbum, omnium sensus expertibus, silentio præterire oportebat; quoniam nulla plane indiget responsione. Sed in gratiam eorum, qui volunt eos strenue propellere; id ipsum vt omnis inscitie resertum resellamus: alioquin, si id concesserimus, catholicam fidem subuertemus, & Christum falsam prædicasse dicemus, & alia infinita absurda, inde sequentur.*

2 ij

quentur

quontur: si Christi fides usque ad Petrum & ceteros Apostolos perducatur; postea vero non: si Petro tantum & Apostolis tradita est, at non eius successoribus. O stultitiam nimis apertam, & mentem peruersam: quomodo Synodi sunt constitutæ in Ecclesie subsidiū? & quomodo canones synodales instituti sunt; si potestatem non habuerunt? & quomodo magnus Constantinus obedientiam Siluestro exhibuit in omnibus, tanquam Petro? & ante ea eius decreto scriptum est: quomodo Romanorum Imperator Alexandro Papæ, inclinata ceruice, collam eius pedis submisit, cum diceret: super assidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. At ille respondit: non tibi, sed Petro obedientiam exhibeo: & pontifex, & mihi & Petro? Quomodo igitur non erubescit, hæc pronuntiando? quomodo hæretici a summo pontifice fuissent expulsi, à sacrisq; concilijs; si usque ad Apostolos Ecclesia ualuisse, postea vero non? quomodo hæc non dixerunt, qui per temporum uices, hostes & inimici Ecclesie Dei existerunt? hæretici nimirum. Illi enim ab æcumenica Ecclesia pulsati, & exagitati, hoc dicere non audebant: eos uero hæc afferentes, illorum defensionem suscipere uidentur. Oportet igitur, Arium, Macedonium, Nestorium, Dioscorum, Scuerum, ceterosq; impij illius cætus hæreticos, resurgere; gratiasq; uobis reddere, & obnoxios esse: quia, quod illi ne in mentem unquam uenit; eos coram suscepta defensione assertis. Sed quod multe & infinitæ absurditates hinc orientur, & cæcis est manifestum, ideoque satis de his.

SECTIO 7.

Afferemus etiam alia testimonia, & sententias sanctorum Doctorum Ecclesie, aperte comprobantium propositam a nobis questionem; quod Pontifex Romanus, totius Ecclesie caput sit, & magister: & ipsi tantum datum est iudicare, & de fide iudicare, & ordinare totum orbem terrarum, atq; hæreticos sedulo percellere, & orthodoxos restituere. Ac primum uobis sententiam latam contra sacrum Chrysostrum in hoc testem adducemus; quia iniuste damnatus est ab ijs, qui Constantinopolitanas res gerebant, & exilio multatum. Cuius rei Innocentius Papa certior factus, Imperatorem cum uxore, cæterisq; sacerdotibus et pastoribus, excommunicationi subiecit; ea conditione, nisi Chrysostrum in suam sedem reuocaret. Nam de Chrysostrono lata sententia, & in gratiam Eudoxie damnato; in Cucusum Armenie oppidum, acerbè exilio ablegauit: quam rem is, ad Innocentium

nocentium sanctissimum Romanum pontificem detulit: non enim habebant alio, quò confugerent orientales pontifices; nisi ad Romanum pontificem, cui inuarius afficerentur: dictum Domini ad Petrum in memoriam reuocant: Et tu aliquando conuerteris, confirma fratres tuos: Quamobrem D. Innocentius, sacri Ioannis acceptis literis, Constantinopolim scribit, ut Ioannem in suam sedem restituant. Quibus dicto non parentibus, ac Ioanne uita functo; iterum ad Arcadium, & Eudoxium Imperatores, literas scribit, huius exempli.

Tu sanguinis Ioannis fratris mei, ad Deum clamat, aduersum Imperatoris & Imperator; ut olim iusti Abel, contra fratricidam Cain: sed omnino ratione vindicabitur. Neque id commisisti tantum, & renuntiam paci tempore, persequentionem magnam in Ecclesiam Dei, & sanctos eius institisti: magnum terre Doctorum, & sua sede indemnatum pellendo; Christum etiam unā cum eo consecutus: neque uero vicem eius doleo; quia is hæreditatem accepit cum sanctis Apostolis in Deo statutoris nostri Iesu Christi regno: quanquam non ferenda esse & tactum; sed animo angor, primum reputans salutem animarum uestrarum: postea ob eos, qui illo destituuntur, & esuriunt suæ sapientissimæ doctrinæ præceptis, ac moniti imbui: neque solam Constantinopolitanam ciuitas detrimentum sensit eius uellisse lingue; sed et omnis occidentalis plaga est uisitata, eo amisso diuino uero, cuius multiercule suauis, quæ hanc uoluit excitari tragediam. Perueniam huius mundi uolitionem ea non effugiet, & æternam postea paucis diebus interictis, sentiet decedendo: quamuis enim B. Ioannes hanc uentam reliquerit, fidem tuendo, & fluctuantem confirmando; in sempiterna tamen secula, inexhaustam gloriam, atq; immortalē, est consecutus. Ad hæc, noua Valida Eudoxia sensim erroris nonacula te abundans, aduersus semet maledictionem compauit, ex ore multorum ueniendo unus peccatorum genus, atque intolendum: hoc præterea adiuncto proxime perpetuatis facinoribus. Ideo ego peccator, & minimus, ut cui sedes est credita magni Petri Apostoli; interdicto tibi, & illi, participatione intemeratorum mysteriorum Christi Dei nostri. Præterea, qualemcunque episcopum, uel clericum in ordinibus constitutum, sancte Dei Ecclesie, qui ausus fuerit auxilium præbere, & communicare uobiscum; ex quo tempore legeritis præsens uinculum, deponi ubi. Quod si uos, ut potestatem habentis, alicui uim inferetis, & tam præfatus fueritis canones uobis traditos à saluatore per sanctos Apostolos; sitote,

scitote, quod non ad paruum vobis imputabitur peccatum, in tremenda die iudicij, quando non poterit vlla dignitas mundana prodesse, et que latent, in omnium conspectum aspicienda effundentur. Arfacium vero, quem vos in sedem Episcopalem pro magno Ioanne induxistis, post mortem etiam deponimus, cum omnibus eiusdem scilicet Episcopis, atque socijs: indignus enim est, tanquam adulter Episcopatus: nam omnis plantatio, quam non plantavit pater meus coelestis, eradicabitur, nec nomen illius in sacris voluminibus inscribatur. Te beophilii depositioni addimus excommunicationem, anathematizationem, & plenam à christianismo separationem.

Animaduertis ex hoc loco auctoritatem illius diuine sedis, quod non solum viuentem deposuit Arfacium, verum etiam defunctum. Arfacium dicit, quem in sedem Ioannis induxistis, & defunctum deponimus: quod idem est, ac si dixisset, nolimus eum pontificem in libro inscribi, in futuro iudicio: nam in eo facile iulemus Ioannem aureum Constantinopolitanum pontificem esse, nunc & in futurum; Arfacium nullo pacto. At Te beophilii Alexandrii depositione (eò quod in synodo Thebesalonicæ coacta, in Eudoxie guttam curauit, uti damnaretur, et in exsilium pelleretur Chrysolomus) non fuit contentus diuinus hic summus pontifex; quanquam synodalis erit et a depositio, eorumque legatio. Adicit excommunicationem (ómalám) & plenam à christianismo separationem: ò rem administrem! eum, qui semel baptizatus est in nomine sancte Trinitatis, & in Christianorum albo inscriptus; híc de libro delet, et exiit Christianismo! Hoc Aliquido ostendi potestatem, quam habet ea diuina sedes. Si ergo vi eos creditis, Petro tantum tradita est, non cum successoribus; quam pacto Te beophilus, Arfacius, Arcadius, Eudoxia, & ceteri, à Romano pontifice depositi, & damnati, non responderunt: tuas reprehensiones non estimamus, quod Petro tantum, non tibi datum est: id at id quidem non potuerunt, nec dicere ausi sunt: imò veniam errorum ab eo petierunt. Sed hoc plane sufficit, ut arbitror, ad comprobandum Petri, & reliquorum Apostolorum successores, eandem potestatem obtinere, ne qui minore eorum successores.

SECTIO 8. Nunc ad alias probationes & indubitata testimonia accedemus, quòd is, & non alius, caput est plenitudinis Ecclesie, & Epistola Imperatoris Iustiniani, ad Epiphanium Constantinopolis Patriarcham, in sancta synodo Truli, ab ipso coacta: cuius principium:

Imper-

Imperator Iustinianus Augustus. Cum rectis, & inculpata religio, quam profitemur, & predicat sancta Dei catholica & Apostolica Ecclesia, nullo modo inuolutionem admittat: nos doctrinam sanctorum Apostolorum, & eorum, qui post illos in sancta Dei Ecclesia versati sunt, sequentes; & eamque existimamus, notam, & testatam omnibus spem, que in nobis esse relinquere, & catenam eundem Epistole, in qua aperte perspicitur fides, & confessio ipsius, erga catholicam Ecclesiam.

Postea in sequenti alia Epistola, cuius principium, idem Imperator Epiphano sanctissimo, & beatissimo Archiepiscopo huius regie urbis, & oecumenico Patriarche, h. ec. scribit.

Cum tuam sanctitatem scire velimus omnia, que ad Ecclesiasticum statum pertinent; necessarium esse duximus, h. ec. Epistola eidem significare, et per eam eidem aperire, que inuoluta sunt, que et eandem scire consilium. Nam cum híc quosdam alienos à sancta catholica, & Apostolica Ecclesia, inuenimus, scilicet errores impiorum Nestory, & Eutycheti, & eorum blasphemij ruti; diuinum promulgauimus edictum, quod & tua sanctitas nouit, quod hereticorum insaniam consutauimus: cum nihil penitus inmatuerimus, vel mutemus, vel transgrediamur Ecclesiastici status, qui buccis, deo fauente perdunt, ut tue notum est beatitudini: sed per omnia seruamus statum unionis sanctissimarum Ecclesiarum, que cum sanctissimo Papa, & Patriarcha uereri Romæ transacta est; ad quem his consentaneam conscripsimus: nunquam enim feremus, quin omnia, ad statum Ecclesiasticum pertinentia, ad illius beatitudinem, ruti ad caput sanctissimorum Dei sacerdotum, deferantur. Et quia quoties in his partibus heretici exorti sunt, sententia & iudicio illius uenenandæ sedis, sunt repressi; licet & nobis dicere sic, & concludere: quòd omnes, qui uolunt & habent ipsum pro capite, sancti sunt, & ueri Dei sacerdotes, & serui fideles: qui uero nolunt, neque habent eum pro capite; non sunt Dei sacerdotes. Ita enim sacra illa synodus decreuit, cum dicit, & sic capiti omnium sanctissimarum sacerdotum Dei.

Quod uero iudicium omne Ecclesie Dei in eo situm sit, audi: quòd quoties in his partibus, orientalibus scilicet, heretici exorti sunt, iudicio & sententia eius sunt repressi: quare qui eum non sequuntur, schismatici sunt, & in heresim delabuntur. Ideo cancti que agunt adulterina sunt, & inutilia. Huius rei testis est sancta Synodus

R

Cartha-

Carthagineſi, ex Epistola, quam sancti Synodus Carthagineſis, & magnus Cyprianus, ad Ionianum dedit, cuius est principium: Cum in vnum consensimus dilecti fratres, inquit; cum sit vnum baptisima, vnius Spiritus sanctus, vna Ecclesia, vnioue fundata super Petrum Apostolum, iam inde à principio, cui Christus Dominus noster dixit; propterea omnia, que ab ipsis scilicet schismaticis, & hereticis aguntur; falsa, stulta, inania, & adulterina sunt. Audis quòd adulterina & inania vocat; que præter iustionem eius sunt gesta & sic cum ab omni parte fides exagigaretur, inde præsidium perturbatur. Anastasius sancti Maximi discipulus inquit: Cum fides concordissimè ab omnibus exagigaretur, nisi speciali gratia opem tulit, qui semper succurrit, femine religionis apud veterem Roman nobis relicto, ad confirmandam promissionem mentiri nesciam, que facta est principi Apostolorum: *Quenam est promissio, que facta est principi, si nosti et illud est:* ego orau pro te vt non deficiat fides tua: & illud; confirma fratres tuos. & illud; portę inferi non præualebunt aduersus eam. Ex disputatione sancti Maximi, cum Theodosio, quodam Cesare Episcopo, Theodosium. Excipie vocem, neque ferretur illius sensum. Maximus. nouas profecto; & ab Ecclesia alienas de vocibus inducitis leges: si secundum vos nõ opus est scripturarum & patrum voces scrutari; totam scripturam abijcimus, veterem, & nouam. Audiu enim David dicentem: beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirent eum. & iterum: mirabilia testimonia tua; ideo scrutata est ea anima mea. & dominus in Evangelij Scrutamini, inquit, scripturas. Certior ergo fiat dominus meus, quia non feram excipere vocem fine sensu, qui in ea latet, ne fiam manifeste ludas. Theodosius: Si quid dixit patres, dico, & id scriptura facio; duas naturas, duas voluntates, & duas operationes: ingrediere nobiscum adiungere, & vno fiet. Maximus: domine, non audeo hac de re à vobis capere assensionem, cum sim simplex monachus: sed quoniam pupugit vos Deus, vt exciperetis sanctorum patrum voces. vt Canon docet, Romam de hac re scribe, vt Imperator, vel Patriarcha, vel Synodus, que ibi est: & post alia, neque vitabit Imperator, vel Patriarcha; imitari Dei humilitatem, inter seque concorditer constituere, synodali petitione, ad Romanum Pontificem transmissa: & omnino, si reperiatnr ratio Ecclesiastica, que id concedat ob rectam fidei confessionem, conuenite super hoc inter vos.

Vides tu,

Vides tu, qui non vis Petri successores eandem cum Petro potestatem habere; quomodo non alius ex Patriarchis potest de fide disquirere, & ordinare tantum, nisi Romanus Papa: quo pacto hæc audeas dicere, & impudenter blasphemare? nam hæc de vobis solum audire exhorresco; ne dum asserere sollicit, quod Christi fides usque ad Petrum permansit; post Petrum, & usque ad hanc diem non permansit: vos vero qua ratione id dicatis, quod totum est blasphemia, mirum est: quoniam si hoc concesserimus; tota fides dilabitur, & perit. O tuam patientiam Concilij Rex! quomodo tuam fidem & Ecclesiam tuam permisisi Petro tantum, at non eius successoribus? quomodo hucusque administrata est: quomodo sumus baptisati? quomodo Synodi constitutę? quomodo heretici electi? quomodo Ecclesia illustrata est, capite sabulato? quomodo Ecclesia hucusque perdurasset? (dicam fortasse audiat) nisi omnino caput habuisset, & potestatem, & vnum pastorem, & regem secundum Euangelicam vocem; vnum ouile eius, & vnum pastor: multo capitibus res non egret? Vbi pastores vni non subijciuntur, destruantur magis, quam construunt: & subvertunt prope potius, quam dirigunt. Quomodo saluator ait; ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad seculi consummationem. non enim usque ad seculi consummationem, in hac vita Petrus mansurus erit: quare per hoc verbum manere, hii in presentis seculo, declarantur Christum manere, vna cum successoribus Petri, ceterisque Apostolis. Legite & scitote, & attente audite; quòd qui hoc dicunt, catholicam fidem & æcumenicas synodos evertunt, omniaque que sancti tradiderunt & docuerunt, inania, & stulta efficiunt. Legite acta synodalia, & percipite ex his Ecclesie caput, ac Petri monarchiam; quoniam & in eum successoribus manet. An nescitis, Ephesinam synodum, latronis more, à Diosforo Patriarcha Alexandrino conuocatam, & à Iuuenali Hierosolymitano, & ab alijs eiusdem seculi Episcopis, contra vnum fidem Flauiani Constantinopolitani Patriarche, sanctissimum Leonem Papam, illum diuinum solum eam discipisse, & anathematari suppussisse? Epistolamque ad Chalcedonensium sanctum Synodum referendam; & qua accepta illam sanctam Synodum orthodoxe fidei columnam eam vocasse? & secundam eam de proposita questione iudicasse: Episcoposque acclamasse: æterna Leonis memoria: vt Leo credit, ita nos credimus: vt Leo docet, ita nos prædicamus. Ad eam synodum celebraretur, Eutyebianis illas monachos à Mariano

R j

Impe-

Egal. 118.

Egal. 119.
1000. 5.

Imperatore petijse, ut synodus diijceretur, et synodum Nicœnam sufficeret: nihilq; præterea quæreretur; ab eisq; sanctam synodum postulasse, ut Epistole sanctissimi Leonis subscriberent, ac non obtemperantes, ut hæreticos condemnasset? Videtis & audis, quod œcumenica sancta synodus sexcentorum triginta patrum, nil egit aliud, quam quod sanctissimus Leo Papa docuit solus? quodque hæretici diijcere synodum conati, synodus postulauit, ut vel Leonis Epistole subscriberent, vel anathemate ferirentur; cui non parentes anathematisati sunt. Quomodo igitur usque ad Petrum mansit postea non in nam Leo quingentos præpe annos à Petro vixit. Quomodo Athanasius ad Iulium, Chrysostomus ad Innocentium, Ignacius tertius ad Nicolaium, Theodoretus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & ceteri orientis sacerdotes eiecti, ac suis sedibus pulsati, vel ipsi ruenientes confugerunt, vel litens dantes, significauerunt, vnde literis acceptis suas sedes receperunt; nisi ij summum pontificem ac Petri successorem agnouissent, ut qui poterit eis esse præsidio? quomodo reges & principes inspectis Papæ literis tacuissent, ac illis permisissent suas recipere sedes, quibus expulsi sunt; si Petri tantum potestas fuisset, ac non eius successorum? Satis igitur, ut arbitror, ostensum est: quod non solum ad Petrum tantum, verum etiam ad eius successores eadem potestas extenditur, usque ad huius seculi consummationem.

Sectio 10.

Ostendetur præterea, quod sine illius assensu, non potest œcumenica synodus, vel omnino vocari synodus, vel auctoritatem habere; quod in multis quidem alijs licet intueri: ut in præcedentibus exposuimus, & in sequentibus exponemus. Præcipue vero in vita sancti Stephani inuoritur, de quo Metaphrastes diligenter scribit vrgestima tertia die Noeembrii, ubi D. Stephanus ab hæretico accusatus, quod eorum se non subijceret synodo, quam antea condiderunt contra reuocandas & sanctas imagines, eam enim subscribere decreto cogent ab ipsis promulgato: legic mihi, inquit, vestrum decretum: ceperuntque decere, decretum sanctæ & œcumenicæ sextæ synodi. Ne progrediarius ulterius, facer Stephanus magna voce clamauit. Quomodo sanctam vocare audetis vestram synodum, quæ sancta prophanauit? ipsa enim in suis actis constituit, non vocare Apostolos & martyres sanctos. Sed quo pergis? ad ædem Apostolorum, ad templum D. Georgij martyris. Vnde venis? ab

nis? ab æde quadraginta martyrum. Propterea, dicitur quidam vir, quomodo vestram synagogam sanctam vocare audetis; cum ea sancta violari; neque vult sanctos vocare sanctos? O magnam inscitiam! Apostolos Dei & saluatoris nostri Iesu Christi non vultis vocare sanctos? & vestrum fatellitium aduersus Ecclesiam coactum vocatis sanctum? quo pacto œcumenica appellatur vniquam, in qua Romanus præfes non præfuit? sine cuius assensu non possumus res Ecclesiasticas ordinare? Intelligis œcumenicam synodum non posse vocari, nisi Romanus Pontifex eam constituat: ac sine eo impossibile esse res Ecclesiasticas ordinari? quomodo ergo vos hæc non percipitis? quoniam præfos videre, atque audire non vultis. Et ideo, quia semel cor vestrum falsa credulitate imbutum est; non potestis audire veritatem, vel cernece. Maximus præfetes ab hæretico exagitatus, veterem Romanæ se contulit, ubi Martinum sanctissimum Papam nactus est; quem die decimatertia Martij & nostri Ecclesia pro sancto colit: quam de causa? quia illum Ecclesie caput esse agnoscebat, eo confugit: ex eo loco Epistolam conscribit ad Marinum Cypri presbyterum; cuius principium, Diuina lege secundum Deum locupletatus pater venerande. Subdit paullo post, ex synodalibus actis Martini sanctissimi Papæ nostri. de quo nunquam scripsisset, ut de sanctissimo Papa, nisi dominum totius Ecclesie cognouisset: eaq; de causa rogauit, vt synodum suorum Episcoporum cogeret, & impij dogmatis auctores anathematizaret, qui vnam tantum voluntatem in Christo esse conuiciabantur: hoc in synaxario apud sanctum Maximum scriptum est; legitur quilibet die decimatertia Augusti. Si ergo vos vobis arbitrari, is non est, qui possit ordinare, inquirere, confirmare, dirigere, administrare Ecclesiam Dei, ut gubernator dirigat nauim; quomodo hæc gesta sunt? & alia multa his similia; que propter sermonis prolixitatem omitimus: nam si de ijs voluimus dicere, in illis exponendis tempus nobis decrit. Quomodo, cum ipsos excommunicationi subiecisset, qui ab eo anathematizati sunt, non contulixerunt, quanquam essent Episcopi, Patriarchæ, Archiepiscopi; sed tanquam parri obtemperantes paruenerunt? nunc vero, & qui neque ante pedes positi cerunt, contuliducunt: quos ego Ecclesie aduersarios, hostes, & inimicos esse iudico: & conspiratores aduersus Apostolicos & synodales canones, qui recte docuerunt nos Ecclesie subijci oportere. Nam statim à principio cxxij. Iulianiani nouella: Sancimus, inquit, secundum

R ij

secundum

secundum sanctorum decreta, sanctissimum veteris Romæ Papam, primum esse omnium sacerdotum. Constantinopolitanum verò secundum locum obtinere post Apostolicam sedem. Præterea quintus Canon Sardicensis synodi, eodem modo eadem scribit: etiam Anastasius sancti Maximi discipulus; post historiam sancti Maximi, post quædam alia, inquit: Ad hæc & Martini Papæ sanctissimi, & capitis Apostolici & martyris, totius Ecclesiæ sanctissimi principis. Item magnus Gregorius Theologus, in Episthio in magnam Basilium, inquit, quod cum et tatiu Papa duos Episcopos misit, Luciferum, & Eusebium, ad Ecclesiam Cæsareæ Cappadociæ pacificandam, quomodo in orientem misisset ad Ecclesiæ componendas; nisi principis & gubernator fuisset totius orbis terrarum? Præterea Anatolium Constantinopolitanum Patriarcha à Dioscoro heretico est electus. Sanctissimum verò Leo Papa, in Epistola ad Marcianum Imperatorem post alia multa ait: Electionem Anatoli Patriarchæ, nulla habita questione, omisimus; eò, quod orthodoxæ fidei se adiunxit. Ecce ex hoc deprehenditur: quod si Anatolius Dioscori heresim sequutus esset, ab eo utique fuisset iudicatus: nec valetis contradicere: nam is enim Constantinopolitanus Patriarcha: & si huius iudex; ergo & cæterorum, Alexandrini, Antiocheni, Hierosolymitani: itaque omnium iudex. Agapetus Papa præterea inspermet Constantinopolim est profectus, ubi Antimum Imperatorem, qui enim Constantinopolitanus Patriarcha, sed hereticus, sed deiecit; in locum, eius sanctissimum Menam sedit. Unde hoc est nisi quod in omnem obtinet imperium: & quia iam inde ab initio ad Apostolo Petro à Deo tributum est, & successoribus eius. Videtur præterea de Romani Pontificis absente, in sedem Patriarchalem euectus est, secundum Zonam. Ecce ostensum est Romanum Pontificem de Antimo Constantinopolitano iudicasse. Leo sanctissimus Dioscorum Alexandrinum, & Iuencalem Hierosolymitanum condemnauit; & ut de hereticis, iudicium tulit. Felix sanctissimus Petram Antiochenam deposuit, & Anathemati subiecit. Quomodo, cum Romanus sit summus Pontifex, in omnem patriarchalem sedes obtinet principatam; quomodo ergo tunc, nunc verò non? nemo dicere hoc audebit. Sed tunc, & nunc, & usque ad scæli consummationem habebit imperium. Et recte plane intelligitur nos recte dicere, & quam habere potestatem ea diuina sedes, ad verbum Felicis Epistolam adiungemus, quæ sic habet.

Tunc hu

Tunc humanitati ea significari oportet, quæ rerum ordo postulat, SECTIO II. quod & significari par est, in utilitatem serenitatis operis tui: ac Gloriosissimo veluti adespem rogo, ut meas preces admittas apud amicos & re- & seruosissimos ctes aureis tuas, tanquam Christianissimus Imperitor: nulloq; pacto, seculo Zeno- Augusti, Fe- pietas tua, existimet nos alium magis benivolentia, quam te profes- lix Episcopus qui: eo tamen excepto, qui te cupit cum Deo pacem habere. in Domino ja- latem Reg- niam tu fideli corde permutos, de temporibus scdis potestate non ambi- gis, atque æternæ vitæ retributionem, ex superna voluntate pen- dere arbitraris: à mea paritate suscipere digneris reuenientem & diuinam beatissimi Petri principis Apostolorum confessionem: cui cum regni clauis credita est, Christianissimo imperio tuo præparabit in caelis cum angelis mansionem: qui, cum primus incommutabilem & inculpabilem in Dominum nostrum Iesum Christum fidem de- clarasset, ab ipso saluatore beatificatus est. Nam cum dixisset ad Dom- inum. Tu es Christus filius Dei viui; responsum ab eo tulit, beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in caelis est; & super banc confessionem tuam ædifi- cato Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: ut ex ea tolleret, unde suum cognomen accepit, quod est Christus Iesus & Deus, omnipotentis filius. Petrus primogenitus dia- boli filius, cum indignè se in Antiochenam sanctum Dei Ecclesiam insinuauerit, & pontificiam sedem Ignatii martyris conuinuauerit, qui Petri dextera pontificatum accepit, & Eustat huius confessoris & pre- fidis ccc xvii sanctorum parum, qui apud Nicæam coacti sunt, ausus est dicere: non oportere Christum vocare filium Dei secundam diuinam saluatoris functionem, diuinamq; scripturarum tur- ditionem, & patrum expositionem: sed unum ex trinitate passionem pro nobis sustinuisse, secundam diuinitatis essentiam; veluti Arius, Apollinarius & Eunomius trididerunt. His verbis adnixus saluti- feram humanitatem conuelleret, secundum quam Christus passionem sustinuit. Fertur etiam & vnus ex nostris, tanquam de semine Ab- bra- ham pro- genitus, multiplicitatem Deorum inuicis: nam sensus verborum tres Deos inducit, mortuum unum, duosque viuos: abolet autem & consubstantialiam, sanctasq; synodos reddit irritas; Nicænam, Constantinopolitanam, & Chalcedonensem. Quin & Mar- ie vir- ginitatem, non recipere reperietur. Si enim verbum ex ea incarnatum, non suscepit humanitatem; quid virgine opus est? cui Gabriel dixit ad illam, quod ex te nascetur sanctum, vocabi- tur filius

tar filius Dei: & dabit ei Dominus sedem David patris eius. Præter hæc impius, & contumeliosus factora, cum adultere trifagium conatus sit addendo, crucifixus propter nos, in infinitas absurditates rem adduxit. Ac quamvis sepulsi a nobis, & à tua in Christo fraternitate sit monitus, & orientalibus, & ab Acacio Archiepiscopo vestre regie urbis, & Christi amice; conuictus se nunquam voluit. Propterea nunc sancti Dei Ecclesia, ex materno affectu, non cessat, tanquam ad præcipuum eius filium verba faciens decre: O Christi amice Imperator, callus nostri vinculum, quo vincuntur fideles; dissolue ne patiaris: Christi domini, & vniuersi filij tui cognomen; ne permittas violari: sanctissimam hymnodiam, quæ et vultum vestrum seruauit periculatantem, tanquam ab angelis traditam, inuoluntam consensua: Petrum Ariane superstitionis scitatorum, ab Antiochena Ecclesia deturba. Quomobrem Petrus mea fide abrogata scindit mundi consensum? quam ad causam Petrus scindit tunicam meam de super contextam? Deus Pater principi Apostolorum præcepit, quomodo vocari suum filium oporteret: vniuersum in Petri confessione fundauit me: Spiritus sanctus quotidie testatur mihi, dicens: ne quid iudices scire, nisi Iesum Christum, cumque crucifixum. Inimici, inobedientes, dolosi, extri vineam positi, vniuersum Dei filium mactantes & lapidantes, & ligno crucis affigentes, eius vestem non diuiserunt; & Petrus vestem meam disscindit: portæ inferi non preualebunt aduersus me; & Petrus conatus meum parietem demoliri: Ego religiosissime Imperator te regno passum redaxi: improbos, & meos dogmatibus non parentes, pro tuo fuere tradidi, & potentie tibi viam resciaui: inimicos, tuam cum eorum impio dogmate, decici: antiquum tibi imperium, à Deo impetrui, qui in caelis regnat, a quo imperium accepisti. Respice ad tuum prædecesorem Imperatorem Marcianum, eiusque fidem libens amplectere: hæreticam Petri tyrannidem iudicium quamprimum euelle: Valentini, Eutycheti, & discipulum ab arce decere, & ab Ecclesiastica administratione, simulque à sacerdotali dignitate precipitari decerne. Repeta tecum à Maxime legitime filij, & iniuncte Imperatorisq; certa vitione Chalcedonenis synodus sit vindicata, & quæ parua de tuo hoste sumpta: libens populos ab hæretica Petri doctrina: hæc tecum legatione fungatur sancti Dei catholica & Apostolica Ecclesia; & ab ea, ob iam expositas causas, depositam, in posterum in communem non recipiatis: vestrisq; diuinis li-

teris,

teris, ut paries inter eam & Antiochenam Ecclesiam, intercedat, efficit: in locum verò illum, virum sufficite, qui operibus facies distum exornet, acriter sit cultus Chalcedonenis sancti, & synodi, suorumque decretorum. Omnipotens Deus imperium vestram semper in pace custodiat.

Vides potestatem, quam obtinet ea diuina fides et auctus, quo patet induit non solum Petri personam, verum etiam ipsius Iesu Christi: et cum dicit, Petrus fides meæ tunicam scindit. Inspicite igitur & videte sedulo totam Epistolam, & agnoscite auctoritatem Romanæ Ecclesiæ: adiungamini illi & vos, nec veritati aduersumini: quamuis enim ex persona Ecclesiæ loquatur, & eam tamen qui Ecclesiam dirigit ac gubernat. Addimus etiam præter hæc, orientalium doctorum testimonia. Cyrillus beatus Alexandriæ Archiepiscopus in thesaurus ita scribit. Quid oportet nos tanquam membra caput sequi, id est, Romanum pontificem & Apostolicam sedem; à qua debemus petere quod credere, & sentire debemus, ac tenere: quia ipsius tantum est confutare, dirigere, redarguere, confirmare, ordinare, soluere, & ligare. Audis tu qui Cyrillo contadices et non Petri officij esse, ut membra corpus, ita & nos Apostolicam sedem sequi: quod, ad eam solum pertinet dirigere, & gubernare catholicam Dei Ecclesiam. Sic ergo ita scribit; ut sentit, scribit: si sit sentiebat; ita & agebat: si is obedientiam & reuerentiam tunc Romano pontifici exhibebat; quis contra dicit? nisi indoctus fortasse, vel stultus. Hæc igitur mecum repantari; sicut mihi reuerenter ridere, seu deslere potius, ac vicem eorum dolere, qui sponte oculos compriment aduersus lucem, nec veritatem sustinent audire. Quis est, qui negat confessionem sablimi voce ab Ecclesiâ decantatam, siue fidei symbolum? in quo aperte confitemur, vnam sanctam, catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, in omni terra partis diseminatam? hæc nemo vnquam dixit vnquam, nisi ceteræ omnes tanquam membra coagmentatæ; secundum beatum Paulum, eam, & veluti caput, sequuntur: quæ omnia simul unita, vnum constituunt corpus: & ad Corin. 12. secundum eandem Apostolum, non potest pes vel manus, vel aliud corporis membrum capiti dicere, non opus habeo te; ita nec ceteræ Ecclesiæ Romanæ possunt Ecclesiæ dicere, non indigemus te. Omnes ab illa auctoritatem capiunt, & omnes ab illa confirmantur: testabuntur id omnes doctorum scripturæ. Illa namq; ut caput omnia

S

membra

SECTIO. 13

Ad Corin. 12.

membris recognoscens, & de omnibus æque sollicitus; ut quod in summa situm sit parte, mareat, si membrum aliquid languat; curamque illius gerit, & ad sanitatem perducit, ut dictum est. Inquit enim, & aperte clamat, Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scindatur, & ego non vror? Si verò membrum aliquid absindatur, marefcit, & male olet, sed caput quod aliqui nec laboribus, nec cruciatibus cedit) minime ledit. Oportet autem, qui symbolum confitentur, & vnam Ecclesiam prædicant, nosse, qualisnam ea sit, vna sancta, & Apostolica Ecclesia: ea est, aut occidentalis, aut orientalis; quod idem est, ac est, acis, Latina, vel Græca: alia namque præter has non reperitur. aliæ enim præter has superstitiones sunt, falsæ synagoga, & hæresibus refertæ. Enumeri diligenter, & vide, quod, si Græcorum arbitror Ecclesiam esse hanc, quam symbolum designat, in nihilum Petri confessionem concludis: aduersus quam portas inferi non præualuerunt professus est Christus: nam omnis Græcorum Ecclesia, imò vero totus oris, à Mahomethe abscissus est. Nonne videntur omnes Patriarchas, atq. Episcopos, ac sacerdotes, in potestatem venisse Mahometis? & ab eo petere sacerdotij facultatem? In quo loco collocatis? Portæ inferi, id est hæreticorum non aduersus Christi Ecclesiam non præualebunt: eo loco, vbi non solum omni hæreticorum dominantur illi, sed etiam impij, & alienigenæ imperium tenent: eo loco, vbi nec sacrificare tutò possis, nec nola, vel tintinabulum, nec crucis signum apparere: eo loco, vbi nemo libere potest dulce Christi nomen proferrere? si verò protulerit, in duas partes discinditur: eo loco, vbi si sacerdotes sacrificantes inueniti fuerint; Christi hostes ingredientur atq. subannant prætercuti altaria, & profanant, & sancta projiciunt, & plagas sacerdotibus insilugunt, & derident Christianorum religionem: nequaquam. Sed ibi oportet esse, vbi Christi signum relulget, & Ecclesie exornantur, nola, imagines, & altaria omnia, magno cum cultu conficiuntur: & adiunguntur; & sacerdotibus eminus reuerenter asurgunt populi: ibi, vbi palam Christi fides prædicatur: ibi, vbi terræ reges, & principes venientes, ad sacra loca inspicenda, et Apostolorum capita adonanda, vna cum illis, ea præsidem eorum pontificem adonant, & eius pedibus aduoluntur: ibi, vbi festi dies, & salmodiæ, preces sine metu celebrantur: vbi nemo reformidat sibi quemquam aduersari, ibi, vbi summus pontifex, doctores, et

doctores, & prædicatores, in omnem terram dimittit, ad prædicandum & annunciandum verbum Dei; Christi imitatione, imò saluatoris nostri rucies in terris gerens: nam sic uti Apostolus dixit: ecce Marc. 16. mitto vos, euentes in mundum vniuersum, prædicare Euangelium omni creature. ita & hic in vniuersam orbem magistrus mittit, magna cum cura: qui non solum ad Christianos proficiscitur; sed etiam ad omnes gentes, vel ex sancti Francisci ordine, vel Dominicani, vel ex alia regala. Ergo ibi Ecclesiam consuebitur, vbi non est hæresis, nec iniquitas, neque infidelitas: imò verò firma fides, & inconcussa. At non ita apud orientales, vbi abundat iniquitas & infidelitas. Nec meus sermo est hic: sed Theodorus Studites prodicat, & dicit hoc testimonium, quòd nemo poterit inficiari in decima quinta Catecheticis quam legitis quidem, at non intelligitis, quia non cultus: videtur enim doctor hic aduersus oppugnatores imaginum pugnare, quando dicit: Audio autem, quòd Rome, principis Apostolorum Petri claus proponuntur ad adorandum, atque in honore haberi; quamquam non claus sensibiles dominus ei tradidit, sed intellectuales, ad ligandum & solvendum: at illi argentes populo proponunt ad adorandù: tanta igitur apud eos est fides, et ibi solida Petra fidei secundum Dei verbum fundata: hic verò vt videtur, abundat infidelitas ac improbitas: Vides quòd & heatur hic, ibi consistitur solidam esse fidem: nec in Petro tantum, sed & in eius successoribus. Hæc quidem cum audiaris, & videatis, nec possitis contra respicere, & vel aduersus resulsos & coruscans lumen veritatis, ad ea consurgitis, quæ nefas est dicere: scilicet peccatorem esse Romanum pontificem, & carnalibus voluntatibus inscruientem: & ideo nulle vos honorem & reuerentiam debitam exhibere.

At tamen si his, in præcedentibus responderimus, ex altius rursus SECTIONO. 17
vobis dicimus: quòd aperte mendaces estis: nam non quia peccator est, refugietis ei obedire; sed quia Latinum est, & barbarum tondeat. Si enim illum vitaretis propter peccatum: vos meritos vitaretis, quia estis peccatores. Quomodo ergo nostis cum iudicare, & vestros verò non iudicatis? omnes ne orientis sacerdotes sancti sunt? vos hoc non potestis demonstrare: non ergo illum tanquam peccatorem de vitatis, quia nec vos sine peccato estis; sed quia Latinus, & ab opinionibus vestris euariat. Vos namque Latinos, tanquam à fide alienos, exi-

enos, existimatis, & ab eis refugere, tanquam à facie serpentum simpliciores edocetis: idq. liquido patet. Ac si quis ex Latinis videtur sanctus, vos hunc salutare non vultis: imo verò maledicta ingeritis. *Græcos quamvis flagitiosissimos & stultissimos, si solum aduersos Latinos dicant; omnium sanctissimos arbitramini: inter alios quidem multos, quemdam, qui vocatur Palamas, & Ephefi Marcum, hominem nec satis mentis compositum, sed quidam, sapientie ostentatorem, nulla virtute, vel sanctitate subnixos: quia loquantur solum, & scribant contra Latinos; extollit & celebratis: eorumq. imagines exornatis: festumq. agentes dem colitis, ac vultu sanctos adorat. Latinos verò, quamvis iam pridem Ecclesia pro sanctis colendos duxerit; vos incesanter blasphematis: ita & de sancto pontifice facitis: nam illum omnino Christianum esse non existimatis, quia Latinus: id enim sub dentibus striditis maledictis incescentes; & eorum, qui verum patiuntur, metum receritis, ad aliud, quasi anuci umbam, confugitis; eum peccatorem appellantes, ac cæcæ conuicia effundentes. Cæcete ne id auditis: Qui vestrum est sine peccato, primus lapidem tollat; id est, qui peccatum non commisit, incipiat iudicare de peccato: & non iudicate, vt non iudicemini. ne capietis occasionem fratres, in peccato: non est officij vestri, de peccatis principum vestrorum inquirere; doctoribus omnibus aperte clamantibus, & Ioanne lingua aurea, in multis quidem orationibus, & in oratione, cuius est titulus, quod oportet cœlere suos magistris spirituales, non maledicere illis. principum orationis. Nulla res ad loquendi licentiam magis allicit; paullo post inquit: Si qui patri vel matri maledicunt, parentibus secundum carnem; ex lege morte moriuntur: quali nam dignus erit poena; qui videtur spiritualem magis, quam multi parentes necessarium, autem maledictis inceslere: non reformidans, ne terra dehiscens ipsum de medio tollat; vel fulmen cœlo demissum, maledicam linguam adurat. Audistis, quid Moyses forori contigerit, cum fratrem suum accusasset, & principem; quomodo impura facta est, & in lepram incidit, maximamque infamiam subiit? fratreg. de ea sollicito, Deumque deprecante; veniam non impetrauit & paullo post, & Deum placare non potuit; sed magnam poenam perpessa est: vt intelligamus, quam magnum crimen sit principes redarguere; & de aliorum vita iudicare. *Et post pauca:* Si in carnalibus parentibus ita; quanto magis in spiritualibus parentibus hanc ser-*

Iam: 8.

Matth. 8.

Niam: 12.

hanc seruare legem oportet: & vnumquenque in vita laborare & sollicitum esse, ne in illa die audiamus: Hypocrita, cur festu- *Matth: 7.*
cam vides in oculo fratris tui, trabem verò in oculo tuo non vides? *& statim postea.* cum principes à subditis coluntur, id ipsis *Regū: 20.*
objicitur, vt Heli dixit Deus: Cepi te ex domo patris tui. Si ve- *Regū: 1. cap. 8.*
ro contumelia afficiantur, vt in Samuele; non te abiecerunt, inquit, sed me. Qui sacerdotem honorat, Deus honorat: qui didicit sacerdotem contemneret, in via progressus, & aduersus Deum erit contumeliosus: qui vos recipit, inquit, me recipit: & honorifica, *Matth: 10*
inquit, sacerdotes tuos. Indo Iudei didicerunt Deum contemne- *Ecclesi: 7.*
re; quia Moysen contempserunt, eumque lapidibus impetierunt. Ac si quis sacerdotibus debitam exhibuerit reuerentiam, multo *Exod: 17.*
magis id erga Deum egerit: & quamvis improbus sit sacerdos, videns Deum, quod eius causa etiam indignum honoras; ipse retributionem reddet tibi. *Et rursus post pauca:* An nescitis quod sacerdos nuncius Dei est? non enim ex se dicit, que dicit. Si contemnis sacerdotem, non eum contemnis, sed Deum, qui ipsum elegit: & vnde diagnosticit (inquit) Deum ipsum elegisse? Ergo si hac es in opinione, spes tua inanis est reddita: si enim per eum dominus nihil operatur, neque laucrum habes, neque mysterium es particeps; & benedictionibus non frueris; non igitur Christianus es. Quod ergo inquit, omnes eligit Deus? per omnes ipse operatur, quandoque indigni sunt, quia populus saluatur: nam si per asinum, & Balaam sceleratum hominem operatus est; *Niam: 22.*
multo magis per sacerdotem: Si per Iudam operatus est, & per falsos prophetas prophetantes, quibus dicit, nescio vos discedite à me; qui operamini iniquitates, multo magis per sacerdotes operabitur: nam si nos principū vitam scrutari oporteret; oporteret & nos magistrum eligere: & que supra sunt, infra fient; supra pedes, infra caput: si fratrem tuum tibi iudicare non concedit; multo magis neque tuum doctorem. *Et post pauca.* Tu ovis es, ne sis anxie curiosus aduersus pastorem; ne de his, que tui arguis, illum plectaris. Et quo pacto me admones ipse non faciens; non ipse tibi dicit, si ei credis, mercedem non accipies; Christus hæc docet, ne iudicemus nos mutuo, sed sua vnusquisque. *Et paullo post,* ne maledicamus rogo magistris. Si quis patrem habuerit multis criminibus obnoxium; nonne ea obtegit? ne exultes, inquit, in dedecore patris tui: multo magis de spiritualibus patribus hoc dicendum: exhibe reuerentiam; quia quotidie ministri

frat tibi: curat, vt propter te legantur scripture; sacram domum exornat propter te: vigilat propter te: orat pro te: Deo preces offert pro te, cultus eius erga Deum omnis propter te: hoc reuerere, hæc temulo cogita, & omni præstantia ad eum accedito. *Et paulo post:* audi quid dicat de principibus Iudæorum Deus. Super cathedram Moysis sederunt scribæ & pharisæi: quæcunque dixerint vobis, seruate & facite; secundum verò opera illorum, nolite facere: quænam deterior eorum vita reperitur? eos tamen nec dignitate deiecit, neque vt à subditis dispicerentur curauit; & rectè: si enim hæc sibi arroganti subditi potestatem; omnes statim abrogabuntur, & de tribunali deiciuntur: propterea & Paulus, cum in pontificem Iudæorum contumelias effudisset, ac dixisset: Percutiat te Deus paries dealbate: & tu sedens iudicās me? sed monitus à quibusdam vt reticeret, dicentibus: Deici pontifici maledicis? ostendere volens, quantum honore, & reuerentia, principes prosequi tenemur, inquit: Nesciebam cum esse Dei pontificem. Ideo & alibi dicit: Obedite præpositis vestris, & subiacete illis: ipsi enim perugilant, quasi rationem pro animabus vestris redditur: ideo & huius cultus fructus potiri eos æquum est. *Et post pauca:* Cogita quid dicat Deus de Iudæis, super cathedram Moysis sederunt scribæ & pharisæi; quæcunque dixerint vobis facere, facite. At nunc non possumus dicere, super cathedram Moysis sederunt, sed super Christi: propterea inquit Paulus: pro Christo legatione fungimur, tanquam Ad Cor. 2. 3: Deo exhortante per nos. *Audisti ab hoc doctore, quo pacto colendi sunt sacerdotes. Si ergo de sacerdotibus hoc dicit; multo magis de principibus sacerdotum, & patriarchis, & doctoribus Ecclesiæ; qui etiam in presentia non solum non colantur, & erum etiam impudentissime lacernantur. Quis pœnas quæso subiturus est? in quibus ut arbutor: imò verò non secundum meam sententiam, sed secundum aureæ lingue, & administrandum Iosueum, cum dicit; qui sacerdotes iniuria afficit, Christum iniuria afficit: qui verò Christum iniuria afficit; quid responderit illa tremenda die? Sic itaque concludat Chrysolomus. Si cogita sunt vobis, quæ ex mellissimis eius orationibus expressimus; præsertim quo honore principes sunt colendi, quia super cathedram Tesæ & Dei sedent. Subiecti vobis esse illi; vt & nos subijemur: non vt sancti ex virtute; sed vt principibus: siquidem neque nos vt sanctum ex virtute Romanam pontificem*

pontificem colimus; sed ex primatu & sacerdotio: nam si sanctus est; me sanctum non facit, si peccator sacro: si vero peccator est; mihi non obest, si iustus sacro. An existimatis, quia Papa est, cum heredem fore regni cælorum? minime gentium; sed ob eius virtutes, si quas habet: nam Papæ multi, heredes erunt sempiternæ damnationis: non quod Latini sunt, & summi pontifices Romani; sed propter peccata eorum. Multi etiam Constantinopolitani Patriarchæ Græci videlicet, & Alexandriæ, & Antiochiæ, & Hierosolymorum heredes erant perennis ignis: non quia Græci sint, vel Patriarchæ; sed propter eorum scelera: & contra: non est enim acceptio personarum apud Deum, vt terrene huius vitæ principes protinus, & future conspiciantur heredes; verum omnino qui probi sunt. An non auditis sapientiam dicentem: Tunc stabit iustus in magna constantia, aduersus eos, qui se angustiauerunt: ij verò videntes, suspirabunt & dicent: hic est is, quem aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem impropertij stulti: nunc vero computatus est in filium Dei, & inter sanctos fors eius est. Ergo aberrauimus à via veritatis? quare non debemus de cuiusvis vitæ iudicare, vel nimis esse curiosi? nam vniuscuiusq; opus in eo publico conuenit manifestabitur. Igitur fratres respicite: & pro salute vestrum certate; hoc pro certo scientes, quòd qui Romano pontifici non subijcitur, Christo non subijcitur; qui Petro dicit. Tu es Petrus etc. ac nunquam salutem consequetur. Nam cum dicitis vos illi subijci nolle, quia peccator est; id stultorum est hominum, & omnis profus sensus expertium. Cur iudicās Ecclesiæ Pontificem, quem nescis qualinam sit: nemo enim, dicit scriptura, nouit facta aliena, quo pacto vos iudicatis, quem omnino, vt peccatorem non nostis? Omnes quæso, qui cathedam Petri adepti sunt, improbi sunt, & peccatores: nam data opem ceteri Ecclesiæ Pontifices, atq; Proceres, Papam eligunt peccatorem? nonne erubescitis Ecclesiæ electionem prosequi contumeliosus? an nescitis, quòd & Constantinopolitani cum creabant Patriarcham, qui præcipue cum honore perspicuum & virtute? nam et apud hostem virtus est honorabilis: ita & hic cum, qui supra ceteros honore & virtute antecellit, constituunt suam sacerdotem, & regem. Si vero peccator est, quid ad nos? is profectionem reddit, quemadmodum & nos nostri: nemo namque pro alio iudicabitur.

SECTio. 14.

At tu vltro modum Papam deificas: nos vero scimus eum hominem esse, & peccato, & probris posse demergi; propterea in ijs, quæ ad iudicium pertinent, nolimus ei inherere. Sed à nobis iam antea dictum est, hoc nihil esse; quoniam necesse est nos aliquem sequi pastorem: ille namque ut homo peccat quotidie. Si enim vna tantum boni esset vna nostra, nec ita sine scorbibus esse possetus. Sed de proprijs peccatis, nunquidque professe nationem reddideris est, ut sepe iam diximus. Satis est nobis, si bene pascamur, secundum magnum theologum doctorem Gregorium. At seditionis & contentionis studiosus inquit: peccatorem caput esse non probo. Ad quos respondendum, quod bene cogitata vestrâ percipimus, quæ postea inferius retagemus, etsi vos ob ignamiam obumbrare conamini. Nunc autem ijs respondebimus, quæ palam dicitis; quia ex animi vltio hoc dicitis: non enim vobis cognitum est cum esse peccatorem: neque vobis eius vltio satis est comperta; sed impudenter calumniamini & conuicimini illi, qui Petri successor est, & Iesu Christi signum in terris gerit: nam qui cum peccatorem appellant, ijs quæ Iudei asserunt, similia afferunt: quoniam illi à natiuitate cæcum venientes videre, inuidia torti, eum interrogant, dicentes: quis aperuit oculos tuos? respondit, homo, qui vocatur Christus: is mihi dixit, lauare in Siloam: & lotus recepi lucem. At illi iam accensi dicunt: da gloriam Deo, quia hic homo peccator est. quibus ille, qui nuper cæcus fuerat, respondit: si peccator est, nescio; vnum scio, quod cæcus cum essem, modo video: in hoc enim mirabile est; quod peccator eum esset, aperuit oculos meos, qui cæcus eram: à seculo non est auditus; quia iuxta oculos aperuerit cæci nati: nisi esset hic à Deo; non poterat facere quicquam. Postquam igitur hæc ad successorem Dei inducere, qui est sanctus Papa. Si peccator est; quomodo maledixit vobis? & Græcos excommunicauit Nicolau primus, temporibus Photij: & excommunicationi illi non defuit nota vna; sed facti sunt captiui, & vti in excommunicatione dixit, in omnia gentes, tanquam Iudei: scriptum est enim, peccatores non audit Deus. Si peccator est; quomodo fuit exauditus? at hic quidem sic. Innocentius ante hunc, Eudoxiam ob Chrysostomi existium, excommunicauit, & intrinsecum eius sepulchrum, donec reuocato eo excommunicationem remisit: et statim constitit illius tremor sepulchri. Sed quid ex nit nostri memoria, nunc sub Nicolauo Pontifice Maximo: cum legati à Constantino Imperatore, qui

vocabatur Dnagas, ad eum missi, adhuc supersum: quibus licentia dedit, plena timoris & horroris: vbi aperte, cum executione prophetaf excidium, & interuentionem extremam inselictum Græcorum: in quibus post alia multa (cum conuicia & probris resisset, quæ à Græcis quotidie impudentissime iactabantur) mirè & hoc dicit: Omnes gentes decrerunt, quod sanctum est, receperunt: Græci verò neque receperunt, neque spes esse eos inquam esse recepturos; quæ super concordia & vnione decreta sunt: procrastinationes enim procrastinationibus ab eis fempere prætexunt: excusationes & responsiones in singulis. Neque verò Græci arbitrentur Romanum Pontificem ita esse mente destitutum, omnemque occidentalem Ecclesiam; vt non intelligat, quæ in singulis dilationibus respondendo nugantur: optime cuncta nouimus: sed toleramus in Iesum respicientes sempiternum facerdotem, & dominum; qui sterilem illam ficum, vsque ad annum tertium iussit asseruari, agricola iam ad excindendam arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat. O magnam calamitatem! anno MCCCCLI. hanc conscripsit Epistolam, & MCCCCLIII. capta est Constantinopolis: num potestis dicere hæc vena non esse? minime gentium: cum id sit manifestum, & res ipsa aperte loquatur: tres inquit annos expectabimus, si vos forte à schismate & separatione conuerteritis; & vos verè decreto adiunxeritis, secundum saluatoris de sicu preceptum. Si verò non, excindemus, ne terram ociosam & inutilem reddatis. Hoc miculorum miculorum maximum: quod (vt in Epistola ipsa scribit Nicolaus Papa) Græcorum gens illa magna & formidabilis, sapiens, clara, fortis, terrarum domina, ob diuinam vltionem, ita in barbarorum seruitutem abducta sit. Hæc enarrant mihi, subire lamentari & deplorare excidium gentis nostræ, quamquam vos non intuemini.

In primis ergo (ut inde initium sumam) in memoriam reuocate SECTio. 15
fuitres, & patres; qualifiam, & quantis, existerit nostra natio: fuit enim quondam sapiens, clarus, generosus, prudens, fortis, & quæ omnem terram suo fubicierat imperio: præterea vltutatis studio, & sanctitate, omnes gentes est supergressa, ieiunij, vigilijs, orationibus, elemofynis, & (ut vno verbo dicam) vcluti sponsa hausit omnem vltutem: Deo semper accepta. At in præsentia (proptor dolor) omnia intercederunt: Constantinopolis capta est; cuius rei scilum re-

Iohannis 6.

lum recordatione, cogor prorumpere in verba cum clamore & ciu-
latu, & ultimum effundere spiritum: qua urbe expugnata, arce
sunt profanatae: templum concalcatum: magna sanguinis effusio
fecuta: polluta moniales: uirgines corruptae: caput infantibus ab-
scissum: impiorum manibus principes occiderunt: monachi sacri, sa-
cerdotes, presbiteri, uiri, feminae, conubiis sunt diuisa: sacra
uasa confusa: imagines ornatissimae, concalcatae sunt, ac spūs
conspurcate. O me miserum atque infelicem, quis poterit unquam
tantam cladem deplorare? & uerbis acerbis casum exprimere?
heu, ubi regni apparuit & comitatus? ubi ordo palatii & disci-
plina? ubi tot principum examen? ubi scholae sapientiae? uel mi-
hi misero? ubi Patriarchalis administratio? ubi ornatus Ecclesiae?
ubi tantus, & talis sacrorum monachorum, ac non sacrorum ordo,
eborus & numerus? ubi monachorum et monialium ordines? Ecce,
nonne cuncta sunt à Mahomethe absorpta? nec tantum in ipsa urbi-
um Regina ca mala obuenerunt, uerum etiam in subiectis regionibus
plura ac deterius; perq; singulos dies haec apertis oculis intuemur
& intelligimus. Quamobrem ergo haec? uel uos mihi dicite per do-
minum. Si dixeritis ut dicere conuasci, ob nossem delicta haec ene-
misse; non ita fe res habet ego dicam: quoniam non magis nos, quam
ceterae Christianorum gentes, nostrum criminibus Deum irritamus:
sunt enim & aliae nationes magis sceleribus & peccatis obnoxiae,
quomodo non affliguntur, ut nostra infelicitissima & miseranda natio?
uel mihi misero: alius ex alio subinde fito, cum ad haec animum con-
uerto, & cor meum conturbatur, & spiritus meus aestuat: quia Iu-
deorum gens, quae dicitur criminis commissi, secundum Propheciam, de-
dit paruas: duo enim mala fecit, inquit, primogenitus meus, fili-
us Israel: me dereliquit fontem aequae uiae, & effudit sibi cister-
nam dissipatam. Et Ecclesia, me in ligno cruciuerunt, Barra-
bam uero postularunt & liberarunt. Primum igitur, cum Ido-
lis insensuisset, in captiuitatem abductus est in Mediam & Babilo-
nem. Secundo, cum crucifixisset dominum nostrum & Deum, pro-
fecti sunt captiui in omnes gentes. Nostrum uero natio (pro infor-
tunum, pro dolor!) neque Idoles seruauit unquam, neque Dei fili-
um crucifixi: quae de causa tam acerbè reuatur? Sed non solum
eamdem, uerum etiam multo peiora, quam impij Iudaei perpetuar: ij
namque in seruauit abducti, omnium gentium facti sunt serui; ut
omnibus inuis & Dei hostes; hi uero non solum gentium facti sunt
serui,

serui, sed & Iudaeis ipsis, qui sunt serui omnium gentium. O meam
calamitatem! Nonne reliquum est plorare & iugiter, ac dissi-
rere causam, & credere; propter quae patimur haec? Ego uero ali-
am non possum inuenire (neque enim uirtute, nostra natio ceteris
gentibus peior est; imo uero melior: nam dictum est, uereque di-
ctum; nationem nostram omnia nationes uirtute, & moribus ante-
cellere) nisi schisma. & quod se sustinuerit ab obedientia, & subie-
ctione Romanae Ecclesiae. Eum, & solum, discerno esse causam in-
teritus nostrae gentis: quia postquam ab ea diuisi sumus; maledicti-
onem accepimus, et patimur, quae nos patimur: nec ideo pariter nos;
sed deteriores euadimus, & maledictis impetimus ipsam Ecclesiam;
dicenda & tacenda aduersus eam impudenter euominus. Quamob-
rem frutes mei per se, & seditionem omitamus: accedamus
uerò Christianorum unioni: agnoscamus peccata nostra, ne
peiores Iudaei euadamus; neue falsa susceptione, malitia & presump-
tione ita aures obstruamus, ut nec audiamus, nec intelligamus.
Audiamus Christum clamantem Apostolus: Qui uos audit, me au-
dit: & qui uos spernit, me spernit: qui uero me spernit, spernit
eum, qui misit me. Perè ergo licet dicere: qui Papam audit, domi-
num audit: qui uero Papam non audit, dominum non audit: qui
uero dominum non audit, audit captiuos et gladijs comminutos. Vi-
di et rectè memini, cum interfuerim disputationibus cuiusdam mona-
chi Barlaam, quae habitae sunt Constantinopoli, cum quodam lega-
to Apostolico, de primatu Papae; ubi concludens legatus dicit: Ego
quidem possum cunctas obiectiones uestras diluere (non enim
Christi Ecclesia, & praes illius summus Pontifex misit hominem,
qui nesciat uestris dubitationibus respondere) sed uos semper in
negacibus uerborum arguitis uersamini. Quare mihi libet dice-
re tibi breue ac uerum uerbum; quod & alij Graeci, mihi inun-
ctum est dicere: haec dicit Papa: Si uolueritis & audieritis me;
bona terrae comedetis, secundum Prophetam. Si uero uolueritis,
neque audieritis me; gladius uos deorabit. Num Pontificis esse
locutum est haec? num habes huic quid contradicas? lege & ex-
pende, an euenierit sic illi ipse dixit. Si ergo euenit; debetis, imo
uero potius necesse est illi audire: secundum uero opera illius
non facere, si mala fuerint. Ita & nobis praecipit Dominus: Su-
per cathedram Moyses sedere, facite, secundum uero operi illorum no-
lite face-

Luc. 10.

Istis 1.

lite facere. Quando ergo & hic, super cathedra Petri sedet; debemus ipsum tanquam Petrum audire, & imitari sermones eius; opera vero non imitari, si pauca sint. Ita vos sancti docent: ita leges & canones clamant; ut antea demonstrauimus, & paullo post etiam demonstrabimus. Nunc detegere volumus, quod vos intus aduersus Papam, ac Latinos iniuste contemnitis: dicitur enim, quod propter peccatum illum uisitatis: at hoc uerum non est: sed causas queritis frutes parum uenas: maledixit enim uobis, & vos inuenit excommunicatio; delatit, funditus estis: sed alius est morbus, ex quo egrotat intus anima uestra, ut antea exposuimus; non audentes palam dicere, ne forte cunctis hereticis petores uocemini, & sitis cogniti apud omnes; magisq; uultis mandere sub dentibus. Sed aliud quid est, quod labijs premittis? quidam tamen ad eos solidi sunt, qui aperte Latinos hereticos esse dicunt; & Papam præter ceteros omnes: adeoq; anationem refugitis, neque Papæ memoriam audire; neque qui unionem esse uestris sacerdotibus amplectuntur, uidere sustinent; neque, qui cum ipsis communicant, omnino pro Christianis habent; & si forte contingat, ut in aliquo incurritis, quod uos Papæ commonefaciat; panem oblationis non accipitis, sed faris agitamine, ac dentibus aduersus ipsos sacerdotes seuissimè infrendentes, & Iudeis deteriores esse putatis. Hæc igitur prætere reformidantes, ut non quorandam declinetis, ad apertum integumentum strenuè confugitis, & aduersus ueritatem pugnatu, de asini umbra (ut fertur) decertant.

SECTIO. 16

Et vos in præcedentibus, quos antea edidimus, quatuor libris, multa de eis eadem tractauimus; ueritatem pro uiribus aperte prædicantes, Latinosq; in dogmatibus orthodoxos esse liquido ostendimus; et falsis eos premi calumnijs egregie demonstrauimus. Et in hoc quoque, profectio non pauca attulimus; scilicet Pontificem esse Petri successorem, & uicariam saluatoris nostri Iesu Christi comprobando: eumq; solum obtinere potestatem, omnem Ecclesiam absolute dirigendi, & gubernandi, ligandi & soluendi, redarguendi, benedicendi, maledicendi, corrigendi, ac mœdendi; solumq; illum habere facultatem de fide & sacerdotio exquirendi. Nam statim magnus Theodoros Studites, in Epistola ad Paschalem Papam, hæc inquit: Audi apostolicum caput, à Deo electe, pastor ouium Christi, clauiger regni cœlorum, petra fidei, per quam x̄dicata est catholica Ecclesia:

electa: nam tu es Petrus, Petri decem exornans & gubernans. Et post quedam: Huc ades: ab occidente exurge, & ne repellas in partem finem: tibi namque dixit Christus Deus noster: Et tu quandoq; conuersus, confirma fratres tuos. Audi quem modo appellat pontificem magnus hic Pater; Petrum, et clangerium uite æternæ, et pasflorem, & apostolicum caput è rogatus, ut Constantinopoli subsidium fecit, propter eorum hereses, qui imagines oppugnant. Unde nam hoc? non ob aliud aliquid, nisi quia si habebat potestatem ceteris Ecclesijs confirmandi; tanquam qui omnibus heresim superior esset, longeq; postum esset ab omni procella hereticorum. Huius rei ipsomet testis est in epistola ad Paschalem, dicens: Vos igitur uerè illimis fons, ac sincerus iam inde à principio ueræ fidei: vos ab omni hereticorum procella longè positi: securus totius Ecclesie portus: vos à Deo electe ciuitas, ad salutis refugium. Intelligi quo pacto securum portum appellat totius Ecclesie Romanum pontificem è ad quem, ut nauigia ab uentis in medio maris agitata, in portum perfugunt, ne foris relicta, à fluctibus atq; aestu mergantur; sic & omnes Ecclesie, ab hereticis, tanquam à fluctibus uexate, ad Romanum pontificem, ueluti ad portum salutis confugunt: ubi tranquillitatem et quietem omnem nauiscantur: nam eo loci, fidei clauis Christus apud Petrum Apostolum deposuit; ut Ecclesiam totam pasceret, atque gubernaret: nec apud illum tantum, sed etiam apud eum successores, ipsi dicens: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Quæ quidem non solum Petrum contigerunt, sed & eum successores. Nam Siluester magnus Papa Romanus, post baptismum Constantini, Arij heresim aboleuit: et in eadem urbe, Liberius, ac Iulius, Albanasium confirmauerunt, & Alexandriam remisertur; cum ab Ariano persecutionem pateretur. Damasus Papa, Eunomij heresim Constantinopolitani Patriarchæ funditus sustulit. Diuus Celestinus, impij Nestorij & Constantinopolitani Patriarchæ heresim per Cyrillum Thebeorum deleuit. Leo sanctissimus, sacrilegam Eutychis, et Dioscori, heresim demanuit. Martinus & Agathon, Monothelitarum sectam heresim, uerbo & operibus sustulerunt. Gregorius magnus Dialogos, impicatore eorum, qui imagines oppugnant, anathematari subiecit: deinde post inobedientiam, & schisma, Nicolaus primus, ipsamet Constantinopolim profectus est Photij tempore, ut tolleret schisma: quem cum non recepissent, excommunicationi ab eo suppositi sunt. Post hunc summi Pontifices, per temporum uices, non desite-

destruerunt scribere & horti Græcos ad Ecclesie conuersionem, et obedientiam; quasque coacti est synodus apud Lugdunum, quam Græci octauam vocant: cuius auctor exiit, Gregorius Papa decimus, & rmo est suscepta. Sed iterum defecerunt, & iterum Legatos Ecclesie receperunt. Cogit synodus Constantinopolitana, cum Papæ Legatis, Ioannis Becci temporibus Constantinopolitani Patriarchæ; & unionem amplexi sunt, ad breue tempus, obedientiam offendentis, & pacem: sed postea rursus ad suum et primum votum reuerterunt. Sed nec rursus desatigati sunt Ecclesie catholice præfides; eos ad obedientiam & pacem excitare: at illi cum semel obstrudis, non paruertunt. Protinus est igitur res usque ad nos, asseximusq; nostris oculis; quod multi ante nos Patriarchæ & reges videre exoptarunt, nec quiderunt. Nos uero uidimus beatissimum Eugenium III. Romanæ Ecclesie Pontificem summum, quanto studio in hoc sanctam opus incubuerit, triricibus missis, & sumptibus, ut hoc magnum uolubus sanaretur: celebrataq; est synodus ingens atque admirabilis Ferrarie et Florentie in singulis Italie urbibus; magna doctorum & sapientum uirorum frequentia, et theologie scientia, ac uirtute illustrium. Tandem decretum sancitum est, omni sapientia & ueritate conspicuum; quod ubique est promulgatum, & ab omnibus gentibus receptum. Græci uero, & ex ijs qui peroris sunt conditionis, uulgares quidam homines, & indocti huic contaducant: ac si quis uisionis participes decreto contaducant; id non à doctrina præsumitur, sed ab animi puritate falsa & stulta præsumptione, & gloria inani, quam ex uulgi imperiti occupantur: quod quidem decretum & nos, in manus fames, perlegimus omni studio; idq; toto ex animo uerum esse credentes, adouimus atque amplexati sumus: unde sumministrata est nobis materia respondendi quinque articulis, qui in eo continentur; quorum extremus hic est, de Papæ primatu; quem nemo uentis compos poterit pernegare.

SECTIO. 17. *At non recte sentit inquit; quia præter communes patrum et doctorum sententias ea prescript. Si ergo illa diuina sedes non recte sentit, mentitur Christus cum dicit: Cælum & terra transibunt; uerba autem mea nunquam transibunt. Is enim Ecclesie pollicitus est, se cum ea fore, & portæ inferi non præualerunt aduersus eam. Ideo ne Christum mendacem efficiamus, quod si uel cogretur, solum, est blas-*

est blasphemia) in ernentem Dei Ecclesiam esse dicimus; quam rem restificabitur rursus ipse Theodoras Studites, ad Nicobaclem Imperatorem scribens, ex persona omnium præpositorum hoc pacto: Cùm nos in unum conuenissemus, venerabilis imperij uestri iussu, mini Episcopi & Præpositi: post pauca dicit: nos diluimus omnes dubitationes uestras. Si uero aliquid dubitare, uel non credere uidetur uestra diuina magnificentia, eius rei explicatio à Pontifice piè est postulanda: magna & à Deo firmata manus uestra, ut publicè cupida utilitatis, iubeat à ueteri Roma capere declarationem; ut à principio à patribus nostris est traditum: ea ò Christi imitator, Imperator, inter omnes Ecclesias Dei, summum & supremum obtinet locum, cuius Petrus tenuit primam sedem, ad quem dicit Dominus: Tu es Petrus & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualerunt aduersum eam. & iterum idem in alia Epistola ad Nancantium; cuius principium est: nõ implebitur auris mea à uocibus auditionis, inquit: Testor nunc coram Deo & hominibus, diuisi sunt à corpore Christi, & à suprema fede, apud quam Christus deposuit clausus fidei: aduersus quam portæ inferi à seculo non præualerunt, nec præualebunt usq; ad consummationem eius; hæreticorum uelidect effrenata ora, secundum promissionem ueracis Domini. Audis, quo pacto ea est caput Ecclesie Christi; cuius Petrus est primus præfcs: & quod nunquam præualerunt, neque perualebunt usque ad consummationem seculi, hæreticorum effrenata ora, secundum promissionem ueracis saluatoris? Si ergo nunquam præualerunt hæretici aduersus Christum Ecclesiam; quomodo audetis dicere eam errare? que inerrans à doctoribus prædicatur. Id etiam ostenditur in tertia sancta synodo; in qua allatis ab Apostolica sede literis, Arcadius Episcopus cum surrexisset, ad synodum dixit: Iubeat uestra beatitudo Reuerendiss. Patres allatas ad uos literas sancti & cum adoratione uocati Cælestini Papæ Apostolicæ sedis Episcopi, legi & ex quibus percipere poterit uestra beatitudo, quanto studio prosequitur omnes Ecclesias: eadem, & eorum similia, Proiectus Episcopus protulit. Et paulo post Cyrillus Alexandrie dicit: literè acceptè à sanctissimo Apostolice sedis Episcopo Romano Cælestino, cum decenti honore legantur. Audis Arcadium & Proiectum, quòd omnium Ecclesiarum curam gerit Romanus Pontifex; ob quidnam aliud, nisi quia caput est omnium. Quod uero Cyrillus dicit,

dicat, cum decenti honore legi quæ scripta sunt à Coelestino, comprobauerunt patres aperiendo capita sua, & reuerenter audiendo quæ dicta sunt. In quarta uero sancta synodo, ut in titulo diuinæ scripturæ apparet, talia dicta sunt. Vt beatissimus Episcopus Romanæ urbis, cuius sacerdotium super omnibus antiquitas esse uoluit; potestatem & facultatem habet de fide, & sacerdotibus determinandi. Ergo quia de fide et sacerdotibus determinandi facultatem habet; merito caput & magis omnium Christi Ecclesiarum in decreto scribitur, & a nobis colitur & adoratur: atque omnis obedientia & obseruantia ei à nobis exhibetur, & exhibebitur; donec in hac uita permanebimus; recordati illius, qui dicit: obedite præpositis uestris, & subditi estote; ipsi enim uigilant pro animabus uestris, ut rationem reddant: & meminisse eius nunquam cessabimus in sacris missarum precibus, secundam sanctorum nostrorum traditiones: ne impiorum erroribus obsecundantes; à firmitate orthodoxæ fidei excidamus: pro comperto habentes, quod qui ipsi non subiiciunt, nunquam saluabitur: simili modo, et qui eius non meminit neque sacerdos est, neque sacerdotis meretur habere potestatem: ut xij. Canon primæ & secundæ synodi aperte testatur: babes enim ad uerbum sic: Hæreticarum zizaniarum femina, in Christi Ecclesiam spargens aduersarius; & uidens has gladio spiritus radicitus euelli, alia via aggressus est; assumpta secum schismaticorum infania, Christi corpus diuidere. Sed & has insidias sancta synodus anticipans, uidecarnaque decreuit in posterum; ut si quis presbyter, vel diaconus tanquam ob aliquod delictum suum despicit Episcopum, ante synodalem cognitionem, & causæ disquisitionem, ab eius communione desicere ausus fuerit; & nominis eius in sacris missarum precibus secundum Ecclesiæ traditionem non meminerit; hunc depositioni subijcet, & sacerdotali omni honore priuari: qui enim in presbyteri ordine est constitutus, & metropolitanorum præuenit iudicium, & ante iudicium (quantum in se est) condemnat suum patrem & Episcopum; hic neque presbyteri dignus est honore, nec nomine: & qui hos sequuntur, qui si fuerint ex constitutis in sacris ordinibus; & ipsi suis dignitatibus excidant. Monachi uero uel laici expellantur penitus ab Ecclesia, donec relecta cum schismaticis coniunctione ad suum Episcopum reuertantur. Nonne ex hoc loco deprehendat, quod sacerdotes sacerdotio abdicat: neque sacerdoti nomen uult ob-

tinere;

tinere; qui mentionem non faciunt primatus eorum, & eorum sectatores: & si qui sacris sunt ordinibus insigniti, prohibentis iubet ebe: qui in sacris non sunt, cuiuscunque sint conditione, excommunicat. Respicite tandem fratres per Deum, respiciate: nec amplius tam aperte uertari obistate, nec aduersus pastores animarum uestuarum decertate: durum est enim, imo uero fatui, & dementis, uulsi pedibus aduersus stimulam calcitrare. Nam quemadmodum oua lapidibus; sic & capita ueluti, Ecclesia confringuntur: lapis namque Marci 21. & petra scandali est Ecclesia: & Christus ipse, illi se similem facit. Beatus Paulus ita scribit, bibent enim de spiritali, consequen-

Cor. 1. Co. 10.
te eos petra; petra autem erat Christus: hic est lapis de monte

Cor. 1. Co. 10.
virginali abscissus: Christus uero ad Petrum: Tu es Petrus, & super hanc petram, ædificabo Ecclesiam, & reliqua, ut Cyprius dictum est. Ecce igitur offensam est, quod petra & Lapis Christi est

Daniel. 11.
Ecclesia: qui igitur in eam impingit; lux in eo non est: sed qui seruat præcepta eius non impingit, ueni luce quæ in ipso est illuminante, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum: lux enim ueritas est & cognitio; ac illuminantur ab ea, qui uolunt, & manent in ea. Sed qui uolunt obtemperare; inspicit e tenebræ eorum oculos obtegunt & impingunt, & conterunt, ac tandem exterminantur: & responsum ferunt, quod præcepit dominus: quod

Ioan. 10.
oues meæ, meam uocem audiunt: quæ uero meæ non sunt, uocem meam non audiunt: & lupus uipit & dissipat eas. Ita cuciet, & rationalibus uolubus, quæ uocem pastoris non audiunt; impingunt enim, & labentur in hereses, absurditates, & schismata.

Quid uero non possit decipi, uel errare, uel infringi, uel perire SECTIO. 18.
Ecclesia; imo uero id euenire ipsi, qui eam oppugnant; offensam est
ante multis egregijs argumentationibus: nunc efficitur quodammodo per sacrum Chrysostomum, auree tubæ diuinum Ioannem audiamus ex oratione in Pentecostæ: cuius principium: Cælum hodie nobis facta est terra. Dicit enim ibi post alia multa sic: Magno studio incumbit Deus in Ecclesiam, non pariteribus sulctam, sed gratia custoditam: propter Ecclesiam constitutum est Cælum, terra firmata est, & mare effusum, & aer repletus, paradisi est plantatus, lex tradita, missi prophete, miracula facta sunt, mare diuidebatur & refarciebatur, petre scindebantur, & rursus iungebantur, manna de cælo descendebar, & ex tempore mensa dispone-

V

batur,

batuꝛ, pꝛoꝓter Ecclēſiam Pꝛophētę, pꝛoꝓter Ecclēſiam Apoſtoli.
 At cur tam multa ꝛ pꝛoꝓter Ecclēſiam vnigenitus Dei filius, filius
 hominis factus eſt, vt Paulus ait: qui pꝛoꝓrio filio non pepercit,
 vt Ecclēſię pꝛæceret, filij ſui ſanguinem effuſit pꝛoꝓter Ecclēſiam:
 hic ſanguis irrigat illam: per eum non poſſunt illius plantę ta-
 beſcere, neque folia decidere: non eſt obnoxia temporum neceſ-
 ſarijs vicibus, neque temporu inferuit: æſtate quidem folijs ver-
 nat; hyeme verò non nudatur: non enim temporum neceſſitates,
 ſed gratia ſpiritus eam colit: propterea non euellitur, neque mi-
 ruꝛ eſt eam non euelli. Quot iam inde à principio aduerſus Ecclē-
 ſiam bellum gēſerunt, cum erat planta recens, arma aduerſus
 eam ſunt expedita: at nunc Dei gratia, & ſancti ſpiritus robore;
 & Imperator eſt pius, & milites, & omnis terra fide eſt repleta:
 at in origine eius, in exordio, reges impij, milites irreligioſi: ob-
 juſſa Principum, arꝛ ardebat: vndique fumus, & nidor: aer in-
 quinabatur: dæmones bæchabantur: diabolus ſaltabat: pater ſi-
 lium abdicabat, filius patrem non colebat: natura ſcindebatuꝛ &
 religio: vbi igitur, qui auſi ſunt aduerſus Ecclēſiam in acie ſtare ꝛ
 Cùm erat planta recens, non tamen iniuriã paſſa eſt: cùm cœ-
 lum attingit, ſperas illam poſſe debellare? Quando vndecim erant
 Apoſtoli, à nemine ſuperati ſunt: imo vero vndecim, tot millia
 Ecclēſiarum ſunt expiſcati: nunc cùm terra, & mare, culta & in
 habitabilis regio & vrbs, & omnes fines religione reſerti ſunt;
 tunc ſperas ei dominari ꝛ at tu non potes: Chriſtus dixit, quod
 portę inferi non pꝛæualebunt aduerſus eam: facilius eſt cœlum
 deleri, & terram exterminari, quàm Ecclēſiam extingui. Quis hæc
 dicit ꝛ ipſe Chriſtus: Cœlum & terra tranſibunt, verba autē mea
 non tranſibunt. Et rectē: nam Dei verbū ipſo cœlo eſt potentius,
 quia cœlum eſt opus verbi: dixit Deus, fiat cœlum, & verbum fu-
 it opus: excurrebat natura nemine impediēte; quoniã ipſe Do-
 minus eſt nature, & eam immutandi: ego eam ſubſtruxi, qui cœli
 conſtitui; ſed pro cœlo ſanguinem non effuſi: pro cœlo cruci nō
 fui affixus: pro cœlo, cœleſte corpus non aſſumpſi. Sed quid dico
 de cœlo ꝛ angelorum corpus non aſſumpſi, vt intelligas me ecclē-
 ſiam magis eſtimare, quàm cœlum, & terram, & omnem creaturã:
 & ideo cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea, nunquam
 tranſibunt: facilius eſt cœlum aboleri, & terram extingui, quàm
 mea verba interciderẽ. Qualia ſunt verba eius in medium deduca-
 mus, videntur, an interciderint: non reuoco ego in dubiũ: ſed hæc
 reticis os

reticis os obſtruo. Qualia ſunt verba ꝛ cœlum & terra tranſi-
 bunt; verba autem mea nunquam tranſibunt, quale verbum ꝛ Tu
 es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Ecclēſiam meam, &
 portę inferi non pꝛæualebunt aduerſus eam. Super hanc petram
 dixit, non in Petro: non enim ſuper hominem, ſed ſuper fidem
 Petri Ecclēſiam ſuam fundauit. Quid autem erat fides ꝛ Tu es
 Chriſtus filius Dei viui, petram vocauit Ecclēſiam vndas excipi-
 entem, ſed non concuſſam. Ecclēſia namque ſuſcipit tentationes;
 at non ſuperatur. Quid ergo eſt ſuper petram: id eſt ſuper con-
 feſſionem Petri; non ſuper opes. Non lapides iacis ꝛ non ligna ꝛ
 non ſpicula ꝛ nequaquam dicit: non enim eſt ſenſibilis ſtructura:
 hæc qualiacumque ſint, tempore dilabantur: confeſſionem verò,
 neque dæmones poſſunt ſuperare: teſtantur martyres, qui latus
 perfoſſi, fidem non amiſerunt: ò rem admirabilem! murus fodi-
 tur, & theſaurus non diripitur: caro abſumitur, & fides non con-
 ſumitur: ea eſt martyrum vis: ſuper petram ædificabo Ecclēſiam
 meam, & portę inferi non pꝛæualebunt aduerſus eam. Attendi-
 te ſedulò; eos vocat portas inferi, qui mortem pariunt: quid i-
 gitur ꝛ in infernum intrabit, ſi in diſcrimen venerit ꝛ vtique: nam
 vt portę vrbs ſunt ingreſſus in vrbs; ſic portę inferni, ingreſ-
 ſus ad mortem. Cur, inquit, tentationes non prohibes ꝛ nequa-
 quam: vt oſtendam vires meas, ſi nemo eam oppugnarit, poſ-
 ſunt reſpondere: nam ſi fuiſſet oppugnata, fuiſſet vtiq; & expu-
 gnata: propterea eam permitto oppugnari; ne propugnatorum
 ſolitudinẽ, victorię titulum inſcribatuꝛ: & portę inferi non dixit,
 non aggredientur eam. Quid ergo ꝛ oppugnantur quidem; ſed
 non ſuperabitur: fluctuat Ecclēſia; ſed non mergitur, ſed non
 petit profundum: excipit tela; ſed non admittit vulnera: exci-
 pit machinas, ſed turris non quaſſatur. Sed quid dico Ecclēſiam ꝛ
 vnum verbum piſcatorum locutus eſt. Et turris ſtetit inconcuſſa.
 Quot tyranni conati ſunt hoc verbum abolere, nec potuerunt ꝛ
 ſuper petram enim fundata eſt. Cogita quot tyranni, quot reges
 diademate redimiti, enſes acuti, ferarum dentes, mortes immi-
 nentes, ſartagineſ, fornaces, & pharetram ſuam exhauiſt diabo-
 lus, & Ecclēſię non obſiuit. Qua nam de cauſa? quia portę inferi
 non pꝛæualebunt aduerſus eam: ipſa res teſtimonium perhibet:
 teſtatur euentus experientia. Quot bellum gēſerunt ꝛ num eui-
 cerunt ꝛ ſed qui bellum gēſerunt, ſilentio tranſiguntur, & obli-
 uioni mandantur: Ecclēſia verò floret. Vbi Claudius ꝛ vbi Au-
 guſtus

gustus? ubi Tiberius? nuda sunt nomina; eorum meminit nemo: nam postquam Ecclesiam oppugnaverunt, memoria eorum deleta est: & Ecclesia super solem resurgit. *Audisti verba doctoris aures animo & corpore & audisti à Deo afflatum & theologum patrem hunc? scilicet quod Ecclesie oppugnatores abolerentur, & oblivioni mandantur: Ecclesia vero floret. Et contorquent quidem tela pugnatore; at ipsi evadunt. Cur nam hec? quia Christus ipsam firmavit: Christus ipsam suo redemit sanguine; per quem cælum firmatum est, terra fundata: Domini enim verbo, dicit David, cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. igitur verbo quo firmavit cælum, firmavit Ecclesiam suam dicens: super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quam petram & solidam fidei confessionem Petri piscatoris; que firmata manet inconcussa, & immota, & inexuperabilis; quemadmodum & cælum stat, & permanet ubi verbi. Ideo in cælo, & in terra, Ecclesia Dei bonivolis, & sancta est. Imò vero secundum aureorum verborum & sermonum patrem hunc, cælo & angelis & omni creatura prestantior est. Ideo & subiecit Christus dicens, cælum & terra transibit, verba autem mea nunquam transibunt. id est, facilis est cælum, & terra, & omnia concuti, quam Ecclesiam meam: incursumones heretici facient, at non pervalebunt: in petram impingent capita sua, & dispergentur; quia super petram fundata Ecclesia est: propterea Ecclesia tanquam petra manebit inconcussa; secunda fiducia Christus dixit. Nam qui à principio suæ predicationis eam oppugnaverunt, & deleci sunt, & memoria eorum cum sonitu perijt: Ecclesia vero vernat, & resurgit super solem. Ubi reges qui in eam descenderunt? ubi Principes? ubi heretici? ubi Armi & Eunomii? ubi Nestorius & Dioscorus? ubi Severus & Eutyches? ubi qui præcesserunt, & qui postea subsecuti sunt omnes? nonne perierunt? nonne extincti sunt? sed Ecclesia tunc, & nunc, & semper est, usque ad sæculi consummationem & finem.*

SECTIO, 19 Tot igitur & egregijs rebus expositis ex mellifluis sacri doctoris sermonibus: æquum est, quòd illi dum oraret, euent cum omni veneratione commemorare. Sic enim videmus scriptum in eius vita, quam Metaphrastes enarrat, cuius initium: Et omnium qui secundum Deum in hac vita versati sunt: post multa ait: Cilm in noctu in oratione perflaret, se obtulit quadam diuina res, & sublimior; quam vt

quam vt oculis carni posset: & quemadmodum ten in medium proponere, lingua vix audeat, ita & audire nouum videatur; itaque nouum quiddam, & horrore plenum audisse. Ceterum animaduertendum, quòd huic narrationi, æque mista sunt timor & lætitia: duo quidam viri alba amicti veste, aspectu horrifico visi sunt et de cælo descendere; huicque præclaro viro, dum oraret in conspectum venisse: quorum alter volumen, alter claus manibus continere videbatur. Cumque Ioannes hanc nouam speciem miraretur, timore esse correptum: hos verò manibus apprehensum exersisse, & metum absterfisse, bonoque animo eum esse iussisse. Percontanti quidam essent ij viri tanta præditi gloria, qui accedere ad se dignati essent; ne times, eos dixisse: nos venimus à Christo mihi. Alterum postea manu protensa volumen tradidisse, dicentem: sume librum, nam ego sum Ioannes, cui sapientia Dei, & pectus tradidit, in quod & recumbere voluit: que quidem te & per nos ad scripturas pernoscendas, idoneum reddet: & te, quasi manu ducet ad eius cognitionem. Alterum verò, manu extensa: sume, dixisse, has clauces: meque Petrum esse scito, cui Deus claus in manus tradidit: quem nunc per me, crede, te eadem gratia, qua me participem facere: quare quæcumque ligaueris, vel solueris super terram, erunt ea ligata, vel soluta, & in cælis. Nonne depræbendus ex his, alterum vna cum munere scripturas facile interpretandi, & harum intelligentiam a datore sapientie adiunxisse? alterum vero vna cum facultate sciendi, et ligandi, & intelligendi, iniunxisse, & sic in Iesum Christum Dei filium per eum credendi? Cre dite in posterum, quòd sine obedientia erga Petram, saluari non potestis. Et iure quidem: nam is est portus salutis: qui per eum in cognitionem fidei non ingreditur, id est, vt eum agnoscat esse Christi Vicarium; non poterit vnquam salutem consequi: nam vt Christus inquit. Ego sum ostium: qui non intrat per ostium, sed aliunde ascensum parat; fur est & latro. Ita & Petrus eius successor dicit: qui non credit per me filium inuisibilis Dei & Patris in carne genitum, qui passus est & resurrexit, & cetera dispensationis mysteria; hic hereticus est: & saluari nullo vnquam tempore poterit. Hec igitur & talia tenentes, quorum refertæ sunt omnes doctorum scripture; Ecclesie subijcitur: in eas permanemus: & in obedientia eius persistere in omnia secula deprecamur; vt propitiū Deum nanciscamur in tremenda die retributionis: fiat fiat.

SECTIO. 20.

Iam quoad eius fieri potuit, præstitimus, quod polliciti sumus alata ad quinque articulos responsione, qui in decreto Florentinæ Synodi continentur. Conscriptimus vero hæc à communibus patribus, ac doctoribus, desumpta materia, quos Ecclesia sanctos esse decernit, illorum vestigijs insistentibus; & quæ hæc literis theologicis mandauerunt, & mandauerunt, ut venice suscipiendo: quibus Ephebus Marcus non valens in synodo contradiceret: sui incertus, certamen detrectavit. Perfectimus autem hoc opus multo labore ac studio: propterea omnes, qui hæc perlegerint, oro, ne dolose, & cum præsumptione aut proprio affectu inducti, percurrant: sed sincera dispositione adhibita, suam conscientiam iudicem dictis præficiant. Arbitror enim eum, qui hæc conditione ad legendum acceperit: à morbo se vindictarum, magnamque gratiam habiturum ei, qui hæc edidit, & elaboravit, cum hanc commentationem ex multis locis collegerim, & coagmentarim. Exantillamus tædè hunc laborem, ut dominus scit, qui occulta cognoscit: non gloriam aucupando temporariam, neque opus compendiarum gratia; sed pura, et pia mente, pro virili, veritati patrocinarari exoptantes: quæ quidem res, qui aperte sanctis contumaciter nolunt liquido est demonstrata. Et ea præterea de causa hoc opus aggressi sumus; ut qui horum studiorum suæ ignari, et tamen de hoc dogmate ambigunt, nequaquam amplius excusationem afferre possint; se sententias, & dicta sanctorum planè ignorare. Ideo æquum mihi visum est, volumine hoc verum contextere: et respicere aliquando volentibus, veluti sumptuosam quoddam conuiuium apponere. Ecclesia verò, Sponsa immaculata, nullas sordes, vel rugas admittens, Sole lucidior, denudè apparebit, ut fuit, & est, & erit. Quamquam disruptant, qui contra sentiunt: nam semper exstitit exitus erroris: neque diversas opiniones prædicant; sed eadem illas, quas à diuino ore saluatoris accepit. Rogo vos iterum ob celsissimam, et hæc cum charitate legata, & spiritus fidei: ac, si veni et iusto visa fuerint: ipsi assentiamini: si vero contra; consuetis, et scriptis editis, rationibus affectu: ut et nos ipsi perpenis, sententiam nostram cum charitate dicamus; retractantes nostram, vel delentes. Spero igitur Deo fesus, qui pacis est pater, vos his notitiis suis, veritati celsuros: animi candorem & obedientiam Deo præstare, mutuoque accipiendo parietati gratiam & prudentiam. Nam eo concedente, nulla mutatio vel immutatio rei, & patri spiritus consequatur: neque orthodoxa veritas immutuetur; absit: malo enim millicies mori, quam suadere vos, ut tantillam

tillam

tillam quidem à veni pede declinetis. Respicietis rogo fratres, respicietis: quandiu vos in hac falsa sensatione perducatibus: quandiu, si non utroque, altero tamen pede claudicabitis: Excitemini segnes: qui dum repitis; et exurgatis: ne dum vos malum sonnum stertitis; facile inimicus disseminet discordie zizantiam. Tollatur paries, qui dirimit speciem: sumus unum corpus sub eodem capite. Est autem caput, ipse Christus: qui vni magistrum, ac vni datorem, pie, et pura conscientia sequendo, cognoscemus Deum & patrem eius: à quo ab æterno sine tempore, sine deslatu, & sine passione est genitus: sanctissimusque, & viuificantem eius Spiritum, à patre, tanquam à productore, ab æterno, & à principio productum, & procedentem, & per eum emanantem, & scaturientem essentialiter & subsistentem, & procedentem, & editum, unam incretam potentiam, & sine fine regnum, immortalem vitam, & beatitudinem: quam, unam omnes consequamur, ne de via declinantes, in montes, solitudines, & foueas delabamur: & in loca, quæ non aspicit lux, vultus domini nostri, & saluatoris nostri Iesu Christi; cui gloria & victoria in secula seculorum. Amen. Hucusque, Gennadius.

Ex interpretatione Sacræ Liturgiæ. etc. Multi sunt & apud Grecos, & apud Latinos, qui sacrum Liturgiæ interpretati sunt, eiusque mysteria exposuerunt. Ex Grecis quidem Dionysius Areopagita de Ecclesiastica Hierarchia cap. Maximum Monachus de Ecclesiastica mystagogia: Germanus Archiepiscopus Constantinopolitanus, in libro mysticæ contemplationis: Simeon Thebalonice, in libro de septem Sacramentis: Ex omnibus autem doctissimè et proximè Nicolai Cabasila, in libro de diuino altaris sacrificio. Ex Latinis, Robertus Abbas de diuinis officijs: Isidorus, Innocentius, Odon, Cameracensis, Stephanus Aduensis Episcopus, Walafridus, Strabo, de exordijs, & incrementis rerum Ecclesiasticarum; Bernon Anzennis Abbas, Magister Florin in sua Exegesi, & alij innumeri, qui soli rectè conuincere possunt nostri seculi errores, qui miserrimam, rem nouam, & recenter compositam, esse impudicè affirmare non erubescunt.

De Sacris

DE SACRIS ORDINATIONIBVS,

QVAS GRÆCI

μυστηρια vocant.

Caput XIII.

QVATVORDECIMVS Articulus docet Euangelium non ab alijs publicè legendum & prædicandum esse, sacraque mysteria dispensanda; quam ab his, qui ritè ad hoc ministerij genus ordinati sunt. quod quidem ita debere esse & nos ipsi agnoscimus. Sancta etenim Catholica Ecclesia, eos solum, qui legitimè sunt vocati, sacro item caractere canonicè insigniti, atque iuxta Ecclesiasticam traditionem ordinati, ab omnique Hæreseos suspitione alieni, & populum docere, & sacram Liturgiam administrare vult, atque permittit. Plurimumque illos errare docet, qui existimant nihil interesse, vtrum hæc sacra & diuina mysteria ab his exerçantur, qui ex laicis ad eam rem ordinatis delignantur tantum; an ab his, qui ex sacerdotibus ritè & canonicè consecratis & ordinatis, huic muneri præficiantur. Ordinationes autem apud hos non alio modo fiunt, quam eo, quem sacri nobis perscripserunt Canones. Et de Episcoporum quidem ordinatione primus Apostolorum Canon hæc docet: *Episcopus ordinetur à duobus vel tribus Episcopis. Presbyter vero ab vno Episcopo. Diaconus item, & alij eodem modo.* Quod item ex Actis Apostolicis discimus. *Erant, inquit; in Ecclesia quæ est Antiochia, Propheta & Apostoli, Barnabas, Simeon, Lucius, Manabem, & Saulus: ministrantibus autem illi Domino, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam, & Saulum, in opus ministerij, ad*

*rij, ad quod elegi eos. Ieiunantes autem ipsi, & orantes, impositis illis manibus, dimiserunt eos: Vbi quinque leguntur præsentés viri: tresque, duos reliquos Saulum & Barnabam sègregatos in ministerij munus ordinasse. Non licere autem secularibus principibus de Episcopis aut sententiam ferre; aut illis veteri deprauato more, qui à sanctis concilijs abrogatus est, manus imponere. Canon Apostolicus docet. Si quis Episcopus secularibus potestatibus vsus, Ecclesiam per ipsas obtineat; depouatur, & à communione separetur, & omnes qui illi communicauerint. Et quanquam 28. Apostolico Canone præcipitur, neminem duplici pœna ob idem crimen puniri debere: tamen vel propter delicti magnitudinem, vel propter peccati, publicam deformitatem, duplex hoc loco irrogatur pœna: omnisque hæc electio, tanquam impia, & sacrilega abrogatur; puniunturque omnes illi, qui in hac parte, vel alios coegerunt, vimque aliquam intulerunt, vel autores facti, quacunque ratione fuerint; prophanique meritò & sunt, & esse decernuntur. Oportet enim eum, qui ad Episcopatus honorem prouehi debet, vt quidem sancti Patres in sancta Nicæna statuerunt synodo, Canone quarto, ab alijs Episcopis deligi. *Episcopum, inquit, conuenit maxime quidem ab omnibus, qui sunt in prouincia Episcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem; tribus tamen omnino in id ipsum conuenientibus, & absentibus quoque pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus; tunc ordinatio celebretur. Summa autem & vltima potestas, atque confirmatio earum rerum omnium, quæ in tota fiunt prouincia, Metropolitanò tribuatur: quæ omnia ex eodem quarto Canone, eiusdem primæ vniuersalis synodi Nicæne decerpuntur. Sed & Laodicensis synodi 12. Canone, hoc idem his verbis explicat: *Episcopos***

scopos non oportere, præter iudicium Metropolitanorum & fœnitimorum Episcoporum, constituit & ad Ecclesie principatum eligi; nisi eos, quos multò ante nota, probabilisq; vita commendauit: deniq; examinatos et in ratione fidei, hoc est, non rectam et sanam doctrinam sequantur, an secus, & in ipsius sanæ doctrinæ politia. Quibus item similia docet 13. eiusdem synodi Canon. Illud adijciens, neque vulgo aut popularibus hominibus electionem illorum, qui ad sacerdotalem dignitatem sunt euehendi, committendam esse. In quorum canonum expositione, illud scriptum legimus: *Non tantum, inquit, vulgus arcetur ab Episcoporum electione; sed etiam de ipsis sacerdotibus sententiam ferre non permittitur: præsentiq; canone illud inmitur, quòd non Episcopi tantum antiquitus; sed & reliqui sacerdotes à populo eligebantur: quod postea omnino ne fieret, prohibitum fuit, tanquam res inutilis ac planè pestifera.* Sed & 19. Canon Antiochenę synodi, multa similia habet: tum de Metropolitanò, tum de eo, vt omnes Episcopi eius prouincię ab eo conuocentur, præsentemq; adfint. *Episcopus, inquit, ne ordinetur absque præsentia Metropolitanæ prouincię. Par enim est, Metropolitanò suos collegas atque consertius adesse. Ideo debent per Epistolam Metropolitanæ conuocari. Et si quidem præsentem adfuerint omnes; longè melius esse: si autem difficile fuerit conuenire omnes; tamen vel maiorem eorum partem, omnino ex omni prouincia præsentem adesse oportet; vel saltem per literas in eandem sententiam conuenire: et sic vel conuentu plurium factò, vel saltem plurium suffragijs collectò, Episcopum constitui debere. Si quid autem secus præter præscriptum modum factum fuerit; nullius valoris ordinationem esse. Vbi verò omnia, ita vti dictum est, adhibita fuerint; contradicere tamen quispiam per priuatam contentionem velit; plurium tamen consensus valere debet.* Docet quidem eiusdem

eiusdem Zonarę interpretatio: antiquitus ipsarum vicium populos, Episcopos deligere solitos. Cum autem contentiones inde exorirentur maxime, ipsis deinceps prouincię Episcopis, ea tota deligendi & constituendi potestas Episcopi, concessa & concredita fuit. Non solum autem Episcopi, eo modo, quò diximus, alios Episcopos & Sacerdotes factorum canonum instituto eligebant atque consecrabant, & non Laici sed & ipsa Chirotonia nihil aliud sacris Canonibus designant, quàm eius, qui tunc consecrandi munus exercet, in alio consecrando diuinatum precum sacra administratio, ac Spiritus Sancti omnia perficientis initiatoria inuocatio, propter extensionem manus pontificis, tum cum illi quę initiat atq; consecrat, benedicit. Quamquam ipse quoque sententię atque suffragia, quibus Episcopi vel Presbyteri eligebantur, nomine Chirotonię antiquitus appellari solebant. Nam cum penes ciuitatum populos, Pontificum deligendorum potestas fuisset, colligebatur tum in vnum multitudine, & hunc quidem alij postulabant, atque eligebant; alij alium. Vt igitur plurium vinceret sententiã, manus in altum illi qui suffragia ferrebat subleuasse dicuntur; vt inde numerus cuiusque sententię dinumerari, ac facillè perspicere possit. Atque ita ille qui plurium referebat sententias, cæteris anteferebatur, indeque à manus extensione nomen Chirotonię originem sumpsit. Quo item nomine in eodem sensu, magni illi veritatis duces sancti, inquam, qui synodis præerant Patres, nonnunquam vti esse inueniuntur, ipsas sententias & suffragia nomine Chirotonię appellantes. Quomodo sancta Laodicensis synodus Canone s. loquitur. *Non oportere Chirotonias in præsentia multorum fieri, Chirotonię nomine ipsam per suffragia electionem intelligentes: nam consecrationem Pontificis, publicè multis præsentibus potius fieri oportebat. Electioni*

Simile planè eiusdem vocis notatio: etque etimologia am altum ex pleca vti? Demosthenes in terrore in ferendi suffragii, quibus ad Thronum, suas eligebant Magistratus, quam vocat, vt et rei ipsius imitationem, vt cætera multa, ad Ecclesiasticas functiones transferam si iste existimandum est.

etioni autem ubi sententię ferebantur, propterea, quod nonnūquam quarele quædam & accusationes contra candidatos proponebantur; nulli præter eos, ad quos sententię dicendę ius pertinebat, interesse, ac ea quę dicebantur, audire licuit. Et consecrationem quidem atque ordinationem, à duobus vel tribus Episcopis fieri debere, primę synodi, quartus Canon iubet: ipsam autem per suffragia electionem à pluribus etiam. *Tres, inquit, omnino in eundem locum congregatos ordinare oportet; absentibus quoque suffragium ferentibus, scriptisq; assentientibus, electionem fieri.* Post diligens autem & exactum examen, multaq; tam rectę fidei, quam morum grauitatis, & vitę integritatis, testimonia, demum dignos ordinari debere: indignos autem ab eo honore ac dignitate arceri; cum ex multis sacris canonibus, Apostolicisq; institutionibus clarum est, tum ex insigni illo magni quondam Theologi Gregorij Nazianzeni, quem pro se instituerat Apogetico, longę euentius constat: ex his inquam, ubi eos qui tanto honore sunt indigni, improbi ac planę prophani, veluti transitu quoddam norat: eos autem qui &uales digni esse debeant, mirę celebrat, suisq; coloribus pingit, hæcque inter cætera cum magna adfert libertate. *Quotus quisque est, qui si ad amissim eam, regulamq; seipsum exeat, quam Paulus de Episcopis & Presbyteris fixit; nempe ut sobrius & prudentes sint, non temulenti, non percussores; sed docendi periti; irreprensibiles, atque huiusmodi, ut nulla eos improborum calumnie attingere queant; non sese à normę rectitudine per multum abesse comperiet.* Et rursum. *Primum, inquit, ipsum purgari oportet, tum alios purgare: primò ipsum institui; tum alios instituire: primum lucem ipsum effici; Deoq; appropinquare; tum demum alios ad Deum adducere: primò sanctificari; tum demum alios sanctificare.* Deinde illos appellans, qui

citò &

citò & negligenter, nec secundum id quod sancti canones præcipiunt, ordinantur; hæc in meolum adfert: *Quis est ille, qui veritatis Antistitem & propugnatorem vnus diecula spacio, veluti simulacrum ex argilla fingit? illum, inquam, qui cum angelorum classe atque ordine futurus est: qui cum archangelis Deum celebrabit: qui ad supernum altare sacrificia transmittit, simulq; cum Christo sacrificio fungitur.* Et iterum. *Qui nihil inquit, dignum sacerdotio fecerit adserunt, discipuli simul magistriq; pietatis designantur, alios antè purgant; quam ipsi purgati fuerunt: heri extra sacra; bodie sacrorum arbitri & Antistites, veteres vitio, pietate rudes & recentes. Quorum dignitas & vocatio, gratie potius & favoris humani; quam Spiritus sancti inspirationis opus esse videtur.* Eos proculdubio, qui improbi, & indigni, in eos honores euehütur, notans & profcindens; simul autem quales oporteat esse illos in veritate qui serui idonei & ministri, Iesu Christi futuri sunt, docens atque subiiciens. Amplius autem & eos magnoperè fugiendos & auersandos esse; qui aliqua se hæresi contaminarunt 44. Canon Apostolicus diligenter admonet. *Episcopum vel Presbyterum, qui hæreticorum baptismum, vel sacrificium admiserit, deponi iubemus. Quæ enim est conuentio Christi cum Belial? vel quæ pars fideli cum eo qui infidelis est?*

2. Cor. 6.

NEQUE PRECES NEQUE
OBOLATIONES, NEQUE DIES FE-
STOS, NEQUE ALIA DONARIA;
corrupta vita, & moribus ministro-
rum, vitari.

Caput XV.

DE QVINTODECIMO AVTEM Capite, quod Ecclesiæ ministros innoxios, & irreprehensibiles esse debere docet: vitamque honestam & inculpabilem sequi: preces item, atque ea que offeruntur, diesq. festos & reliqua, que quasi ad cauponandam gratiam comparata sunt: pecuniam item ex alienis peccatis corradendam, remq. faciendam, aut aliquid aliud, nihil omnino ad salutē conferre tradit, illud dicimus, sicque de tota hac re statuimus. Quemadmodum illi, qui ita Deo ministrant, proficiunt nihil, nisi irreprehensibiles, atque sine crimine, quantum homini licet, sint: puri item & innoxij: per omneq. tempus, tantam sub iugo disciplinæ quodam viuāt, in omni moderatione & sanctitate vitæ degentes, summæque munus exercentes; ita preces ipsas, sacrificia, oblationes, festos item dies, que iuxta beneplacitum Dei, eiusq. amore fiunt, ad laudem præterea illius, memoriamq. eorum, qui illi à seculo placuerunt, referuntur: ad excitationem & imitationem virtutis, ac præclare ab illis gestorum, rectè & conuenienter fieri, magnamque utilitatem animabus nostris adferre, affirmamus. *Multum enim, inquit scriptura, valet deprecatio iusti: multaque proficit illis, qui fideles Dei gratia digni sunt.* Ut quidem D. Chrysothomus exponens Epistolam ad Hebræos, inquit: *Iusti, inquit, homines, vna sepius postulacione, omnia apud Deum lucrantur:* & ad Philippenses item: *Procuramus inquit, aliquid auxilij illis, qui ex hac vita decesserunt: modici quidem operam tamen illis seramus. Quomodo autem & qua ratione? Ipsi inquam pro illis exorantes, alijsq. ut hoc idem agant, persuadentes: pauperibus item assidue*

Iacobi. 6.

*assidue pro illis aliquid impartientes: habet enim ea res non exiguam quandam consolacionem. Audi siquidem quid Deus dicat: Protegam ciuitatem istam propter me, et propter David seruum meum. Si memoria duntaxat iusti tantum valuit; quando et opera pro tali fuerint, quid non poterunt? Non frustra ab Apostolis sanctum est, ut in celebratione venerandorum mysteriorum, memoria fiat eorū, qui huic decesserunt. Nouerant enim illis huic multum emolumentum fieri, multum utilitati: stante siquidem uniuerso populo, manusque ad caelos extendente, catu item sacerdotali, mundoque posito sacrificio; quomodo Deum non placabimus pro istis omnes? Nam ita vult Deus, ut nos iuicē iuueamus. Sanctis autem meritis honores à nobis deberi, eosq. omnino recipiendos & venerandos esse, tum templis eorum, ut offeratur, iustum esse; ille qui Deus existens, nostra causa homo factus est, nobis præcepit: *Qui inquit vos accipit, me accipit.* Vnde Chrysothomus præclare: *Quemadmodum inquit illis, qui in acie stant, atq. depugnant, ab his qui pace fruuntur, in bellumq. ipsi non proficiuntur, stipendia debentur; pro his enim militant illi: idem inquit vos de sanctis Dei cogitare iustum est. Quomodo enim non absurdum erit, his quidem, qui terreno regi militant, stipendia et commæatus liberalissimè persolui: illis autem qui caelestis regis milites sunt; quique longè molestiores, potentioresq. hostes in se sustinent, pro nobisq. Deum exorant; et ad quos in omni tempore nostro necessario, cum precibus nostris quotidie, res necessarias petiturus, confugimus; cuius inquam fuerit ingratitudinis? nihil item ex facultatibus nostris, neque in eos ipsos, neque in eorum templa, eosque homines, qui tantorum virorum se seruitijs dederunt, conferre: nullamque partem liberalitatis et munificentiae nostrae, illis declarare? neque eos elemosynis nostris alere?* Orare item quotidie, Deumque deprecari, populo Christiano, & utile & necessarium esse:*

im esse : ab eoque officio, nullum excipi, Saluator ipse, dum communem omnibus formulam orandi prescribit, docet : *Quando inquit oraueritis, dicite : Pater noster : et cæc.* Et : *Hoc inquit genus demoniorum non eicitur nisi oratione, et ieiunio : & alijs multis similibus.* Et Paulus ad Timotheum : *Obscuro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, et omnibus, qui in sublimitate sunt ; ut quietam et tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate. Hoc enim bonum & acceptum est coram Saluatore nostro, qui omnes homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire.* Sacerdotes demum, ut honorentur, dignum & iustum esse, docet amplius D. Chryostomus, *tanquam communis, inquit, pater est totius uniuersi sacerdos. Ab omnibus igitur æquum est illum honorari, eiusq; curam haberi. Sacrificia enim Deo pro toto offert uniuerso. Preces eodem modo ad Deum fundit pro regibus, atque illis omnibus, qui in sublimitate positi sunt ; ut horum salus et incolumitas nostræ tranquillitatis & securitatis sit causa. Ad nostrum siquidem utilitatem Deus ipsos etiã magistratus ordinauit. Absur dum igitur & iniustum est, illos quidem pro nobis bella gerere ; nos autem pro illis Deum, neque per nos ipsos, neque per sacerdotes item nostros exorare. Et rursum dicit idẽ D. Chryostomus : *An, inquit, ignotus scriptum esse, sanctum Iob pro filijs cõuincantibus, quosdam sacrificia obtulisse ? atque hac ratione peccata eorum ex parte, ne quid forte peruersi cogitarent in cordibus suis ?* Et alio loco. *Scitote, inquit, tanquam Christi discipuli ; quod orantes : pro publica pace & tranquillitate uniuersi mundi, pro omni item felici successu, id facimus : regnumq; eius querimus, ipsamq; ianuam pulsamus, ut propter uisicem misericordie sue, nobis illam Deus aperiat, ad eamq; ex qua olim excedimus felicitatem, nos reducat.* Et rursum. *Est**

quidem

quidem res uilis atque salutaris sanctorum precibus nos commendare ; sed ita, si item nos ipsi in opere simus ; si item et ipsi oremus : nam alia ratione, si ignaui, si ociosi ipsi simus ; nullam inde referemus utilitatem. Neque enim obscurum est, quid Heremie pro ignaui & flagitioso populo orare uolenti, responsum est. Ter hic in causa populi ad Dominum supplicis accesserat : ter item audiuit. Ne o-

terrem. 7. 11. 14

*res ; non enim exaudiam te. Si, inquit, steterit pro illis Noe, Iacob, & Daniel, non liberabo illos ; siquidem multum iam eorum preualuit malicia. Quid igitur, dicit aliquis, necesse est alios pro me exorare, si ipse Deo gratus & charus sum ; nequaquam hoc dicas o homo. Multis enim precibus, multis deprecationibus opus habemus. Audi enim ipsum Dominum dicentem. *Deprecabitur,**

Leuit. 4.

inquit, pro uobis sacerdos, & remittentur uobis peccata ustra : Et alia his familia quàm plurima. Quæ, si quis diligentiùs perquirat, plenam & confertam talibus reperiet totam sacram scripturam. Similiter autem & illa omnia, quæ Deo uotis redduntur, sunt illi acceptissima. *Vo-*

1. Reg. 8.

uete, inquit David, & reddite : quomodo Anna Samue-

1. Reg. 1.

*lem Deo uouit, & reddidit, & alia sexcenta his similia. Sic item & festos dies celebramus, honorantes sanctos, tanquam Dei amicos, iuxta magnum Dauidem. *Mibi,**

1. 1. Sal. 138

inquit, nimis honorati sunt amici tui Deus ; nimis confortatus est principatus eorum. Nisi enim sacras preces, Liturgias, dies festos, & his similia non cauponantes, sed Deum piè timentes peragimus ; quæ quidem omnia fidei sunt consequentia, præclaraque opera ; gens quædam absque Deo esse putabimur, quæ Deum non timeat, & quæ à fide uiua, quæ in omnibus principem locum tenet, ac quasi familiam ducit, sit alienissima. Sublatis enim rebus illis, quæ rem aliquam necessariò naturæ suæ consequuntur, fructusq; eius quodammodo sunt, quantum in nobis est, illud ipsum, quod principale est, aufer-

Y

ri oport-

ri oportet. Necessè item est illum, qui verbo præst, & doctrinæ, iuxta magnū Basilium, cum omni circumspeditione & examine, Dei voluntate, tanquam certissimo scopo sibi proposita, omnia agere & dicere; vt vel illis ipsis, qui eum sequuntur, illique crederentur, vitam suam probet, suaque ab his integritas referat testimonium: iuxta illud Pauli: *Vos inquit, testes estis, & Deus, quam sanctè, & iuste, & sine querela, vobis, qui creditis, assuimus, vt et ipsi rectè scitis.* Porro, si contigerit in dignos ministros nos habere, Dei tamè vis & gratia est, quæ omnia operatur, vt quidem vniuersus testatur Theologorum chorus.

ANNOTATIONES.

Quemadmodum illi qui Deo ita ministrant, etc. *Idem sensus est Nicolai Cabasilæ, ex quo hæc desumpta esse videntur. Cuius verba ex Cap. 34 hoc loco apponere libuit.* Sacerdos autem postquam omnibus ea, quæ par est orauerit, etiam pro se orat, vt à donis sanctificetur. Quanam sanctificatione? vt accipiat remissionem peccatorum. Hoc enim est donorum principale officium. Et vnde nam potest hoc sciri? Ex ijs quæ dominus dixit, Apostolis pacem ostendens. Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Et in calice similiter. Memento, inquit, Domine etiam meæ indignitatis, & condona mihi omne delictum voluntarium & inuoluntarium. Et ne propter mea peccata prohibueris gratiam sancti Spiritus à donis propositis. Remissionem peccatorum dat sanctus Spiritus ijs, qui sunt donorum participes. Hæc, inquit, gratia, in me ne prohibeatur ex donis propter mea peccata. Dupliciter enim dicitur gratia operari in pretiosis donis. Vno quidem modo, per quem ipsa sanctificantur. Alio, per quem gratia nos per ipsa sanctificat. Primo ergo modo, in donis gratiam operari, nullum potest humanum malum vetare. Sed quemadmodum eorum sanctificatio, non est humane virtutis opus: ita nec fieri potest, vt eam hominum vitium prohibeat. Secundus autem nostrò etiam studio & diligentia indiget. Nos enim gratia per dona sanctificat, si nos ad sanctificationem aptos

nem aptos & accommodatos ceperit. Sin autem in nos imparatos incidit, nec vllam utilitatem attulerit, & plurimum etiam detrimentum damnique dedit: hæc gratiam, siue est solùm remissio peccatorum, siue cum illa etiam aliud donum datur; ijs, qui cum pura conscientia sacram hæc Cœnam sumunt, orat sacerdos, ne à donis prohibeatur, vt quæ possit prohiberi per humanum vitium. Hanc facit orationem etiam paulò post cum vniuersa communiter multitudine.

OMNI MAGISTRATUI A

DEO CONSTITVTO PAREN-
dam esse.

Caput XVI.

SEXTODECIMO LOCO docetis, non licere populo Christiano alijs præesse, atq. imperare: pœnas item secundum leges fontibus irrogare: atque omnino alijs Reipub. negocijs sese immiscere. Nos autem illud dicimus: obedire, subiectoq. esse oportere nos, omni potestati, atq. magistratui: non modo bonis & rectis tantum; sed discolis etiam: & ea omnia, quæ ab illis legibus sancita sunt, sanctè & incontaminata seruanda. Aliter autem Deo, magis quam hominibus obtemperandum esse. *Qui (dicit alio loco scriptura) resistit omni potestati, iudicium accipiet.* Et rursum. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Quo Rom. 13. modo item eorum contumelia, qui illis non parèt, quos ipse Dominus misit, non in his solum consistit; sed in illum ipsum ampliùs fertur, qui eos misit: maiusque iudicium isti, quam illi, qui in Sodoma & Gomorra perierunt, reportabunt. Dicit enim Dominus: *Qui accipit vos, me accipit. Et qui vnum ex his, quem ego mitto, recipit, me* Math. 10. Ioann. 13.

Tij

pit, me

Lucæ 10.
Matth. 10.

pit, me recipit. Qui vos audit, me audit: & quicumq. vos non receperit, neq. audierit sermones vestros, excurret foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen amen dico vobis, tolerabilius erit terra Sodomorum & Gomorraeorum in die iudicij, quam illi ciuitati. Et Apostolus. Qui, inquit, vos spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui dedit spiritum sanctum suum in nobis.

L. Theff. 4.

Oporet igitur nos non ciuilibus tantum magistratibus obedire, sed Apostolis etiam ipsis, atq. doctõribus, sacræque scripturæ Spiritu sancto plenis interpretibus parere: neque illis per minas & terrores aliquos obfistere, aut aliquo pacto aduersari. In ea autem parte, qua eos, qui sua omnia vendiderunt, damnatis, mundumque, & ea, quæ in mundo sunt, salutis suæ causâ relinquerunt: in eo item, quod Euangelium non de temporalibus, sed de æternis tantum rebus præcipere dicitis, & quod solam perpetuam cordis iusticiam illud prædicet: ac ita omnino totum intelligendum & interpretandum esse putatis. Hoc quidem nulla ex parte recipimus: sed Dei Ecclesiæ doctõrum interpretatione sequuti dicimus, illud Euangelicum dictum clarè scriptum explicare: *Vade, inquit, & vende omnia, que habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelis: et tum veni & sequere me.* Quod nos neque allegoricè,

Matth. 19.

neque per vllam figuram, sed simpliciter, & ad sensum, vitamque & mores relatè dictum putamus. Hic enim ipse, qui eam quæstionem proposuerat, existimabat eum modum & rationem vitæ æternæ consicquẽde sibi Dominum demonstraturum atque subsecuturum; per quem sempiternum in vsu & possessione bonorum suorum viteturus esset. Vbi autem longe aliud Christus Dominus, quam ille vellet, respondisset, ipsamque bonorum omnium abrenunciationem, vitæ æternæ comparandæ auctorem & administram esse dixit; tum demum veluti & sua interro-

interrogatione, & Domini responsione damnata, aufugit: & vide quid interrogans dicat: *Hæc omnia seruaui a iuuentute mea.* Dominus verò id quod caput continet causæ subijcit: ipsam inquam paupertatem: *Vade, inquit, & vende omnia:* nam si quid tibi reliquum feceris, illius seruus facile euades. *Et da,* inquit, *pauperibus, & sequere me:* hoc autem est, in reliquis item omnibus, sis meus discipulus semper, & vbiq. me sequaris: non vt hodie meus sis discipulus, meisque præceptis adhæreas, cras autem me relinquis, ad tuaq. rededas; sed constans, & idem, repudiatas omnibus in cursu vitæ, & imitationis mee persiste. Hoc ipsum enim esse verè & ex animo regnum cœlestè quarere, eiusque desiderio duci; docet magnum illud orbis Christiani syodus Chylostomus. *Præpeditur enim, inquit, quasi maiori quodam affectu ille, qui vult perfectus esse, auaritia atque diuitiarum studio: si verò, ea, quæ habet vitæ æternæ causâ vendiderit, ac in pauperes erogarit, non aberrabit, sed vitæ æterna, iuxta Domini promissa, perpetuis potietur temporibus.*

DE CONSUMATIONE MUNDI

Caput XVII.

DECIMUM SEPTIMUM Caput Confessionis vestræ docet, in fine & consumatione seculi, ipsum Christum Dominum venturum, viuosque simul & mortuos iudicaturum: & pijs quidem & honestis viris, vitam sempiternam, gaudiumq. perpetuum; prauis autem & impijs hominibus, supplicium a-

Y ij

cium æternum redditurum: eamq. ipsam puram & puram veritatem esse vobis libenter assentimur. Quicumque autem, vel ipsorum præmiorum, vel poenarum sine aliquem futurum esse dicunt; vel Iudaicas opiniones, aut potius fabulas denuò inducunt, dicentes: Ante vltimam mortuorum resurrectionem sanctos & pios homines in hoc mundo regnatos: hi planè delirant; indeque merito ipsos auerfamur, ac veluti fabularum & notitatum autores condemnamus.

DE GRATIA, ET LIBERO ARBITRIO.

Caput XVIII.

ECIMVM OCTAVVM CAPUT à vobis propositum, liberi arbitrij rationem explicat: de quo ita sentimus. De his quidem, quæ in nobis sunt, rectè à vobis dicitur: de illa verò parte, ubi docetis, sine auxilio dei saluari posse neminè, ita statuimus. Non ignorare & nos Dei gratia & auxilio primò & precipuè in omni re nos opus habere, secundum quod à Christo dictum est: *Sine me nihil potestis facere.* Sed simul item sanctorum doctorum, ac diuine scripture interpretum dicta & interpretationem, qui nunquam à verò sacre scripture sensu & scopo aberrarunt: ut potè illi, qui à Spirito sancto edocti, lucem perspicuitatis facere addiderunt scripture, nosque in omnibus piè & sanctè erudierunt, in omni re sequimur. Docet igitur D. Chrysoſtomus, gratiam, etiam si gratia sit; volentes tamen solos saluare. Quomodo idem exponens Epistolam ad Hebræos, in quodam morali, dicit. *Oportet, inquit,*

Item: 15.

Item: 12. in
Cap: 7.

*quit, in omnibus nos custodire, atque magnam cautelam adhibere, ne aliquando obdormiamus. Ecce enim dicit Psaltes. Non dormitat, neque dormiet, qui custodit Iſrael. Et ibidem. Ne des in commotionem pedem tuum. Non dixit, ne commouearis; sed, ne des in commotionem pedem tuum. Igitur in nobis & non in alio situm est, dare pedem nostrum in commotionem; vel omninò firmum, ne commoueat tenerè. Si enim voluerimus firmiter stare, & si constanter gressum fixerimus; sed, ne des in commotionem pedem tuum. Igitur & nihilne ad Deum referemus? imò omnia ad eum referenda sunt. Non tamen ita, ut non simul liberi arbitrij sua integritas conseruetur. Si ergo in Deo omnia inquit; cur igitur multarum rerum item causam & principium nos esse dicit? Non aliam certè ob rem; quam ne liberum nostrum in aliqua parte laedatur arbitrium. Ne nobis igitur res nostre dependent, & ex illo. Nam et nos primùm ea, quæ recta & honesta sunt, velle oportet; tum & ille ea, quæ sua sunt, benignè & munificè confert. Sequitur autem ille, non antecedit nostras voluntates; ne in aliquo labefactetur nostrum arbitrium. Verùm ubi nos id quod rectum & honestum est elegerimus; tum & ipse plurimum nos iuuat, præsensq. fert auxilium. Quid igitur ad illud Pauli dicemus. Neque volentis, neq. Rom. 9. currentis esse, sed miserentis Dei. Primum, inquit Chrysoſtomus, non ex suo sensu, sed ex eo, quod ante proposuerit, loquitur: & concludit Paulus, quasi ex certis præmissis. Cùm enim dixisset, scriptum esse: *Misereror, cui miserus sum; et miseror diem præstabo, cui miseror: tanquam id, quod ex ea scriptura videbatur sequi, subiicit. Non volentis igitur, neque currentis, sed miserentis est DEI. Quod si sic explicetur; quid amplius desideremus, non vidè. Deinde illud ad eandem rem cum eodem Chrysoſtomo dicere possumus. Cuius id, quod manus est, existit; eius totum esse dicitur. Cùm igitur nostrum sit velle & eligere,**

gere, Dei autem complere, & ad perfectionem deducere; quia illius est, quod maius est; merito usu communi dicitur totum suum esse dixit, sic enim & nos facere solemus. Verbi gratia. Edificium aliquod præclare constructum videntes, d. cimus hoc totum opus huius vel illius artificis esse; & si non totum eius est, sed & operarum, & eius qui materiam præbet Domini; & aliorum plurimorum: quia tamen plura ab illo conferuntur; merito totum illius esse dicitur. Sic etiam & hoc similiter. Sed & in multitudine eodem modo, ubi plurimi sunt, omnes esse dicuntur; & ubi autem pauci, nullus. Sic igitur & D. Paulus dixit. Neque volentis neque currentis esse, sed miserantis Dei. Duo autem hoc loco non parui momenti perficit, & corrigit. Vnum quidem, ne nunquam ex bonis operibus nimis effecimur: sive, inquit, curris, sive contendis, non putas illud quod rectè factum est, tuum esse. Nisi enim supernum auxilium adfuerit, frustra laborabis. Quod tamen eò, quò tendis, peruenias, clarum est; quò currente & volendo, id assequaris. Non sic igitur dixit, nos si uultu cur rer e: sed ita demum, si totum nostrum esse putamus; si non maiorem partem rerum nostrarum ad Deum referimus. Neque enim Deus ipse totum suum esse voluit; ne videatur nos si iusti, & sine legitimo certamine coponari: neque item nostrum; ne in superbiam incidamus. Si enim minimam partem habentes, tamen alta sapimus; quid si totius operis nostri domini esemus, quid non faceremus? Ad quam animi insolentiam & arrogantiam extirpandam; & hæc, et multa alia similia Deus fecit, et dixit. Verum iterum dicit quis. Quid hæc? quotum, inquit, hoc? Ergo, si quid fortè cum honestate coniunctum fecerimus, superbecimus? ac ad ipsum cælum animis effecimur? Iterum igitur Chrysolomus ad Philippenses inquit: Dum aliquid rectum facimus, tum lætemur. Deus enim, inquit, est, qui operatur in nobis. Tanto igitur studiosius attenda-

In Breuo qui
dem est
ps. tamen le
gendâ dicitur.

Sermo. 8. in
Cap. 2.

attendamus nobis: neque nimis effecimur; si quidem hæc talia Deus operatur in nobis. Si igitur ipse operatur, oportet, ut & nos voluntatem exhibeamus iunctu applaudentem, complectentem, & minime effusam. Si verò voluntatem in nobis ipse operatur; quomodo nos ad id quò bonum & honestum est, adhortaris? Etenim si uelimus ipse facit; frustra à nobis dicit, obedite; non enim obedimus: frustra à dicit, in timore ac tremore opereris salutem; si totum Dei est. Non ad hoc igitur dixit, Deum esse operantem in nobis; & si uelimus, & ut operemur; sed ut sollicitudinem nostram reuelat, & metum refrænet. Audi, inquit, si uolueris istunc operabitur, ut magis uelis, et promptitudinem ipse nobis dabit, et openendi efficaciam. Quando enim uoluerimus, voluntatem ipsam nostram postea magis adauget. Vi potè, uolo quidpiam boni operari: bonum istud, ipse operatur, & per seipsum etiam uoluntatem. Quæ admodum enim, cum ipsa bona opera, dona Dei dicit, non deiecit nos à nostro libero arbitrio; sed illud in nobis integrum conseruat: ita quando dicit, operatur in nobis, & uelle & perficere, non auertit à nobis arbitrii libertatem; sed ostendit quòd ipsum uirtutis exercitium, magnum nobis calcas, magnam promptitudinem ad rectè faciendi uoluntatem adfert. Et enim ex opere nascitur opus; ita ex ocio trahitur ocium. Dediisti elemosynam: incitaris magis ad dandum: non dediisti; pigresces magis: temperanter transgessi unum diem, habes profectum in alterum: ignauè te gessisti; auxisti; segnitium. Impius enim, inquit, cum in profundum malorum uenerit, contemnit: sic et iustus, ubi in arcem iustitie concesserit, tum magis ac magis porro contendit, et assinat. Et enim ille desperatione quadam, ignauior efficitur; ita iste considerata bonorum multitudine, diligentior redditur; uirtus ne totum perdat. Pro bona, inquit, uoluntate, hoc est, propter dilectionem, propter placiti ipsius comitatem, ut quæ ipsi placent fiant, et iuxta

Prover. 18.

Z

uolunta-

voluntatem ipsius omnia exequantur. Vides Deum omni ex parte operari. Fuit enim nos iuxta voluntatem suam vivere. Si autem vult, ad hoc certe nobis ipse cooperatur; hocque ipse omnino perficit: vult enim ut recte vivamus. Vides, quomodo non aufert arbitrij libertatem; omnia inquit, facite sine murmurationibus, et disceptionibus. Diabolus enim, ubi nequit nos ab eo quod rectum et honestum est abducere; alia via conatur mercede nostrum exanimare: aut enim vanam gloriam, aut arrogantiam nobis persuadet: aut si nihil horum, murmurationem: vel si neque hanc, tum disceptionem, atque censuram morum ut dogmatum, num recte scilicet an secus se habeant. Quibus omnibus gravis est diuinitus proposita pœna, gnaue exitum. Nam & mores veteres nos lequi oportet, & sacre scripture interpretibus parere & subijci necessarium est. In quo enim spiritu locutus est Paulus, in eodem Petrus & reliqui: in eodem item sancti Antistites & sancti Hierarche nostri, Basiliius magnus, Gregorius Theologus, Ioannes Chrysostrmus, ac vniuersus ille sanctorum Patrum chorus; prælucentes tanquam clarissima quædam lumina mundi, verbumque vite elucidantes, & ea, que sacra & diuina sunt nobis annunciantes, hæcque nobis omnia summa fide & integritate enarrantes. Rursum igitur idem D. Chrysostrmus, ad Timotheum hunc in modum dicit: Si igitur quis emundauerit se ipsum; erit vas in honorem et sanctificationem. Vides, inquit, ut non natura, carnalisque necessitatis sit, aureum aut fictile vas effici; sed nostre tantum modo voluntatis, idque dum hic sumus in hac vita. Ibi enim neque fictile vas, aut cum fieri potest, neque hoc item in illud commutari; at vero dum hic sumus, magna huius immutationis, et commigationis facultas volenti datur. Vas erat fictile Paulus; et euasit in aureum. Iudas vas fuit aureum; sed in fictile conuersus fuit. Et alio loco exponens illud Pauli ad Ephesios: Gratia Dei saluati su-

Homilia 6. in
1. Tim. Cap. 2.

Sermone 4.
in Cap. 2.

ti sumus, ait: ne beneficiorum magnitudo te extollat, vide quomodo te reprimat. Gratia, inquit, Dei saluati estis per fidem. Deinde, ne rursus libere voluntatis facultas laedatur; posuit et ea que nostra sunt, que tamen ipsa ex nobis non esse docuit, non, inquit, ex nobis, addit statim. Nam neque fides, inquit, ex nobis; nisi enim ipse nos vocaret, quomodo credere possemus. Dei igitur donum est, neque ipsa tamē fides ad salutem sufficit; sed ne vacuos ociososque nos saluet, requirit etiam, que per dilectionem operetur. Sed et hoc ipsum Dei donum est, ne quis glorietur. Et rursum cum dicit: Neminem ex operibus iustificari; hoc iudeo facit, ut hoc pacto gratia et benignitas Dei illustrius appareat. Ac si diceret: opera habentes non est auersatus; sed ab operibus destitutus gratia saluauit. Verum ne quis iterum dum audit, non ex operibus, sed ex fide nos iustificari, ignauus et ociosus reddatur; vide quid subiungat: Ipsius enim factum sumus, creati in Christo Iesu ad opera bona, que præparauit Deus ut ambulemus in eis. Constanti enim & perseveranti virtute in hoc certamine opus est; sine qua, nihil ex his rebus que dicte sunt, nos quicquam iuuare potest. Seruare enim nos ea omnia oportet, que nobis Christus Dominus præcipit: ac ne minimum quidem ex illis transgredi: ut hac ratione, nostra fides excellenti virtute sese commendat, ac quasi in lumine conspicendam proferat.

DEVM NON ESSE AVTŌ-
REM MALORVM.

Caput XIX.

DECIMONONO IGITUR LOCO docetis, causam peccati penes nos, malamque voluntatem nostram, atque electionem esse; deum autem nullo modo vllius mali causam existere. Quod quidem

quidem à vobis præclare, verissimeque dicitur. Expone-
 ns enim D. Chrysostomus Epistolam ad Timotheum
 dicit: *Scias, inquit, Deum omnia gubernatione sua mo-*
denari, omnibus rebus providere: et alia quidem ipsum per
se efficere, alia verò fieri permittere, nihilq. mali velle fie-
ri. Bona autem omnia ex voluntate nostra, et illius adiu-
torio, proveniunt, nihilq. ipsum latere; omnia autem ma-
la, a nostra proficisci voluntate. Premuntur iusti; et cor-
ronentur: peccatores verò; ut pœnas persolvant. Neque
tamen aut omnes improbi hic plectuntur; ne resurrectioni
plerique non credant: neque omnes item iusti calamita-
tibus diuexantur; ne quis improbitatem vitalem, et lauda-
bilem esse putet. Quæ omnia, si rectè nobiscum expendem-
us; nihil profectò erit, quod nos in hac vita valde per-
turbare possit. Si item sacris scripturas assidue audiemus;
inveniemus profectò ea omnia, quæ nos ad salutem mirifi-
cè instruere possunt. Et paulò post progressus, inquit,
in vobis situm est, ex ipsis rebus adversis, lucuari, iactan-
tiamq. perferre. Non hoc facit tristium eventuum natum,
sed nostra voluntas. Multa pertulit Iob: gravè sustinuit om-
nia, iustificatus est: multò minora alius; sed blasphemavit,
sed indignè tulit, maledixit, in Deum commotus est; ideo
iudicatus et damnatus est. Forti igitur et magno ani-
mo opus est, et nihil grave nobis, durumq. esse videbitur
sicut et contra, si ille infirmus fuerit; nihil erit, quod non
gravisimum esse videatur. Tum enim demum diabolus
aliquid proficit; vbi mentem nostram Deo adhærentem
non invenit; vbi immoderatam, & imperantem ani-
mm carnit. Cum enim homo mandatorum Dei non
recordatur, neque iustificationes eius servat; tum de-
num illum captivum præhendit, cum coque, tanquam
insidiosissimus Pirata, in adversos exitij scopulos profu-
git. Nam & Adam, si apud se recenti memoria tenuisset
præceptum illud, ex omni ligno comedes: si item ser-
uasset

In moralib. Ho-
 milie 8. in 2.
 Timot. Cap. 3.

In Moralib. Ho-
 milie 9. in 2.
 Timoth. Ca. 4.

Iob 1.

Genes. 3.

uasset iustificationem illam, quæ dicit: *quæcumque die*
comederis, morte morieris; nunquam in ea mala, in quæ
 postea detrusus est, coniectus fuisset. Nemo igitur De-
 um accuset: nemo in eum causam malorum suorum ve-
 ferat Non enim in illis, qui vocant, causa incredulitatis
 consistit; sed in his, qui vocantibus non parent, atq. re-
 siliunt. Atqui dicit quis; melius fuit longè inuitum et-
 tiam pertrahi. Apage verò cum ista tua oratione. Ne-
 mo enim ad honores, nemo ad coronas, nemo ad con-
 uivia, & panegyres ac sollemnitates, quæquam nolentem
 vi cogit; nemo inuitum, & quasi catenis vincitum
 trahit: hoc enim non honorantis est, sed contumelia af-
 ficientis potius. In gehennam mittit ille inuitos: in re-
 gnum porro cælestis volentes, atque currentes inuitat.
 Cur igitur non omnes, id, quod melius est sequuntur?
 propter eam, quæ cuique inest, infirmitatem. Cur igitur
 eam non extirpat? An non vniuersam hanc naturã,
 tanquam librum quẽdam, immensam humanitatem, si-
 mul & potentiam eius enarrantem, expandit? an non tot
 seruos suos Prophetas misit? an non toties nos vocavit?
 an non infinitis & inusitatis signis & portentis sua con-
 firmavit? an non gehennam, æternumq. exitium com-
 minatus est? an non regnum cælestis toties promisit? an
 non quotidie solem suum oriri facit super bonos & ma-
 los? imbres item suos mittit super iustos & iniustos?
 Vellem dices potius necessitate bonus esse, & ab ipsis
 præmiis, quæ hanc libertatem consequuntur, excidere;
 quàm integra voluntate improbus existens, tam acerbe
 damnationis sententiæ, subiici, atque puniri. Atqui pu-
 gnat, cum rerum natura, necessitatem fieri virtutem. Ve-
 rum si ignoras ea, quæ sunt faciendã, age, prode ignoran-
 tiam tuam, & tunc tibi dicentur ea, quæ dici oportet: aut
 si benè nosti, quæ recta sunt, et ea quæ nocitura esse vide-
 antur; cur non abstines? cur in vitæa ruis? Non possũ
 inquis?

Z iij

inquis?

Math. 5.

inquis? Atqui ceteri, eiusdem fortis & conditionis homines, longè maiora possunt: teq̃. suo exemplo continent: abundèq̃. os istud tuum impudens obstruunt. Tu fortasse, cum vxorem habeas, temperare tibi ab aliena non potes; alius autem etiam sine vxore incorruptam seruat continentiam. Quam igitur tuę incontinentię adferes defensionem? Non sum, inquires, eiusdem naturę, non eiusdem complexionis. Ea scilicet causa, quod nolis. nam te non posse, dicere non debes; cum tibi facillè demonstrabitur, omnes ad virtutem idoneos nasci. Nam quod simpliciter quis non potest, illud etiam omni necessitate incumbente, nunquam poterit. Quod cum non facit; præter voluntatem suam non facere iudicatur: quale hoc est; volare, aut in cælum subleuari, graui hoc pondere corporis depressum, possibile non est. Quid igitur, si Rex facere præcipiat hæc? Quid si non facienti mortem proponat; dicens se eos, qui non volatari sint, obruncaturum, vel igni traditurum, vel aliquid simile passuros? facietne iussum quispiam? parebitne? nequaquam. Non enim potest: non patitur natura. Quid, si idem rex iubeat, vt temperatè & continenter viuant? nonnè statim plurimi huic imperio parebitur negabis fortasse, propter eos, qui tale mandatum transgredientur. Quid si eosdem vinetos in carcerem coniciat, ibiq̃. concludat; poteruntne estum illum cupiditatis suę perferre, nihilque inueniens perpeti? optimè profectò. Non igitur dicas, hunc quidem natura esse bonum, illum malum. Non enim, si ita à natura quis constitutus esset, vllò vnquam tempore, vt clarè videmus immutari posset. Voluntatis igitur nostrę, non naturę, totum vitium est.

De sacris

DE SACRIS TRADITIONIBVS,
ET PRÆSERTIM
Monachatu.

Caput XX.

IGESIMVM CAPVT DO-
cet, vos quidem bona opera non repudiare, omnemque pietatem, & religionem sequi; dies tamen festos, sacrificia, statuta item ieiunia, fraternitates, monachorum denique vniuersam politiam, & alia his similia, inutilia esse censere. Quod quidem nec rectè, nec sanctis patribus consentaneè sit, atque dicitur. Si enim omnia opera bona, vt dicitis complectimini; cum hæc ipsa eius generis sint, vel in primis hæc colere, eorumque studioli esse debeatis. Nam primò de Ascetica vita, quæ eadè Monastica est, illud Magnus Basilius docet: *Ascetica inquit vita, vnum solum scopum et finem habet; salutem anime: omniaque ea; quæ ad eam salutem aliquo modo conferre possunt, vitæ quæ suæ institutum, atque regulam, tanquam Dei mandata, cum omni timore et cautione seruare: cum ne ipsorum quidem præceptorum Dei alius scopus sit; quam eos seruare, qui illis obediunt.* Oportet igitur, quemadmodum illos, qui loturi in balneum ingrediuntur, omni veste nudari; sic & eos, qui vitam monasticam ingrediuntur, ab omnibus vitæ huius impediementis denudatos, intra philosophicę vitæ metas se continere. In qua quidem rerum omnium repudiatione, illud summum est; vt prauas cupiditates primùm depouamus: deinde illud, quod vi & natura sua primùm illud sequitur; vt omnia reliqua vitæ impedimèta à nobis reiciamus. Et cum hoc genus vitæ delegerimus, quod in amabili

in amabili quadam societate consistit, illud in primis curare, ut sit omnium cor vnum, & anima vna; voluntas item & studia, iuxta D. Pauli præceptum, eadem: Vnū existere corpus, ex pluribus membris compactū: omnē item perfectionem fraternæ vnitatis & concordiae complecti: nihil proprium habentes, sed omnia in commune possidentes. Neque verò solum hoc tale genus hominum accusandum non est; sed etiam summis laudibus & commendatione efferendum: maximè illi, quos diuinus amor ad veram illam pulchritudinem cœlestem contemplantam erexit, ac planè vulnerauit, ipsūmq; sponsum Christum dominum sectari, illique adherere docuit. In quibus alij aliam, pulchri & honesti, in Ecclesia Dei speciem, sunt complexi, & occinunt. Et alij quidem virginitatis perfonant hymnos: alij eorum, qui ieiuniis, & humicubationibus domarunt corpora sua, celebrant Encomia: alij eorum animi magnitudinem, qui sua omnia propter Christum venderunt, admirantes; illorum laudes longè lateq; persequuntur. Non tam illud, quomodo vnoquoque eorum, quæ dicta sunt, rectè quis defungi possit, verbo docentes; quam vel solum laudem prædictorum, ad omnem virtutis profectum & incrementa, plurimum valere existimantes. Detrahere autem, aut coniciis lacessere, hoc tale genus hominum, quomodo pium & christianum sit? Vt enim ad aliquod opus vocati atque conducti, siquidem ille, qui eos vocauit, hoc propositum, & hunc finem habet, ut metant, ad hoc ipsum se totos præparant: si item ut ædificent, ad ædificandum se totos componunt ac cohortantur: sic illi, qui in nomine Iesu Christi collecti sunt, in primis finem & scopum illius, qui eos collegit, cognoscere, ac ita demum ad eum finem sese componere, ac præcingere omni conatu debent; ne suo frustrentur sine; sed ut potius, eum amorem, qui ex mutuo complacendi

studio

studio emanat, consequantur, & ne improbitatis & negligentię iudicium subeant. Debentque illius Apostolici meminisse dicti, qui inquit: *Obsecro vos, ego vinctus in Domino; ut dignè ambuletis vocatione vestra, in qua vocati estis.* Clarius autem ipse Dominus omnia nobis in diuinis suis promissionibus explicat: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & habitationem apud ipsum faciemus.* Vt igitur eo habitat in singulis nobis, si præcepta eius seruamus; ita multò magis, vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine eius, in medio illorum se adiuturum pollicetur: si eisdem omnem vitam, & mores suos, ad madata eius composuerint. Nam, si indignè vocatione sua ambulauerint, neq; ad voluntatem Dei seruandam conspirarint: & si in nomine domini in idem congregati esse videantur; illud tamen audient. *Quid me vocatis, domine, domine, et non facitis, quæ ego præcipio vobis.* Qui igitur diuinę glorię pariceps effici vult, & tanquam in claro speculo, formam Christi in mente & animo suo contemplari; debet insatiabili amore, & eo, qui expleri non potest studio, ex toto corde, & ex omnibus viribus suis, nocte, atque die, auxilium eius, ad id ipsum rectè & constanter comprehendendum quærere. Quo perfectè nemo frui poterit, nisi prius ita, uti dictum est, ab omni se mundana voluptate, ab omnibusq; aduersè potestatis cupiditatibus abiunxerit, quæ cum luce diuina pugnant, omnique operi bono inimica & aduersaria sunt. Proinde, si cognoscere velis, cuius causa à Deo benignissimo opifice conditi, ac in deliciarum paradiso collocati, ad extremum in numerum iumentorum insipientium coniecti, similesq; illis facti, ab incontaminatâq; illa gloria exclusi sumus; hanc ipsam cognosce. Quòd vbi primùm per inobedientiam serui facies, per prauos affectus, fa-

At

cti su-

Eph. 4.

Ioannis 14.

Matth. 14.

Luce 6.

Passus in vocatione de libero arbitrio.

eti fumus; ibi nos statim ipsos à beata exclusimus vita,
 regione viuientium: ac in captiuitate, & dura seruitute
 constituti, adhucque iuxta Babylonis flumina sedemus,
 quòd hætenus in Ægypto detineamur, nondumq. ter-
 ram promissionis hæreditate adiuius, melle et lacte
 manantem: nondum aspersum est cor nostrum cælestis
 agni sanguine; adhuc enim laqueus inferni, atque ha-
 mus malicie in illo infixus hæret: nondum recepimus
 læticiam salutaris Christi; adhuc enim stimulus mortis
 pungit nos: nondum induimus nouum hominem, qui
 secundum Deum creatus est in sanctitate & iustitia; si-
 quidem nedum deposuimus veterem hominem, qui
 corrumpitur secundum cupiditatem fraudis: nondum
 circumferimus imaginem hominis cælestis, conformes
 gloriæ illius facti; amplius enim imaginem terreni effe-
 mus: nondum veri adoratores adoramus Deum in spi-
 ritu & veritate; adhuc enim regnat peccatum in mor-
 tali corpore nostro: nondum vidimus gloriam incor-
 ruptibilis Dei; adhuc enim in hac tenebrarû valle deti-
 nemur: nondum induimus arma lucis; quia nedum de
 posuimus arma & opera tenebrarum: nondum refor-
 mati sumus nouitate mentis; adhuc enim cõformamur
 seculo huic in mentis nostræ vanitate: nondum cicatri-
 ces eius in corpore nostro gestamus, facti in mysterio
 crucis; adhuc enim in carnalibus passionibus atque cu-
 piditatibus viuimus: nondum hæredes Dei, cohæredes
 autem Christi facti sumus; adhuc enim spiritum seruitu-
 tis, non autem filiationis Dei gestamus: neq. enim hac
 tenus templum Dei, tabernaculum Spiritus sancti effe-
 cti fumus; amplius enim Idolorum templa, vasaq. spiri-
 tum nequitiæ, propter eam, quæ nobis inest ad mala
 procliuatam, fumus. Perfecto enim nondum sinceri-
 tatem illam, & puritatem morum, mentisque splende-
 rem nobis acquisiuimus: nondum spirituali, & absque
 omni

omni dolo, lacte, mentisque nostræ incrementis, & per-
 fectione digni sumus: nondum nobis illuxit dies, nec
 lucifer exortus est, in cordibus nostris: nondum nos oc-
 cupauit sol iustitiæ, neq. splendor radiorum eius: non-
 dum similitudinem Dei nostri recepimus, neq. confor-
 tes eius diuinæ naturæ facti sumus: nondum germana
 magni Regis purpura, neque genuina imago Dei facti
 sumus: nondum eius diuino amore vulnerati: nondum
 spiritali charitate sponsi nostri Iesu Christi percussi: nõ-
 dum inuisibilis, & mysticæ communionis participes fa-
 cti sumus. Et vt in summa omnia complectar: nondum
 genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, popu-
 lus acquisitionis, effecti sumus; siquidem amplius ser-
 pentes, amplius genimina viperarum, fumus. Quomo-
 do enim non serpentes illi, qui in terra perpetuò repit,
 & ea tantum quæ terrena sunt sapiunt, neque conuersa-
 tionem suam in cælo habent: quomodo item non ge-
 nimina viperarum, qui non obedientiæ Dei, sed potius
 foedi serpētis rebellionis adhæremus? Quibus igitur ver-
 bis compellabò quibus lachrymis, quo gemitu flectam
 illum: qui solus potest eum, qui in me crudelem domi-
 num fixit, pellere errorem? Aut quomodo eas, quæ in
 me regnant, prauas cupiditates excludam, vt particps
 efficiar gloriæ Christi; vt sanctus & mundus filius Dei
 sim; vt in eam requiem, in quam me præcessit caput
 meum Christus, ingrediar? Torrentes lachrymarû pro-
 fundam: lauabo per singulas noctes lectum meum; do-
 nec in tribulatione & cordis mei anxietate exaudiar, mi-
 sericordiamq. consequar: donec cum Maria optimam
 me partem elegisse sentiam: donec cælesti pane, qui
 mundo dat vitam, dignus efficiar. Verum dicit quis: Ioan. 6.
 Itanè plurimi Christianorum, si non omnia Dei mandata
 compleuerint, frustra se in alijs exercebunt? Quo loco,
 bonum erit B. Petri meminisse, qui post tot res præcla-

Ex Asceticis
Eusebii
Iosann. 13.

Ioel. 2.
Rom. 10.

Rom. 10.
Matth. 7.

I. Cor. 13.

Iosann. 13.

rè gestas, cum toties se beatum à Domino audiuisset, ex leui voluntatis diuine deprecatione, illud audit: *Nisi lauero te, non habebis partem mecum, ut interim taceam, neque ex ignauia, neque ex contemptu; sed potius ex summa erga Dominum reuerentia, atq. pietate, id eum fecisse. Atqui amplius dicit quis, scriptum esse: Quisquis inuocauerit nomen Domini, saluus erit: & ita vel ipsam nominis diuini inuocationem, ad saluandos eos qui inuocant, fufficere. Verum, audiat ille vicissim Apostolum dicentem: Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? si verò credis; audi ipsum dominum: Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intabit in regnum caelorum; sed qui facit voluntatem patris mei. Quod si vel hoc ipsum, facere voluntatem patris, nihil iuuat; inutileque habet operis studium, nisi debitè & suo modo fiat. Hoc autem est, nisi diuini amoris & aeternæ felicitatis consequendæ causa suscipiatur. Sic enim ipse dominus decreuit: Faciunt, inquit, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Vnde & Apostolus institutus dicit: Si, inquit, bona mea profundam in eis cas pauperum: si corpus meum tradidero, ita ut in igne ardeam, charitatem autem non habeam; nihil sum. Quid de nobis dicemus, qui vitam mollem, & omni voluptate diffluentem, illi, quæ ex lege & voluntate Dei est, longè anteponimus? Qua tandem ratione, aut æternæ vitæ felicitatem, aut sanctorum contubernium & societatem, aut cum angelis gaudia in conspectu iusti iudicis Christi nobis pollicemur? Stultè profecto, & insanè mentis est, hæc cogitatio. Quomodo enim in pari honore in regno caelesti cum beato Job confedebit ille, qui ne minimam quidem partem eius fidei habuerit; ac ne exiguum quidem afflictionem, moderatè, & cum gratiarum actione portauerit? Quomodo cum Dauid; qui in condonandis iniurijs, sufferendisque inimicis nul-*

cis, nullam vnquam animi magnitudinem prætulit? Quomodo cum Daniele, qui non assidua continentia, & deprecatione sedula Deum quaesierit? Quomodo item cum alijs sanctis, qui ne vestigium quidem vllum eorum virtutis, in vita moribusque suis, demonstrauit? Quis Agonethetes adeò est iniquus, iudicijque expertus, qui paribus præmijs, & coronis dignetur victorem; & illum, qui ne in aciem quidem descendere voluerit? Quis Dux & Imperator in æquam prædè partem vocabit eos; qui ne in pugna quidem conspecti sunt, cum illis, qui egregia potius sunt victoria? Bonus quidem & clemens dominus; sed idem iustus simul. Ne igitur vna tantum parte Deum illum esse agnoscamus, sola scilicet misericordia illius; neque eius immensam humanitatem, & benignitatem, occasionem ignauiæ & inertie faciamus. Ideò enim de caelo tonat, ideò fulmina iacit; vt nemo eius bonitatem contemnat: idem ille, qui solem suum exoriri facit; idem cæcitate improbos ferit: ille, qui pluujs terram rigat; idem igne, sulphure, spiritu, procellaque agit, vertitque omnia. Vt enim illa sunt mansuetudinis, & benignitatis eius; ita hæc feueritatis signa: vt aut propter illa diligamus, aut propter ista metuamus eum: ne illud & nos audiamus. Nunquid diuitias bonitatis et patientie, et longanimitatis eius contemnis? ignominis, quoniam benignitas eius ad penitentiam te adducit; secundum autem durtitiam tuam, et impoenitens cor, thesaurisas tibi iram in die ire. Cum igitur absq. exercitio illorum operum quæ Deus præcepit, neque spes sit vlla salutis; nihil profecto eorum, quæ præcepta sunt, contemnere tutum sit. Magnè enim est præsumptiohis; de ipso legislatore, eiusq. legibus, nos iudiciū, sententiamque ferre velle. Agè igitur, Euangelica dogmata, omni ex parte, cum vera fide complectamur omnes; communi nem denique curam & cõsilium eò conferamus; ne nos

Aa iij vlla pars

vol' du' d' i' cap
v' l' idem men
in cæcitate
iuste vindicæ.

Rom. 2.

Ex Asceticis
Eusebii.

vlla pars diuinę voluntatis effugiat. Si enim christia-
num, Deiq̃ hominem, perfectum esse oportet; debet
certè is, omnes partes mandatorum Dei complere, in
mensuram ætatis plenitudinis Christi. Nam vt mihi præ
dicandi necessitas incumbit, & vç mihi erit, nisi Euan-
gelisauero; ita & vobis idem studium, idemq̃ pericul-
um inest, si aut circa necessariorum inuestigationē fo-
cordes fueritis, aut si remisisti & soluti, in custodia earum
rerum, quę nobis tradite sunt, ipsorumq̃ operum studio,
extiterimus. Ideo enim dicit dominus. *Sermo quem*

Ioannis 12.

Luce: 12.

*locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Et seruus
nesciens, & digna plagis faciens, vapulabit paucis: ser-
uus autem sciens, & non faciens, nec se totum ad voluntatem
domini componens, vapulabit multis.* Sit igitur do-
ctrinę dispensatio, ex parte quidem mea, sine reprehensionē;
ex parte autem vestra, fructuosa, scientes vniuersę
sacrę scripturę partes, atque mandata aliquando ad
tribunal Iesu Christi, ante oculos nostros poni debere.

Psal. 49.

Arguam te, inquit scriptura, *et constituam in conspectu
tuo peccata tua.* Hoc pacto namq̃, cum omni vigilan-
tia & sobrietate his, quę dicuntur, diligentius inuigilabi-
mus, & diuina dogmata, ad opus sedulo producere festi-
tinabimus; ignorantes, qua die, & qua hora dominus
noster sit venturus. Ea enim quę nobis cum Deo inter
cedit coniunctio, non in ea, quę secundum carnem est
cognatione consistit; sed solo prompto studio exercen-
dę voluntatis eius perficitur. *Qui ex Deo est,* inquit scri-
ptura, *verba Dei audit.* Et iterum. *Qui spiritu Dei ag-
untur, hi filij Dei sunt.* Quem locum exponens Diuus

Matth: 24.
Basilis des-
nitio: 22.

Ad Rom: Cæ

Ioannis 8.

8. Homil: 14.

Chryostomus, inquit: *Vt ne lauacri dono confisi, vitam
subsequente neglecterent, ait: Quamuis Baptisma acce-
peris, nisi spiritu postea ducaris; dignitatem datam perdi-
disti, & adoptionis prerogatiuam prodidisti. Propterea
non dixit, quicumque spiritum acceperunt; sed, quicumque
spiritu*

*spiritu ducuntur; hoc est, quicumque omnem vitam ita vi-
uunt, hi sunt filij Dei.* Et Ioannes. *Vos amici mei estis; Ioannis 15.
si feceritis quę præcipio vobis.* Impossibile autem esse
quenquam regno caelestis potiri; qui non maiorem ea,
quę legis est Euangelij iusticiam præ se tulerit, ipse Do-
minus clarè docet. *Nisi,* inquit, *abundauerit iustitia* Matth. 5.
*vestra plusquam Scribarum et Phariseorum, non intra-
bitis in regnum caelorum.* Et Paulus; *Omnia, inquit, da-
num esse putauit, præ excellentia cognitionis Iesu Christi* Philipp: 3.
*Domini nostri, cuius causa omnia in damno collocaui, ac
veluti stercorei arbitatus sum; vt Christum lucrificarem,
et inueniar in illo; non habens in me iustitiam meam, quę
ex lege est. sed eam quę ex fide Iesu Christi, quę ex Deo
est, iustitia in fide. Omne enim quod ex fide non est, pecca-
tum est.* Oportet igitur nos spiritu Dei regi; oportet re-
ctę fidei adherere; vt digni futura salute efficiamur.

Rom: 14.

Sed & illud item non ignorandum est, ac vtique confi-
tendum, omnium eorum quę in nobis bona sunt, ipsius-
que tolerantie earum passionum, quę pro Christo susci-
piuntur; Deum ipsum fontem & autorem esse. Dicit
enim Ioannes. *Non potest homo accipere quicquam, nisi Ioannis 5.
illi datum fuerit de caelo. Quid habes homo quod non ac-
cepisti? Gratia enim Dei saluati sumus per fidem, non ex* 1. Cor: 4.
nobis; Dei enim donum est; non ex operibus nostris ne quis Ephes: 2.
glorietur: et hoc, inquit, à Deo. Nobis enim datum est Philipp: 1.
pro Christo, non modo credere in illum, sed etiam pro
illo pati, idem certamen habentibus. Neque item mul-
tum de se præsumendum est, ob ea præclare gesta, quę
facit quis: neq̃ omnino alij contemnendi; cum ad eos,
qui in se confidebant, & alios, tanquam ipsi iusti asper-
nabantur, illa dicta sit parabola. *Duo homines ascende-
bant in templum, vt orarent, etc.* Sibi enim & non Deo
sua tribuere bona omnia; nihil aliud est, quam Deum
negare, cum ipsoque ex aduerso pugnare. Propter illos
igitur,

Luce 18.

igitur, qui sibi ipsis confidunt, & non omnia in Deum omnium bonorum auctorem referunt, sed & alios fortasse, præ se contemnunt; ea parabola docet: quòd, quā tumuis admiranda quadam iustitia, & quæ proximum Deo hominem efficiat, præpollcat quis; si tamen cum superbia, & aliorum despicientia, ea ipsa iustitia sit coniuncta; in eam meram vanitatem hominem detrudere, ipsique Apostatæ angelo, qui quondam Deo par esse voluit; similem reddere. *Nemo profectò sibi confidat; nemo, ait Basiliius, putet se suis cogitationibus et con silijs in Euangelij perfectione Deo placere posse; sed omnia nostra in Deum referamus, illiq; soli confidamus. Fiduciã, inquit Paulus, habemus ad Deum per Christum. Neque enim sufficientes sumus ex nobis ipsis, vel cogitare aliquid bonum, tanquam ex nobis: sed omnis sufficientia nostra ex Deo est, qui sufficientes nos fecit esse ministros noui testamenti sui.* Et alibi. *Habemus, inquit, thesaurum hunc in vasis fictilibus, ut sit abundantia virtutis ex Deo, & non ex nobis.* Amplius autem ipse docuit. *Si diligitis me, mandata mea seruare.* Quādiu enim vniersã mādāta domini non seruamus: quādiu vitam nostram ita non comparamus, vt illud testimonium eius referre possimus, *vos non estis ex hoc mundo*; tandiu eum non diligimus, Spiritumq; eius sanctum, frustra nos accepturos ab eo expectamus. Non solum autem præcepta eius opere complere iustum est; sed & in alijs quoq; virtutibus atque traditionibus nos exercere oportet, festos dies non contemnentes, memores Canonis 33. *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, in festis diebus carnem et vinum non sumat abhorrens, et non propter ex ercitationem; deponatur: ut qui habeat iustam conscientiam propriam; et sit multis offensionis causa.* De ieiunio item Canone 69. sic præcipitur. *Si quis sacrum Quadagesimam non ieiunet, aut feriam quartam, aut Pa niscene;*

2. Cor: 3.

2. Cor: 4.

1o corin: 14.

1o corin: 15.

niscene; excommunicetur. Et reliqua. Sed & ipse Dominus per Moysen ieiunium sanxit, vt quidem multis in locis scriptum legimus: & peculiariter, dum in hūc modum legem fert: *Anima que per ieiunium afflicta et humiliata non fuerit, peribit.* Satagamus igitur per ieiuniū & orationem mercatum salutis exercere. *Ieiunantes autem* 1saie 58. *tem; non ieiunemus ad lites et contentiones: non percutiamus hominem humilem & aduenam: dissoluamus omnia vincula impietatis, ac violentorum contractuum conscindamus Chirographa: esurientibus panem, et escam frangamus: egenis et vagis domos nostras, iuxta Prophetę præceptum, aperiamus. Ieiunantes corpore ieiunemus et mente, in omnibus nos ab omni malo abstinentes; tum erumpet quasi mane lux nostra, ita vti scriptum est; tum inuocabimus, et Dominus exaudiet: tum clamabit et dicit: Bonus animo sis: Ecce adsum.*

DE CULTV ET VENERATIONE SANCTORVM.

Caput XXI.

VIGESIMVM PRIMVM CA-
put, & idem vltimum consideratio-
nis vestrę, de veneratione & cultu
sanctorum institutum est. Memori-
as scilicet sanctorum vtiliter celebra-
ri, casque ad id solum, vt fides no-
stra solidetur & confirmetur con-
ferre; dum cogitamus eos gratiam & auxilium, fide, di-
uinitus consecutos esse. Nos autem dicimus inuocatio-
nem quidem verę & proprię soli Deo conuenire, illiq;
primo & propriissime deberi; eam autem quę sancto-
rum est, inuocationem, non proprię dici; sed ex acci-
denti,

Bb

denti,

deni, vt ita dicam, quodammodo, & ex gratia, & priuilegio quodam. Neque enim aut Petrus, aut Paulus ipse exaudit eorum quancquam, qui illum inuocant; sed gratia & donum, quod habent, iuxta illud promissum: *Ego, inquit, vobiscum sum, vsque ad consummationem seculi.* Et de ea quidem inuocatione, quæ ipsi Deo debetur, Paulus ad Romanos scribit. *Quomodo, inquit, inuocabunt in quem non crediderunt.* Deum, inquam, sine omni dubio intelligens. Quod autem & nos soli Deo propriè inuocationem tribuimus; patet ex ipsa sacra arcanorum celebratione, vbi sic Deum compellamus: *Dignare nos domine, liberè et cum bona venia auferre te caelestem Deum Patrem inuocare, dicentes: Pater noster qui es in caelis.* Et rursum. *Domine Deus virtutum sis nobiscum; alium enim præter te, in anxietatibus et tribulationibus nostris adiutorem, nõ habemus.* Et iterum. *Alium, inquit, præter te Deum non agnoscimus.* Mediatores autem facimus omnes sanctos. In primis autem & excellenter ante alios omnes, ipsam Dei genitricem virginem Mariam matrem Dei. Secundum hanc autem, atque secundum angelorum atque aliorum sanctorum choros, templis, donarijs, supplicationibus, sacris imaginibus, eorum; non proprio dei cultu, sed relatè & consideratione quadam ad ipsa exemplaria, honorem facimus, illisque aduoluimur. Scimus enim eum honorem, qui *angelis dicitur, soli deo deferri; neque alium extra illum Deum agnoscimus, neque adoramus deos alienos, neque in sanctis, eorumque imaginibus venerandis nimij sumus; sed intra modum, metuentes scilicet, ne eum honorem qui dei proprius est, illis deferamus; quod absit.* Res enim est impia, & à Christi Ecclesia, eiusque alumnis alienissima, verè, & non ad aliud relatè, sacras imagines adorare; quarum omnis honor, ad prima eorum exemplaria, inquit D. Basilus, referri debet. Cæterum, & a-

lios san-

lios sanctos omnes mediatores nobis, & aduocatos constituimus; nec in præfenti tantum hac vita, sed etiam in futura. Nam & hæc mediatio quædam est, cum angeli alijque sancti, atque adè non minus ipsa mundi domina, pro nobis exorat. Neque tamen simpliciter pro omnibus, neque pro aliquo qui in lethali peccato mortuus est, illi deprecantur. Nequaquam enim hoc dicendum est. Iam enim vna sententia hos tales à sua exclusit misericordia deus, ac tale quid contra illos pronunciauit. *Si fterit Noe, aut Iob, aut Daniel, filios eorum et filias* Ezechielii 14 *non liberabunt; pro illis solis exorant, pro quibus preces suas gratas & acceptas deo esse arbitrantur; pro his scilicet, qui in medio penitentis cursu ex hac vita sunt rapti: nondum tamen peccatorum suorum sordes, plane emundare poterunt; idque profectò stante adhuc iudicio, necdumque lata sententia. Nam vbi semel solutum fuerit theatrum: vbi quisque ad sibi designatum locum penè abductus fuerit, ibi iam mediatio nulla est, neque omnino vnquam fiet. Hæc enim mediatio nunc, dum in hac vita sumus, in Ecclesia suscipitur, atque prædicatur: dum nunc quidem sanctos, nunc ipsam dominam, & matrem dei, nunc angelos, mentisque beatas, compellamus, ac illorum sacris precibus nos commendamus. Et dominam quidem nostram hoc modo: *Sanctissima, inquit, domina nostra, Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus.* Sanctos verò angelos. *Omnnes caelestes virtutes, sanctorumque angelorum, & archangelorum chori; orate pro nobis.* Sed & Prophetam illum, atque præcursores, Baptistamque domini: pro gloriosos item Apostolos, Prophetas, martyres, sanctosque pastores, ac doctores; sanctarum item mulierum cætos, omnisque sanctos oramus, vt intercedant pro nobis peccatoribus; quò gratia Dei ipsius insuperabili, item diuina, ac incomprehensibili virtute sanctæ Crucis, propicius nobis*

Bb ij

pecca-

Matth. 28.
Rom. 10.

ὁμοιωσιμίας ἐπὶ
ἀκρίτου ἰσχυροῦ
πνεύματος ἰσχυροῦ
ἐκείνου
ὁμοιωσιμίας ἐπὶ
τοῦ ἰσχυροῦ
πνεύματος ἰσχυροῦ
ἐκείνου

HAYKANA OHIYAN
 ՀԱՅԿԱՆԱ ՕԻԿԻԱՆ

peccatoribus fiat. Nobis, inquam, cum solum verum Deum colentibus, illisque soli consententibus, in veraq. pœnitentia perseuerantibus. Rogamus item, vt oculis animę nostrę illuminet, ne aliquando onere peccatorum pressi, obdormiamus in morte, inimicisque nos- ter praualeat aduersus nos. Precibus igitur & interpellationibus eorum omnium, quos supra memorauimus, petimus clementissimum Deum; vt ipse susceptor & liberator noster esse velit: nosque à laqueis inimicorum nostrorum benigna sua misericordia liberare dignetur.

ANNOTATIONES.

Neque enim aut Petrus, aut Paulus ipse exaudit quenquam etc. *Non hoc dicunt, quod sancti omnino non audiant, quodq. preces nostras non cognoscant; pugnat enim hoc cum his sanctorum compellationibus, quas paulo post ipsi subiungunt.*

Sanctissima Domina nostra Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus. Et Sanctorum Angelorum & Archægelorum chori, orate pro nobis, etc. *Quales item multę persimiles veterum Greecorum Patrum voces vrbis exaudiuntur. Sancti Dei vos lachrymis & fletu doloris pleno rogo. Origenis. O Basilii coelitus aspice carnis stimulum, aut tuis sillas intercessionibus etc. Nazianzenis. O communes generis humani custodes, optimi curarum focij, precum ac votorum inuicem suffragatores, legati apud Deum potentissimi, astra mundi, flores Ecclesiarum. Basilij. Quis enim aut non audientem, aut non sentientem hoc modo compellat? Sed illud potius dicant, quod neque ipsi sancti verbum suum, sed diuino dono preces nostras cognoscunt, neque nobis de suo tribuant quidquam; sed Deum ipse sanctorum precibus, per commissionibus, quas illis fecit, flexus ac persuasus, donat largitur, omnia. Percipiunt autem, & exaudiunt nostras preces sancti, vel in ipso Dei verbo, quod eam ob causam, candor lucis æternę, & speculum sine macula Dei manifestatis, & imago bonitatis illius. Vel in ipso diuino lumine: iuxta illud: Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunę illuminabit te; sed erit tibi dominus in lucem sempiternā, & Deus tuus in gloriam tuam: non occidet vltra sol tuus, & luna*

tua

tua non minuetur; quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam etc. *Et Apocal. 21. Et ciuitas non eget soles, neque luna, vt luceat in ea; nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est aagnus: Vel etiam ministrio Angelorū, iuxta illud Tobie: Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos; ego obtuli orationem tuam Domino. Et illud Apocal. 8. Et alius angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum: & data sunt ei incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus in censorum de orationibus sanctorū, de manu angeli coram Deo. Verum hæc alterius, & proflixioris sunt confessionibus.*

Ἐπιλογὴ ἐν ταῖς τριῶν ἡμερῶν αὐτῶν. Non proprio Dei cultu; sed relatè ad exemplar. &c. Non caruit menda hic locus: itaque sensum & sententiam secuti sumus.

Ὁμολογία τῶν ἁγίων ἁποστόλων καὶ ἁγίων ἁγίων. Neque in venerandis imaginibus nimis sumus; sed intra modum. &c. Græcè sic scriptum erat, quod certe nullum sensum habere videtur: id tamen eos velle dixisse, quod posuimus, & res, et verba ipsa innunt. Tum Canon septimę et octauę synodi docet; vbi sic de imaginibus decernitur. Sacram imaginem Domini nostri Iesu Christi, & omnium saluatoris, æquo honore, cum libro sanctorum Euāgeliorum adorari, decernimus. Sicut enim per syllabarum eloquia, quę in libro feruntur, salutem consequuntur omnes; ita per colorum imaginariam operationem & sapientes & idiotę cuncti, ex eo, quod in promptu est, perfruantur vtilitate. Quę enim in syllabis sermo, hæc & scriptura, quę in coloribus, prædicat, & commendat. Dignum est enim, vt secundum congruentiam rationis, & antiquissimam traditionem propter honorem, qui ad principalia ipsa refertur, etiam derivatiuę imagines honorentur & adorentur, vt sanctorum Euāgeliorum sacris liber, atque typus precioso crucis.

EPILOGUS DE QUIBUS-
DAM, VŦ ISTI VOCANT,
abusibus.

AMPLIUS AVTEM AD EOS, QUOS dicitis abusus respondententes, dicimus. Primum, vtriusque speciei participes esse oportere omnes

Bb ij

dicitis;

dicitis ; & rectè quidem : nam & nos hoc idem tremendis his mysterijs participantes facimus, illi inquam, qui his digni sumus ; præter id , quod non in azymo, sed in fermentato pane panis speciem accipimus. Secundū est, quod dicitis, melius esse nubere, quàm vri ; iuxta illud Pauli. *Unius uxoris virum* , & reliqua quæ Paulus in hoc genere præcipit. Proinde & nos illis sacerdotibus, qui in virginitate persistere non possunt, priusquam tamen consecrentur, & sacerdotes fiant, uxores accipiendi potestatem damus. Deus enim matrimonium sanxit. Illud item nõ ignoramus, turpitudinis germina multa suscipi inter eos , qui sacerdotes uxores accipere prohibent. Ille autem qui semel virginitatem professus est ; virgo permaneat, nec iam illi vllam amplius licentiam post votum susceptum nubendi damus. *Nemo enim mittens manum ad aratrum, et respiciens retrò, idoneus est consequendo caelesti regno.* Si verò huic humanitas quid contigerit ; hunc Ecclesiastica disciplina coercemus, ac ad moderationem vitæ, per penitentiam atque confessionem, carnis item mortificationem, ac omnem vitæ continentiam reuocamus, ac veluti lustratione quadam expiamus : nihil dubitantes misericordiam benignissimam Dei, humanæ eius infirmitati non desuturam. Tertio loco explicatis, sacram Liturgiam cum maiore pietate & deuotione apud vos, quàm apud aduersarios vestros celebrari ; vt quom ad quæstum, & ad lucrum à quibusdam referri dicatis, indeque multiplicationem priuatarum missarum exortam esse : vnam item solam Liturgiam vos celebrare, non ritu Romane Ecclesie plures, scribitis. Si qui igitur sunt, qui ad quæstum & lucrum tantum referant mysterium ; illi turpiter & improbè faciūt, quod certum & confessum esse, & nos, & veritas ipsa testatur. Quod autem additis, mortem Christi nõ tantum vetus primi parentis nostri debitum fuisse, sed

& omne

& omne aliud peccatum deleuisse ; in eam patrem illud dicimus. Debitores nos esse vniuersæ legis diuine implendæ ; ad imitationemque vitæ, & conuersationis eius, qui pro nobis mortuus est, & resurrexit, pro posse cuiusque nos obligari ; memores illius Apostolici. *Charitas, inquit, urget Christi, nos*, iudicantes hoc : si enim vnus pro omnibus mortuus est ; num ergo omnes mortui sunt ? At vnus quidem pro omnibus mortuus est Christus : vt & qui viuunt, iam non sibi viuunt, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Si enim vna parte corporis sui tantum circumcisus iuxta legem Moysis, debitor est vniuersæ legis ; quanto magis circumcisus quis, Christi circumcisionem, depositione vniuersi corporis, peccatorum carnis, quemadmodum scriptum est, debitor efficitur, adimplere illud apostoli dictum : *Ego enim do, crucifixus sum; et mundus mihi.* *Viuo autem iam non ego, sed viuunt in me Christus.* Mortuus enim nos oportet esse peccato ; neque amplius illi seruire ; & ita demum sequi Christum ; quod quidem est Deo plene & perfecte viuere. Si enim liberè peccabimus, nec penitentiam agemus vnquam ; hac quidem ratione, ne mors quidem Christi, quam adeo superbè iactamus, nobis proderit quicquam. De confessione autem & remissione peccatorum, quod quarto loco ponitis ; ex sententia magni Basilij respondemus. *Oportere vnumquemque Christianorum, si quidem dignum penitentiam profectum demonstrare velit, vitæque ad legem Iesu Christi instituta habitum, & consuetudinem, sibi comparare ; nullum animi motum, occultum apud se continere, nullumq. verbum non expensum proferre, sed oculatissima etiam queque cordis sui confiteri : non quibusuis passim ; sed illis tantum, qui remedium & sciunt & possunt adhibere.* Et in alio loco inquit idem Basilius. *Oportet illa, inquit, quibus commissæ & concredita est sacrorum Dei mysteriorum dispensatio, peccata sua*

1. Cor. 7.
1. Timi. 5.

Luce 9.

2. Cor. 5.

Galat. 5.

Colof. 2.

Galat. 6.

Galat. 2.

In Affectu
cap. 26.

cata sua confiteri. Sic enim antiquitus omnes illi, qui poenitentiam egerunt, ad genua Sanctorum fessise inveniuntur. De potestate autem remittendi & retinendi peccata, illud existimandum esse putamus, nec omnibus, ut dictū est, passim, nec simpliciter traditam esse; sed, poenitentis obedientia interueniente tantum, paratoque animo ad ea omnia facienda, quæ is, cui ea cura animæ nostræ demandata est, iusserit atque præscripserit: tum vt is, qui absoluendus est, verè, & ex animo poeniteat. Vera enim poenitentia est, ad eadem non relabi mala. Nam si quis ad eadem peccata redeat; hic similis est cani, ad suum vomitum redeuntis. Oportet autem vita & proposito, ab omni temerario ausu nos remouere, contrariarq. remedia vulneribus nostris adhibere. Quantum est de oblationibus, festis diebus, statis ieiunijs, de traditionibus item: & quod gratis per Christum peccata, & non propter aliqua merita & iustitias nostras nobis remittantur, confiteri debeamus: impossibile item esse omnes traditiones quenquam seruare posse; vnde grauatur & perterreretur piæ & trepidæ conscientie. Ad quæ omnia verbis D. Basilij sic respondemus. *Cauendum, inquit, nobis est; ne occasione vnius præcepti, alia transgrediamur. Quare inquit, & ipse Paulus, de ciborum ratione docens, non simpliciter carnis rationem non habendam esse monet; sed in desiderijs. Tanquam illud quidem, quod ad libidinem & voluptatem in carne nostra est, præceptis et procliue; per exercitationem, atque mortificationem sit extirpandum: illud autem, quod est vitale, quodque ad virtutis & pietatis exercitium consent, estque necessarium, diligentia cura & studio exercendum, atq. conseruandum. Esca enim inquit Paulus, nos Deo non commendat; & regnum Dei non est cibus & potus; sed iustitia, pax, gaudium in spiritu sancto. Quare & ipsa cibi abstinentia, cum ratione est suscipienda: quam si, inquit, ipse per se expendas; ne-*

2. Pet. 2.

Rom. 17.

1. Corin. 8.

Rom. 14.

das; neque si manducauerimus, abundabimus; neq. si non manducauerimus deficiemus. Neque enim illi, qui non comedunt, meliores sunt, non comedentes, si ipsum solum comedere species; neque iterum illi, qui comedunt, deteriores his, qui non comedunt: sed hoc solum tantum consideres, si cætera omnia eadem sunt. Omne igitur corporis exercitium ad animi virtutem referri, & comparari debet. Fit enim plerumque, vt ea, quæ per se ipsa pulchra, & honesta non sunt: quod tamen talibus inseruiant, ipsa etiam, pulchri & honesti formam & speciem acquirunt. Hac igitur ratione ea omnia, quæ nobis à sanctis Patribus tradita sunt, tanquam ea, quæ hunc solum finem respiciunt, seruare & amplecti debemus. Qui enim talia spernit, Deum ipsum spernit. Neq. omnino quicquam earum rerum, quæ nobis à sanctissimis viris sunt relicte; aut ridendum aut traducendum est. Et si qui præter piæ vsum ac finem his abutantur; non oportet tamen propterea tales traditiones irridere, ac traducere; sed eos quidem qui illis abutantur, leniter instruendo admonere; ipsarum autem rerum, verum & rectum vsum demonstrare. Quod quidem magnus ille Basilij sapius facere consuevit, maxime vero in eo loco, vbi quærit. *Cum acceptabile sit Deo opus aliquod bonum, etiam si non per omnia, iuxta præceptum Dei ritè & debite sit factum: Nihil enim est, quod nos magis imitatores Christi faciat; quam vbi proximorum nostrorū curam suscipimus. Pudor autem est homini Christiano, sanctis & pijs institutis, conscientiam suam grauari, aut perterreri dicere. Omne enim, quod ex Deo est, vincit mundum. Quare inquit idem Basilij: Quis adeo est sensus expertus? quis tam incredulus, vt putet se non posse illis rebus ferendis parem esse, quæ iam antè multi alij pertulerunt? aut quomodo tanquam viribus suis grauiori, magisque laboriosa recusabit quis, quæ nulla difficultate*

Luce 10.

1. Tim. 6.
De est patri-
cula. etc.

C

multi,

multis, qui eum antecesserunt superarunt. Quare & monasticam vitam, quæ recto fine Dei, causa suscipitur, nemo vnquam bonus contempsit; nemo risit? Quam etsi quidem multi fidenter aggressi fortasse audent: vt tamen dignè & competenter ad calcem vsque perueniât, paucis fortasse curæ est; etsi omninò non in ipso recto proposito laus operis consistit; sed in ipso fine fructus est totius laboris. Et ipsum quidem vitæ genus laudant, miranturq; omnes: iuniores autem, & rudiores instruxerunt, & hortati sunt illi qui potuerunt; vt alicubi, à quodam subiiciunt & præcipiunt. *Disce, inquit, tu qui solitarius, fidelisque homo es, ipsiusque pietatis operarius; disce inquam Euangelicæ conuersationis modum, et reliqua.* Et rursus idem ipse in eodem loco docens, cum qua probatione & examine eos, qui se huic vitæ generi addicere volunt; suscipi oportet: inquit. *Necesse est illos cohortari, vt à prima statim ætate tradant & offerant se Deo, illi, qui se huic generi vitæ addicere volunt. Qui enim ita fecerit; & charitate erga Deum germanus, & in eius retributionis, quæ à domino proposita est perceptione, firmus apparebit:* Quæ verò, contra traditiones, à vobis ex D. Paulo adferuntur, vel ex his quæ iam dicta sunt; facile solui & explicari possunt. Apostolum scilicet, non de his obseruationibus, & traditionibus, in illis locis agere, quæ pie & secundum Deum sunt: sed de illis, quæ tum ab Hæreticis, atque alijs prauis hominibus, falsò & impiè confingebantur. Itaque D. Chrysostronus in Capite 4. ad Timotheum, hæc de Manichæis, Eucratistis, ac Marcionistis dicta esse interpretatur. *Vt autem illi, qui rectè & sanè adhærent fidei, sub tuta & securo anconi nauigant; sic illi qui ab ea semel ex cederunt, nusquàm tutò et constanter consistere possunt. Sed cum multum suades, per omnes errores diuagati fuerint; ad extremum in ipsa extrema vada atque scopu*

Hom. 12. in 1.
Tim. Cap. 4.

los de-

los deferuntur. In secunda autem ad Coloss: gentilium atque Iudæorum, his verbis superstitiones rejici, de illisque, qui nondum Christo adhæserunt, hæc dicta esse, idem docet Chrysostronus. Quinto item ad Galat: primo ad Titum eodem modo. Quod idem D. innuit Basiliius illis verbis: *Si, inquit, studium eius iustitiæ, quæ ex lege est, eos qui in baptismo se Deo consecraverunt, tanquam non sibi amplius vulturi, sed illi, qui pro eis mortuus est, et resurrexit; spiritualis adulterij obnoxios facit; vt per ea, quæ superius dicta sunt, abunde demonstratum est: quid, inquit, de humanis dicit quis traditionibus? studium, inquam iustitiæ, quæ ex lege est, per humanas intelligens traditiones.* De ea porro iustitia, quæ ex fide est, iuxta aureum os Chrysostroni respondemus. *Iam primum, igitur constat, ex fide cognitionem Christianam provenire; nec sine illa quenquam Christum cognoscere posse. Nam et resurrectionem, et nativitatem, nulla humana ratio, nobis probare potest. Sola autem id docet fides: hæcque primum parte, causa esse iustitiæ dicitur. Quod cum ita sit, videt quod non simpliciter oporteat fidem habere; sed quæ sit per opera. Ille enim potissimum Christum surrexisse credit, qui sui vitæ q. suæ, nullam habet rationem; periculis seipsum obijciens, illique passionibus communicans. Ob idque dixit Apostolus. Et inuentus sum in me ipso non habens meam iustitiam: illam quæ ex lege est; sed eam quæ ex fide est Christi, eam inquam, quæ ex Deo est iustitiam in fide: fide enim illum cognoscimus: fide resurrectioni illius assentimur: fide ad communionem passionum ipsius erigimur.* Et iterum idem Chrysostronus: *Fidelis, inquit, Deus qui promisit nos saluare, idem omnino saluabit; sed non alio modo, quam eo, quo promisit: si Thibij. Cap. 5. voluerimus, si audicimus ipsum: non simpliciter; neque veluti ligna et lapides, ociosos et desides. Rectè autem illud confidimus per dominum posuit; quasi dicat: benigni*

Ce ij

tati cina

In Morali ho-
mil. 8. in 1.
Cor. Cap. 3.
Psalmo 72.

tati eius nos credere oportet; omniaque nostrum ad eum referre in eumque rejicere: ita tamen, ut et ipsi in omni virtutis et honestatis genere ad extremum usque spiritum nos exerceamus. Non igitur simpliciter Christum teneamus, sed ei conglutinemur. Nam vel si minimum recesserimus, proculdubio peribimus. Scriptum enim est: *Peribunt omnes, qui elongant se à te.* Conglutinemur igitur ei: & conglutinemur per opera: *Qui enim servat opera mea; ipse manet in me,* inquit: & profecto plurimis exemplis nos multum coniungit. Et animaduerte quæso: ipse caput, nos membra: ipse fundamentum, nos ædificium: ipse vitis, nos palmities. Hæc omnia conglutinationem demonstrant; & nihil vacuum in medio relinquunt, ne minimum quidem. Quippe qui parum abest, cum processerit, aberit longius. Nam vel minima palmes, si à radice abscindatur; statim arefcit, ac inutilis efficitur. Itaque id, quod in ea re minimum esse videtur, parum omnino non est; sed in eo, quasi totum consistit. Et proinde, ubi quid parum deliquerimus, nolimus, vel exiguum despiciere; siquidem id neglectum quam primum in immensum crescit. Et de fide quidem hæc tenus. De Monachatu autem, illud cum D. Basilio sentimus, benignissimum Deum, qui salutis nostre curam habet perpetuam, in duo quasi vitæ genera omnem hunc præsentem vitæ statum diuisisse, coniugum, inquam, atque virginum: ita, vt qui non possit virginitatis perferre certamina; vxorem accipiat. Illud rectè sciens; quod non minor, ab ipso continentie & sanctitatis exposcetur ratio; quomodo, scilicet eos, qui pie & sanctè in matrimonio vixerunt, liberisque ad laudem & honorem Dei educarunt, imitatus fuerit. Vnicuique enim, ex his fructibus, quos ex ea charitate, quam erga Deum & proximum gessit producere debuit, reddenda erit ratio. Et item ex omni prætermissione & contemptu matorum

In principio
Apostolorum.

datorum Dei: neque verò sola ratio reddenda; sed etiam grauis & inexcusabilis pœna subeunda; ipso domino apud Matthæum comminante: *Qui amat patrem suum, aut matrem, plus quam me, non erit me dignus.* Ne igitur tibi omnia licere putes, etiam maritus sis, tanquam omnem iam potestatem mundo adhaerendi, consecutus; cum maiore etiam tibi cautione opus sit, ad id, vt certum acquiras salutem. Tu verò celestis conuersationis amator: tu angelici instituti negociator: tu qui sanctorum Iesu Christi Apostolorum comilito esse cupis; obfirma animum tuum ad subeunda omnia illa, quæ iubetur, aduersa: atque strenue & fidenter te adiuuge monachorum cœtui: atque eorum, qui præclare viuunt, sis imitator: eorumque res gestas inscribere cordi tuo. Velis vnus ex paucis esse: rarum enim, quod bonum: et propterea regnum ipsum celeste paucis patet. Si rapere illud vis; violentus existas oportet. Submitte igitur collium iugo Christi: circumda clitelis illius humeros tuos: preme atque extenua tu ipse ceruicem tuam, perpetuo virtutum exercitio; in ieiuniis, in vigiliis, in obedientia, in quieto silentio, in psalmodiis, in orationibus, in lachrymis multis, in opere ipso, in omni rerum aduersarum, quæ exoriuntur tolerantia: siue illè à dæmonibus contra te excitentur, siue ab ipsis hominibus proficiantur. Cuius exercitij socias, & administras virginitas esse solet in illis; qui tam præstanti bono rectè & prudenter vt sciunt. Non enim sola abstinentia, ab opere carnis virginitatis perficit donum; sed omnem item vitam nostram, vnuerfos item actus, & mores nostros, pudorem & virginitem quandam suam conseruare oportet, in omni instituto, ac conatu suo: id quod sanctum & integrum est, præserentes. Si igitur cupimus, secundum similitudinem Dei, characterem animæ nostræ, per quandam animi quietem & tranquillitatem exornare, vt inde vitæ

Matth 10.

Hæc itè ex eodem loco Esaij.

2ma 2^{sup} in p

item nostræ immortalitas prolatetur; atcedamus nobis, ne indignè, pacto, & data fide viucentes, Ananîe & Saphiræ iudicium incurramus. Quibus licuit quidem statim à principio, possessiones suas sibi habere, nec illas domino voto & dedicatione Dei fecerunt, illi que non tam vt Deo placerent, quam vt apud homines liberalitate & munificentiâ conspicui & admirandi essent, consecraverunt: vbi de precio illarum clam ad se partem aliquam auerterunt; talem contra se Dei indignationem commouerunt, cuius Petrus executor, & administer fuit; vt nulla etiã penitentiâ curari, aut expiari poterint. Proinde ante quidem castè & religiose vitæ votum, atq. professionem, liberum est cuique volenti, iuxta concessam & legitimam viuendi rationem, coniugio sese tradere. Si quis verò spontè & liberè, voto ac professione sua, deo se tradidit; huic verò amplius non licet retrò pedem referre; sed potius totum se illi, veluti quoddã semel Deo oblatum ac dedicatum donarium, purum & integrum cõseruare: ne, si semel voto Deo sacratum corpus, cõmunis vitæ functionibus contaminari; in foedissimum sacrilegii crimen incurrat. Hæc autem cum dico, non vnum tantum genus clatæ cupiditatis intelligo; vt quidem permulti putant, in sola corporis custodia, totum virginitalis & castitatis consistere decus; sed ab omni item licentiosa cupiditate, eum, qui se Deo consecrauit, continere, ac custodire se debere existimo; ne aliqua mûdi huius labe, mentis suæ puritatem contamine, aut impedimentum aliquod, ad verè diuinam peragendam vitam sibi accersat. Hæc igitur illum, qui mundo præfentique vitæ renunciauit; ne vas semel Deo dicatum, aliquo præuæ cupiditatis affectu contamine, intueri oportet: illud que apud se maximè expendere; iam se supra humanam naturam esse, altiusq. pennas suas extulisse, ac im-

ac immortale quoddam, & corporis experti vitæ genus, complexum esse, angelicamq. vitam sequutum: liberum enim ab omni coniugali lege esse, nullamq. aliam pulchritudinem præter Deum ipsum, mentis, oculorumque intuitu, perpetuò spectare; hoc proprium est angelicæ naturæ opus. Rumpendè igitur sunt omnium cupiditatum, & affectionum vitæ huius compedes illi, qui verè & per omnia Deum sequi, & imitari velit. Quod nisi per omnimodum mundi contemptum, morumque veterum obliuionem, obtineri nullo modo potest. Nisi enim nos placè ab omni mortali cogitatione, communisque vitæ consuetudine separauerimus, ac veluti ad alium quandam mundum omni animi contentione ac propensione, mortalitate hac superata, transtulerimus; iuxta Pauli dictum: *Omnis conuersatio vestra sit in caelis*; Philipp. 3. nunquam sinem illum quem quarimus, Deo perfectè placendi consequemur. domino præcisè dicente: eum qui non renunciauerit omnibus que habet; non posse eius esse discipulum. Quod vbi fecerit, omni deinceps custodia cor suum eum obseruare conuenit; ne sanctè illæ, quas de Deo concepit cogitationes illi effluant, neue memoriam mirabilium eius, rerum vanissimarum cogitatione contamine: sed assidua potius, & ab omni rerum mundanarum contagione, munda & libera, rerum diuinarum meditatione, animo impressam, atque firmissimo sigillo obfignatam, sanctam de Deo cogitationem secum vbique circumferat. Hac enim ratione charitas Dei nobis quaritur, simulque nos ad omne mandatorum Dei exercitium excitat: quo item exercitio ipsa conseruatur, vt constanter & perseveranter colatur. Quodquidem ipse dominus demonstrat, nunc quidem dicens: *Si diligitis me, mandata mea seruate*; Ioan. 14. nunc autem; *si mandata mea seruabitis, manebitis in dilectione mea*; Ioan. 15. quales ille homines alio loco perfectos vocare

Mat. 5. & 29. vocare solet. Itaque non oportet mirari, rectè & honestè viuentium monachorum vitam, perfectam appellari. *Per professionem quidem lauacri*, inquit Chrysostomus, *proru nostra omnia nobis condonauit, ac post eam veniam, ipsumq; lauacrum, secundum præsidium et remediũ, quod ex penitentia est peccatoribus reliquit. Si fuerint*, inquit Propheta, *peccata vestra vti coccinum; instat nix ea dealbabor, ac in contrarium habitum transferam. Proinde non tam quidem cadere obest; quam vbi cecideris non te statim erigere, periculosum est.* Proinde laudare potius, quam extenuare, monasticæ vitæ institutum conuenit. Qui enim eos, qui se in perfectâ virtute exercent, colit atque obseruat; hic Deum ipsum tantò magis honorabit: at qui hos semel contemnere didicerit; hic facile, pessimo profectũ, in ipsum deum contumeliosus euadet.

Matth. 10. *Qui vos accipit*, inquit dominus, *me accipit; qui vos spernit, me spernit.* Hos igitur & nos imitemur; & sic omni ex parte deum, ipsius vitæ honestè studio glorificabimus. Neq; verò illud rectè quis dicere potest; non posse quemquam his sæculis ad eum gradum virtutis peruenire. Nã cum charitas Dei, non doceatur, ipsaq; lex non aliud sit, quàm earum, quarum nobis semina natura indidit, facultatum, agricola quædã & nutrix: vel enim in ea parte, vbi Deus proximos nostros, tanquam ipsos nos amare iussit, inspicimus obsecro diligenter; num item eius rei omni ex parte perficiendæ, vim & semina nobis intacta à Deo habeamus. Quod quidem ita esse facillimè deprehendemus. Quis enim non videt hominem natura mansuetum, & sociale animal esse, non solitarium, non ferum: neq; ad eò quicquam eius nature est proprium; quam cum alijs communem vitam agere, alijs vti, similiq; ac cognatum diligere. Quarum igitur rerum non bis Deus prior semina dedit; earum meritò & iure suo à nobis fructum & prouentum expetit, dicens: *Mandatum,*

datum, inquit, *nomum do vobis, vt diligatis inuicem.* Ad quod mandatum eò magis animos nostris excitare volens; signum & indicium suorum discipulorum, non miracula, non virtutum portenta ab illis exquirat; quamquam & horum, in Spiritu sancto, illis magnam vim concessurus erat: sed audi quid dicat: *In hoc cognoscet vos, quia mei estis discipuli; si dilectionem mutuan inter vos colueritis.* Quæ quidem duo, dei & proximi dilectionis præcepta, ita secum vbiq; necit ac glutinat; vt ea officia, quæ in proximum conferuntur, in seipsum transferat. *Esurim*, inquit, *et dedisti mihi comedere.* Et deinde infert: *Quæcumque*, inquit, *fecisti vni ex minimis istis fratribus meis, mihi fecisti.* Proinde per primũ quidem præceptum, licet secundum etiam perficere: per se eundem autem est quidam reditus, & conuersio ad primum. Qui enim diligit dominum; idem consequenter diligit & proximum suum. *Qui*, inquit, *diligit me, mandata mea seruabit.* Præceptum autem meum hoc est; vt diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos. Eum item qui diligit proximum, dei dilectione complere testatur; vt qui ea officia quæ proximo impenduntur, in eam partem accipere soleat, ac si in se collata sint. Quapropter fidelis ille in domo Domini seruus Moyses, tantam erga fratres præ se tulit charitatem, vt deleri potius elegerit ex libro vitæ, in quem inscriptus fuerat; quàm vt populus ille præuaricator, suorum delictorum veniam consequi non deberet. Neque verò solum ipsa mandata Dei, ea veneratione nobis sunt colenda; sed vt in summam rem contrahamus totam; sanctissimorum item Patrum vniuersæ traditiones & instituta contemnenda non sunt. *Præcipitium quidem differantia*, inquit Basilius, *nihil debet ledere obedientiam earum rerum, quæ præcipiuntur.* Cum ne Moyses quidem aspernatus sit, consilium Iethro saceris sui, rectè monentis. *Et ipsorum quidem præceptorum differ-*

Hæc item ex Basilij Ascetica.

Ibidem.

Matth. 25.

1. Ioan. 4.

1oan. 14.

1oan. 13.

Exod. 32.

In Ascetica.

Exod. 18.

differentia magna est. Nam alia quidem sunt, quæ domini præceptis adversatur, corrumpuntq. ea, aut saltem admixtione earum rerum, quæ prohibita sunt contaminant: alia verò, et si clarè cum illis non coniunguntur; plurima tamen ad ea rectè perficienda conferunt, ac quasi opem quandam præsentem adferunt. Oportet enim Pauli dicentis meminisse. Prophetias nolite continere; omnia verò probantes, quod bonum est retinete; ab omni opere pravo abstinete vos. Et rursum. Omnia consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum, in obsequium Christi: et in promptu habentes obsequii omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia. Et si quid fortasse ex his, quæ iubentur tale est, quod cum lege Dei consentiat, vel quod ad eam explendam nos iuuet; huic ipsi tanquam Dei mandato, omni studio & diligentia nos parere oportet. Satisfacientes illi mandato Pauli, suffidentes vos mutuo cum charitate Dei. Si quid verò præcipitur, quod legi diuinæ adversetur, eamq. aut certat, aut inquinat; tum demum illud dicere opportunum erit: Magis oportet nos obedire Deo, quam hominibus; memores Domini dicentis. Alienum enim non sequuntur, sed fugiunt ab eo; neque enim norunt vocem alienorum. Et Apostoli, qui nostræ cautionis & securitatis causa, non dubitat, vel angelos ipsos perstringere, cum dicit: Etiam si nos ipsi, inquit ille, aut angelus de cælo euangelisauerit vobis aliud, præter id, quod vobis euangelisauimus, Anathema sit. Unde instrumur: quod & si maxime cognatus quis sit, & si maxime clarus; ab eo autem quod Dominus præcipit nos prohibeat, vel ad id, quod ab ipso vetitum est, sollicitet, & impellat, fugiendum, & tanquam pestem his, qui diligunt Dominum, auerandum esse. Quod quidem de his quæ à nobis dicta sunt, nullo modo verè intelligi potest.

Ea enim

De esse videtur particula iux

1 Thessal. 5.

2. Corint. 10.

Ephes. 4.

Act. 5.
Ivan. 10.

Gal. 1.

Ea enim quæ synodice constituta sunt; omnes Christi fideles, tanquam diuinitus inspiratæ scripturæ consentanea recipiunt, atque amplectuntur semper: ob id quæ & à suffocato usque ad hodiernum diem abstinemus nos, illud quæ auerfamur, sanctorum Patrum, atque adeò ipsorum Apostolorum præceptis inhærentes: scriptum enim est. *Ab idolotitis abstinendum esse sanguine et suffocato.* Et in sexta synodo Canonè 67. decernitur. *Si quis sanguinem animantis comederit, excommunicatur.* Diuus quoque Basilius hæc de re legem ferens, inquit: *Inuenio duas scripturas, tuam veteris, tuam noui testamenti repetens, neque in multitudine, neque in magnitudine eorum, quæ delinquantur; sed in sola cuiuscunque mandati transgressione conspicuè censeri, et iudicari contra Deum incredulitatem, et commune esse contra quamcunque inobedientiam Dei iudicium.* Et paulo superius. *Existis itaque et consensibus manifestum esse iudicio, quod generaliter quidem cupiditatum malicia, ex ignorantia Dei, et pauca de illo opinione oritur: peculiariter verò dissidia hæc multorum inter se, non aliunde proficisci; quam quòd indignos nos gubernatione et moderatione domini, ipsi constituamus. Ad considerationem enim talis vite, si forte aliquando, inquit Basilius, me referre volui; ne modum quidem et magnitudinem talis stupiditatis, aut stultitiæ, aut vecordie (propter enim excedentiam malicie uno certo nomine illam appellare non possum) inuenire potui. Si enim in brutis animalibus inde concordia oritur et proficiscitur, quod ad suos duces seruant obedientiam, quid dicemus nos in tanta inter nos discordia, in tanto mandatorum Dei contemptu et rebellionem deprehensi? An nõ reputabimus hæc omnia, nunc quidem ad nostram doctrinam et conversionem, a Deo propolita esse: in magno verò illo et terribili iudicio, in confusionem ac condemnationem eorum, qui disciplinam respuerunt, ab illo producenda esse, ipso dicente.*

In præmio assecutorum.

Vide.

Dd ij

Cogno

Cognovit bos possessorem suum, et asinus praesepe Domini sui; Israël autem me non cognovit, et populus meus non intellexit. Et multa alia his similia. Illud item ab Apostolo dictum. *Si, inquit, patitur unum membrum; compatiuntur reliqua membra. Ne sint schismata in corpore; sed ut membra mutua sui gerant curam, ab una scilicet omnia in habitante anima mota et impulsæ. Quorum, inquam, hæc talis hominis fabrica: quorum fabricæ explicatio: Ego quidem existimo eò spectare omnia, ut eadè seruetur similitudo: idem rectus ordo, imo multo maior in ipsa Dei Ecclesia, ad quam dictum est. Vos estis corpus Christi, & membrum de membro, vno, solo, vero, principatum obtinente, ac mutuò omnia membra conglutinante capite, ipso inquam Christo Iesu. Apud quos verò mutua non colitur concordia; neque vinculum pacis seruetur, neque spiritus manufactudo custoditur: sed discordia, cōtentio & emulatio implent omnia. Nimis profectò audax res est, tales vocare mēbra Christi, aut dicere ab ipso regi: stultè verò mentis, non liberè fateri, in illis imperium fensu carnis dominari; secundū sententiā Apostoli præcisè dicentis. *Cui exhibuistis vos servos ad obediendum, servi estis eius, cui obedistis.* Cuius sensus proprietates, alibi clarè exponens inquit. *Cum enim sit in vobis zelus et contentio; nonne carnales estis?* Docens autem liquidè, quàm acerbus sit horum exitus, & quàm nihil tales homines commune habeant, cum vera pietate, dicit: *Sapientia, inquit, carnis inimica est deo. Legi enim Dei, non est subiecta; nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.* Ob idque dicit Dominus. *Neminem posse duobus simul servire Dominis.* Neq. tales illud quod in Actis Apostolorum dicitur, implere possunt. *Multitudinis credentium erat cor unum, et anima una; & erant illis omnia communia:* nemine scilicet propriè voluntati parente, sed omnibus*

in com-

in commune in vno sancto Spiritu, vnam vnius Domini Iesu Christi, voluntatem quaerentibus, qui dixit: *Descendi de celo, non ut faciam voluntatem meam; sed voluntatem eius, qui misit me patris.* Incedamus igitur iuxta hunc Canonem sanctè, edificati super fūdamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo: in quo omne ædificium compactum, crescit in templum sanctum in domino. Deus autem patris significat perfectè, id totum quod sumus, spiritum inquam, animam, & corpus nostrum, inculpabileque in diem aduentus Domini nostri conferuet. *Fidelis autem est Deus, qui vocavit nos et vos simul; et qui omnes vult saluari.* Quod & faciet, si mandatis eius, quod quidem vniuersè salutis caput est, paruerimus: & sine quorum custodia, impossibile est quenquā gratia Iesu Christi in Spiritu sancto; ut quidem iam superius demonstratum est, ac distinctius illustratum, certam consequi salutem. Ne igitur dimidia tantum parte illum Deum esse agnoscamus, neque eius benignam misericordiam, nostrè ingratie, & pigritie ansam capiamus: sed his omnibus que dicta sunt sobriè intenti; ad opus ipsum, omnia eius diuina dogmata deducere studiosè curemus: nihil aliud respicientes, quàm illum qui dicit. *Ignem veni mittere, et quid volo, nisi ut ardeat?* Cuius ignis in se opus David experiri volens, inquit: *Proba me domine, et tenta me; ure renes meos, et cor meum.* Hic si quidem ignis, interni oculi trabe absumpta, mundum oculum constituit; ut naturali videndi facultate recuperata, assidue mirabilia de lege Dei contempletur, cum illo, qui dixit. *Revela oculos meos; et considerabo mirabilia de lege tua.* Hic talis ignis demones fugat; maliciam adurit, future resurrectionis est vis & facultas, immortalitatis efficiencia, sanctorum animè irradiatio, ac rationabilium facultatum ordo & series. Hunc eundem ignem, ut & ipse

Dd iij

ad nos

i. Corint. 12.

Romani. 6.
Hæc ex Affe
tibus Basilij.

Romæ. 8.

Matth. 6.

10m. 6.

Ephes. 2

1. Thess. 5.

1. Timot. 2.

Ex Basilij o-
ratione de li-
bero arbitrio,
Luca 12.Psalm. 25.
Hæc eadè
Basilij.

Psalm. 118.

ad nos pertingat Deum exoremus omnes, vt in luce bonorum operū ex omni parte ambulantes; ne minimum quidem offendamus vñquam; sed tanquam luminaria quædam orbis vniuersi conspiciui, verbis vitæ, vbique inhæreamus. Vt ita beneficiorum Dei participes facti, cum Domino nostro Iesu Christo, in vita hac, quasi consepulti; præcepta eius omnesque virtutes, ac totum hoc quod diuinum & salutare est, digne, sanctè, vt quidem necessarium est, adimplentes requiescamus. Sic enim vniuerso hoc incolatus nostri tempore peractò; ad veram illam cœlestis gloriæ patriam transferemur: qua gratia & beneuolentia Iesu Christi Domini nostri digni efficiamur. Amen.

Et hæc quidem fratres charissimi hæcenus: quæ, vt & ipsi videtis, omnia cum scripturis, diuinitus nobis traditis, præclare conueniunt, iuxta sapientissimorum, sanctissimorumque, simul ac Deum spirantium Patrum interpretationem & dilucidationem. Neque enim nobis licet priuata consiliis interpretatione, aliquid diuinitus inspiratæ scripture, aut ipsos intelligere, aut alijs tradere, nisi quantum cum scopo sanctarum synodorum Ecclesiæ sanctæ Theologorum, illud ipsum conuenit, ne semel ex recto Euangelicæ doctrinæ tramite, veræque sapientiæ & intelligentiæ semita abrepti, præcipites feramur; neue sensus deinceps noster, more Protei, in hanc, & illam formam fidei transferatur, hucque atque illuc diuagetur. Atqui forte dicit quis vestrum: quæ igitur earum rerum, quæ suo loco dimotæ sunt, correctionis spes? quæ ratio? quæ inquam & qualis? Hæc, inquam, Deo ipso iuuante; si nihil præter ea, quæ nobis à sanctis Apostolis sanctisque synodis diuinitus ordinata sunt, ordiemur, nihil aliud sequemur. Qui enim intra hos limites se rectè & constanter continere volet; hic quasi eundem chorum ducet nobiscum; hic eiusdem fidei & communionis nobiscum erit. Nam ille, qui

ille, qui sæpe dictos Canones respuit, & contra Apostolos similiter contumaciter progreditur, & aduersus sanctos impudenter se offert; hic nullam nobiscum communionem habere poterit. Aut que pars huic inter nos esse potest? quomodo item domesticus, & contubernalis noster efficiatur? cum omnes pie viuere volentes, sic alloquantur nostri contubernij doctores, illudque doceant. Hic quidem. *Quisquis dixerit aliud præter illa, quæ statuta sunt: sit quantumvis fide dignus, vir ginitatem et omnem vitæ continentiam colat, signa et macula faciat, futua prædicet; lupus tamen hic omnium pellibus tectus, ouibusque exitum moliens existimandus est.* Alter vcrò. *Qui ex his, quæ Deo plenis Patribus visa et decreta sunt, aliquid conuellere velit; huic non amplius œconomia adscribenda, sed est transgressio et præuicatio dogmatis.* Alius autem: *Oportet, inquit, illos tremendum iudicium Christi ante oculos habere; scientes quantum discrimen sit ex his rebus, quæ nobis à Spiritu sancto tradite sunt, aliquid auferre, vel illis aliquid addere. Non igitur oportet quenquam nouarum sententiarum ambitiosè auctorem esse velle; sed illa, quæ nobis à sanctis viris prædicata, & relicta sunt, agnoscere.* Cum igitur tot & tanti sacræ doctrinæ interpretes, nos aliud sequi, præter ea, quæ accepimus prohibeant; vna & sola rerum recuperandarum ratio superest; idem semper cum sanctis consilijs sentire, Canonibusque Apostolicis per omnia inhærerè, & sic in omnibus Christum Dominum & magistrum sequi.

Et vos igitur Germani viri doctissimi, mediocritatis nostræ filij in Christo charissimi, cum sapienter, magnoque consilio, ac tota mente vclitis, cum ea quæ apud nos est Iesu Christi sanctissima Ecclesia vos coniungere; nos tanquam patres filiorum amantes libenter obuijs vt aiunt, vlns hanc vestram charitatem ac humanitatē in sinum mediocritatis nostræ recipimus; si modo Apostolicas,

Ignatius in
Epi. ad Hier.

stolicas, & synodicas nobiscum simul sequi traditiones volueritis, hisq. vos ipsos subijcere. Tunc enim demum verè & sincerè vna domus nobiscum efficiemini. Et ut confidimus, vbi ei que apud nos est sanctè & Catholicè Iesu Christi Ecclesiæ vos subijcietis, magnum laudem & commendationem apud omnes bonos, & rectè sentientes, in de consecqui poteritis: sicq. ex duabus Ecclesiis, quasi vna Dei benevolentia facta, reliquum tempus in beneplacito Dei transigemus, vnaq. simul viuemus, donec tandem ad cœlestem illam transferamur patriam. Qua vtinam potiamur omnes in Christo IESu, cui fit laus & gloria. Amen.

Scriptum Dei benignitate Constanti-
nopoli Anno ab incarnato Iesu Christo
domino nostro 1576. Mensis Maij,
die 15. in ædibus ac residentiâ Beatissimi
Patriarchæ. Subscriptum manu
Patriarchæ.

ANNOTATIONES.

Primum vtriusque speciei particeps esse oportere etc. *Nemo fuit vnquam, qui modo vel sacrus litens serò legerit, vel antiquitatibus Ecclesiasticis aliquâ notitiam habuerit, vel qui saltem sobrio & quieto animo res sacras tractauerit, qui vtriusq. speciei vsam magno pere necessarium esse iudicabit. Qui enim sacrum scripturam legit, ille facile animaduertit, sacra quidem mysteria nobis à Christo Domino relicta esse: sed & eorundem dispensatores, Apostolos, virosq. Apostolicos institutos. Sic nos, inquit Apostolus, existimet homo, tanquam Dei ministros, & dispensatores ministeriorum eius. Testamentum, vltimamq. voluntatem, quam nulli mortalium transgredi licet, no-*

licet nobis perscriptam esse; sed eiuſdem testamenti procuratores atq. executores Apostolos, eorumq. successores constitutos. Atqui & depositi, & legati dispensandi tota potestas, penes dispensatores, testamentiq. curatores posita esse solet; si presertim testator voluntatem suam discretis verbis non expresserit; si distinctè quid cuiq. debeat, non docuerit: quod in hoc vtriusque speciei legato factum esse videmus. Datur diuinum legatum diuolentibus presentibus curatoribus solus, ut isti presentes rotantur; adhibeatur alius nemo, ampliusque additur nihil. Quæ causa, & nisi vna tota dispensationis potestas, penes curatores atque dispensatores tanti legati sit; ita vti nisi additus locus ille Ioannis octiduo fuisset: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem: qui tamen multas expositiones recipit; ne vnquam quidem speciem multitudinè à testamenti curatoribus ex legato iure repetere possent. Aliquid autem præter voluntatem, vel dispensatorum, vel curatorum ex dicitur iuri hereditate sibi usurpare, nihil aliud est; quàm furum et violentum iniustorum esse, ipsiusq. vltimæ voluntatis testatoris curatorem. Nulla igitur necessitas est vtriusque speciei, si voluntatem testatoris spectes. Sic qui veteris Ecclesiæ mores, aliqua ex parte cognouit; ille eque frequentem vsam vnius speciei, quam vtriusq. facile animaduertere potuit. Primum in domesticis & priuatis communionibus, quarum sepius Tertullianus, Hieronymus, Cyprianus item meminuerunt. Vbi enim minus dignos se esse censebant, ut ad martyrum templa venirent; domi asernatam Eucharistiam communicabant. Non sciat maritus, inquit Tertullianus uxoris sue; quid secretò ante omnem cibum gustes: & si scire panem, non credit illum esse, qui dicitur. Et Cyprianus docet. Cùm mulier quedam arcam suam, in qua do mini sanctum fuit, manibus indignis tentaret aperire; igne inde surgente deterritam esse, ne auderet attingere. Hieronymus autem. Quòd, inquit, in Ecclesia non licet; nec domi liceat: nihil deo clausum est, & tenebræ quoque lucent apud Deum. Deinde in persecutionibus, vbi vtriusque speciei commodus vsus nequamquam esse potuit. In solitudinibus item, cuius vtriusque rei meminit in ea Epistola quam ad Cæstrium patricum scripsit Basilus. Illud autem, inquit, in persecutionibus temporibus, necessitate cogi quempiam, non præsentem sacerdote, aut ministro, id est Diacono, communionem, propria manu sumere etc. Et paulo post: Omnes in heremis solitariam vitam agentes, vbi non est sacerdos, commu-

munionem domi seruantes, ad seipsis communicant. Et: In Alexandria, inquit, & Aegypto, vnusquisque eorum qui sunt de populo, vt plurimum, habent communionem in domo sua. *Demum in nauigationibus ipsis, quomodo Paulus in Actis communicasse videtur; et Sartyri frater D. Ambrosij, de quo illud idem scribit Ambrosius, cui quodsecum gestabat in navi, Christiani de Eucharistia contulerunt, quod aliquis in ontario, & ontarium inuoluit in colo, atque ita se deceret in mare; non requirens de nauis compage resolutam tabulam, cui supernatans iuuaretur; quoniam fidei solus arma quaeserit. Quod item in aegrotis, qui vtriusque speciei capaces esse non possunt, per solitum; ac pulcherrima illa de Scriptione historia, apud Eusebium lib. 6. Cap. 36. videre licet. In peregrinorum item communionem, quæ laica etiam dicebatur, & qua nonnunquam Clerici puniebantur, quæ ex aseruata Eucharistia conferebatur peregrinis, sub vna specie dabatur. Cuius rei autor est Irenæus in Epistola ad Victorium referente Eusebio lib. 5. Cap. 24. Cyprianus in Epist. ad Antonianam Tolitanam concilium Cano. 4. Quod idem cevnitur in illa cõmune, quæ obuiam Episcopis alijsq; magnis viris mitti à Diocæsani solebat, ad probandum, num eiusdem esset communionis, & nam ea, quæ ad pacem sunt secum ferant. Cuius rei apud veteres scriptores frequens sit mentio. Quomodo item & in illa communionem, quæ die Paschæ, atque die Sabbati magni semper fiebat, & nunc fit etiam ex præsanctificatis atque præconsecutis, ac in multis alijs similibus eodem modo clarè videre licet. Tum quidem certè, cum ea de re à Constantien. Synodo Canon latus est, ad vnamq; solam speciem communionis laica reuocata, totum quasi orbem, præter eas, quæ vñkessit atque Hus hæresis scilicet eunt prouincias, vna sola specie sponte, & nullo Ecclesiastico quasi Canone in hos usum fuisse patet: quod vel ex ipso decreto vni concilij, quod in hunc modum decernit, apparet: Cum in nonnullis mundi partibus quidam temerariè asserere præsumant, populum Christianum sacramentum Eucharistiæ sub vtraque panis & vini specie suscipere, & non solum sub specie panis, sed & sub specie vini, populum laicum pascimur communicent etc. Et infra. Vnde cum huiusmodi consuetudo ab Ecclesia, & sanctis Patribus, rationaliter introducta, & obseruata sit; habenda est pro lege: quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ autoritate pro libito mutare etc. Quæ quidem omnia, cum Græci rectè percepta habeant, neque nunc, neque alius*

que alijs vnquam, in hac parte nimij vtriusque speciei exactiores, ex titerant: & cum in eo totum studium suum collocarent, quò aliquid vel perexiguam reperirent, in quo Latini consentirent; vnus speciei tamen usum, nunquam illis seruo obtulerunt: non prætermissuri, si quid in ea re momenti inesse putarent. In Concilio quidem Florentino, vbi omnia etiam minima vtriusq; diligentissime expendebantur, ea præcipue, quæ ad hoc spectabant sacramentum: de vtriusque tamen communionis usum, aut decreto Constantinensi, sine verbum quidem vnum prolatum fuit. Id, ob eam causam; quod & ipsi Græci, eos, qui a re diuina abstant, & qui domi infirmi communicant, vna sola reficiunt specie; non aliud iudicantes, quoniam illud nihil omnino interesse, nisi aliquis sub vna, aut sub vtraque specie communicet; cum vtriusq; plenus & integer Christus accipiat. Sed & isti ambitione, atque studio nocendi, domines temulentis, qui hoc tanquam vexillum quoddam perturbande Reip. Christianæ erexerunt, alio modo hac de re loquuntur, vbi capulam dormierunt; & alio, vbi potius cupiditate victi, omnia agunt, ferantq;. Edormita capula Lucretia in libro declarationis Eucharistiæ, inquit, non dixi, neque consului, neq. est intentio mea; vt vnus, vel aliqui Episcopi, propria autoritate, alicui incipiant vtramq; speciem porrigere, nisi ita constitueret & mandaretur in concilio generali. Et alio loco: quamuis pulchrum esset, vtraque specie Eucharistiæ vti, & Christus hac in re nihil tanquam necessarium præcepit; præstaret tamen vnitatem, quam vtiq. Christus præcepit sectari, quam de speciebus Sacramenti contendere. At vbi furor illum incensit, vbi spiritus vertiginis & tumultus occupauit; in libro de captiuitate Babylonica, ipse se de à suis cupiditatibus captus, longè aliter sentit & loquitur. Si quo casu, inquit, Concilium statuerit, minimè omnium nos vellemus, vtraque specie potirijmo tum primum in despectum illius Concilij vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri: & eos planè Anathema habere, quicumq. talis concilij autoritate potiretur vtraque. Similiter ab eadem perturbatione relictus Melancthon in suis Hypotypibus: sicut edere suam, aut abstinere à suilla; sic alteram speciem vti, medium & indifferens esse docuit. In familiaribus item colloquijs, vtriusque speciei usum indifferenter esse, quasi semper censuit. Quis autem animo et quo instituto, ab his ea agitari cepta sit questio, præclare explicant primi huius Inge diæ auctores Boemi. Propterea enim Iacobello

hælo Misenensi scribuntur gntulabundi ad. e. h. e. s. q. uia reperissent scripturam & articulum, quo turpiter erasit Ecclesiam Romanam demonstrare possent; & per quem Romanæ sedis ignorantia vel nequitia argui possit. Laterus etiam profertur amplexum se opinionem hanc de r. t. n. g. s. p. e. c. i. e. v. t. ad sedem Romanam & Concilij liberius distendere possit. Ita isti fascinum quæstierunt, quò commode oculis Christi infumum facere possint. Si quando autem dubitabatur, num aliquid boni in hac r. t. n. g. s. p. e. c. i. e. v. t. extitit obedientiam nimiam & pertinaciam repetitione: nunc plane hæc omnis dubitatio sublata esse videtur; cum, si hoc eorum hominum studium, cum sensu & voluntate Christi coniunctum fuisset; nunquam eiusmodi homines ex hoc ipso quasi principio, in tot postea errores tam fidos, discordia tot, omniumque rerum humanarum & diuinarum perturbationem, blasphemias, mentem deniq. impietatem prolapsi fuisset: neq. hæc ipsa res tot pestium & calamitatum seminarium fuisset. Non quod in speciebus aliquid mali insit; sed quòd melior sit obedientia quam r. t. n. g. s. p. e. c. i. e. v. t. & auscultare magis, quam offerre adipem arctium: quoniam quasi peccatum violandis est, repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere, ait Dominus omnipotens. Inobediencia autem omnis erroris mater & magistra est: Sed & hæc hætenus.

Qui Sacerdotes vxores accipere prohibeant etc. Neque hoc prisum est, neque cum veteri more Ecclesie conuinctum. Quamquam enim in primis crescentis Ecclesie terminus, non ex contineribus tantum, sed etiam ex illis, qui vnus vxoris essent viri et presbyteri, & Episcopi eligentur; tamen vbi iam in eum ordinem asseriebantur, non amplius vxoribus conuinebantur. Licet hæc de re duorum amplissime auctoritatis virorum adferre testimonia; Græci alterius, Latini alterius. Ex Græcis Episcopus est, Episcopus Cyri: ex Latinis D. Hieronymus. Episcopus igitur contra Montanistas, nuptias tanquam natum impium damnatas, sic scribit. Gaudet, inquit, ille Apostolus his, qui approbatum Dei cultum præstare possunt; & virginitatem, ac castitatem, & continentiam exercere delingunt. Verùm vnas nuptias honorat; etiam illi maxime sacerdotij dona, per eos, qui ab vnis nuptijs se continueant, & in virginitate vitam degunt, se ornasse præexpressit; ve lut etiam Apostolus ipsius Ecclesiasticam sacerdotij regulam ordinatè, ac sanctè constituitur. Si verò quis per debilitatem opus habuerit, post primæ vxoris obitum, secundas nuptias contrahere: hunc

Tom. 1. lib. 2.
Hæresi. 48.

re: hunc ipsum veritatis regula non interdicat, hoc est, eum, qui non sit sacerdos. Et longe clarius contra Catharos. Reuera enim non suscipit sancta Dei prædicatione, post Christi aduentum eos, qui à nuptijs, mortua ipsorum vxore, secundis nuptijs coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Et hæc certò sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat: sed & adhuc viuentem, & liberos gignentem, vnus vxoris virum, non suscipit; sed eum, qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & Presbyterum, & Episcopum, & hypodiamonum; maxime vbi sinceri sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, omnino in quibusdam locis adhuc liberos gignere, & Presbyteros, & Diaconos, & hypodiamonos; hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, quum non inueniretur ministerium. Nam quod decentius est; id semper Ecclesia pro Spiritum sanctum bene disposita videns, statuit apparare, vt cultus diuini indistracti Deo perficerentur, & spiritualis necessitates cum omni beneuola conscientia peragerentur. Dico autem quòd decorum est, propter repentina ministeria ac necessitates, vt Presbyter, & Diaconus, & Episcopus Deo deditus sit. Si enim præcipit populo sanctus Apostolus stultus dicens, vt ad tempus vacent orationi; quanto magis sacerdoti id præcipit, vt indistractus sit, inquam, ad vacandum secundum Deum sacerdotio, quod in spiritualibus necessitatibus ac v. s. i. b. u. s. perficitur. Idem ipsdẽ planè verbis hoc idem docet D. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum hoc modo. Sed & ipsa Episcopalis electio mecum facit. Non enim dicit, eligatur Episcopus, qui vnã ducat vxorem, & filios faciat; sed qui vnã habuerit vxorem, & filios in omni subditis disciplina: certè confiteris, non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat: alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Aut permittit sacerdotibus exercere opera nuptiarum, vt idem sint virgines, quod mariti: aut si sacerdotibus non licet vxores tangere; in eo sancti sunt, qui imitantur pudicitiam virginalem. Sed & hoc inferendum. Si laicus & quicunque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali; sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est. Si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerrebant; non solum in domibus suis non erant, sed purgabantur ad tempus, ab vxoribus

Hæresi: 58.

Et iij separa.

separati, & vinum & ficeram non bibebant, quæ solent libidinem prouocare. *Est in Apologia ad Pimachium.* Igitur, vt dicere ceperamus, Christus virgo, virgo Maria, vtriusque sexus virginitatem dedicauerunt: Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentes, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut viri, aut certe post sacerdotium in æternum pudici. Quid vobismet ipsis illudimus & irascimur, si, substantibus nobis ad coitum præmia pudicitie denegentur? Volumus opparè comedere, vxorum adhiberi complexibus, & in numero virginum & viduarum regnare cum Christo? idem ergo habebit fames, premium, & ingluuius? fordes & munditie? fæcum & sericum? Lazarus recepit mala in vita sua, & diues ille purpuratus, crassus, & nitidus, fructus est carnis bonis dum adiuueret; sed diuersa post mortem tenent loca; miserique delicijs, & delicijs miseris commutantur: in nostro arbitrio est; vel Lazarum sequi, vel diuem. *Est aduersus Vigilantium.* Quid facient orientis Ecclesie? quid Aegypti & sedis Apostolicæ; quæ aut Clericos virgines accipiunt, aut continentes; aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt? Hoc docuit Dormitantijs, libidini fræta permittens & naturalem carnis ardorem, qui in adolescentia plerunque feruescit, suis hortatibus duplicans, imo extinguens coitu foeminarum; vt nihil sit, quo distemus à porcis: quo distemus à brutis animantibus: quo ab equis, de quibus scriptum est: Equi infantes in foeminas facti sunt mihi: vnusquisq; in vxorem proximi sui hincibat, hoc est quod loquitur per Dauid spiritus sanctus. Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus nõ est intellectus. Et rursum de Dormitatio & foens eius: In chamo & fræno maxillas eorum constringe, qui non appropinquant ad te. *Hæc Hieronymus.*

Sanctorum Patrum atq; adeo Apostolorum, *Constitutio Apostolica hæc est.* Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil vitæ imponere vobis oneris, quod hæc necessaria; vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos bene agitis. *Quod videtur canone 62. ita præcipitur.* Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex sacerdotali Catalogo, comederit carnes in sanguine animæ ipsorum, vel quid à feris capti, vel mortuum, deponatur: hoc enim lex prohibuit: si autem sit laicus, segregetur. *Canon item, quem isti tanquam sextæ Synodi allegant, in hunc modum præcepit.* Sacra fructuæa nobis præcepit, vt abstineamus à sanguine & suffocato

& forni-

& fornicatione. Merito igitur daminamus eos, qui quicquid animalis sanguinem arte aliqua condunt, & sic comedunt. Qui hoc fecerit Clericus; deponatur, laicus excommunicetur. Nos vero ad Apostolicam quidem constitutionem respicientes; dicimus: præceptum illud pro tempore tantum factum fuisse, hoc est, quædam idola manebant, & quædam item Iudæicæ infirmitatis habenda sunt iudicis, & quatenus erant immolatiæ. Et ad idolorum, quibus consecrata erant, cultum pertinentia, quod satis etiam ipse decreti verba declarant: non enim dixit, vt abstineant à contaminatione idolorum, sed à contaminationibus idolorum, & sanguinis, & suffocati. *Hæc enim omnia erant cõtaminaciones; quia omnis sanguis habebatur djs consecratus. & omne item suffocatum, propter sanguinem retentum: in illo autem quod sequitur, & à fornicatione; repetendum est verbum, abstineant, non referendo fornicationem ad cõtaminaciones, quæ dixit. Fornicatio enim, & si crimen graue est, non tamen ad cõtaminacionem cultus idolorum pertinet. Immolatum autem sanguinem, & suffocatum in hoc decreto prohibita esse, testis & authores sunt Tertullus in apologetico, Cyrillus Hiero. in cetero lib. 9. Iulianus martyr in quæst. 47. Greg. Naz. in Sermon. in sanctam Pascha. Origenes lib. 8. contra Celsam, & Magnetes antiquiss. auctor lib. 2. apologetico pro Euangelio contra Theostobencem Euangelia calumniam. Vbi autem & idola sunt sublata, nec amplius illis offertur quidquam, & iam infirmitatis Iudæicæ tanquam desuperatæ nullus habendus sit respectus. quin imò potius illud agendum, ne vlla ex parte Iudæis, eorumq; superstitionem sequi videamur: sublata legis causa, legem sublata esse putamus: cum præsertim, quem admodum iam, cum ea lex ferebatur, illud maxime cauebatur, ne Christiani gentes videantur: ita nunc, cuiusmodi plurimum cauendum est: ne Iudæorum ritum sequi videamur. Itaq; iam ipse Paulus posterioribus temporibus, huius legis, ubi eius causa aufertur, capta est, rationem non habuit; cum omnibus indifferenter rotendum esse, nihil interrogantes propter conscientiam præcepit: alia præsertim causa longe maior cum mouente, quod iam exoriebantur homines attendentes spiritibus erroris, & doctrinis æmulatorum, in hypocritis loquentes mendacium, & cauteriatam habentes conscientiam: prohibentes nubere, & abstinere à cibis, quos Deus creauit, ad percipiendam, cum gratiarum actione fidelibus; & his qui cognouerunt veritatem. Quorum error, ne aliquo modo confirmaretur; omnibus pas-*

nibus pas-

nibus passim indifferenter cum benedictione et gratiarum actione, uti precipitur: Hocq. magis est Iudasire, si modo persentiant Græci contra præceptum Pauli, qui omnibus indifferenter resuscendum esse putat; à suffocato abstinere, quam in azymo pane Christi exemplo, cenam Domini cōficere. Sed isti festucam ex oculo alienis eiciunt, cum tamen in suis non vident. Ad Canonem autem sextæ Synodi illud dicimus. Canonem illum sextæ Synodi non esse; sed particularis cuiusdam, quæ post quatuor, vel quinque annos, à sexta Synodo fuit ab Imperatore Iustiano in dispectum quasi Sergij Pontificis, qui tum cum conatibus obsistebat, congregata. Cui neque legati sedis Apostolicæ præfuerunt Constantinopoli, neque deinceps ipse summus Pontifex subscripsit. Et reueni illi Canones multa habent, quæ neq. planè Catholica sunt, & iam futurum scisma olent. Itaque per totum ab ipsi Græcis videri quinta sexta dicebatur; quod neq. quinta, neque sexta esset; sed monstrum potius vtriusque sibi nomen vendicans. Hæc autem ita esse, ut diximus, nō melius cognosci potest, quam ex illorum ipsorum Canonum verbis: sic enim habet. Quoni- am autem sanctæ & vniuersales synodi quinta & sexta, de myste- rio fidei plenissime disputantes, Canones non fecerunt: pro- pterea nos conuenientes ad hanc Imperialem urbem, sacros Canones conscripsimus: oportebat enim, ut syno- dus vniuersales canones Ecclesiasticos promulga- ret. Veram de his Canonibus suam cuiquam conscribitur iudicium. Hæc verò, ut
 Et alia, hætenus.

Laus Christo Domino.

23 237

M-213503

CAPITA EARVM RERVM, QUÆ
 IN ANNOTATIONIBVS
 continentur.

1. Cur septem solas Synodos recipiant moderni Græci, causæ explicantur. folio 4.
2. Quo tempore, & loco addita sit sacro symbolo particula illa, de processione Spiritus sancti (Filioq.) docetur. f. 9.
3. Quatenus symbolo aliquid adijcere liceat. f. 11.
4. Spiritum sanctum ex patre & filio procedere, totum orienta- lis Ecclesiæ testimonio confirmatur. f. 17.
5. Quomodo Spiritus sanctus ex patre et filio procedat, docetur, difficultatib; explicantur. f. 21.
6. Vt res vtrius baptismi traduntur. f. 33.
7. Que sit materia consecrationis sacre Eucharistiæ, vbi de fermentato & azymo disputatur. f. 73.
8. De reueni forma consecrationis Eucharistiæ. f. 78.
9. Quibus nominibus antiquius sacri Liturgia designaba- tur. f. 108.
10. Sacri altaria quibus nominibus à Græcis vocantur. 110.
11. De primatu Papæ Gennady Scholarij Patriarchæ Con- stantinopolitani disputatio. f. 113.
12. Sacre Liturgiæ Græci & Latini interpretes. f. 159.
13. De Sanctorum inuocatione. f. 206.
14. De vtriusq. speciei vsa. f. 226.
15. De sacerdotum coelibatu. f. 230.
16. De vsu sanguinis & suffocati. f. 232.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGE.

Folio 9. in Annotationibus versu 25. Constantinopolitani lege, Constantinopolim.
Fol. 11. y. 26. adicere, l. adici. Ibidem y. 29. Græcæ, l. Græci. Fol. 27. y. 9. sanctæ
l. sanctè. Fol. 51. y. 16. Non igitur nos de bonis, l. non igitur de bonis etc. Fol. 51.
y. 3. illum, l. illum. Fol. 65. y. 25. quod, l. quo. Fol. 86. y. 12. summum & primum,
l. summum & primum remedium. Fol. 87. y. 34. principis, l. principes. Folio 114.
y. 7. ad, l. &. Fol. 159. y. ante penultimo, errores, l. erronei. Fol. 161. y. ultimo,
canone, l. canon. Fol. 203. y. 3. doceri quod, quantumvis, l. doceri quantumvis.
Ibidem y. 7. in eam, l. eam in. Fo. 220. y. 4. plurima, l. plurimum. Fol. 223. y. 9.
significet, l. sanctificet. Fol. 225. y. 15. scribenda, sed est transgressio, lege : scribenda
est, sed transgressio, &c.

FINIS

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА